

การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือ
ของไทยให้เข้มแข็ง

โดย

พลตรี ฉลองชัย ชัยยะคำ
เสนาธิการกองทัพบภาคที่ ๓
กองบัญชาการกองทัพบภาคที่ ๓
กองทัพบก

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๕๙
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๕๙ - ๒๕๖๐

บทคัดย่อ

เรื่อง การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทยให้เข้มแข็ง

ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา

ผู้วิจัย พลตรี ฉลองชัย ชัยยะคำ

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๕๙

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทยให้เข้มแข็งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบและเสนอแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทย โดยกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานในพื้นที่ภาคเหนือ ของกองกำลังผาเมือง เพื่อให้เกิดความร่วมมือในด้านประเพณี วัฒนธรรม ด้านสาธารณสุข ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต และความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่ชายแดน วิธีการศึกษาประกอบด้วยการ ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องการเก็บข้อมูลจากภาคสนาม ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมถึงการสังเกตการณ์จากผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานตามแนวชายแดนภาคเหนือ และนำข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ เพื่อหาข้อมูลสรุปในเชิงอุปมัย บทสรุปผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือจะเกิดความเข้มแข็งได้นั้น ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของทุกกลุ่มบุคคล หากแต่ประเด็นและสาระสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งอาจแตกต่างกันออกไป ในกลุ่มข้าราชการ การกำหนดนโยบายต่าง ๆ ควรประยุกต์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่ โดยไม่ขัดแย้งกับนโยบาย แผนงานระดับประเทศ สำหรับกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ควรให้ความสำคัญกับการนำนโยบาย แผนงาน โครงการ ไปถ่ายทอดให้กับประชาชนในพื้นที่ได้รับรู้เข้าใจ รับทราบในวัตถุประสงค์การดำเนินงาน รวมไปถึงการเฝ้าระวัง ติดตาม และมุ่งแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์และยุคสมัยอยู่เสมอ โดยต้องพัฒนาสัมพันธ์กับผู้นำชุมชนในฝั่งหมู่บ้านคู่ขนานตามแนวชายแดนควบคู่ไปด้วย ในขณะที่ภาคประชาชนนั้น ความสำเร็จและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน กลุ่มประชาชนต้องร่วมมือร่วมใจสร้างความเข้มแข็งระหว่างชุมชนควรมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน การพัฒนาสัมพันธ์ผ่านการจัดกิจกรรมในลักษณะสื่อกลาง อาทิ งานบุญ ประเพณีท้องถิ่น และเทศกาลต่าง ๆ เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนให้เกิดความใกล้ชิด กระทั่งพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งระหว่างชุมชนได้

คำนำ

การศึกษาวิจัยในเรื่อง“การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทยให้เข้มแข็ง” ในครั้งนี้เป็นการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคูขนานในพื้นที่ภาคเหนือให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความร่วมมือและการปัญหาในระดับพื้นที่ตามแนวชายแดนอย่างยั่งยืนต่อไป

พลตรี

(ฉลองชัย ชัยยะคำ)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๕๙

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	จ
สารบัญแผนภาพ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
ขอบเขตของการวิจัย	๓
วิธีดำเนินการวิจัย	๔
ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	๕
คำจำกัดความ	๕
บทที่ ๒ ทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเข้มแข็ง	๗
ทฤษฎีและแนวคิดการมีส่วนร่วม	๑๓
กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง	๑๘
คู่มือแนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการแผนชุมชน	๒๒
นโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	๒๘
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๗
กรอบแนวคิดของการวิจัย	๔๐
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๔๑
โครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคูขนาน	๔๑
พื้นที่ในการศึกษาวิจัย	๔๖
ประชากรกลุ่มตัวอย่าง	๔๗
ข้อมูลและการเก็บข้อมูล	๔๗
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	๔๘
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	๔๘

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๔๙
ชุมชนบ้านปางห้าและบ้านป่ากู่ก	๕๐
ชุมชนบ้านวังลาวและบ้านทุ่ง	๖๐
ชุมชนบ้านสวนดอกและบ้านศรีเมืองงาม	๗๒
ชุมชนบ้านฮวกและบ้านปางมอญ	๘๔
บทที่ ๕ สรุปผล และข้อเสนอแนะ	๙๗
สรุป	๙๗
ข้อเสนอแนะ	๑๑๓
บรรณานุกรม	๑๑๕
ภาคผนวก	๑๑๙
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์กลุ่มข้าราชการในพื้นที่	๑๒๐
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชน	๑๒๕
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์กลุ่มประชาชนในพื้นที่	๑๓๐
ประวัติย่อผู้วิจัย	๑๓๕

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓-๑	โครงการหมู่บ้านชายแดนเข้มแข็งคู่ขนาน ไทย-สปป.ลาว, เมียนมา	๔๕
๔-๑	รายละเอียดจำนวนประชากรชุมชนบ้านปางห้า	๕๑
๔-๒	รายละเอียดจำนวนประชากรชุมชนบ้านป่าก๊ก	๕๓
๔-๓	รายละเอียดจำนวนประชากรชุมชนบ้านวังลาว	๖๑
๔-๔	รายละเอียดจำนวนประชากรชุมชนบ้านทุ่ง	๖๒
๔-๕	รายละเอียดจำนวนประชากรชุมชนบ้านสวนดอก	๗๓
๔-๖	รายละเอียดจำนวนประชากรชุมชนบ้านศรีเมืองงาม	๗๕
๔-๗	รายละเอียดจำนวนประชากรชุมชนบ้านฮวก	๘๕
๔-๘	รายละเอียดจำนวนประชากรชุมชนบ้านปางมอญ	๘๗

สารบัญภาพ

หน้า

แผนภาพที่

๒-๑   กรอบแนวคิดของการวิจัย

๔๐

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยสถานการณ์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมทางจิตวิทยา ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความมั่นคง ที่เปลี่ยนแปลงไปของพื้นที่ตามแนวชายแดนภาคเหนือในยุคปัจจุบันนี้ ประชาชนของทั้งสองประเทศตามแนวชายแดนระหว่าง ไทย - เมียนมา และไทย - สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความสัมพันธ์กันมากขึ้นทางด้านเศรษฐกิจ คือ มีการค้าขายตามจุดผ่อนปรนทางการค้าบริเวณชายแดนเพิ่มมากขึ้น ทางด้านสังคมมีการแลกเปลี่ยนทำให้เกิดความหลากหลายในเรื่อง ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม รวมทั้งมีความร่วมมือเพื่อการช่วยเหลือจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ การบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข การอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่จากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปภัยคุกคามรูปแบบดั้งเดิม เช่น ภัยคุกคามที่เกิดจากการสู้รบตามแนวชายแดนอยู่ในภาวะปกติซึ่งไม่มีการสู้รบเกิดขึ้น ตลอดจนภัยคุกคามในช่วงสงครามเย็นระหว่างลัทธิประชาธิปไตยและลัทธิคอมมิวนิสต์ได้ยุติลงและมีภัยคุกคามรูปแบบใหม่เกิดขึ้นมาแทนที่เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาด้านการศึกษาของชาวเขาและชนกลุ่มน้อย ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านสาธารณสุข ฯลฯ จึงมีความจำเป็นที่ต้องทำให้หน่วยงานทุกภาคส่วนปรับกลยุทธ์หรือแนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้อง และทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในทุกๆ มิติ โดยเฉพาะในเรื่องการพัฒนาที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งในพื้นที่อย่างยั่งยืนและมีคุณภาพ

ในปัจจุบันมีการให้ความสำคัญกับการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ดังนั้นการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งย่อมส่งผลให้การบริหารและพัฒนาประเทศในภาพรวมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ประเด็นเรื่องชุมชนเข้มแข็งจึงได้รับการยกขึ้นมากล่าวถึงในฐานะที่เป็นทางเลือกที่สำคัญของการพัฒนา โดยเน้นกระบวนการพัฒนาที่คนเป็นศูนย์กลาง การเพิ่มศักยภาพของคนและชุมชนให้เข้มแข็ง ความพร้อมในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน ความเข้มแข็งของชุมชนจึงเป็นฐานสำคัญในการลดผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคมจิตวิทยา รวมถึงการสร้างกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนในอนาคต ซึ่งในอดีตที่ผ่านมามีการดำเนินการต่อชุมชนชายแดนในลักษณะหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นโครงการที่รัฐบาลได้จัดทำขึ้นเพื่อช่วยเหลือประชาชนไทยที่ได้รับผลกระทบจากการสู้รบบริเวณแนวชายแดน โดยมีหลักการดำเนินงาน ๓ ระบบ คือ ระบบประชากร ระบบป้องกัน และระบบพัฒนา ที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายให้เข้ามาผนึกกำลังร่วมกันในการป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันปัญหาแนวชายแดนส่วนใหญ่ได้มีการพัฒนารูปแบบ เช่น ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ดังที่ได้อธิบายมาแล้วจึงทำให้รัฐบาลมีนโยบายที่จะทำให้ประชาชนทั้งสองประเทศที่อยู่บริเวณแนวชายแดนมีความสัมพันธ์อันดี

และสามารถแก้ไขปัญหาร่วมกันในระดับพื้นที่ได้ ซึ่งกองทัพบกสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล โดยให้กองกำลังป้องกันชายแดนต่างๆ สนับสนุนการพัฒนาให้ชุมชนที่อยู่ตามแนวชายแดนของทั้งสองประเทศมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและเท่าเทียมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาด้านแนวชายแดนและให้ดำเนินการโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคูชนานตามแนวชายแดนตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๐

การกำหนดและจัดตั้งโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคูชนานตามแนวชายแดนในช่วงแรกๆ นั้นมีความแตกต่างกันในส่วนของการจัดตั้งโครงการตามแต่ละกองทัพบก โดยบางหน่วยกำหนดชื่อจากการแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกัน เช่น โครงการหมู่บ้านชายแดนสีขาวคูชนาน และบางหน่วยจะใช้ชื่อประเทศไทยคู่กับประเทศเพื่อนบ้าน หรือชื่อหน่วยปฏิบัติการเป็นตัวกำหนด เช่นโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคูชนาน ไทย-กัมพูชา,โครงการหมู่บ้านชายแดนเข้มแข็งคูชนาน ฉก. จงอางศึก, โครงการหมู่บ้านคูชนานศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบกที่ ๒, โครงการเกษตรสองฝั่งโขง,โครงการเมืองคู่แฝด เป็นต้น ซึ่งมีขั้นตอนการปฏิบัติงานแต่ละหน่วยอาจมีขั้นตอนและกระบวนการลักษณะแตกต่างกันบ้าง ดังนั้นในปี พ.ศ.๒๕๕๖ กองทัพบกจึงได้กำหนดกรอบการดำเนินโครงการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันประกอบด้วย ชื่อโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการ การปฏิบัติงาน ค่าชีวิต การดำเนินงานในแต่ละปีงบประมาณ โดยแบ่งการปฏิบัติงานออกเป็น ๓ ขั้นคือ ในขั้นเตรียมการ การกำหนดเป้าหมายของหมู่บ้านเข้มแข็งคูชนานตามแนวชายแดนมีความสำคัญและละเอียดอ่อน เนื่องจากการกำหนดโดยคณะกรรมการร่วมระดับพื้นที่ที่ต้องได้รับการรับรองจากทั้ง ๒ ฝ่าย อีกทั้ง ในขั้นตอนการดำเนินงานต้องพิจารณา สภาพแวดล้อมของพื้นที่ปฏิบัติงาน สภาพทางสังคม ประเพณีวัฒนธรรม การปกครอง และการตอบรับของประชาชน หน่วยงานของประเทศคูชนาน ประกอบในการพิจารณาจัดกิจกรรมร่วม สำหรับขั้นตอนการติดตามประเมินผลเน้นผลสัมฤทธิ์ของโครงการเป็นหลัก

โครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคูชนานได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเพื่อให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว แต่ยังไม่เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เนื่องจากกระบวนการวิธีการจัดกิจกรรมของโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคูชนานยังไม่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนของทั้งสองประเทศอย่างแท้จริง ซึ่งส่วนใหญ่กิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นกิจกรรมที่ใช้เวลาห้วงสั้นๆ และดำเนินการแล้วเสร็จภายในวันเดียว เช่น การพบปะพัฒนาสัมพันธ์ การรับประทานอาหารร่วมกัน การแข่งขันกีฬาสร้างความสัมพันธ์ การมอบผ้าห่มกันหนาว การบริการทางการแพทย์ และการแจกจ่ายเวชภัณฑ์ การแสดงศิลปวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน เป็นต้น ซึ่งเป็นการสร้างความร่วมมือหรือความสัมพันธ์ได้ในระดับพื้นฐานเท่านั้น ยังไม่สามารถทำให้อยู่ในระดับที่แน่นแฟ้นยั่งยืนและมั่นคงได้ ประกอบกับการจัดกิจกรรมเป็นการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐเป็นหลักในการจัดกิจกรรมขาดการบูรณาการร่วมกับภาคเอกชน จึงทำให้ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร สำหรับในพื้นที่ภาคเหนือได้มีการดำเนินการโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคูชนานโดยให้กองกำลังผาเมืองซึ่งเป็นหน่วยงานป้องกันชายแดนซึ่งเป็นหน่วยงานขึ้นตรงกับศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบกที่ ๓ ดำเนินการจัดตั้งหมู่บ้านเข้มแข็งคูชนาน แบ่งเป็นด้านไทย - เมียนมา และด้านไทย - สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงนำมาซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษากระบวนการ และวิธีการเสริมสร้างความมั่นคงพื้นที่ตามแนวชายแดน ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชน และวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชนด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๒. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งและวิเคราะห์อุปสรรคการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๓. เพื่อเสนอแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทยให้เข้มแข็ง

ขอบเขตของการวิจัย

๑. เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นศึกษากระบวนการที่เหมาะสม ปัจจัยที่มีผลกระทบและอุปสรรคของการเสริมสร้างความเข้มแข็ง เพื่อการพัฒนาชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทย โดยใช้โครงการหมู่บ้านคู่ขนานของกองกำลังผาเมืองเป็นกรณีศึกษา ซึ่งมีหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานบริเวณแนวชายแดนที่ทำการศึกษารวม ๔ หมู่บ้านแบ่งเป็น หมู่บ้านด้านไทย - เมียนมา จำนวน ๒ หมู่บ้านและด้านหมู่บ้านด้านไทย - สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน ๒ หมู่บ้าน ดังนี้

๑.๑ ด้านไทย - เมียนมา

๑.๑.๑ บ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ประเทศไทยและบ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็กเมียนมา

๑.๑.๒ บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทยและบ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็กเมียนมา

๑.๒ ด้านไทย - สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๑.๒.๑ บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทยและบ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้วสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๑.๒.๒ บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ประเทศไทยและบ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรีสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๒. การศึกษาและวิจัยวิธีการ กระบวนการ ให้ได้ผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมและมีคุณภาพ โดยใช้แนวทางในการศึกษาด้านประเพณีวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านสาธารณสุข และด้านความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ (Secondary Data) คือ ข้อมูลที่ได้จากการออกแบบสัมภาษณ์จากประชาชน ผู้นำชุมชนและข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานหมู่บ้านเข้มแข็งคู่นานตามแนวชายแดน

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยการค้นคว้าจากหนังสือ ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องเอกสารทางราชการที่เปิดเผยได้ ข่าวสาร บทความ เอกสารสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่นานตามแนวชายแดน

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การเข้าถึงกลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ศึกษา ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ประชาชน รวมทั้งข้าราชการ ผู้นำชุมชนและประชาชนของประเทศเพื่อนบ้าน เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีหมู่บ้านเข้มแข็งคู่นานเป็นกรณีศึกษาจำนวน ๔ คู่มุ่บ้านดังนี้

๒.๑ ด้านไทย - เมียนมา

๒.๑.๑ บ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ประเทศไทยและบ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็กเมียนมา

๒.๑.๒ บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทยและบ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็กเมียนมา

๒.๒ ด้านไทย - สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๒.๒.๑ บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทยและบ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้วสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๒.๒.๒ บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ประเทศไทยและบ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ การพบปะ สนทนากลุ่มในชุมชน การสังเกต การสัมภาษณ์ ซึ่งแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ข้าราชการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ศึกษา ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชน โดยออกแบบการสัมภาษณ์ที่สนทนาโดยทั่วไปที่มีต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และปัญหาอุปสรรคการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้ได้กำหนดเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นเมื่อเก็บข้อมูลได้ตามที่ต้องการตามวัตถุประสงค์ แล้วนำข้อมูลที่ได้อามาตีความให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์การวิจัย นำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวคิดทฤษฎี จากนั้นสรุปอภิปรายผลตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ชัดเจน และสมบูรณ์โดยพิจารณาจากด้านสังคมจิตวิทยาดังนี้

๔.๑ ด้านความร่วมมือแก้ปัญหาในพื้นที่ ซึ่งเป็นการประสานความร่วมมือให้เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งสองประเทศ

๔.๒ ด้านประเพณี วัฒนธรรมมีการแลกเปลี่ยน รู้เรียน ทำให้เกิดความรักความสามัคคีความเข้าใจและสร้างความสัมพันธ์อันดี ระหว่างประเทศของประชาชนในพื้นที่

๔.๓ ด้านสาธารณสุขช่วยเหลือทางการแพทย์ให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดี

๔.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการพึ่งพาตนเองและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในพื้นที่

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ได้กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่นานอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่นาน

๓. ทำให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่นาน

๔. ทำให้ได้แนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทยให้เข้มแข็ง

คำจำกัดความ

ชุมชน	หมายถึง	หมู่บ้าน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน
หมู่บ้านเข้มแข็งคู่นาน	หมายถึง	หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามแนวชายแดนของไทยและประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี ส่งเสริมความร่วมมือพัฒนาสัมพันธ์กับส่วนราชการ พ่อค้าและประชาชนของหมู่บ้านคู่นานให้เกิดความสามัคคีแน่นแฟ้น สามารถแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ได้ รวมทั้งกำหนดแนวทางการสร้างกระบวนการชุมชนเข้มแข็งโดยมุ่งเน้นพื้นฐานของประชาชนในพื้นที่ นำไปสู่ความ เข้มแข็งทางเศรษฐกิจทางสังคมตามแนวชายแดนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

การพัฒนาชุมชน	หมายถึง	การเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ ปรับปรุงอย่างมีกระบวนการ และเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีโครงสร้างและแบบแผนหรือมีการกำหนดทิศทางเป้าหมายที่แน่นอน ที่อาจเป็นไปได้ ทั้งการกระทำของภาครัฐและภาคเอกชนหรือเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชน ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ ให้ดีขึ้น เช่น เศรษฐกิจ การศึกษาเรียนรู้ สุขภาพ อนามัย วัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้มีความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้
การมีส่วนร่วม	หมายถึง	เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย ในหลายรูปแบบ หลายกระบวนการ หลายสถานภาพ ทั้งนี้โอกาสในการมีส่วนร่วมของประชาชนยังมีองค์ประกอบสำคัญ เป็นเรื่องของกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาส่วนร่วม และระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละพื้นที่ซึ่งมีความแตกต่างกัน ซึ่งระดับการมีส่วนร่วมที่ดีที่สุดคือระดับการตรวจสอบโดยประชาชน
ชุมชนเข้มแข็ง	หมายถึง	การส่งเสริมให้ชุมชนต้องเป็นชุมชนที่มีกระบวนการเพื่อทำให้คนมีคุณภาพสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีความสุข มีความสามารถในการจัดการกับสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันกับคนอื่นอย่างเอื้ออาทรต่อกันเป็นพื้นฐานของการสร้างความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี คุณค่า ความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นเองกับความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันของชุมชนท้องถิ่นเอง
ชายแดน	หมายถึง	บริเวณเขตแดน หรือพื้นที่ที่อยู่สุดเขตแดนของประเทศ ซึ่งอาจจะ มีพรมแดนติดกับประเทศอื่น
เสริมสร้าง	หมายถึง	สิ่งใดที่เห็นว่าดี เป็นประโยชน์แก่สังคม เราก็ควรจะปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างสังคมให้ดีขึ้น

บทที่ ๒

ทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเข้มแข็ง

จากการวิฤติเศรษฐกิจของประเทศที่เริ่มขึ้นในปลายปี พ.ศ.๒๕๓๙ ซึ่งเป็นปีแรกขอแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ ได้ก่อให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมต่างๆ ส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกชั้นและทุกภาคส่วนของสังคมประเด็นเรื่อง “ชุมชนเข้มแข็ง” จึงได้รับการหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงเป็นอันมาก ในฐานะที่เป็น “ทางเลือก” ที่สำคัญของการพัฒนา เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นไม่สามารถแก้ไขได้เพียงลำพัง ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน จึงต้องเข้ามาแก้ไขปัญหาร่วมกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางตามหลักปรัชญาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ โดยการเพิ่มศักยภาพของคนและชุมชนให้เข้มแข็ง มีความพร้อมในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนความเข้มแข็งของชุมชนจึงเป็นฐานสำคัญในการลดผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคมรวมถึงการสร้างกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนในอนาคต (ธีระพงษ์ แก้วหาญ, ๒๕๓๒)

๑. ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง

การให้นิยามความหมายของ “ชุมชนเข้มแข็ง” มีบริบทที่แตกต่างกันกล่าวคือหากมองประสบการณ์ของนักพัฒนาเอกชน หรือนักวิชาการสายชุมชน ในแง่มุมมองประสบการณ์ของการพัฒนา เพราะการพัฒนาชุมชนที่ประสบความสำเร็จจนสามารถสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้นั้น จะมีแง่ใจหรือตัวแปรที่ต่างกันอย่างออกไป ทั้งนี้เพราะขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ของชุมชนเป็นสำคัญด้วยชุมชนอาจมีความแตกต่างกันออกไปในบริบทแวดล้อม เช่น ระบบการบริหารจัดการ เครือข่ายภาวะผู้นำพึ่งตนเองของชุมชน โครงสร้างอำนาจรัฐ หรือกลไกในระบบเศรษฐกิจของสังคม เป็นต้น

ดังนั้น เมื่อชุมชนมีความแตกต่างกันไปในเชิงบริบทแวดล้อม ความสำเร็จของการพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนหนึ่ง อาจไม่ใช่คำตอบที่ถูกต้องลงตัวสำหรับอีกหนึ่งชุมชนนั้นย่อมเป็นไปได้ แต่อาจมีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันบ้าง ในรูปแบบของการดำเนินงานซึ่งอาจใช้เป็นทั้งแม่แบบ หรือประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนอื่นๆ

คำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” จึงเป็นคำกล่าวซึ่งได้รับการสนใจจากองค์กรภาครัฐบาลและองค์กรเอกชน มูลนิธิ สมาคมต่างๆ โดยมีขนาดสาย ถ้าจะมีงานหรือกิจกรรมใดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับชุมชนแล้ว มักจะต้องมีการเอ่ยหรือพูดถึง “ชุมชนเข้มแข็ง” อยู่เสมอ โดยการกล่าวถึงอาจจะหมายถึง “เพื่อให้ชุมชนนั้นเข้มแข็งต่อไป” หรือ “การกระจายอำนาจให้แก่การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือชุมชน เพื่อให้มีความอิสระในการปกครองตนเอง ให้ชุมชนเข้มแข็งต่อไป” เป็นต้น

การพิจารณาว่าชุมชนมีความเข้มแข็งมากน้อยเพียงใดนั้น ต้องพิจารณาหรือมองทางใดทางหนึ่งในสองประเด็นก่อน คือ

๑. ชุมชนมีความเข้มแข็งเป็นพื้นเดิมพอสมควรอยู่แล้ว (ซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก) จะมากขึ้นขึ้นอยู่กับศักยภาพของคนในชุมชน จึงอาจจะพร้อมรับบริการหรืองบประมาณที่องค์กรหรือผู้มอบให้นำไปเพิ่มพูนการพัฒนาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

๒. ชุมชนบางแห่งยังมีความอ่อนแอ (ซึ่งมีค่อนข้างมากในประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา) ยังไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะช่วยตัวเองในเกือบทุกด้านองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐบาล เอกชนที่จะให้ความช่วยเหลือ ก็มีเจตจำนงที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพของชุมชนนั้นๆ ให้พัฒนาขึ้นจนแข็งแรง

ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์ ให้นิยาม ความเข้มแข็งของชุมชนว่าการที่ประชาชนในชุมชนต่างๆ ของเมืองหรือชนบทรวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชน จนเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ โดยจะเรียกชุมชนนี้ว่า กลุ่มชมรม สหกรณ์ บริษัท องค์กรชาวบ้าน เครือข่าย หรืออื่นๆ ที่มีความแสดงถึงการร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และด้วยความเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่นๆ ในสังคมด้วย

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม กล่าวว่า ชุมชนเข้มแข็งของชุมชนไม่เรียกว่า หมายถึง ชุมชนที่คิดพึ่งตนเอง จัดการตนเอง ดูแลซึ่งกันและกันได้

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึง “ความเข้มแข็งของชุมชน” โดยใช้คำกล่าวที่ว่า “ความเป็นชุมชน” (Civility) ซึ่งหมายถึงลักษณะของความเข้มแข็งของชุมชนประการหนึ่งโดย ประเวศ วะสี กล่าวว่า “ความเป็นชุมชนมิใช่สิ่งที่จำเป็นสำหรับชาวบ้านเท่านั้นหากแต่จำเป็นสำหรับองค์กรทุกชนิด ถ้ามหาวิทยาลัยมีความเป็นชุมชนวิชาการ (Academic Community) มหาวิทยาลัยก็จะมีพลังทางด้านสติปัญญามากกว่านี้ หรือการที่พระสงฆ์สร้างความเป็นชุมชนขึ้นในวัดหรือในหมู่คณะ การพระศาสนาก็จะมีพลังมากขึ้นหรือถ้ามีความเป็นชุมชนในบริษัท คนในบริษัทก็มีความสุขและสร้างสรรค์ขึ้น เป็นต้น” นอกจากชุมชนเข้มแข็ง (Civil Community) ยังกล่าวถึง “ชุมชนยั่งยืน” (Sustainable Community) คือ วาทกรรมอย่างหนึ่งที่ถูกหยิบยกมากล่าวอ้างในกระบวนการพัฒนาชุมชน ซึ่งโดยความหมายแล้วก็มีนัยเป็นอย่างเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ประเวศ วะสี ได้ตั้งข้อสังเกตที่สำคัญต่อความเข้มแข็งของชุมชนไว้ว่าถ้าประชาชนรวมตัวกันและมีการจัดการ จะเกิดทุนทางสังคม (Social Capital) ซึ่งเป็นทุนที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดพลังในการแก้ไขปัญหาของชุมชน

นอกจากนี้ **โกวิท พวงงาม** ยังได้เสนอความหมายของชุมชนเข้มแข็งในมิติการพัฒนาชุมชนไว้ว่า ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเชื่อมั่นและความศรัทธาในมนุษย์ชาติว่าทุกคนมีคุณค่าและมีความหมาย มีศักดิ์ศรีศักยภาพหรือพลังความสามารถของมนุษย์เป็นอย่างมาก มนุษย์แต่ละคนย่อมมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ถ้ามีโอกาส การพัฒนาชุมชนจึงต้องพัฒนาบุคคลให้มีความคิดความสามารถเพิ่มขึ้น ให้บุคคลได้รับความยุติธรรม มีอิสรภาพ เสรีภาพ และความเสมอภาคในการดำรงชีวิต โดยใช้วิธีการให้การศึกษาและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนนี้มีความสอดคล้องกับปรัชญาทางการเมืองการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะหลักการปกครองตนเองและการกระจายอำนาจให้แก่ชุมชนท้องถิ่น เมื่อนำปรัชญาการพัฒนาชุมชนมาแปลงเป็นแนวคิดและหลักการพัฒนาชุมชน จึงเป็นการเน้นถึงการให้ความสำคัญกับคนว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมากที่สุดในชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วม และสามารถนำความรู้ ความสามารถมาพัฒนาชุมชนให้พึ่งตนเองได้

ดังนั้น ความหมายของการพัฒนาชุมชน จึงหมายถึง กระบวนการพัฒนาคนและกลุ่มคนในชุมชนให้มีศักยภาพเพียงพอ และร่วมมือกันปรับปรุงคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง ทั้งการใช้พลังชุมชน พุนชุมชนของตนเอง และการขอรับการสนับสนุนจากภายนอก เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาในชุมชนของตนเองด้วยกระบวนการเรียนรู้ (Participation Process) เป็นการพัฒนาคนและกลุ่มคนในชุมชน เป็นการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความคิดที่สามารถวิเคราะห์สังเคราะห์ชุมชนของตนเอง และเกิดปัญญาที่จะรู้จักการจัดการตนเองและชุมชนได้ ซึ่งมีตัวอย่างบุคคลสำคัญที่นำแนวคิด และหลักการของการพัฒนาชุมชนไปใช้จนประสบความสำเร็จ ดังเช่น

การสร้างรูปแบบการจัดการที่เหมาะสมกับตนเอง อย่างผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม
ได้สร้างรูปแบบการจัดการแบบ ๓๕๓ สำนักเกษตร ผู้ใหญ่วิบูลย์ ได้นำแบบการพึ่งตนเอง ประกอบด้วย ๓ รู้ คือ การเรียนรู้ตัวเอง รู้ปัญหา รู้ทรัพยากร ๕ จัดการ คือ การจัดการข้าว อาหาร สมุนไพร ของใช้ ปุ๋ย ๓ แผน คือ การทำแผนชีวิต แผนชุมชน แผนทรัพยากรมาใช้ ให้มองเห็น “คุณค่า” และ “มูลค่า” เป็นสามเรื่องสามด้าน สามมิติ ซึ่งสัมพันธ์กันอย่างขาดกันมิได้ ต้องมีทั้งสามส่วนสามเรื่องไปด้วยกัน เสมอ มีการเรียนรู้ มีการจัดการ มีแผน มีการเรียนรู้เพื่ออยู่รอดและมีความพอดีในชีวิต พอเพียง พอดี พออยู่พอกิน รู้จักแยกแยะระหว่างความต้องการกับความจำเป็น มีการจัดทำบัญชีรายจ่ายหนี้สิน เพื่อที่จะได้รู้สภาพที่แท้จริงของตนเองและค่อยๆ ปรับตัว ลดรายจ่ายก็เท่ากับเพิ่มรายได้ ซึ่งการปรับจัดระเบียบชีวิตใหม่นี้เป็นส่วนหนึ่งในการเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้

ผู้ใหญ่โชคชัย ลัมประดิษฐ์ ผู้นำชุมชนบ้านหนองกลางดง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้สร้างระบบคิดที่เป็นกระบวนการและเน้นการพัฒนาแบบองค์รวม โดยเริ่มกระบวนการจากการหยิบเรื่อง “แผนชุมชน” มาทำเป็นการค้นหาข้อมูลจริงของชุมชน เพื่อทำความเข้าใจ วิเคราะห์ถึงลำดับความสำคัญของปัญหาว่าจะลงมือแก้ไขเรื่องใดก่อน จะเห็นได้ว่า ผู้นำหมู่บ้านหนองกลางดงได้ มองการพัฒนาชุมชนในแบบองค์รวม (Holistic) ไม่ได้มองปัญหาแต่ละปัญหาแบบแยกส่วน แต่เป็นการมองแบบโดยรวม มองทุกด้านไปพร้อมๆ กันดังจะเห็นได้จาก การสรุปข้อมูลชุมชนออกมาเป็นแผนชุมชนพึ่งตนเองที่ประกอบด้วยทั้งหมด ๑๐ แผนงานคือ การบริหารจัดการ วัฒนธรรมและประเพณีพื้นบ้าน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สวัสดิการและสวัสดิภาพชุมชน ด้านสุขภาพ การลดต้นทุนการผลิต ลดรายจ่ายของครอบครัว เพิ่มมูลค่าผลผลิตเพิ่มรายได้ชุมชน ธนาคารชุมชนและโครงสร้างพื้นฐานทำให้การแก้ปัญหาของชุมชนดำเนินไปอย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกัน

นายประยงค์ ธรรงค์ ผู้นำชุมชนไม้เรียง อำเภอดงควาย จังหวัดนครศรีธรรมราช ถือเป็นผู้นำทางความคิดที่มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการสร้างกลไกศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียง ที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับเรื่องการศึกษา และมีสภาพผู้นำชุมชนไม้เรียงเป็นเวทีเพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ในการศึกษาปัญหาต่างๆ ของชุมชน มีการทบทวนประสบการณ์

สรุปบทเรียนเพื่อปรับวิธีคิด จนสามารถพัฒนากระบวนการไปสู่การจัดทำแผนแม่บททางพารา ซึ่งได้รวมกลุ่มชาวบ้านที่ประกอบอาชีพการทำสวนยาวพารา การจัดทำแม่บทชุมชนไม้เรียง เพื่อการพึ่งตนเอง เช่น การพัฒนาบุคลากรของชุมชนในการจัดการด้านการฟื้นฟู เกษตรกรรมและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและสวัสดิการ ด้านธุรกิจชุมชนและอุตสาหกรรมชุมชน เป็นต้น

ดังนั้น ความหมายชุมชนเข้มแข็งในมิติการพัฒนาชุมชน จึงหมายถึงการส่งเสริมให้ชุมชนต้องเป็นชุมชนที่มีกระบวนการเพื่อทำให้คนมีคุณภาพสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีความสุข มีความสามารถในการจัดการกับสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันกับคนอื่นอย่างเอื้ออาทรต่อกัน เป็นพื้นฐานของการสร้างความรู้สึกรักและห่วงแหนทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี คุณค่า ความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นกับความรู้สึกรักเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นเอง

๒. องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง

คณะอนุกรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภายใต้ของคณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งไว้ ดังนี้

๒.๑ บุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการหรือไม่ก็ตาม

๒.๒ มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันโดยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิก

๒.๓ มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักษาเอื้ออาทรต่อกัน และมีความรักท้องถิ่นรักชุมชน

๒.๔ มีอิสระในการร่วมความคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ

๒.๕ มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ

๒.๖ มีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายและติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ

๒.๗ มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

๒.๘ มีการจัดการบริหารกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี

๒.๙ มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกันตลอดไป

๓. ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

มีนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวถึงลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งมีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน เช่น สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวถึงลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง โดยสรุปเป็น ๔ ประการ คือ

๓.๑ เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) กล่าวคือ การที่ชุมชน (คนในชุมชน) มีการเรียนรู้ และรู้เท่าทันข่าวทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งการที่ชุมชนมีเพิ่มพูนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ

๓.๒ เป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง (Community Management) ด้วยระบบการบริหารจัดการในกิจกรรมที่สำคัญ ๔ ประการ คือ การวางแผน การจัดกระบวนการขององค์ภายในชุมชน การลงมือปฏิบัติ ตามแผนงาน และ มีการประเมินผล

๓.๓ เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) กล่าวคือ ชุมชนมีจิตสำนึก มีจิตวิญญาณ ซึ่งอาจหมายถึงความภักดี ความรัก ความหวงแหน ความรู้สึกเป็นเจ้าของในชุมชน โดยมีสิ่งยึดเหนี่ยว ร่วมกันในชุมชน

๓.๔ เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) กล่าวคือ การเป็นชุมชนที่มีความสงบสุข คนในชุมชนมีจิตใจที่เยือกเย็น มีคุณภาพ และมีคุณธรรม

ทวิศักดิ์ นพเกษร ได้กล่าวว่าชุมชนจะเข้มแข็งได้ต้องมีลักษณะของความเป็นประชาสังคมสูง โดยประชาสังคมจะมีส่วนในการถักทอความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน และประชาสังคมที่เข้มแข็งจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบเหล่านี้คือ

๑. จิตสำนึกประชาสังคม (Civic Consciousness) คือ การสำนึกว่าตัวเป็นเจ้าของปัญหาของชุมชน และมีเจตจำนงที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบและร่วมแก้ไขปัญหากับฝ่ายต่างๆ ยอมรับในการรวมตัวและความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยมิตรภาพในการเรียนรู้ร่วมกันหรือแก้ไขปัญหาคู่ขนานอยู่ ให้ความสำคัญกับศักยภาพของปัจเจกชนในชุมชน ยอมรับและเห็นคุณค่าของความแตกต่างหลากหลาย ของสมาชิกในชุมชนในการทำงานด้วยกัน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ปัญหา ชุมชนเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกความเป็นชุมชน

๒. โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะและช่องทางสื่อสาร หมายถึง โครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อให้ผู้คนมีโอกาสนำเสนอปัญหาหรือข้อสงสัยถึงปัญหาร่วมกันไม่ว่าจะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ การให้มีเวทีประชาคม (Civic Forum) ในรูปแบบต่างๆ จึงเป็นที่ที่จะสร้างความเป็นพลเมืองให้แก่ประชาชน ในการร่วมกันแก้ไขปัญหามาตรฐานและสาธารณะ โดยโครงสร้างพื้นฐาน (Civic Infrastructure) นี้แยกได้หลายระดับพื้นฐานที่สุด คือ การพบปะของผู้คนเป็นบางครั้งบางคราว เช่น การพบปะกับเพื่อนบ้านในวัด การพูดคุยถึงประเด็นสาธารณะต่างๆ ระดับถัดมา คือ การรวมตัวกันเป็นกลุ่มงานด้านใดด้านหนึ่งหรือเป็นองค์กร เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น ระดับสูงสุดคือองค์กรรวม (Umbrella Organization) เป็นที่เชื่องคร่อมสมาชิก และสมาชิกเข้าหากันเป็นเครือข่ายชุมชนองค์กรต่างๆ ในประชาสังคมที่เข้มแข็งการพบปะกันในเวทีประชาคม ประชาชนมีโอกาสนำเสนอปัญหาหรือข้อสงสัยถึงปัญหาความเป็นอยู่ของชุมชนไม่เพียงในเวทีวงเล็กหากแต่รวมไปถึงเวทีสาธารณะขนาดใหญ่ด้วย

๓. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และการตัดสินใจ การตัดสินใจในกิจกรรมสาธารณะจำต้องดำเนินการหลังกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งหมายถึงสิ่งซึ่งประชาชนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นในชุมชนสาธารณะซึ่งกระบวนการเรียนรู้ไม่ใช่ประชาชนหรือชุมชนเพียงรับฟังข้อมูลและข้อเสนอแนะเท่านั้น ประชาชนจำต้องพูดคุยถกเถียงแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพราะไม่มีใครมีประสบการณ์ที่เหมือนกันในเรื่องเดียวกัน ต่างคนต่างมีประสบการณ์และมองสิ่งเดียวกันและมองจากมุมมองและการให้คุณค่าที่แตกต่างกัน ชุมชนที่มีประชาคมที่เข้มแข็งจึงเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

๔. การภาวนา และผู้นำชุมชน ลักษณะเด่นของชุมชนที่มีความเป็นประชาสังคมมิได้อยู่ที่จำนวนและแหล่งที่อยู่ของผู้นำ แต่อยู่ที่วิถีทางที่ผู้นำสัมพันธ์กับคนอื่นผู้นำต้องสร้างโอกาสให้แก่ผู้คนที่เข้ามามีส่วนร่วม และริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่ผูกขาดความคิดหรือการเป็นเจ้าของปัญหาหรือเจ้าของชุมชน ชุมชนจะเต็มไปด้วยการภาวนาจากผู้คนทั้งหลายที่มีความสามารถต่างๆ กัน

มีวิสัยทัศน์ก้าวไกล มองปัญหาชุมชนอย่างเชื่อมโยงพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลความคิดเห็น ผู้นำที่หลากหลายเหล่านี้จะไม่ค่อยแตกต่างจากชาวบ้านคนอื่น คือ ไม่มีชนชั้นผู้นำที่แยกจากผู้ตาม และคอยปกป้องฐานะของตนเอง รวมทั้งการควบคุมการกระทำของผู้อื่นอย่างเข้มงวดหากแต่ผู้นำที่ฝึกตัวเองเข้ากับชุมชนอย่างแนบแน่น และร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชน

๕. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบันและชุมชนที่มีความเข้มแข็งเป็นประชาสังคมมักจะพึ่งพาสถาบันของรัฐเพียงอย่างเดียว ตรงข้ามกับชุมชนที่ไม่เข้มแข็งมักจะไม่พึ่งพารัฐ ส่งผลให้รัฐมีการรับผิดชอบชุมชนทุกด้านจนไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ทุกด้านนำมาซึ่งความไร้ประสิทธิภาพในที่สุด สำหรับความเป็นประชาสังคมนั้นความสัมพันธ์ของคนไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบขององค์กรหรือเครือข่ายทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มักเป็นความสัมพันธ์แนวระนาบ ในชุมชนที่ไม่เป็นประชาสังคมพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนหรือความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบันทางสังคมเป็นความสัมพันธ์ในแนวดิ่งหรืออุปถัมภ์ ข้อมูลที่ไหลผ่านช่องทางความสัมพันธ์ในแนวดิ่งมักเชื่อถือได้น้อย และความสัมพันธ์ในแนวดิ่งยังมีส่วนก่อให้เกิดการปกครองแบบมาเฟียที่ทำให้เศรษฐกิจการเมืองเกิดความล้มเหลว

นอกจากนี้ **นภาพร หะวานนท์** ได้เสนอมิติความเข้มแข็งของชุมชนเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

๑. มิติทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ศักยภาพของชุมชนในการจัดการระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้สมาชิกในชุมชนสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับระบบการผลิตเพื่อการค้า คือ มีกลไกการระดมเงินทุนของชุมชนเพื่อเป็นสินเชื่อให้กับสมาชิกในชุมชนมีการจัดระบบการผลิตสามารถลดต้นทุนการผลิตในเรื่องการใช้เครื่องมือ หรือเครื่องทุ่นแรงในการผลิต ความสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า การเพิ่มแหล่งรายได้ให้มีความหลากหลาย

๒. มิติทางด้านสังคม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการที่จะจัดระเบียบทางสังคมของชุมชนให้สามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมชุมชนไม่ว่าปัญหานั้น จะเกิดจากสมาชิกภายในชุมชนหรือเกิดจากคนภายนอกชุมชน เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงแรงเกาะเกี่ยวที่คนในชุมชนมีต่อกัน และสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพชุมชนในการสร้างให้ชุมชนดำรงตนอยู่ได้ (Self - Contained) อย่างมั่นคง มีสันติสุข มีความสามัคคี อันเป็นรากฐานของความเข้มแข็งของชุมชน

๓. มิติทางด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการแก้ปัญหาด้วยสติปัญญา มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง มีการสืบสานภูมิปัญญาความรู้ชุมชน มีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญาและความภาคภูมิใจในชุมชน ชุมชนมีความสามารถในการปรับตัว จนสามารถสร้างความเข้มแข็งขึ้นมาได้ในลักษณะต่างๆ กัน

๔. มิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการจัดระบบดูแลและแบ่งสรรทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์และเป็นธรรมแก่สมาชิกชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถสร้างระบบการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนได้

ทฤษฎีและแนวคิดการมีส่วนร่วม

๑. ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมทางสังคมเป็นกรอบคิดตะวันตก ซึ่งเกิดความควบคู่ความเชื่อในระบอบประชาธิปไตยที่เชื่อเรื่องสิทธิและความเสมอภาคระหว่างประชาชน นอกจากนั้นความเชื่อเรื่อง “การมีส่วนร่วม” มีความเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้งกับความเชื่อในเรื่อง “ความเป็นปัจเจก” (Individualism) ที่มีความสามารถและศักยภาพที่คิดเองเป็นในการแสดงความคิดเห็นของตนเองในชุมชนที่สังกัด ปัจเจกเหล่านี้มีความตระหนักว่า พวกเขาจำเป็นต้องมาร่วมกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของทุกๆ คน ภายใต้กติกาที่ร่วมกันกำหนด

พจนานุกรมอังกฤษฉบับ Oxford (Oxford English Dictionary : OED) ได้ให้นิยาม คำว่า “การมีส่วนร่วม (Participation)” ไว้ว่า “เป็นการมีส่วนร่วม (ร่วมกับคนอื่น) ในการกระทำการบางอย่างหรือบางเรื่อง” ซึ่งจะมีความหมายตรงกันข้ามกับคำว่า การเมินเฉย (Apathy) หากอธิบายความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ในทางวิชาการ จะหมายถึงความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ ความรู้สึก นึกคิดของแต่ละคนที่มีต่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของกลุ่ม เป็นแรงกระตุ้นที่ช่วยให้เกิดความสำเร็จ เกิดความรับผิดชอบต่อกิจกรรมร่วมกันด้วยการเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement) เข้าไปช่วยเหลือ (Contribution) และมีความรับผิดชอบ (Responsibility) ซึ่งจะเกิดขึ้นทุกระดับของสายบังคับบัญชาใน ๓ ลักษณะ คือ มีการช่วยเหลือ มีการให้อำนาจ และมีขอบเขตภาระงาน

ในขณะที่สังคมไทย แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม (A Theory of Participation) เป็นแนวคิดที่สำคัญในการพัฒนาชนบทที่ปรากฏในสังคมไทย นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ และปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๒๙) เป็นต้นมา และมีการให้ความหมายไว้หลากหลายในแต่ละช่วงเวลา เช่น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ ได้บรรจุการมีส่วนร่วมไว้ ว่าเป็นการสนับสนุนการพัฒนาที่สนับสนุนให้ชาวบ้านช่วยเหลือตนเองได้ และสร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ในการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๓๙) เน้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาของสังคมสมัยใหม่และระบบตลาดอย่างแนบแน่น แต่ความหมายดังกล่าวต้องมาชะงักในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๑ - ๒๕๔๕)

เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมถูกเปลี่ยนแปลงนัยเป็นเรื่องของการกระจายอำนาจการปกครอง มีการตั้งเอจเอน์ครพัฒนาเอกชน (Ngos) และภาคสาธารณะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาภายใต้กรอบเศรษฐกิจพอเพียง และยังคงนัยยะของความหมายเช่นนี้จนถึงปัจจุบัน

สำหรับความหมายของการมีส่วนร่วม นักวิชาการทั้งต่างประเทศและในประเทศไทย ได้นิยามความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วม” (Participation) ไว้แตกต่างกันขึ้นอยู่กับการรับรู้ และการให้คุณค่าแนวคิดที่แตกต่างกัน ในที่นี้ขอรวบรวมความหมายที่มีผู้ให้นิยามไว้แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ดังนี้

๑. ความหมายของการมีส่วนร่วม : มิติเชิงกระบวนการ (Process)

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทออกเป็น ๔ แบบ ดังนี้

๑.๑ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ซึ่งประกอบด้วยการริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ กำหนดนโยบายจากความต้องการ และการตัดสินใจปฏิบัติการ อาจจะเป็นการตัดสินใจในช่วงระยะเวลาเริ่มแรก การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม หรือการตัดสินใจในช่วงการดำเนินกิจกรรม

๑.๒ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วมโครงการโดยให้การสนับสนุนด้านการบริหาร การประสานความร่วมมือ รวมทั้งการลงมือปฏิบัติการด้วยแรงงาน แรงเงิน และการสนับสนุนทรัพยากรอื่นๆ

๑.๓ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) เป็นการร่วมมือกันที่จะรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น หรือการมีส่วนร่วมต่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นทุกๆ ด้าน

๑.๔ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการร่วมกันควบคุมตรวจสอบผลการดำเนินงานตลอดจนเข้าไปแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

นรินทร์ พัฒนพงศา ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมที่เน้นกระบวนการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ชาวบ้านทั้งในรูปของส่วนบุคคลและกลุ่มต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง หรือหลายกิจกรรม โดยจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่เข้ามาร่วมเพราะหวังสิ่งตอบแทน และที่สำคัญการมีส่วนร่วมจะต้องสอดคล้องกับความจำเป็น ความต้องการและวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ด้วย และการมีส่วนร่วมมี ๔ ลักษณะ ได้แก่

๑. การมีส่วนร่วม เป็นการเข้าไปได้รับอำนาจที่จะคิดทำมากขึ้น ไม่ว่าในเรื่องการเมืองหรืออำนาจในการตัดสินใจที่จะดำเนินการใดๆ

๒. การมีส่วนร่วม เป็นการร่วมกันอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มีความเท่าเทียมกัน และมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง (Active) มิใช่มีส่วนร่วมอย่างเฉยชา (Passive)

๓. การมีส่วนร่วมจะต้องได้มีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นแรกของกระบวนการไปจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

๔. การมีส่วนร่วมมักเป็นเราเองที่ผู้ด้อยโอกาสขอแบ่งอำนาจจากผู้มีอำนาจเหนือกว่า เพื่อปรับปรุงชีวิตของตนให้ดีขึ้น

นเรศ สงเคราะห์สุข ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะที่เป็นกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ได้แก่ การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การบริหารจัดการ การติดตามและประเมินผลตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

เสนห์ จามริก ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้นำทุกอย่าง ซึ่งไม่ใช่การกำหนดจากภายนอกแล้วให้ประชาชนเข้าร่วมต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนคิดเอง โดยแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น ๕ ขั้นตอน คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการค้นหา

๒. การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุ

๓. การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการและวางแผนร่วมกันในการแก้ไขปัญหา
๔. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน
๕. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดผลสำเร็จ หมายถึงการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมจัดทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น และเป็นการปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่างๆ ด้วยความสมัครใจ

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ ได้กล่าวถึง ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ดังนี้

๑. ร่วมทำการศึกษา ค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดจนความต้องการของชุมชน
๒. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบ วิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ต่อชุมชนและสนองความต้องการของชุมชน
๓. ร่วมวางนโยบาย วางแผนโครงการ กิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหาความต้องการของชุมชน
๔. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้มีประโยชน์ต่อส่วนรวม
๕. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
๖. ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง
๗. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงานโครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย
๘. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และบำรุงรักษาโครงการหรือกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ให้ความหมายสอดคล้องกับ **อकिन รพีพัฒน์** กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา
๒. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ
๓. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การให้นิยามการมีความหมายของการมีส่วนร่วมในลักษณะแรก มีความเชื่อว่า การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการ (Process) และขั้นตอน ที่เน้นเกี่ยวกับการส่งเสริม การชักนำ และการเปิดโอกาสให้บุคคล กลุ่ม องค์กร ได้เข้ามามีโอกาสและมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่ง หรือโครงการพัฒนาต่างๆ ที่จะมีการดำเนินการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ

๒. ความหมายของการมีส่วนร่วม : มิติเชิงผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ (Decision - Maker)

เวอร์ไทม์ Wertheim กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการที่ประชาชนจะเข้ามา มีบทบาทในการตัดสินใจในระดับต่างๆ ทั้งด้านการบริหาร การเมือง เพื่อที่จะกำหนดความต้องการของตนเองในชุมชนได้ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนา

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Research Institute for Social Development) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นความพยายามของประชาชนที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับต่างๆ ทางด้านการบริหารจัดการด้วยวิธีต่างๆ เพื่อที่กำหนดความต้องการในชุมชนของตนเอง ซึ่งจะเป็นการเพิ่มความสามารถในการจัดการและควบคุมทรัพยากรและสถาบันในสังคม

ริค (Lisk) ได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการดำเนินการตัดสินใจทุกระดับ ทุกรูปแบบในแต่ละกิจกรรม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของกระบวนการวางแผนซึ่งมีการกำหนดรูปแบบการทำงาน กำหนดแนวความคิดการมีส่วนร่วมที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมของมวลชนอย่างกว้างขวางในการเลือก การบริหารการประเมินผลของแผนงานแต่ละโครงการที่จะนำมาซึ่งการยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

ปารีชาติ วลัยเสถียร เสนอแนวความคิดการมีส่วนร่วมตามความหมายกว้างๆ ว่าการที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร ตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ และสังคม การมีส่วนร่วมในความหมายนี้ จึงเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนพัฒนาการรับรู้ สติปัญญาและความสามารถในการตัดสินใจ กำหนดชีวิตด้วยตนเอง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นวิธีการ (Means) และเป้าหมาย (Ends) ในเวลาเดียวกัน

เสรี พงศ์พิศ ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมความหมายที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการทรัพยากร การบริหารจัดการชุมชน และทุนของชุมชน

ทศพล กฤตยพิสิฐ ปัจเจกบุคคล กลุ่ม และชุมชน มีความเห็นพ้องต้องกันในเรื่องที่จะเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปตามความประสงค์ของตนจนมาสู่การตัดสินใจกระทำกร เพื่อให้บรรลุความประสงค์นั้นๆ ซึ่งการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดการพัฒนาความรู้และสติปัญญาอีกทางหนึ่ง

จะเห็นได้ว่า การให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในมิติของผู้มีอำนาจในการตัดสินใจดังกล่าวข้างต้น เป็นการให้ความสำคัญเกี่ยวกับอำนาจของบุคคล กลุ่มและองค์กรในการตัดสินใจดำเนินการอย่างใด อย่างหนึ่งด้วยตนเองทั้งอำนาจตัดสินใจในการกำหนดการพัฒนา อำนาจตัดสินใจในการบริหารและการจัดการในการพัฒนาเพื่อผลการพัฒนานั้นจะได้สอดคล้องกับความต้องการของตนเองและชุมชนได้

๓. ความหมายของการมีส่วนร่วม : มิติเชิงผู้มีส่วนได้เสีย(Stakeholders)

อรพินทร์ สฟโชคชัย สรุปความหมายของการมีส่วนร่วม ไว้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ในชุมชนที่ได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการพัฒนาของภาครัฐหรือหมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนาของรัฐหรือกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนที่ประชาชนยินดียอมรับซึ่งเป็นการร่วมรับผลประโยชน์และร่วมลงทุนลงแรง ซึ่งเป็นความหมายของการมีส่วนร่วมเชิงพัฒนาชุมชน

รัช เบญจาทิกุล นิยามความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการที่ประชาชนเข้าเกี่ยวข้องโดยการใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างส่วนตนในกิจกรรมที่มุ่งสู่การพัฒนา โดยการมีส่วนร่วมต้องมียุทธศาสตร์ประกอบดังนี้

๑. มีประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกิจกรรมการพัฒนา
๒. ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางอย่างส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงานหรือทรัพยากรบางอย่าง เช่น เงินทุน วัสดุในกิจกรรมการพัฒนา

ตะติยา กาฬสุวรรณ์ ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การปัจเจกชนบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมมือและรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ โดยมีกลุ่มหรือองค์กรรองรับเพราะประชาชนที่เข้าร่วมมีการพัฒนาภูมิปัญญาและการรับรู้สามารถคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

การนิยามความหมายของกลุ่มนี้ มองการมีส่วนร่วมในเชิงผู้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นผู้ที่มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งในมิตินี้มีความคล้ายคลึงกับมิติเชิงผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ แต่ความแตกต่างคือ บุคคล กลุ่ม องค์กร ที่เข้ามาร่วมเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ในลักษณะการเป็นผู้ดำเนินการ การพัฒนาตนเอง หรือเป็นผู้ที่กำลังถูกพัฒนา

๔. ความหมายของการมีส่วนร่วม : มิติอื่นๆ

ถวิลวดี บุรีกุล ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในหลายมิติ ที่เห็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

๑. การมีส่วนร่วมในมิติของความลึก หมายถึง การมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจ โดยประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่างๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติ แต่ไม่ได้หวังจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการหรือวิจารณ์เนื้อหาโครงการ

๒. การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น

๓. ในเรื่องของการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้นๆ ด้วย

๔. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนานั้น อาจเข้าใจอย่างกว้างๆ ได้ว่า คือ การที่ประชาชนได้เข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่างๆ ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อเขา

๕. การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีทั้งสิทธิ และหน้าที่ที่จะเข้าร่วมในการแก้ไขปัญหาของเขา ซึ่งต้องมีความรับผิดชอบมากขึ้นที่จะสำรวจตรวจสอบความจำเป็นเรื่องต่างๆ เพื่อการระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและดำรงรักษาองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่น

๖. การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแข็งขัน ซึ่งหมายถึงว่าบุคคลหรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้นได้เป็นผู้มีความริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายาม ตลอดจนความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความริเริ่มนั้น

๗. การมีส่วนร่วม คือ การที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามเพื่อเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่างๆ ในสภาพสังคมอื่นๆ ทั้งนี้โดยกลุ่มที่ดำเนินการและกลุ่มความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการไม่ถูกควบคุมโดยระเบียบต่างๆ

จากนิยาม ความหมายที่นักวิชาการทั้งในและต่างประเทศได้เสนอมานั้นสามารถกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมนั้นเป็นอำนาจในการตัดสินใจของบุคคล กลุ่มองค์กรในการเข้าร่วมกระบวนการทำงานที่อาศัยความพร้อมเพรียงกัน เพื่อสร้างพื้นที่ทั้งด้านการทำงานและจิตใจที่จะมุ่งไปสู่ความสำเร็จตามที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพความคิด ระบบความเชื่อและความยึดมั่นถือมั่นภายในตัวตนของแต่ละบุคคล แต่ละหน่วยงานแต่ละองค์กร อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับกาลเวลาแต่ละยุคแต่ละสมัยอีกด้วย หากจะกล่าวว่าการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (Teamwork) ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา ก็คงไม่แปลก เพราะการมีส่วนร่วมทำให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมทั้งหมดสามารถเข้าใจสถานการณ์ของงาน โดยภาพรวมทั้งหมด โดยเฉพาะการทำให้รู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงาน กลุ่ม องค์กร ที่อยู่ในกระบวนการคิดริเริ่ม ตัดสินใจ วางแผนงาน และดำเนินงาน เป็นต้น ที่ส่งผลให้เกิดการอุทิศตนในการปฏิบัติงานนั้นๆ มากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปตามแนวทางที่ได้วางไว้

กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอาศัยอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยในแต่ละชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความ เข้มแข็งของชุมชนในมิติต่างๆ เช่น มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ มิติทางด้านสังคม และมิติทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น อาจพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น เนื่องจากเงื่อนไขและกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน

๑. กิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเป็นฐานรองรับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันทุกด้าน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงภาคีการพัฒนาต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ จึงต้องผนึกกำลังดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตัวเอง ด้วยการกระตุ้นและสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิดร่วมกันทำ และมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งนี้ กิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้แก่

๑.๑ การส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเผชิญปัญหาวิกฤต โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรักษาผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการปรับวิถีคิดและวิธีการทำงานของบุคลากรภาครัฐ จากการเป็นผู้สั่งการเป็นผู้สนับสนุนในการจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง

๑.๒ การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้” เพื่อส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิการภาพของชุมชน การฟื้นฟูอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดทำแผนความต้องการของชุมชน รวมทั้งการสร้างประชาคมภายในชุมชนและการสร้างเครือข่ายของชุมชน

๒. กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้นเป็นแนวคิดที่ต้องการเตรียมความพร้อมในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การเตรียมคนหรือการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรบุคคลในชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา องค์กรชุมชนจะเข้มแข็งไม่ได้หากผู้นำในชุมชนและประชาชนขาดจิตสำนึก ขาดความรู้ความเข้าใจในการกำหนดประเด็นปัญหาการพัฒนาทางเลือก เพื่อดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการ การจัดกระบวนการถ่ายทอดความรู้และขาดการพัฒนาวิสัยทัศน์ การพัฒนาทรัพยากรบุคคลหรือการเตรียมคนจึงเป็นปัจจัยหลักสำคัญในความสำเร็จของการพัฒนาในระดับชุมชนซึ่งจากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าหากดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะทำให้โครงการที่ดำเนินการในชุมชนประสบความสำเร็จ โดยผู้นำหรือแกนนำที่ประสบความสำเร็จจะสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีลักษณะ ดังนี้

๑. เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ “รู้จัก รู้กว้าง รู้ไกล” และนำเสนอทางเลือกในการพัฒนาได้

๒. มีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา และวางแผนแก้ไขทั้งในระยะสั้น ระยะยาว คีรรอบด้าน และบูรณาการสู่การปฏิบัติได้

๓. มีความสามารถในการจดจำ ใฝ่รู้ มีการจัดระบบการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้ที่ดี

๔. มีความสามารถในการด้านการบริหารจัดการ และประสานงานกับผู้อื่น

๕. เป็นผู้มีความตั้งใจจริง “แสดงความเสียสละเพื่อส่วนรวม”

๖. สามารถพูดชักจูงคนอื่นได้ “นำเสนอทางเลือกและชี้วิสัยทัศน์ให้แก่สังคมได้”

๗. มีความเข้าใจในชีวิต เข้าใจโลก เข้าใจธรรม และเท่าทันต่อสถานการณ์ภายนอกชุมชน

๘. มีความสามารถในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น “ควบคุมตนเองและยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์ด้วยใจที่เป็นธรรม”

๙. ได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน

๑๐. มีอุดมการณ์เชื่อมั่นและยึดมั่นในหลักการ

ขั้นตอนที่ ๒ การกำหนดประเด็นปัญหาของชุมชนและการพัฒนาทางเลือก เพื่อดำเนินกิจกรรม กำหนดและวางกรอบประเด็นปัญหาโดยชุมชน มีการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเชื่อมโยงไปกับการพัฒนาทางเลือกในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาทางเลือกร่วมกัน

ยอมนำไปสู่การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน แต่การที่จะทำให้ทั้งสองกิจกรรมเป็นไปได้โดยปราศจากความขัดแย้งนั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก ดังนั้น จึงต้องมีการดำเนินการโดยผ่านกระบวนการที่สำคัญคือ

๑. กระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน ขั้นตอนสำคัญในกระบวนการนี้

๑.๑ จะทำอะไรให้ครบครัน ผู้นำชุมชน กลุ่มต่างๆ มีส่วนร่วมในการนำเสนอปัญหาของตนเองและพิจารณาปัญหาของผู้อื่นร่วมกันทั้งชุมชน

๑.๒ ศึกษาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้รู้ความหลากหลายในด้านต่างๆ เช่น ความหลากหลายของทรัพยากรบุคคล ศึกษาลักษณะการทำงานของผู้นำทั้งองค์กรรวมทั้งโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของหมู่บ้าน ชุมชน ศึกษาให้รู้ว่ามีอะไรเด่น มีอะไรดี มีอะไรเก่ง และอะไรที่เป็นความสามารถในการพึ่งตนเองได้ศึกษาภูมิหลัง ภูมิรู้ภูมิธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น ศึกษาสภาพทางภูมิศาสตร์และการตั้งถิ่นฐาน ศึกษาวิถีชีวิต และโครงสร้างพื้นฐาน และการติดต่อสื่อสาร ศึกษาปัจจัยที่เอื้ออำนวยหรือสนับสนุนให้เกิดการพัฒนา

๒. การพัฒนาทางเลือกเพื่อดำเนินกิจกรรม

๒.๑ พื้นฐานที่สำคัญที่สุด คือ การพบปะของผู้คนเป็นครั้งคราวซึ่งอาจพบปะในที่เสวนาของชุมชน เพื่อนบ้านหรือในที่ประชุมสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ หรือมีเหตุการณ์ส่งเสริมให้เกิดการพูดคุย

๒.๒ การรวมกลุ่มสนใจหรือเน้นงานด้านใดด้านหนึ่ง เช่น งานด้านการพัฒนาสุขภาพ เป็นต้น

๒.๓ โครงสร้างพื้นฐานระดับสูงสุด คือ การมี “องค์กรรวม” หรือการจัดให้มี “คณะทำงาน” ที่สามารถเชื่อมสมาชิกหรือประชาชนเข้าหากันได้ โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะเหล่านี้จะเป็นช่องทางการสื่อสารสำหรับคนในชุมชนในเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาชุมชน โดยการเป็นการกระตุ้นและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้พูดคุยถึงปัญหา ความเป็นอยู่

ขั้นตอนที่ ๓ การดำเนินกิจกรรมของชุมชน “กิจกรรมสาธารณะของชุมชน” เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นหลายกรณี เช่น กรณีปัญหา กรณีความสนใจ เป็นต้น ซึ่งมีลักษณะพิเศษ คือ เกิดจากความสนใจและการมีเป้าหมายร่วมกันของชุมชน ทำให้มีการรวมพลัง มีการสนทนาอย่างพินิจพิเคราะห์ริเริ่มกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์หลากหลาย มีการจัดการร่วมมือภายใต้ความสัมพันธ์ในแนวระนาบเรียนรู้และสรุปบทเรียนร่วมกัน ลักษณะความร่วมมือในการดำเนินการกิจกรรมสาธารณะของชุมชนจึงเป็นลักษณะเครือข่ายความร่วมมือ (Net - Working) จากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นพหุภาคี

ดังนั้น กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเป็นกระแสเรียกร้องของสังคมให้หันกลับมาพิจารณารากเหง้าของตนเองตั้งแต่ความเป็นจริงของสังคมกระบวนการศึกษาเรียนรู้เพื่อความเป็นไท หันมาสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง (Civic Consciousness) สร้างความรักในชุมชนท้องถิ่น รักในเพื่อนรอบข้างรวมทั้งสิ่งแวดล้อมอีกทั้งเข้าร่วมกันเป็นเครือข่ายถักทอเป็นเส้นใยแห่งความร่วมมือเพื่อพัฒนาสังคมมีความเป็นชุมชนอิสระหรือองค์กรแบบพลเมืองที่เข้มแข็ง มีความหลากหลาย ปราศจากการครอบงำโดยอำนาจรัฐและทุนเป็นองค์กรอาสาสมัครของสังคมเมื่อองค์กรและพลเมืองเข้าร่วมกันก็จะเกิดความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาเพื่อให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ในที่สุด

ส่วน อุทัย ดุลยเกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์ ได้วิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งมี ๗ ประการ ดังนี้

๑. โครงสร้างทางสังคมแบบแนวนอน หมายถึง สัมพันธภาพทางอำนาจของบุคคลในชุมชนที่เท่าเทียมกัน อำนาจในการเข้าถึงทรัพยากรหรือโอกาสของคนทุกคนในชุมชนไม่แตกต่างกัน เงื่อนไขนี้เป็นปัจจัยให้เกิดความรัก ความสามัคคี ก่อให้เกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างกว้างขวาง

๒. ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน คือ การผลิต การบริโภค การสะสมและการกระจายส่วนเกิน ประชาชนมีสิทธิ์และอำนาจในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากร มีรูปแบบการผลิตที่สนองความต้องการของตนเป็นหลักและเชื่อมโยงกับระบบนิเวศการบริโภค เน้นการพออยู่พอกิน ไม่ทำลายธรรมชาติ ไม่สะสมมาก หากมีการกระจายส่วนเกินสู่ญาติมิตรและสังคม ในรูปการแบ่งปัน ทำบุญ ชำระภาษี

๓. ค่านิยมจากหลักธรรมของศาสนา หรืออุดมการณ์ในการใช้ชีวิต ความเชื่อในเรื่องกรรม การเคารพนอบน้อมต่อธรรมชาติในฐานะเป็นจิตวิญญาณเอื้อให้เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพ

๔. กระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิต กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น การสืบสานภูมิปัญญาดั้งเดิมจากครอบครัว วัด สถานประกอบการ โดยสังเกต ฟัง ถาม ทดลองทำ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นการเรียนรู้ที่นำมาปฏิบัติจริง

๕. กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำตามธรรมชาติในชุมชนเกิดขึ้นได้หลายเงื่อนไข เช่น การประพัตดินในศีลธรรม การเป็นผู้ต่อสู้เพื่อชุมชน หรือเป็นผู้ทรงคุณความรู้ ชุมชนที่มีโครงสร้างสังคมในแนวนอน จะเกิดกลุ่มผู้นำธรรมชาติอย่างหลากหลายตามกิจกรรมที่เกิดขึ้น และมีการทำงานในรูปการปรึกษาหารือแสวงหาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา

๖. ระบบความสัมพันธ์เชิงแน่นแฟ้น สิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรม คือการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนระบบความมั่นคงและสวัสดิการชุมชนสมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดผ่านระบบครอบครัว เครือญาติ เพื่อนฝูง มีกฎเกณฑ์ แบบแผนการเนนชีวิตร่วมกัน ชุมชนที่มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น จะมีพลังสามารถจัดการแก้ไขปัญหาได้อย่างดี

๗. กลไกที่เอื้อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารที่ต่อเนื่องตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นสภาพที่พบปะของชุมชนในวิถีชีวิตและกิจกรรมต่างๆ หรือกระบวนการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ ล้วนเป็นการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ปรึกษาหารือ อันจะนำไปสู่การปรับตัวของชุมชนได้รวดเร็วทันเหตุการณ์

๓. กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน

กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเข้มแข็งดังกล่าว จำเป็นต้องมีการบูรณาการกันระหว่าง ภูมิปัญญาดั้งเดิม ภูมิปัญญาไทย หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาใหม่ที่เป็นความรู้ ทำความเข้าใจจากภายนอกชุมชนผ่านสื่อบุคคล เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ จนทำให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ และการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป แต่ในภาวะสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในกระแสปัจจุบัน ทำให้ส่งผลกระทบต่อชุมชนต่อสังคม ซึ่งยากที่จะหลีกเลี่ยงได้ บ้างก็ทำให้ชุมชนอ่อนแอ สังคมเกิดวิกฤติในด้าน

ต่างๆ ดังนั้นในการพัฒนาหรือการส่งเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งนั้น จึงมองถึงวิสัยทัศน์ใหม่การสร้างกระบวนการวิสัยทัศน์ใหม่ของชุมชนดังนี้

๓.๑ กระบวนการเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างฐานเรียนรู้และองค์ความรู้ที่เป็นของตนเอง รวมไปถึงการวางแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยผู้นำหรือผู้ทรงภูมิปัญญาเป็นแกนกลาง คุณลักษณะนี้เป็นจุดแข็งที่ชุมชนใช้สร้างความเป็นเอกภาพและศักยภาพของตน สามารถพัฒนาและรวบรวมความรู้ต่างๆ เป็นศูนย์กลางเรียนรู้ของชุมชน

๓.๒ กระบวนการสร้างทุนชุมชนหรือทุนสังคม ที่มองครอบคลุมทั้งการสะสมเงินตรา ทุนสังคมที่มาจากบุคลากร ภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรมชุมชน สถาบัน สาธารณะสมบัติทรัพยากรธรรมชาติของมนุษย์ เป็นต้น โดยสร้างทุนเหล่านี้ให้หลากหลายรูปแบบและมากขึ้น

๓.๓ กระบวนการศึกษาวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนา ได้แก่ แสวงหาความร่วมมือจากนักวิชาการ สถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานนอกชุมชน และส่งเสริมให้ชุมชนหรือสถาบันในชุมชนทำงานวิจัยเอง เพื่อนำผลที่ได้มาวางแผนพัฒนาชุมชนต่อไป

๓.๔ กระบวนการเสริมสร้างหลากหลายจากปัจจัยที่เป็นคุณต่อการพัฒนา เป็นการเปิดรับเอาความรู้และความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน โดยเปิดเวทีแลกเปลี่ยนทัศนะเรียนรู้ระหว่างกัน โดยชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจและวางแผนพัฒนาตนเองสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความร่วมมือแบบภาคีต่างๆ ที่ผลักดันให้เกิดการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จ มีศักยภาพ และมีการประสานการวางแผนหรือการทำงานในทุกระดับ

๓.๕ กระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน เป็นการต่อยอดความรู้ในการพัฒนาตนเอง และเครือข่ายอยู่ตลอดเวลา นำไปสู่การยกระดับทุนที่เกิดจากการร่วมทุนกันระหว่างองค์กรในการพัฒนาด้านต่างๆ

คู่มือแนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการแผนชุมชน

๑. กระบวนการจัดทำแผนชุมชน

ก่อนอื่นควรเข้าใจถึงวัตถุประสงค์หลักๆ ของการจัดทำแผนชุมชนก่อน คือ

๑.๑ เพื่อให้ชาวบ้านซึ่งเป็นเจ้าของชุมชน กำหนดอนาคตของชุมชนตนเอง

๑.๒ เพื่อให้เกิดกระบวนการในการจัดการชุมชน มีการเรียนรู้ร่วมกัน

๑.๓ เพิ่มคุณค่าทางสังคม และทุนทางเศรษฐกิจ เพื่อนำไปสู่การวางแผนทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาและชุมชน

๑.๔ เพื่อให้ชุมชนได้มีเป้าหมาย แนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาให้คนในชุมชนอยู่ดีมีสุขในทุกบ้าน

๑.๕ เพื่อให้ชุมชนได้มีแผนรองรับการสนับสนุนจากภายนอกได้อย่างครอบคลุม สมบูรณ์ ในการส่งเสริมกระบวนการแผนชุมชนที่ผ่านมา กรมการพัฒนา - ชุมชน ได้กำหนดขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชนไว้ ๕ ขั้นตอน (หนังสือระเบียบวาระชุมชน : กรมการพัฒนาชุมชน ปี ๒๕๕๑) ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ เตรียมความพร้อมชุมชน โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้นำชุมชน ผู้แทน
หมู่บ้าน อบต. ผู้แทนกลุ่ม/องค์กรชุมชน

วัตถุประสงค์ เพื่อให้

๑. ทีมงานระดับชุมชนมีความพร้อมและมีแนวทางในการจัดกระบวนการแผนชุมชน
๒. ผู้นำชุมชนตระหนักถึงความสำคัญและสามารถระบุความจำเป็นในการจัด
กระบวนการแผนชุมชน

๓. ผู้นำชุมชนกำหนดแผนปฏิบัติการและยอมรับพร้อมมีส่วนร่วมในกระบวนการ
แผนชุมชนประเด็นการเรียนรู้

๔. เป้าหมายของการทำงานเพื่อชุมชนและความสำคัญของประชาชนทุกคนในการ
ทำงานเพื่อชุมชน

๕. สถานการณ์ของชุมชน

๖. สถานการณ์การทำงานจากภาครัฐ ได้แก่การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐

๗. แนวคิดการจัดกระบวนการแผนชุมชน

ขั้นตอนที่ ๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเรียนรู้ตนเองและชุมชน กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้นำ
ชุมชน ผู้แทนหมู่บ้าน อบต. ผู้แทนกลุ่ม/องค์กรชุมชน ตัวแทนครัวเรือน ประชาชนในชุมชน

วัตถุประสงค์ เพื่อให้

๑. ชุมชนได้เรียนรู้ข้อมูลตนเอง ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูล แยกแยะทุนทางสังคมและ
สภาพปัญหา

๒. ชุมชนได้วิเคราะห์สาเหตุปัญหาและจัดลำดับความต้องการของชุมชน

๓. ชุมชนแยกแยะศักยภาพที่มีอยู่และสภาพปัญหาที่เป็นแนวโน้มกำลังเกิดขึ้นกับ
ชุมชน

ขั้นตอนที่ ๓ การกำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย ผู้แทนหมู่บ้าน
อบต. ผู้แทนกลุ่ม/องค์กรชุมชน ประชาชนในชุมชน

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ชุมชนกำหนดเป้าหมายว่าจะพัฒนาไปเป็นชุมชนแบบไหนใน
อนาคตพร้อมทั้งกำหนดทิศทางและแนวทางการพัฒนาตามศักยภาพของชุมชน

ขั้นตอนที่ ๔ การกำหนดแผนงานโครงการพัฒนาชุมชน กลุ่มเป้าหมาย ผู้นำชุมชน
ผู้แทนหมู่บ้าน อบต. ผู้แทนกลุ่ม/องค์กรชุมชน ประชาชนในชุมชน

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ชุมชนมีแนวทางในการพัฒนาชุมชนสู่การเป็นชุมชนที่ปรารถนา

ขั้นตอนที่ ๕ การปฏิบัติตามแผนชุมชน กลุ่มเป้าหมาย คณะกรรมการ - บริหาร
ชุมชน อบต. หน่วยงานสนับสนุนการพัฒนาในพื้นที่

วัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามแผนชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

๒. กระบวนการสนับสนุนการจัดทำแผนชุมชนเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน/ภาคีการพัฒนา

กระบวนการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม ควรมีขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

- ๒.๑ การเตรียมวิทยากรกระบวนการ
- ๒.๒ การเตรียมชุมชนในการจัดทำแผนชุมชน
- ๒.๓ การประเมินศักยภาพของชุมชน
- ๒.๔ การกำหนดวิสัยทัศน์ แนวทางและจุดมุ่งหมายในการพัฒนาชุมชน
- ๒.๕ การกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชน
- ๒.๖ การกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรมการพัฒนาชุมชน
- ๒.๗ การเปิดเวทีประชาพิจารณ์แผนชุมชน

๑. การเตรียมวิทยากรกระบวนการ

วัตถุประสงค์ เพื่อเตรียมวิทยากรกระบวนการ และจัดทำแผนการดำเนินงาน เพื่อให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เกิดประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ

แนวทางดำเนินงาน

๑. เตรียมทีมวิทยากรกระบวนการ โดยค้นหาบุคคลที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย จากหลากหลายหน่วยงาน /องค์กร/เครือข่าย โดยจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและเข้าใจในกระบวนการจัดทำแผนชุมชน เป็นผู้มีประสบการณ์ในการเป็นวิทยากรแผนชุมชน รู้เทคนิคการจัดเวทีกระบวนการจัดทำแผนชุมชน

๒. ออกแบบการเปิดเวทีในแต่ละขั้นตอน ด้วยการกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา ขั้นตอน กระบวนการและเทคนิคที่ใช้ รวมทั้งวิทยากรหลัก และวิทยากรผู้ช่วย

๓. ซักซ้อมแนวคิด กระบวนการ เทคนิค วิธีการ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับวิทยากรกระบวนการแผนชุมชน

๔. เตรียมประเด็นการพูดคุยในเวที เช่น แนวคิดของแผนชุมชน เนื้อหาของการจัดทำแผนชุมชน เตรียมข้อมูลทั่วไปของชุมชนล่วงหน้า เช่น ข้อมูลสภาพของพื้นที่ของชุมชน อาณาเขตของชุมชน ประชากรและครัวเรือน การประกอบอาชีพ รวมทั้งประเด็นปัญหาที่สำคัญๆ ของชุมชนนั้นๆ

๕. เตรียมพื้นที่ เช่น เตรียมคน เตรียมสถานที่ที่มีความพร้อมสำหรับการจัดเวที เตรียมอุปกรณ์และสื่อที่ใช้ในการจัดทำเวที

ผลที่ได้รับ ได้ทีมวิทยากรกระบวนการแผนชุมชน ที่ประกอบด้วยบุคลากรจากหลากหลายหน่วยงานรวมทั้งผู้นำชุมชน ซึ่งมีทักษะและประสบการณ์จัดทำแผนชุมชนที่อยู่ใกล้ชิดกับพื้นที่เป้าหมาย (ตำบล/อำเภอ)

๒. การเตรียมชุมชนในการจัดทำแผนชุมชน

วัตถุประสงค์ เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับประชาชน กลุ่มแกนนำชุมชน องค์กรชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ ให้มีความเข้าใจในแนวความคิด กระบวนทัศน์ และกระบวนการจัดทำ แผนชุมชน บทบาทความรับผิดชอบของฝ่ายต่างๆ ตลอดจนการสร้างความผูกพันและการค้นหาบุคคลที่อาสาเป็นกลุ่มแกนในการดำเนินงาน

แนวทางดำเนินงาน

๑. จัดเวทีชี้แจงให้ประชาชน กลุ่มแกนนำชุมชน องค์กรชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความเข้าใจแนวความคิด กระบวนทัศน์ และแนวทางการจัดทำแผนชุมชนแบบองค์รวมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่ายและมีการกระทำร่วมกัน

๒. ค้นหา กำหนดตัวบุคคล กลุ่มอาสาสมัครที่จะเป็นผู้นำหรือแกนในการผลักดันดำเนินการต่างๆ ตามกระบวนการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาต่างๆ โดยเน้นความสมัครใจและให้ชุมชนเป็นผู้เสนอแนะ

๓. การจัดเวทีทำได้ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การเปิดเวทีอย่างเป็นทางการ การพูดคุยภายหลังการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การพูดคุยในร้านกาแฟ และการพูดคุยในกิจกรรมร่วมต่างๆ ของชุมชน

๔. ควรให้เวลากับชุมชนในการทำความเข้าใจ ดังนั้นการจัดเวทีทำความเข้าใจและกระตุ้นสำนึกของชุมชน จึงมักจะต้องทำหลายครั้ง และหลายรูปแบบตามที่มีโอกาส

ผลที่ได้รับ ประชาชน กลุ่มแกนนำชุมชน องค์กรชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความเข้าใจและมีแนวคิดตามกระบวนทัศน์ใหม่ พร้อมทั้งจะเข้าร่วมในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนและการพัฒนาของชุมชน และมีกลุ่มแกนอาสาเข้าร่วมในกระบวนการ

๓. การประเมินศักยภาพของชุมชน

วัตถุประสงค์ เพื่อประเมินศักยภาพในการพัฒนาของชุมชน (หมู่บ้าน ตำบล) ในแง่ของโอกาส ภัยคุกคาม จุดแข็ง และข้อจำกัดในการพัฒนาของชุมชน เพื่อที่จะกำหนดปัญหาสำคัญของชุมชนทางเลือก การพัฒนาของชุมชนรวมทั้งทุนทางสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน

แนวทางดำเนินงาน

๑. จัดเวทีชี้แจงให้ประชาชนกลุ่มแกนนำชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความเข้าใจในการประเมินศักยภาพของชุมชน

๒. กำหนดแนวทางและขั้นตอนในการดำเนินงานและทำความเข้าใจร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

๓. กำหนดประเด็นของข้อมูลที่จะทำการศึกษา ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญได้แก่ ประวัติหมู่บ้านหรือชุมชน ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ที่ดิน ที่ทำกิน ป่าไม้ แม่น้ำ ฯลฯ ทรัพยากรที่คนสร้าง เช่น โรงเรียน โบสถ์ ศาลา หอกระจายข่าว ฯลฯ และทรัพยากรบุคคล เช่น ผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านการอาชีพ ผู้นำตามธรรมชาติอื่น ๆ ผู้นำทางการรวมถึงกลุ่มองค์กรต่างๆ จารีตประเพณี วัฒนธรรม เศรษฐกิจชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพต่างๆ กองทุนชุมชน รายรับ - รายจ่าย หนี้สิน คนยากจน ผู้ด้อยโอกาส สวัสดิการชุมชน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ สถานการณ์ของชุมชนในปัจจุบัน เช่น ภัยคุกคาม จุดแข็ง ข้อจำกัด และปัญหา

๔. รวบรวมข้อมูลตามประเด็นที่กำหนด โดยอาจแบ่งเป็นกลุ่มๆ ทำการเก็บข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว (ข้อมูล กชช.2 ค/จปฐ.) บันทึกรายงานของหน่วยงานต่างๆ การสอบถามจากผู้รู้ การประชุมกลุ่มย่อย แล้วจึงนำมารวมกัน ช่วยกันตรวจสอบ ปรับปรุงให้สมบูรณ์

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาแยกแยะและหาความสัมพันธ์ในมิติต่างๆ และนำไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับ ปัญหา จุดอ่อน ข้อจำกัด ความเข้มแข็ง และศักยภาพของชุมชน ซึ่งสามารถบันทึกในรูปของแผนที่การตั้งถิ่นฐานของชุมชน พร้อมแสดงแหล่งทรัพยากรต่างๆ แผนผังความสัมพันธ์ขององค์กร สถาบันต่างๆ เป็นต้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ จะเป็นพื้นฐานสำคัญในกระบวนการทำงานต่อไป

๖. ข้อมูลในเชิงศักยภาพของการพัฒนาและแนวโน้มของสภาพแวดล้อมต่างๆ ประชาชน กลุ่มแกนนำ องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้าใจสภาพที่แท้จริงของชุมชนทั้งในแง่ปัญหา ข้อจำกัดและศักยภาพ

๗. ประชาชน องค์กรชุมชนและกลุ่มแกนนำต่างๆ เกิดความตระหนักและสำนึก ร่วมในการที่จะช่วยแก้ไขปัญหของชุมชน และมีความเชื่อมั่นในศักยภาพที่ชุมชนมีอยู่

๘. เป็นการเริ่มกระตุ้นให้ประชาชน กลุ่มองค์กรชุมชน และที่เกี่ยวข้องต่างๆ ได้คิดถึงชุมชน และเห็นความสัมพันธ์ของตัวเอง ครอบครัว กลุ่ม กับชุมชน ในแง่มุมต่างๆ มากขึ้น มากกว่าที่จะคิดถึงแต่เรื่องราวของตนเอง ครอบครัว หรือกลุ่มที่ตัวเองสังกัดเท่านั้น อันจะนำไปสู่การเกิดความตระหนักและสำนึกร่วมในการพัฒนาของชุมชนต่อไป

๔. การกำหนดวิสัยทัศน์ แนวทางและจุดมุ่งหมายในการพัฒนาชุมชน

วัตถุประสงค์ เป็นการระดมพลัง ความผูกพัน ความเอื้ออาทร และความรัก ที่ประชาชนและครอบครัว มีต่อกันและกัน และต่อพื้นที่ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล มาสร้าง/กำหนดความ มุ่งหวังในการพัฒนาของชุมชน

แนวทางดำเนินงาน โดยการจัดเวทีร่วมกับเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำ แผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อนำผลการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนและปัญหา ผสมผสานกับความคิด สร้างสรรค์ (Creative thinking) รวมทั้งกรอบสถานการณ์ภายนอก เพื่อให้ช่วยกันกำหนดเป็น

๑. วิสัยทัศน์การพัฒนาชุมชน

๒. แนวทางในการพัฒนาของแต่ละชุมชน

๓. จุดมุ่งหมายในการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม

๔. ชุมชนมีวิสัยทัศน์การพัฒนา โดยมีกรอบแนวทาง และจุดมุ่งหมายการพัฒนา ที่ชัดเจนของชุมชน ที่ให้ทุกฝ่ายยึดมั่นร่วมกัน

๕. ประชาชน องค์กรชุมชน กลุ่มแกนนำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน มีจุดมุ่งหมายการพัฒนาของชุมชนร่วมกัน

๕. การกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชน

วัตถุประสงค์ เพื่อให้การพัฒนาของชุมชนเป็นไปตามวิสัยทัศน์ และบรรลุตาม จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนจะต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสมกับศักยภาพ ขีดความสามารถ และความพร้อมของชุมชน โดยกลยุทธ์การพัฒนาจะเป็นตัวเชื่อมระหว่างวิสัยทัศน์

และจุดมุ่งหมายการพัฒนากับการกำหนดกิจกรรมการพัฒนา ในแง่ของการกำหนดขอบเขตและลักษณะของการใช้ทรัพยากรต่างๆ ของการพัฒนา

แนวทางดำเนินงาน ระดมความคิดเห็นมีแนวทางการดำเนินงานอย่างไรบ้างที่จะนำไปสู่ การบรรลุวิสัยทัศน์ และจุดมุ่งหมายการพัฒนาชุมชน โดยพิจารณาความเป็นไปได้ของทางเลือกต่อไปนี้

๑. มีแนวทางใดบ้างที่ชุมชนสามารถดำเนินการเองได้ตามศักยภาพที่ชุมชนมีอยู่
๒. มีแนวทางใดบ้างที่มีปัจจัยหรือการสนับสนุนจากภายนอกเอื้ออำนวยและสนับสนุนให้ชุมชนทำได้ตามศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่
๓. มีแนวทางใดบ้างที่ชุมชนจะต้องการดำเนินการ แต่ชุมชนยังไม่พร้อม หรือมีข้อจำกัด จะมีทางเสริมความพร้อม หรือลดข้อจำกัดของชุมชนได้หรือไม่ และจะต้องทำอะไร

ผลที่ได้รับ ชุมชนมีกลยุทธ์การพัฒนาที่เหมาะสม ชัดเจน สำหรับใช้ในการวางกรอบทางเลือกดำเนินโครงการ กิจกรรมต่างๆ

๖. การกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรมการพัฒนาชุมชน

วัตถุประสงค์ เป็นการร่วมกันกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรมที่เหมาะสม เป็นไปได้และสอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและกลยุทธ์ที่วางไว้ เพื่อสานต่อ เสริมสร้าง สิ่งที่ชุมชนทำได้ดียิ่งขึ้น หรือเพื่อบรรเทาข้อจำกัดและแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ ของชุมชน

แนวทางดำเนินงาน

๑. ตรวจสอบว่ามีกิจกรรม โครงการอะไรบ้างที่คน ครอบครัวและองค์กรชุมชน ทำอยู่และเป็นประโยชน์ นำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์และเป้าหมายการพัฒนาชุมชน และสอดคล้องกับกลยุทธ์การพัฒนาของชุมชน ก็ให้เลือกไว้

๒. พิจารณากิจกรรม โครงการว่ามีเพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาของชุมชน หรือบรรลุวิสัยทัศน์และจุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนหรือไม่ ยังมีกิจกรรม โครงการใดอีกหรือไม่ที่ควรทำเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยกิจกรรมที่จะทำเพิ่มเติมนั้นควรจะสอดคล้องกับศักยภาพของชุมชน หรือเป็นไปได้เพื่อมุ่งแก้ไขจุดอ่อนและข้อจำกัดในการพัฒนาชุมชน

๓. แยกกิจกรรมออกเป็นสามกลุ่ม คือ

๓.๑ กิจกรรมที่ครอบครัว กลุ่มองค์กรในชุมชน สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง : กำหนดเป็นกิจกรรมที่ชุมชนทำเอง

๓.๒ กิจกรรมที่ชุมชนไม่สามารถดำเนินการได้เอง แต่สามารถได้รับการสนับสนุนจาก อบต. : กำหนดขอรับการสนับสนุนจาก อบต.

๓.๓ กิจกรรมที่ชุมชน และ อบต. ไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเองทั้งหมด หรือบางส่วน : กำหนดเสนอขอรับการสนับสนุนจากอำเภอ จังหวัด ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรเอกชน

๔. พิจารณาจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมให้ชัดเจน

ผลที่ได้รับ มีรายการกิจกรรมเพื่อการพัฒนาแบบองค์รวมของชุมชนเป็นแผนชุมชน

๗. การจัดเวทีประชาพิจารณ์แผนชุมชน

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนทั้งชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐ ได้มาร่วมกันพิจารณาความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของการนำไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งให้ความเห็นชอบ และร่วมมือกันส่งเสริมสนับสนุนแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมในแผนชุมชน

แนวทางดำเนินงาน เปิดเวทีเพื่อให้ชุมชน และหน่วยงานสนับสนุนที่ไม่ได้มาร่วมเวทีจัดทำแผนชุมชนตั้งแต่ต้น ได้มาร่วมในการแสดงความเห็น ให้ข้อเสนอแนะ หรือเพิ่มเติมข้อมูลต่างๆ เพื่อให้แผนชุมชนที่ได้จัดทำขึ้นเป็นแผนชุมชนที่สมบูรณ์ และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

ผลที่ได้รับ ได้แผนชุมชนที่ชุมชนใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเอง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานราชการใช้เป็นข้อมูลในการสนับสนุนต่อไป

๓. กรมการพัฒนาชุมชนกับการขับเคลื่อนกระบวนการแผนชุมชน

แผนชุมชน เป็นการสะท้อนปัญหา ความต้องการของชุมชนจากล่างขึ้นสู่บน (จากหมู่บ้านสู่ตำบลอำเภอ จังหวัด และประเทศ) หรือเป็นลักษณะ Bottom Up โดยการศึกษาข้อมูลความเป็นจริง รู้ว่าปัญหาคืออะไร โอกาสคืออะไร ศักยภาพคืออะไร แล้วพัฒนาช่วยกันคิดช่วยกันทำ ทำไปแล้วก็ศึกษาเรียนรู้จากสิ่งที่ทำ หรือไปศึกษาเรียนรู้จากที่ชุมชนอื่นทำ คนในชุมชนต้องร่วมด้วยช่วยกันดู มีข้อติดขัดอย่างไรบ้าง ช่วยกันดูแผนของคนทั้งหมู่บ้าน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำให้เกิดความเข้าใจ สามารถขับเคลื่อนงานการแก้ปัญหาด้านต่างๆ ได้ อีกทั้งทำให้มีเวลาพูดคุยกันมากขึ้น การเรียนรู้ของชุมชนมีมากขึ้นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความผูกพันของคนในชุมชนเช่นนี้แนวโน้มจะไปทางที่ยั่งยืน ยั่งยืนหมายถึงว่าพัฒนาไปแล้วเกิดผลที่ดีขึ้น ดีขึ้น โดยไม่สะดุดแผนชุมชนจึงมีส่วนสำคัญทำให้

๓.๑ เกิดการรู้ตัวเอง แทนที่ชาวบ้านจะทำตามหน่วยงานอย่างเดียว แต่กลับตั้งสติได้เริ่มคิด เริ่มจัดการข้อมูลและดูปัญหา ดูแนวทางการพัฒนา นำมาสู่การเริ่มจัดการทุกอย่างด้วยตนเอง

๓.๒ มีข้อมูล รับรู้ข้อมูล รู้ว่าทำเรื่องนี้ไปทำไม นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอะไร มีการเชื่อมโยงรวมตัวเป็นการทำงานเป็นเครือข่ายร่วมกัน หรือเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างขบวนที่ทำงานต่างกัน

๓.๓ กระบวนการทำแผน เป็นการเปลี่ยนความสัมพันธ์ให้ชาวบ้านด้วยกันเอง และระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงาน ซึ่งตรงนี้ถือเป็นสาระสำคัญมาก

นโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๑. นโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

เมื่อพิจารณาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่าในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ.๒๕๔๐ – ๒๕๔๔) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยให้

ความสำคัญไปยังการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งด้วยชุมชนเอง ทั้งนี้ชุมชนจะต้องพัฒนาเศรษฐกิจให้เข้มแข็งได้ จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ คือ ชุมชนต้องมีความพร้อมในเบื้องต้น หลังจากนั้นภาคธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน จะเข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในการสนับสนุนให้เศรษฐกิจชุมชนสามารถพัฒนาและเจริญเติบโตขึ้นได้อย่างมั่นคง และเป็นฐานสำหรับการพัฒนาไปสู่ด้านอื่นๆ ได้ต่อไป ในขณะที่เดียวกันภาครัฐจะมีส่วนสนับสนุนในการเตรียมความพร้อมของชุมชน และองค์กรชุมชน การสร้างเงินทุนแก่ชุมชน รวมทั้งสร้างบรรยากาศและองค์กรชุมชน การสนับสนุนเงินทุนแก่ชุมชน รวมทั้งสร้างบรรยากาศและการจูงใจให้ภาคธุรกิจเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งสถาบันการเงินที่จะเข้าไปสนับสนุน เช่น เงินทุน การพัฒนาทักษะ การบริหารการจัดการและการตลาด เป็นต้น ทั้งนี้โดยมีแนวทางหลักๆ ดังต่อไปนี้

๑.๑ การเตรียมความพร้อมของชุมชน

๑.๒ การเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน

๑.๓ การสนับสนุนธุรกิจเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาธุรกิจชุมชนตามความพร้อม ความถนัด และความสนใจในแต่ละองค์กรธุรกิจ

๑.๔ การสนับสนุนแหล่งเงินทุนสำหรับการพัฒนาชุมชน

๑.๕ การเพิ่มบทบาทของภาครัฐในการส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

๑.๖ สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของประชาชนและชุมชนในชนบท

อย่างไรก็ตาม ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ได้กล่าวถึง การส่งเสริมการรวมตัวของชุมชนไว้ว่า “เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งโดยสมัครใจและสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรื่องของตนเอง ชุมชนและสังคมได้ในทุกมิติ” โดย

๑. สนับสนุนการรวมกลุ่มของชุมชนในทุกรูปแบบ

๑.๑ ให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการรวมตัวของชุมชน ทั้งในเรื่องสิทธิ หน้าที่ บทบาทขององค์กรชุมชน รวมทั้งทักษะในการพัฒนาองค์กรให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทักษะในการบริหารจัดการองค์กร ทักษะในการบริหารจัดการการเงินและสิ่งแวดล้อม ทักษะในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆ โดยสันติวิธีตามครรลองของวิถีทางประชาธิปไตย และการแสดงความคิดเห็นและความต้องการของกลุ่มในเชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น ตลอดจนการสร้างจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของชุมชนและการบำรุงรักษาสาธารณสมบัติและศิลปวัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย

๑.๒ กระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของชุมชน ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่ม ชมรม สหกรณ์ออมทรัพย์ ฯลฯ โดยให้ความสำคัญกับการรวมตัวโดยสมัครใจในแต่ละท้องถิ่น มากกว่าการขึ้นมาจากภาครัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมตัวของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เช่น คนพิการ ผู้ติดเชื้อเอดส์ ผู้สูงอายุ ฯลฯ

๑.๓ ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษา ได้ใช้ความรู้และศักยภาพที่มีอยู่เพื่อพัฒนาท้องถิ่น เช่น การส่งเสริมธุรกิจชุมชน ส่งเสริมการเกษตรเทคโนโลยีที่เหมาะสม การฝึกอบรมผู้นำและอาสาสมัครเพื่อพัฒนาครอบครัวและชุมชน เป็นต้น

๑.๔ เปิดโอกาสให้คนในชุมชนทั้งชายและหญิง เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรื่องของตนเอง และจัดการสภาพแวดล้อมของสังคมในทุกระดับ โดยรัฐบัญญัติกฎหมายรองรับเพื่อสนับสนุนการรวมตัวขององค์กรชุมชนและส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมของชุมชนในรูปแบบต่างๆ เช่น การจัดตั้งกองทุนพัฒนาชุมชน โดยรัฐสมทบเงินทุนในสัดส่วนที่เหมาะสม และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีอำนาจในการบริหารจัดการอย่างมีอิสระเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว

๒. ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายชุมชนอย่างกว้างขวาง

๒.๑ สนับสนุนให้องค์กรชุมชนประสานเครือข่ายการพัฒนาทั้งในพื้นที่ใกล้เคียงจังหวัด ภาค และระหว่างภาค เพื่อให้มีการประสานผลประโยชน์แลกเปลี่ยนความรู้และร่วมมือกันทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนจัดการปัญหาของชุมชนร่วมกัน เช่น ปัญหาจราจร ปัญหาป่า ชุมชน ปัญหายาเสพติด การดูแลทรัพยากรสาธารณะและความปลอดภัยของชุมชนปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการเอาเปรียบ และการกระทำทารุณต่อเด็กและสตรี เป็นต้น

๒.๒ สร้างกลไกการประสานเครือข่ายการพัฒนาชุมชน ระหว่างประชาชนองค์กรชุมชนหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั้งในระดับพื้นที่และส่วนกลางอย่างเป็นรูปธรรมรวมทั้งสร้างเครือข่ายข้อมูลระหว่างองค์กรต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสารอย่างทั่วถึงและเป็นจริง

๒.๓ เสริมสร้างเครือข่ายการประสานงานขององค์กรชุมชนในเมือง กับชุมชนในชนบท

๒.๔ สนับสนุนให้องค์กรชุมชนใช้กลไกทางสังคมเป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาท้องถิ่น และเสริมสร้างความสามัคคีภายในชุมชน โดยให้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม การทอดผ้าป่าต้นไม้ การสืบชะตาลำน้ำ ฯลฯ รวมทั้งการรณรงค์สร้างจิตสำนึกและค่านิยมที่ดีในการเคารพสิทธิมนุษยชนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การมีวินัยและวิถีประชาธิปไตยอีกด้วย

๒. นโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

บทบาทของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕ – ๒๕๔๙) ได้มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่าที่ดีในสังคมไทยบนพื้นฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของความเป็นไทย

๒.๑ การกำหนดคุณลักษณะของสังคมไทยที่พึงประสงค์นั้น

การกำหนดคุณลักษณะของสังคมไทยที่พึงประสงค์นั้นถูกดำเนินการเป้าหมายการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ โดยกำหนดไว้ว่าสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์ เพื่อพัฒนาสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” ใน ๓ ด้านคือ

๒.๑.๑ สังคมคุณภาพ ที่ยึดหลักความสมดุล ความพอดี สามารถสร้างคนทุกคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะ พึ่งตนเองได้ คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีเมืองและชุมชนที่น่าอยู่ มีระบบดี มีประสิทธิภาพ ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพ มีความเข้มแข็ง และแข่งขันได้ ได้รับ

การพัฒนาอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบการเมืองการปกครอง โปร่งใสเป็นประชาธิปไตย ตรวจสอบได้และมีความเป็นธรรมในสังคม

๒.๑.๒ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคน สามารถคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก เพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง สามารถส่งสมทุนทางปัญญา รักษาและต่อยอดภูมิท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

๒.๑.๓ สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ที่ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของเอกลักษณ์สังคมไทยที่พึงพาเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี มีจารีตประเพณีดีงาม มีความเอื้ออาทร รัก ภูมิใจในชาติและท้องถิ่น มีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็งตลอดจนเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศ ในการพัฒนาประเทศจะยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทางให้การพัฒนายึดหลักทางสายกลาง อยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดีและความพอประมาณอย่างมีเหตุผล นำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สามารถพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกัน และรู้เท่าทันโลก คนไทยส่วนใหญ่มีการศึกษาและรู้จักเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นคนดี มีคุณธรรม และซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สามารถรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปกับการสื่อสารวัฒนธรรมประเพณีดีงาม ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าทางสังคมไทยที่มีความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน อันจะเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล มีคุณธรรมและยั่งยืน เพื่อก้าวสู่วิสัยทัศน์ร่วมของสังคมไทย จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการวาง “บทบาทการพัฒนาประเทศ” ในอนาคตอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับศักยภาพและบทบาททางเศรษฐกิจของพื้นที่ โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมที่จะวางรากฐานการพัฒนาเป็นสังคมและชุมชนที่เข้มแข็งมีระบบบริหารจัดการที่ดีในทุก ระดับ ขณะเดียวกันมีการใช้ศักยภาพด้านเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยที่ประณีประนอม เปิดกว้าง ในการพัฒนาเป็นแกนประสานการเจรจา เสริมสร้างสันติภาพในภูมิภาคและใช้ศักยภาพด้านการผลิตและบริการเพื่อเตรียมพัฒนาประเทศสู่ความเป็นฐานเศรษฐกิจของภูมิภาค โดยเฉพาะด้านการเกษตร การแปรรูปการเกษตรและอาหาร การเป็นฐานการท่องเที่ยวที่หลากหลายและเป็นศูนย์กลาง การศึกษาและวิทยาการที่เข้มแข็ง ควบคู่ไปกับการพัฒนาเป็นประตูเศรษฐกิจเชื่อมโยงกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านและภูมิภาค โดยอาศัยศักยภาพที่ได้เปรียบของพื้นที่เศรษฐกิจและโครงข่ายบริการพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นแล้วเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศให้ก้าวตามโลกอย่างรู้เท่าทัน

๒.๒ ยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนไว้ ดังนี้

๒.๒.๑ การพัฒนาคุณภาพคนและคุ้มครองทางสังคม มีการให้ความสำคัญกับประเด็นต่างๆ ดังนี้

๒.๒.๑.๑ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง โดยปฏิรูประบบสุขภาพ ให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เน้นการป้องกัน ปฏิรูปการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ ยกระดับทักษะฝีมือของคนไทยให้ได้มาตรฐานและสอดคล้องกับ

โครงการผลิตและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป สามารถคิดเป็น ทำเป็น รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีคุณภาพ มีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ

๒.๒.๑.๒ การส่งเสริมให้คนมีงานทำ โดยมุ่งสร้างผู้ประกอบการอาชีพ ส่วนตัวและผู้ประกอบการขนาดเล็ก กระจายโอกาสการมีงานทำให้ทุกๆ พื้นที่ทั่วประเทศ ขยายการจ้างงานนอกภาคเกษตรและส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานในต่างประเทศเพื่อขยายตลาดแรงงานใหม่ๆ ให้แก่แรงงานไทย

๒.๒.๑.๓ การปรับปรุงระบบการคุ้มครองทางสังคมให้มีประสิทธิภาพ ครอบคลุมทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อสร้างหลักประกันแก่คนทุกช่วงวัย โดยเพิ่มประสิทธิภาพระบบหลักประกันสังคมเตรียมความพร้อมของท้องถิ่นในการร่วมรับผิดชอบการบริหารทางสังคม ปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ปรับปรุงรูปแบบการคุ้มครองกลุ่มคนยากจนและผู้ด้อยโอกาส

๒.๒.๑.๔ การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยปรับปรุงระบบบริหารจัดการให้มีเอกภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาระงับบำบัดปัญหาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยา ปรามปรามและดำเนินการทางกฎหมายอย่างจริงจัง ตลอดจนประสานความร่วมมือกับต่างประเทศเพื่อสกัดกั้นขบวนการผลิตและค้ายาเสพติดรวมทั้งปรับปรุงระบบบริหารจัดการด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

๒.๒.๑.๕ การส่งเสริมบทบาทครอบครัว องค์กรทางศาสนา โรงเรียน ชุมชนองค์กรพัฒนาเอกชน อาสาสมัคร และสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็งในการดูแลและพัฒนาสมาชิกในทุกด้านสร้างและปลูกจิตสำนึกในความรักชาติและความเป็นไทยอย่างจริงจัง สนับสนุนบทบาทสถาบันสังคมต่างๆ ในการทำนุและพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาบุคลากรศาสนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาสื่อมวลชนทุกประเภทให้มีคุณภาพและประโยชน์ต่อสังคม

๒.๒.๒ การปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างยั่งยืน มีการให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องต่างๆ ดังนี้

๒.๒.๒.๑ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ เน้นการพัฒนากระบวนการชุมชนเข้มแข็งให้เป็นฐานรากที่มั่นคงของสังคม มีการระดมพลังแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนที่ทุกฝ่ายเป็นส่วนร่วม มีการพัฒนาเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ โดยสร้างสภาวะแวดล้อมที่ดีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต วิถีชีวิตของคนในเมืองและชุมชนให้เกิดความสงบ สะอาด ปลอดภัย และมีระเบียบวินัย รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ตลอดจนสร้างกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่อย่างต่อเนื่อง

๒.๒.๒.๒ การแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบทและเมืองภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ที่มุ่งเน้นการปรับกระบวนการคิดและการจัดการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเป็นองค์รวม เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เน้นที่ตัวคนจนด้วยการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เป็นปัญหาเชิงระบบและโครงสร้าง โดยมีการปรับระบบบริหารจัดการภาครัฐปฏิรูป

กฎหมายและปรับปรุงกฎระเบียบ เพื่อสร้างโอกาสให้คนยากจนสามารถเข้าถึงบริการของรัฐได้อย่างทั่วถึง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมไม่ขัดต่อกฎระเบียบ

๒.๒.๒.๓ การสร้างความเชื่อมโยงของการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างเกื้อกูล เพื่อกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้เท่าเทียมกัน โดยสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจในระดับฐานรากสร้างความมั่นคงทางรายได้ให้แก่คนในชนบทพัฒนาการรวมกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจเชื่อมโยงพื้นที่ชนบทและเมือง และส่งเสริมการพัฒนาให้สอดคล้องกับศักยภาพ

๒.๒.๒.๔ การจัดการพื้นที่เชิงบูรณาการที่ยึดพื้นที่ภารกิจและการมีส่วนร่วม และเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีคนดีและระบบดีเพื่อรองรับการกระจายอำนาจ โดยปรับกลไกการจัดการพื้นที่และสร้างเครือข่าย เพื่อให้ทุกภาคส่วนในสังคมร่วมกันทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

๒.๓ การบริการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการให้ความสำคัญกับประเด็นต่างๆ ดังนี้

๒.๓.๑ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อต่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ฟื้นฟู และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ โดยปรับกลไกและกระบวนการจัดการเชิงบูรณาการที่เน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนไทยให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชาติเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และมีการจัดทำฐานข้อมูลระดับพื้นที่เพื่อการติดตาม ตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๓.๒ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์ โดยคุ้มครองและกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศ และมีการใช้ประโยชน์ที่สอดคล้องกับสมรรถนะ จัดทำแผนหลักฟื้นฟูชายฝั่งและทะเลไทยให้คืนความอุดมสมบูรณ์ อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศใช้ทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพและฟื้นฟูทรัพยากรดินให้สามารถใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มผลผลิตการเกษตรรวมทั้งส่งเสริมการอนุรักษ์และใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด

๒.๓.๓ การอนุรักษ์ฟื้นฟูและรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนศิลปวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยว ให้เกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน โดยรักษาสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ศิลปกรรม โบราณคดี เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และใช้ผังเมืองเป็นกลไกประสานการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง ให้เกิดความน่าอยู่และยั่งยืน

๒.๓.๔ การบริหารจัดการปัญหามลพิษอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาให้เมืองและชุมชนมีความน่าอยู่ โดยส่งเสริมการพัฒนาระบบกำจัดของเสียอันตรายที่เป็นที่ยอมรับของชุมชน บังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดและจริงจัง พัฒนาเทคโนโลยีเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษควบคู่ไปกับการปรับปรุงมาตรฐานจัดการมลพิษให้ได้มาตรฐานสากล

๓. นโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ปัจจุบันแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐ – ๒๕๕๔) ได้กำหนดแนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ด้วยการส่งเสริมการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำและจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอตามความพร้อมของชุมชน เชื่อมโยงกับการทำมาหาเลี้ยงชีพตั้งแต่ระดับปัจเจก ระดับครอบครัวจนถึงระดับชุมชน โดยคำนึงถึงความพอประมาณและความพออยู่พอกินเป็นลำดับแรก ก่อนที่จะเชื่อมต่อกับชุมชนและสังคมภายนอกมีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการองค์ความรู้ อย่างเป็นขั้นเป็นตอนมีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ดังนี้

๓.๑ การส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน โดยมีวิธีการ ดังนี้

๓.๑.๑ ส่งเสริมให้มีการรวมตัวของคนในชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายและมีกิจกรรมดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการรวมตัวในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ หรือการรวมตัวของชุมชนทั้งในเชิงพื้นที่หรือประเด็นความสนใจ

๓.๑.๒ เสริมหนุนให้ชุมชนมีขีดความสามารถในการรวมตัวกันทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งเรื่องการเปิดพื้นที่สาธารณะในการจัดกิจกรรม การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านสื่อบุคคล สื่อการศึกษา สื่อท้องถิ่นและสื่อระดับชาติ รวมถึงมาตรการและกลไกทางกฎหมายระเบียบข้อบังคับและการเงินการคลังเพื่อเอื้ออำนวยให้ภาคส่วนต่างๆ เข้ามาร่วมสนับสนุนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

๓.๒ การจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างครบวงจร โดยมีวิธีการ ดังนี้

๓.๒.๑ สำรวจ รวบรวมและพัฒนาฐานข้อมูลชุมชนให้เป็นระบบและทันสมัย ทั้งข้อมูลครัวเรือน ข้อมูลศักยภาพชุมชนในประเด็นต่างๆ อาทิ การรวมกลุ่มและการจัดกิจกรรมของชุมชน ทูตทางเศรษฐกิจ ทูตทางทรัพยากรทางธรรมชาติ ทูตภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์หรือผู้นำตามธรรมชาติในชุมชน การสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน เป็นต้น โดยให้มีการจัดทำในลักษณะของแผนที่ทุนของชุมชนที่มีพลวัตที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้สะดวกและนำไปใช้เป็นฐานในการจัดการทรัพยากรในชุมชนและกำหนดทางเลือกการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

๓.๒.๒ พัฒนาความรู้พื้นบ้านควบคู่กับการทำวิจัยและพัฒนาสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความหลากหลายของทุนในชุมชน โดยสนับสนุนบทบาทนักวิจัยท้องถิ่นร่วมกับสถาบันการศึกษาในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ให้เกิดความรู้ใหม่ของชุมชนที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น การทำเกษตรผสมผสาน เทคโนโลยีการเกษตรและหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น โดยมีการรวบรวมความรู้ต่างๆ อย่างเป็นระบบและเผยแพร่สู่คนในชุมชน

๓.๒.๓ ส่งเสริมให้ปราชญ์ แกนนำผู้รู้ ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการเรียนรู้และการจัดการความรู้ในชุมชนสู่เด็กและเยาวชน เชื่อมโยงความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่จริง ควบคู่กับการค้นหาผู้นำ ธรรมชาติรุ่นใหม่ที่เข้มแข็ง มีคุณธรรม จริยธรรม ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ และมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม เพื่อให้เป็นพลังขับเคลื่อนและขยายผลกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนในวงกว้างและระยะยาว

๓.๒.๔ จัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชนด้วยตนเอง โดยนำข้อมูลชุมชนและองค์ความรู้จากภายนอกมา วิเคราะห์หาปัญหาและสาเหตุ แล้วค้นหาทางออกเพื่อนำไปทดลองปฏิบัติจริง บนฐานองค์ความรู้และ ศักยภาพของชุมชน มีการศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเครือข่ายชุมชนที่ประสบความสำเร็จ นำมาปรับใช้ประโยชน์และประยุกต์ต่อยอดขยายผลกันสิ่งที่ชุมชนมีอยู่ โดยใช้แหล่งทุนในชุมชน อาทิ ธนาคารประชาชน โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน เป็นต้น โดยพัฒนาเป็นแผนชุมชนเพื่อเชื่อมโยงกับภายนอกชุมชนในบริบทที่ต้องการได้รับการสนับสนุน

๓.๒.๕ สนับสนุนเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างชุมชน กับชุมชน ชุมชนกับสถาบันการศึกษา ชุมชนกับองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ อาทิ ภาครัฐกิจเอกชน องค์กรเอกชน สื่อมวลชน ฯลฯ เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้โดยเฉพาะบทบาทของสถาบันการศึกษา และหน่วยงานวิจัยในการจัดการความรู้และภูมิปัญญาที่อยู่ในตัวคน ให้เป็นความรู้ที่เปิดเผยอย่าง เป็นระบบและมีกระบวนการพัฒนาต่อยอด ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนแก่ชุมชนสู่การพึ่งตนเองและ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

๓.๓ การสร้างภูมิคุ้มกันชุมชน มีการให้ความสำคัญและแนวทางดำเนินการ ดังนี้

การสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตด้วยการ ส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัว การจัดบริการทางสังคมในชุมชน การปลูกฝังค่านิยมที่ดี การสร้าง ระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันและกันของชุมชนและระหว่างชุมชนอย่างเท่าเทียมด้วยบริบท ทางศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน และการให้ความคุ้มครองสิทธิชุมชน รวมถึงการเฝ้าระวังช่วยเหลือ เยียวยาเมื่อชุมชนเผชิญกับภัยพิบัติต่างๆ โดย

๓.๓.๑ เสริมสร้างครอบครัวให้มีความมั่นคง มีความอบอุ่น มีสัมพันธภาพที่ดี รักษาวัฒนธรรมอันดีงามและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยจัดกิจกรรมและให้ข้อมูลข่าวสารสนเทศ ที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เช่น คุณค่าและวิธีการออมของครัวเรือนความรู้ด้านโภชนาการ ค่าบริการการใช้ชีวิตสมรสและการเป็นพ่อแม่ที่ดี วิธีการเข้ารับบริการจากรัฐ ราคาผลิตภัณฑ์ การเกษตร ช่องทางการตลาด เทคโนโลยีสมัยใหม่ ฯลฯ รวมถึงการสร้างค่านิยมครอบครัวอบอุ่นผ่าน ระบบการศึกษา สถาบันทางศาสนา สื่อชุมชนและสื่อสารณะ ตลอดจนการใช้ศูนย์เรียนรู้ในชุมชน จัดกิจกรรมของครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ เช่น การเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนต่างวัย โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นและกลุ่มสูงอายุ เป็นต้น

๓.๓.๒ สร้างบรรยากาศในชุมชนให้เอื้อต่อการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง ในระบบและนอกระบบอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น ศูนย์การเรียนรู้ของ ชุมชน ศูนย์สาธิตของหน่วยงานรัฐ คณะ/ภาควิชาวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่พิพธิภัณฑ์ พื้นบ้าน ฯลฯ รวมทั้งอำนวยความสะดวกให้ชุมชนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ภายนอกอย่างสม่ำเสมอ

ด้วยสาระและเครื่องมือที่หลากหลายในราคาถูก เช่น การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม รายการวิทยุ โทรศัพท์ที่สร้างสรรค์อินเทอร์เน็ตประจำชุมชน สื่อส่งพิมพ์ ฯลฯ

๓.๓.๓ เสริมสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ทั้งการสร้างหลักประกันชีวิต สวัสดิการสังคม ความมั่นคงด้านอาหาร ความมั่นคงด้านสุขภาพและที่อยู่อาศัย การคุ้มครองผู้บริโภค และความมั่นคงในสิทธิมนุษยชน โดย

๓.๓.๓.๑ ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความมั่นคงทางรายได้ โดยการสนับสนุนให้ชุมชนมีการระดมทุนเพื่อการออมทรัพย์ในรูปแบบต่างๆ เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ เครดิตยูเนียน ฯลฯ เพื่อใช้เป็นแหล่งทุนในการพัฒนาอาชีพและจัดสวัสดิการชุมชนเบื้องต้น ควบคู่กับการสร้างวินัยในการใช้จ่ายของคนในชุมชน รวมไปถึงการส่งเสริมให้มีการออมสินทรัพย์อื่นๆ เพื่อช่วยลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต เช่น การออมความสมบูรณ์ของดิน น้ำ ป่า พืชผัก ผลไม้และสัตว์ เป็นต้น

๓.๓.๓.๒ สนับสนุนการสร้างประชาคมสุขภาพของชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างความมั่นคงทางอาหารและสุขภาพของชุมชนโดยการทำเกษตรผสมผสาน การใช้สมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างความปลอดภัยของอาหารและทดแทนการใช้สารเคมี การสร้างสุขภาพที่สมบูรณ์ทุกช่วงวัยในทุกด้าน ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ เรียนรู้การดูแลสุขภาพและการป้องกันโรคเบื้องต้น

๓.๓.๓.๓ พัฒนาศักยภาพชุมชนในการป้องกันและเฝ้าระวังโรคติดต่อ เช่น ไข้เลือดออก มาลาเรีย ไข้หวัดนก การเฝ้าระวังและเตือนภัยเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อสุขภาพ รวมทั้งการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาชุมชนนออยู่แบบองค์รวมที่มุ่งสู่ความสะอาด สงบ สะอาด ความปลอดภัย และความมีระเบียบวินัย

๓.๓.๓.๔ จัดบริการขั้นพื้นฐานและสวัสดิการสังคมแก่สมาชิกในชุมชน อย่างเป็นระบบและทั่วถึง เพื่อให้คนในชุมชนทุกคนทุกเพศทุกวัยทั้งที่อยู่ในและนอกระบบได้รับการคุ้มครองตามสิทธิที่พึงมีพึงได้รับในทุกมิติ อาทิ การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดการที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัย การดูแลสุขภาพชุมชนและสิทธิชุมชน การให้ความช่วยเหลือ เด็ก สตรี ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ เป็นต้น

๓.๓.๓.๕ เตรียมความพร้อมและยกระดับการพัฒนาคุณภาพให้ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสามารถในการจัดบริการทางสังคมขั้นพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนแต่ละช่วงวัย และวิถีชีวิตในชุมชน เช่น การจัดศูนย์เด็กเล็กในชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในแต่ละชุมชนและเอื้อต่อการส่งเสริมบทบาทพ่อแม่ การจัดการดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน ฯลฯ รวมไปถึงการเฝ้าระวังภัยพิบัติ/ความเสี่ยงทางเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในชุมชน โดยมีระบบการให้ความช่วยเหลืออย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ

๓.๓.๓.๖ พัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในกรณีที่มีความเสี่ยงภัยของชุมชนเกิดจากปัจจัยภายนอก ในกรณีที่ความเสี่ยงภัยของชุมชนเกิดจากปัจจัยภายใน เช่น ผลกระทบของการเปิดการค้าเสรีหรือ

การลงทุนขนาดใหญ่ของรัฐ อาชญากรรมข้ามชาติ ที่เกิดจากเคลื่อนย้ายคนโดยเสรี โดยเฉพาะประเด็นการค้ามนุษย์ ยาเสพติดและการฟอกเงิน ฯลฯ

๓.๓.๔ เชื่อมโยงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน สถาบันทางศาสนา และสถานศึกษาในการสืบสานวัฒนธรรมจารีตประเพณีที่ดั่งามของชุมชนการฟื้นฟูค่านิยมการทำงานร่วมกัน เช่น ประเพณีลงแขก สืบชะตาลำน้ำ เป็นต้น การปฏิบัติตามหลักธรรมและการทำนุบำรุงศาสนา การช่วยเหลือเกื้อกูลกันฉันท์เครือญาติ โดยเฉพาะการเกื้อกูลคนยากจน และการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนรวมทั้งการสร้าง ความเข้าใจและเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชนต่างชาติพันธุ์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

๓.๓.๕ วรรณคดีสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้คนในชุมชนเป็นพลเมืองดีรู้สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความซื่อสัตย์ รักและภูมิใจในบ้านเกิดดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งร่วมกันสร้างระบบเผื่อระวังภาวะสังคมในชุมชนและสนับสนุนการเป็นอาสาสมัครชุมชน เช่น ยาเสพติด อาชญากรรม การค้ามนุษย์ ภัยจากสื่อต่างๆ เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิภาพรณ พิพัฒน์ (๒๕๔๙) ได้ศึกษา แนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกับการพัฒนาวัฒนธรรมการเมือง : กรณีศึกษาแขวงเม็งราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าแนวทางการแก้ไขการมีส่วนร่วมทางการเมืองควรสร้างความรู้ ความเข้าใจในการดำรงชีวิตในชุมชน ให้กับชุมชนให้มาก ควรจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมมากขึ้น หน่วยงานของรัฐต้องเร่งดำเนินการในการเข้าไปช่วยเหลือชุมชนมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งการให้คำแนะนำ ปรึกษาต่างๆ ด้าน ให้ชุมชนเข้าใจ

พรนิตา มุจลินทโมลี (๒๕๔๘) ได้ศึกษา กระบวนการจัดการปัญหากับความเข้มแข็งของชุมชน บ้านดง ตำบลนางยาง อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง พบว่า โครงการที่ภาครัฐ หรือเอกชนเข้าไปจัดการสนับสนุนเป็นหลัก โดยให้ชุมชนแก้ไขปัญหา พึ่งตนเองด้วยตนเองอย่างยั่งยืนด้วยศักยภาพชุมชนเอง ภาครัฐควรเข้ามา มีบทบาทเรียนรู้ร่วมชุมชน ควรมองให้ลึกถึงโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง สอดคล้องกับความเป็นจริง

มิ่งขวัญ แสงสุวรรณ (๒๕๔๘) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปัจจัยที่ทำให้ชุมชนบ้านโป่งมีความเข้มแข็ง ได้แก่ ลักษณะผู้นำชุมชน กล่าวคือผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ เสียสละ วิสัยทัศน์กว้างไกล ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชน กล่าวคือ คนในชุมชนมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีคุณธรรม จริยธรรม และภายในชุมชนยังมีวัดพระผาหลวงเป็นศูนย์รวมจิตใจรวมทั้งยังมีโครงการที่สำคัญในชุมชนอีกด้วยคือ โครงการพัฒนาบ้านโป่งเนื่องจากพระราชดำริ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ห้วยแม่ใจ และสนับสนุนอาชีพเกษตรกรรมให้แก่ประชาชน

นอกจากนี้ ภายในชุมชนยังมีการร่วมกลุ่มต่างๆ เพื่อช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอีกด้วย ได้แก่ กลุ่มผู้ปลูกดอกไม้ กลุ่มอาปนกิจ และชมรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งนี้กลุ่มต่างๆ เหล่านี้เกิดขึ้นจากที่คนในชุมชน ค้นพบปัญหาจึงรวมตัวกันวิเคราะห์หาทางเลือก ในการแก้ไขปัญหา โดยใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่และนำมาใช้อย่างชาญฉลาด จึงทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน

ปริญญ์ สิงห์เรือง (๒๕๕๑) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง : กรณีศึกษาหมู่บ้านดอนหมู ตำบลขามเปี้ย อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านดอนหมู เกิดจากการที่ชุมชนได้เริ่มริคิดค้นกิจกรรมที่แก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้น การนับถือผู้อาวุโส และภาวะผู้นำ เป็นตัวขับเคลื่อนทำให้เกิดกิจกรรม และสามารถค้นหาสาเหตุของปัญหา หาทางแก้ไข และดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ในการแก้ไขปัญหา กิจกรรมที่เกิดขึ้นมีคุณภาพ ปริมาณและความต่อเนื่องในการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ มีพัฒนาการของกิจกรรมให้เชื่อมโยงกันเป็นระบบ สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นที่ยอมรับจากบุคคลภายนอก นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในที่สุด ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดความเข้มแข็ง คือ วัฒนธรรมชุมชน ระบบเครือญาติ ผู้นำชุมชน และทรัพยากรธรรมชาติที่มามารถจัดการได้อย่างสมบูรณ์ แต่ชาวบ้านดอนหมูก็ไม่ได้ปฏิเสธความช่วยเหลือจากภายนอก นโยบายรัฐและการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนจะเป็นตัวหนุนเสริมให้เกิดความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น โดยเวทีและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

อดุลย์ วงศ์ศรีคุณ (๒๕๔๓) ได้ศึกษาเรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง : การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิมาน การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยวิธีการสังเคราะห์งานวิจัยที่เรียกว่า การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิมาน ผลการวิจัยพบว่า

ลำดับขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย การชุมชนรับรู้และตระหนักในปัญหา สมาชิกชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา สมาชิกชุมชนร่วมกันแสวงหาและเลือกแนวทางแก้ปัญหา สมาชิกชุมชนร่วมกันดำเนินการ สมาชิกชุมชนร่วมกันประเมินผลการดำเนินการ และสมาชิกชุมชนร่วมกันปรับปรุงหากดำเนินการไม่สำเร็จ ชุมชนส่วนใหญ่รับรู้และตระหนักในปัญหา จากการที่สมาชิกในชุมชนประสบปัญหาและรับรู้เอง เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในชุมชนทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ เป็นปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการทำมาหากินการวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน จะร่วมกันวิเคราะห์เป็นกลุ่มย่อย หรือที่ประชุมหมู่บ้านชุมชนเลือกแนวทางแก้ไขปัญหา โดยการทดลองผิดลองถูกสมาชิกชุมชนร่วมกันวางแผนในที่ประชุมหมู่บ้านแล้วดำเนินการในลักษณะของการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรสถาบันและประเมินโดยสมาชิกและผู้เข้าร่วมกัน

องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วย กิจกรรมการเรียนรู้ ฐานการเรียนรู้และเนื้อหา/องค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ปรากฏในงานวิจัยส่วนใหญ่ ได้แก่ การศึกษาประสบการณ์จากชุมชนอื่น/การศึกษาดูงาน/การทัศนศึกษาการสนทนาปรึกษาหารือและเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น การประชุมอย่างเป็นทางการการปฏิบัติจริง ฐานการเรียนรู้ประกอบด้วยฐานการเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่ สมาชิกชุมชน ผู้นำชุมชน และฐานการเรียนรู้

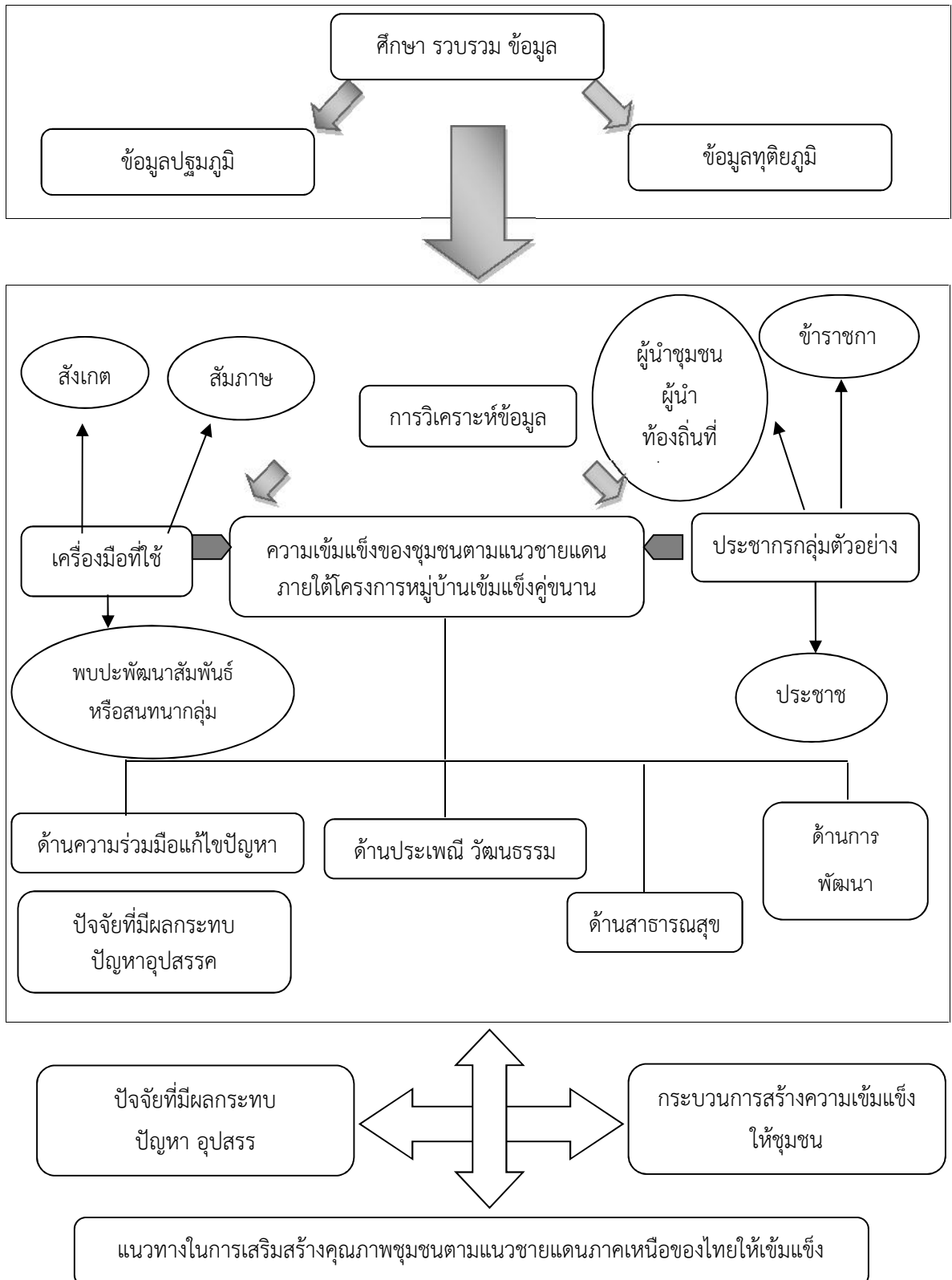
ภายนอกชุมชน ได้แก่ ชุมชนบุคคล องค์กรภายนอก เนื้อหา/องค์ความรู้ ประกอบด้วย เนื้อหาด้าน ปัญหา/ความต้องการพัฒนาและด้านการแก้ไขปัญหา/พัฒนาชุมชน โดยที่เนื้อหาทั้งสองด้านที่ปรากฏ ในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่คือ เรื่องการทำมาหากิน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยภายในที่ปรากฏในงานวิจัยที่นำมา สังเคราะห์ส่วนใหญ่ ได้แก่ ผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับนับถือ สมาชิกมีคุณธรรม จริยธรรมสมาชิกเห็นประโยชน์ของการพัฒนาร่วมกัน ความสัมพันธ์ในชุมชนมีความเป็นปึกแผ่น การแก้ไขปัญหาเกิดจากชุมชนเอง ปัจจัยภายนอกที่ปรากฏในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่ ได้แก่ แนวคิดและการปฏิบัติของนักพัฒนาจากภายนอกการสนับสนุนจากองค์กร/แหล่งทรัพยากร ภายนอก ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่ปรากฏในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่ได้แก่ การดำเนิน กิจกรรมอยู่บนพื้นฐานของประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

พ.อ.ธณัฐ ยังเพื่องมนต์ (๒๕๕๒) ได้ศึกษา การเสริมสร้างชุมชนหมู่บ้านเข้มแข็งตาม แนวชายแดนไทย – กัมพูชา ในเขตพื้นที่จังหวัดสระแก้ว เพื่อพัฒนาสู่ชุมชนยั่งยืน โดยเก็บข้อมูลจาก กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม, ผู้นำอาวุโส, พระ, ครู และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นของรัฐ ในเรื่อง ระดับการพัฒนาองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชุมชนที่มีศักยภาพ พึ่งตนเอง และชุมชนที่มีจิตวิญญาณที่สามารถพัฒนาไปสู่ชุมชนยั่งยืนในด้าน ชุมชนเพื่อการพัฒนา มนุษย์ ชุมชนเพื่อการพัฒนาสีเขียว ชุมชนเพื่อการพัฒนาสร้างสรรค์ และชุมชนเพื่อการพัฒนาสังคม ผลการศึกษาพบว่าชุมชนหมู่บ้านตามแนวชายแดนไทย – กัมพูชาในเขตพื้นที่จังหวัดสระแก้ว มีการ พัฒนาชุมชนเข้มแข็งรวมอยู่ในระดับปานกลาง จำแนกเป็นการพัฒนาในด้านชุมชนที่มีจิตวิญญาณอยู่ ในระดับสูง ชุมชนที่มีภาวะผู้นำเข้มแข็ง ชุมชนที่มีศักยภาพพึ่งตนเอง ชุมชนที่มีเครือข่าย ชุมชนที่มี ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง ชุมชน หมู่บ้านมีการพัฒนาไปสู่ชุมชนยั่งยืนรวมอยู่ในระดับปานกลาง จำแนกเป็นการพัฒนาในด้านชุมชน เพื่อการพัฒนามนุษย์อยู่ในระดับสูง ชุมชนเพื่อการพัฒนาสังคม ชุมชนเพื่อการพัฒนาสีเขียว และ ชุมชนเพื่อการพัฒนาสร้างสรรค์อยู่ในระดับปานกลาง

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทยให้เข้มแข็ง

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๑. แนวทางการดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานตามแนวชายแดน โดย ฝกร.ศปก.ทบ.

๑.๑ หลักการและเหตุผล

สถานการณ์ปัญหาและภัยคุกคามความมั่นคงภายในประเทศในปัจจุบันเป็นลักษณะผสมผสานระหว่างปัญหาและภัยความมั่นคงรูปแบบเก่ากับปัญหาและภัยความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่มีซับซ้อนและมีความหลากหลายเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประชาชนและประเทศโดยรวมในช่วงที่ผ่านมา เป็นการดำเนินงานแก้ไขปัญหาและภัยความมั่นคงรูปแบบเก่าที่เป็นเรื่องของการทหาร ซึ่งเป็นปัญหาที่กระทบต่อความ มั่นคงและโอกาสในการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนเป็นหลัก เช่น การสู้รบตามแนวชายแดน และ ความขัดแย้งเรื่องเส้นเขตแดน เป็นต้น ขณะที่ปัญหาความมั่นคงในรูปแบบใหม่ที่เป็นเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ได้เกิดขึ้น ทั้งในพื้นที่การจัดระเบียบชุมชนและเสริมสร้างระบบหมู่บ้านเข้มแข็งให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่โดยเฉพาะจังหวัดชายแดน โดยมุ่งเสริมความเข้มแข็งของระบบหมู่บ้านและชุมชนเป็นอันดับแรกและพัฒนากลไกของหมู่บ้านทั่วไป ซึ่งมีคณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มพลังมวลชน และองค์กรชุมชนต่างๆ ให้มีความพร้อม และสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับชุมชนและหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผบ.ทบ. ได้เล็งเห็นความสำคัญ ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งถือเป็นพันธกิจที่สำคัญ ในการสถาปนาความมั่นคงตามแนวชายแดนของ ทบ. จึงมีความคิดให้ กกล.ป้องกันชายแดน พิจารณาดำเนินการจัดตั้งหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานตามแนวชายแดนในพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้านในระดับท้องถิ่น และร่วมกันขจัดปัญหาภัยคุกคามในรูปแบบต่างๆ โดยร่วมกันสร้างสภาวะแวดล้อมทางสันติเพื่อลดปัญหาที่อาจก่อให้เกิดการเผชิญหน้ากันทั้งสองฝ่าย

๑.๒ วัตถุประสงค์

๑.๒.๑ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี ส่งเสริมความร่วมมือและทัศนคติที่ดีต่อกันระหว่างประชาชนตามแนวชายแดนของทั้งสองฝ่าย

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนหมู่บ้านคู่ขนาน ให้มีภูมิคุ้มกันและจิตสำนึกด้านความมั่นคงของชาติ

๑.๒.๓ เพื่อพัฒนาสัมพันธ์กับส่วนราชการ พ่อค้า และประชาชนหมู่บ้านคู่ขนาน ให้เกิดความสามัคคีแน่นแฟ้น สามารถแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ได้

๑.๒.๔ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับงานด้านการรักษาความมั่นคงภายในของรัฐ โดยสามารถแจ้งเตือน ป้องกัน และร่วมกันขจัดปัญหาภัยคุกคาม

๑.๒.๕ เพื่อกำหนดแนวทางการสร้างกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง โดยมุ่งเน้นพื้นฐานของครอบครัว ประชาชนในพื้นที่ นำไปสู่ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจตามแนวชายแดน และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๑.๒.๖ เพื่อเตรียมความพร้อมในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน ๒๕๕๘

๑.๓ การดำเนินการ

เป็นการน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน เศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการดำเนินงาน โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานเป็น ๓ ขั้น ดังนี้

๑.๓.๑ ขั้นที่ ๑ ขั้นเตรียมการ

ขั้นเตรียมการ เป็นขั้นตอนในการกำหนดหมู่บ้านคูขนานเป้าหมาย ซึ่งพิจารณาจากหมู่บ้านตามแนวชายแดน ตามสถานการณ์ภัยคุกคาม ตามลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของปัญหา และความพร้อมในการจัดตั้ง ด้วยกลไกของคณะกรรมการร่วมในระดับพื้นที่ ได้แก่ กกล.ป้องกันชายแดน, จังหวัด, หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานประเทศเพื่อนบ้าน

๑.๓.๒ ขั้นตอนที่ ๒ ขั้นการดำเนินการ

ขั้นการดำเนินการ เป็นการจัดกิจกรรมร่วมกันโดยการบูรณาการส่วนราชการต่างๆ เพื่อให้ตอบสนองต่อแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

๑.๓.๒.๑ ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพคน ชุมชน พื้นที่เป้าหมาย ให้มีความพร้อม

๑.๓.๒.๒ ประสานความร่วมมือในระดับพื้นที่กับประเทศเพื่อนบ้าน มุ่งขจัดเงื่อนไข ปัญหา ความมั่นคงในพื้นที่

๑.๓.๒.๓ เสริมสร้างกระบวนการชุมชนเข้มแข็งด้วยการฝึกอบรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเพื่อความมั่นคง

๑.๓.๓ ขั้นตอนที่ ๓ ขั้นการติดตามประเมินผล

ขั้นการติดตามประเมินผล เป็นการวัดระดับความสำเร็จของการดำเนินการทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ตามวัตถุประสงค์โครงการฯ

๑.๔ กิจกรรมในการดำเนินงานตามนโยบาย

กิจกรรมในการดำเนินงานตามนโยบายของ ผบ.ทบ./ผบ.ศปก.ทบ. แบ่งเป็น ๔ กลุ่มงาน ดังนี้

๑.๔.๑ กลุ่มงานการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๑.๔.๑.๑ การฝึกอบรมอาชีพ

๑.๔.๑.๒ การเลี้ยงสัตว์

๑.๔.๑.๓ พืชสวนครัว

๑.๔.๑.๔ ส่งเสริมกิจกรรมการค้าชายแดน

- ๑.๔.๒ กลุ่มงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
  - ๑.๔.๒.๑ จัดตั้ง “ศูนย์เพาะชำต้นไม้”
  - ๑.๔.๒.๒ จัดกิจกรรมปลูกป่าร่วมกัน แนวคิดปลูกป่าอาเซียน
  - ๑.๔.๒.๓ ร่วมกันอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า
  - ๑.๔.๒.๔ การสร้างฝาย
  - ๑.๔.๒.๕ ครอบครัวยุติธรรม ฯลฯ
- ๑.๔.๓ กลุ่มงานการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่
  - ๑.๔.๓.๑ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
  - ๑.๔.๓.๒ ปรากฏการณ์ชาวบ้าน
  - ๑.๔.๓.๓ เศรษฐกิจพอเพียง
- ๑.๔.๔ เรื่องอื่นๆ ได้แก่ กลุ่มการส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรม กลุ่มงานด้านความมั่นคง กลุ่มงานด้านสังคม/เศรษฐกิจ และกลุ่มงานด้านสาธารณสุข ดังนี้
  - ๑.๔.๔.๑ กลุ่มการส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรม
    ๑. สร้างความสัมพันธ์ด้วยกิจกรรมประเพณี
    ๒. ทอดผ้าป่าสามัคคี
    ๓. งานบวช/งานแต่ง
    ๔. แข่งเรือยาว
    ๕. แห่เทียนพรรษา
    ๖. จัดการแข่งขันกีฬาประเพณีร่วมกัน
    ๗. จัดกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมที่คล้ายกัน
    ๘. แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม (การละเล่น, รับประทานอาหาร)
  - ๑.๔.๔.๒ กลุ่มงานด้านความมั่นคง
    ๑. จัดตั้งหน่วยประสานงานด้านความมั่นคง
    ๒. ตั้งคณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับหมู่บ้าน
    ๓. ประสานข่าวสารด้านความมั่นคง
    ๔. การให้ความรู้ผลกระทบจาก ภัยคุกคามรูปแบบต่างๆ แก่ประชาชน และหน่วยงานของรัฐ
    ๕. การร่วมมือกันแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่
    ๖. การแก้ไขปัญหาเสพติด
  - ๑.๔.๔.๓ กลุ่มงานด้านสังคม/เศรษฐกิจ
    ๑. เชื่อมกิจกรรมทางสังคมของทั้งสองประเทศ (แข่งขันกีฬาเพื่อพัฒนาสัมพันธ์)
    ๒. ส่งเสริมเรื่องการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ
    ๓. การแข่งขันกีฬา
    ๔. พบปะพัฒนาสัมพันธ์ของผู้นำชุมชน
    ๕. การศึกษา/แลกเปลี่ยนภาษา

๑.๔.๔.๔ กลุ่มงานด้านสาธารณสุข

๑. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขของทั้งสองประเทศร่วมกิจกรรม
เวชกรรมป้องกันในพื้นที่เสี่ยงต่อโรคระบาด หรือพื้นที่ที่เกิดโรคระบาด
๒. อบรมให้ความรู้แก่ราษฎรและเจ้าหน้าที่ของประเทศ
เพื่อนบ้านตามที่ร้องขอ
๓. การให้บริการทางการแพทย์
๔. การให้ความรู้ด้านสาธารณสุข

๑.๕ ตัวชี้วัด

- ๑.๕.๑ เชิงปริมาณ สามารถจัดตั้งหมู่บ้านเข้มแข็งคูขนานตามแนวชายแดน
ไม่น้อยกว่า ๒๖๐ หมู่บ้าน
- ๑.๕.๒ เชิงคุณภาพ ประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมายมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและ
พึงพอใจไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐
- ๑.๕.๓ เชิงเวลา ต.ค. ๕๘ - ก.ย. ๕๙
- ๑.๕.๔ เชิงค่าใช้จ่าย ใช้งบประมาณในการดำเนินการทั้งสิ้น ๑๐ ล้านบาท

๑.๖ สรุปการดำเนินงานจนถึงปีงบประมาณ ๒๕๕๙

เป็นการดำเนินการตามนโยบายของผู้บังคับบัญชา โดยบูรณาการใช้ทรัพยากร
ที่มีอยู่บางส่วน และขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากส่วนราชการอื่น ตามความเหมาะสม
โดย กกล.ป้องกันชายแดน ได้กำหนดหมู่บ้านเข้มแข็งคูขนานตามแนวชายแดน และดำเนินการไปแล้ว
ตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ จนถึงปัจจุบัน จำนวน ๑๔๐ หมู่บ้าน

๑.๗ โครงการหมู่บ้านชายแดนเข้มแข็งคูขนาน ไทย - สปป.ลาว, เมียนมาในพื้นที่ รับผิดชอบของ กกล.ผาเมือง

ตามที่ ผบ.ศปก.ทบ. ได้มีนโยบายให้ กกล.ป้องกันชายแดน จัดทำโครงการ
หมู่บ้านชายแดนเข้มแข็งคูขนานในพื้นที่ของหน่วยที่รับผิดชอบ เพื่อสร้างทัศนคติ และความสัมพันธ์
ที่ดีของราษฎรทั้ง ๒ ประเทศตามแนวชายแดน ซึ่งในส่วนของ กกล.ผาเมือง ได้ดำเนินการสำรวจ และ
กำหนดหมู่บ้านเป้าหมายชายแดนเข้มแข็งคูขนานในพื้นที่รับผิดชอบ โดยพิจารณาความสัมพันธ์
ของราษฎร ทั้ง ๒ ประเทศ ที่มีการไปมาหาสู่กันอย่างเป็นประจำ มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๓-๑ : โครงการหมู่บ้านชายแดนเข้มแข็งคู่ขนาน ไทย - สปป.ลาว, เมียนมาในพื้นที่รับผิดชอบ
ของ กก.ผ.ม.เมือง

ลำดับ	ประเทศไทย	ประเทศเพื่อนบ้าน
	จว.ชม.	
๑.	บ.เมืองนะ ต.เมืองนะ อ.เชียงดาว	บ.โป่งป่าแหลม ม.สาต สมม.
๒.	บ.นอแล ต.ม่อนปิ่น อ.ฝาง	บ.ป่าคี่ ม.ต่วน สมม.
๓.	บ.แก่งทรายมูล ต.ท่าตอน อ.แม่สาย	บ.เปียงคำ ม.สาต สมม.
๔.	บ.หลักแตง ต.เปียงหลวง อ.เวียงแหง	บ.ปางก่าก่อ ม.เตี๊ยะ สมม.
	จว.ช.ร.	
๕.	บ.ผาหมี ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย	บ.สามปี สมม.
๖.	บ.ผาฮี้ ต.โป่งงาม อ.แม่สาย	บ.บาลาหลวง สมม.
๗.	บ.ปางห้า ต.เกาะช้าง อ.แม่สาย	บ.ป่ากุก สมม.
๘.	บ.ป่าแดง ต.เกาะช้าง อ.แม่สาย	บ.ดินดำ สมม.
๙.	บ.ม้งเก่าหลัง ต.เทอดไทย อ.แม่ฟ้าหลวง	บ.แม่ใจัก สมม.
๑๐.	บ.พญาไพรลิตู๋ ต.เทอดไทย อ.แม่ฟ้าหลวง	บ.ใหม่เปียงฟ้า สมม.
๑๑.	บ.จะลอ ต.แม่ฟ้าหลวง อ.แม่ฟ้าหลวง	บ.ผาขาว สมม.
๑๒.	บ.ป่าซางนาเงิน ต.แม่ฟ้าหลวง อ.แม่ฟ้าหลวง	บ.เอติ สมม.
๑๓.	บ.วังลาว ต.เวียง อ.เชียงแสน	บ.ทุ่ง สมม.
๑๔.	บ.เวียงแก้ว ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน	บ.สันนา สปป.ลาว
๑๕.	บ.สวนดอก ต.บ้านแซว อ.เชียงแสน	บ.ศรีเมืองงาม ม.ต้นฝิ่ง แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว
๑๖.	บ.หาดบ้าย ต.ริมโขง อ.เชียงของ	บ.น้ำแก้งใหม่ ม.ต้นฝิ่ง แขวงบ่อแก้ว สปป. ลาว
๑๗.	บ.เมืองกาญจน์ ต.ริมโขง อ.เชียงของ	บ.ปากงาว ม.ต้นฝิ่ง แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว
๑๘.	บ.ห้วยลึก ต.ม่วงยาย อ.เวียงแก่น	บ.คกหลวง ม.ห้วยทราย แขวงห้วยทราย สปป.ลาว
๑๙.	บ.แจมปอง ต.หล่ายงาว อ.เวียงแก่น	บ.ด่านถิ่น ม.ห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว
	จว.พ.ย.	
๒๐.	บ.ฮวก ต.ภูซาง อ.ภูซาง	บ.ปางมอญ ม.คอบ แขวงไชยบุรี สปป.ลาว

ตารางที่ ๓-๑ : โครงการหมู่บ้านชายแดนเข้มแข็งคู่ขนาน ไทย - สปป.ลาว, เมียนมาในพื้นที่รับผิดชอบของ กก.ผ.เมือง (ต่อ)

ลำดับ	ประเทศไทย	ประเทศเพื่อนบ้าน
๒๑.	บ.เปียงซ้อ ต.ขุนน่าน อ.เฉลิมพระเกียรติ	บ.ก๊วกอก ม.ไชยสถาน แขวงไชยบุรี สปป.ลาว
๒๒.	บ.ห้วยโก๋น ต.ห้วยโก๋น อ.เฉลิมพระเกียรติ	บ.น้ำเงิน ม.เงิน แขวงไชยบุรี สปป.ลาว
๒๓.	บ.ห้วยสะแตง ต.งอบ อ.ทุ่งช้าง	บ.ป่าห้วย ม.เชียงฮ่อน แขวงไชยบุรี สปป.ลาว
๒๔.	บ.ใหม่ชายแดน ต.ชนแดน อ.สองแคว	บ.เตสอง ม.เชียงฮ่อน แขวงไชยบุรี สปป.ลาว
	จว.อ.ต.	
๒๕.	บ.บ่อเปี้ย ต.บ่อเปี้ย อ.บ้านโคก	บ.ใหม่มีไชย ม.ทุ่งมีไชย แขวงไชยบุรี สปป.ลาว
๒๖.	บ.ม่วงเจ็ดต้น ต.ม่วงเจ็ดต้น อ.บ้านโคก	บ.ผาแก้ว ม.ปากลาย แขวงไชยบุรี สปป.ลาว

ที่มา : กก.ผ.เมือง, ๒๕๖๐

พื้นที่ในการศึกษาวิจัย

๑. ด้านไทย - เมียนมา

๑.๑ บ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ประเทศไทยและบ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็กเมียนมา

๑.๒ บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทยและบ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็กเมียนมา

๒. ด้านไทย - สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๒.๑ บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทยและบ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้วสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๒.๒ บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ประเทศไทยและบ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคูขนานตามแนวชายแดนภาคเหนือ มีกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ หมู่บ้านละ ๑๕ คน ดังนี้

๑. กลุ่มข้าราชการในพื้นที่ศึกษา จำนวน ๕ คน ซึ่งประกอบด้วยประชากรสังกัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงละ ๑ คน

๒. กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่ศึกษา จำนวน ๕ คน ได้แก่ นายก อบต. ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำธรรมชาติ ผู้นำอาวุโส ผู้นำศาสนา

๓. ประชาชนในพื้นที่ศึกษาหลากหลายอาชีพ จำนวน ๕ คน ได้แก่ อาชีพค้าขาย อาชีพเกษตรกรรม อาชีพรับจ้าง อาชีพให้บริการ อาชีพอื่นๆ

ข้อมูลและการเก็บข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวิธีการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลดังนี้

๑. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทยให้เข้มแข็ง เริ่มจากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านเข้มแข็งคูขนานบริเวณแนวชายแดนภาคเหนือในพื้นที่รับผิดชอบของกองกำลังผาเมือง ตามโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคูขนานของกองทัพบกจำนวน ๔ คูหมู่บ้าน แบ่งเป็นด้านไทย - เมียนมา จำนวน ๒ คูหมู่บ้าน และด้านไทย - สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน ๒ คูหมู่บ้าน โดยศึกษารวบรวมข้อมูลดังนี้

๑.๑ ลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ และสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

๑.๒ ความเป็นมาของชุมชน

๑.๓ ประชากรและการศึกษา

๑.๔ การเมืองการปกครอง

๑.๕ ศาสนาและวัฒนธรรม

๑.๖ สถานที่สำคัญในหมู่บ้าน

๑.๗ การประกอบอาชีพของคนในชุมชน

๑.๘ โครงสร้างพื้นฐาน

๑.๙ ทรัพยากรธรรมชาติ/แหล่งท่องเที่ยว

๑.๑๐ หน่วยงานรัฐ เอกชน, รัฐวิสาหกิจ ที่เข้ามาช่วยเหลือและสนับสนุนหมู่บ้าน

๑.๑๑ อื่นๆ

๒. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบ่งตามประเด็น ดังต่อไปนี้

๒.๑ คำถามตอนที่ ๑ เกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคูขนาน

๒.๒ คำถามตอนที่ ๒ เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๒.๓ คำถามตอนที่ ๓ เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๒.๔ คำถามตอนที่ ๔ เกี่ยวกับลักษณะชุมชนเข้มแข็งตามทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลงานวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ คือ การใช้แบบสัมภาษณ์ หรือ แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ โดยใช้คำถามปลายเปิดเพื่อค้นหาสิ่งที่อยู่ภายในได้แก่ ความคิด ความรู้สึก ความหมาย เจตนารมณ์ และมุมมองภายใน เป็นต้น

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนของไทยให้เข้มแข็ง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการบรรยายและการวิเคราะห์ (Descriptive and Content Analysis) เพื่อหาข้อสรุปในเชิงอุปมัย (Inductive) ซึ่งนำวิธีและเครื่องมือการศึกษาหลายวิธีเข้ามาประกอบทั้งการค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการอ้างอิงประกอบการบรรยายและอภิปรายเนื้อหา ตลอดจนนำมาใช้สร้างกรอบแนวความคิดในการวิเคราะห์ รวมถึงการเก็บเกี่ยวภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แก่กลุ่มข้าราชการในพื้นที่ศึกษา กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่ศึกษา และกลุ่มประชาชนในพื้นที่ศึกษา รวมถึงการสังเกตการณ์ (Observation) เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบกับกรอบแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องซึ่งจะนำมาสู่ข้อสรุปอภิปรายผลตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ชัดเจนและสมบูรณ์ ดังนี้

๑. ศึกษากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือตามโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานโดยใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีเรื่องกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

๒. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและอุปสรรค โดยใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั่วไป

๓. แนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทยให้เข้มแข็ง โดยใช้กรอบแนวความคิดและทฤษฎีของชุมชนเข้มแข็ง

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาเรื่อง การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทยในเข้มแข็ง โดยการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการบรรยายและการวิเคราะห์ (Descriptive and Content Analysis) เพื่อหาข้อสรุปในเชิงอุปมัย (Inductive) มีการนำวิธีและเครื่องมือการศึกษาหลายวิธีเข้ามาประกอบร่วมกัน ทั้งในส่วนการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การเก็บเกี่ยวข้อมูลจากภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รวมถึงการสังเกตการณ์ (Observation) จากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ซึ่งล้วนเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเสริมสร้างชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือ จำนวนทั้งสิ้น ๑๒๐ คน นอกจากนี้ยังได้ทำการศึกษาด้วยการค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย หนังสือและบทความที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชน การนำเสนอข้อมูลการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทยในเข้มแข็ง ผู้ศึกษาวิจัยได้เก็บข้อมูลจากหมู่บ้านคูขนานในเขตพื้นที่ชายแดนภาคเหนือที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทย จำนวน ๔ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านคูขนานระหว่างประเทศไทย กับ ประเทศเมียนมาร์ จำนวน ๒ หมู่บ้าน และ หมู่บ้านคูขนานระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน ๒ หมู่บ้าน ดังนี้

๑. หมู่บ้านบ้านปางห้าตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย กับ บ้านป่ากุกเมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์

๒. หมู่บ้านบ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย กับ บ้านทุ่งเมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์

๓. หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย กับบ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๔. หมู่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

การแบ่งประเภทกลุ่มตัวอย่างออกเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มข้าราชการ กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชนและ กลุ่มประชาชน

แบ่งการนำเสนอข้อมูลที่ศึกษาได้ครั้งนี้ออกเป็น ๔ ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ ๑ ที่ตั้งและลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพสังคมและข้อมูลที่สำคัญของชุมชน

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคูขนาน

ส่วนที่ ๓ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคูขนาน

ส่วนที่ ๔ ปัญหาและอุปสรรคการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

ชุมชนบ้านปางห้าตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย กับ บ้านป่ากูกั้ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์

ส่วนที่ ๑ ที่ตั้งและลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพสังคมและข้อมูลที่สำคัญของชุมชน

ชุมชนบ้านปางห้า ตั้งอยู่ที่ หมู่ ๑ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

๑. ที่ตั้งและลักษณะทางภูมิศาสตร์

ชุมชนบ้านปางห้า ตั้งอยู่ที่ หมู่ ๑ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย บริเวณชายแดนไทย-พม่า(ตรงข้ามจังหวัดท่าขี้เหล็กประเทศเมียนมาร์) ไปทางทิศตะวันออกของอำเภอแม่สายระยะทาง ๑๔ กม. บนถนนสายแม่สาย-เชียงแสน (สายเก่า) ห่างจากสามเหลี่ยมทองคำอำเภอเชียงแสน ประมาณ ๑๔ กม.พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบหุบเขาริมแม่น้ำเหมาะแก่การทำ การเกษตรมีเนื้อที่ ๔,๘๐๙ ไร่ แยกเป็นที่อยู่อาศัย ๒๐ ไร่ พื้นที่การเกษตร ๔,๗๘๖ ไร่ แหล่งน้ำสาธารณะ ๕ แห่ง จำนวน ๕๓ ไร่มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อ ประเทศเมียนมาร์

ทิศใต้ ติดต่อ ตำบลศรีเมืองชุม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ทิศตะวันออก ติดต่อ ตำบลศรีเมืองชุม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ทิศตะวันตก ติดต่อ ตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

๒. ประวัติความเป็นมาของชุมชน

เมื่อประมาณปีพุทธศักราช ๒๕๐๐ ที่บ้านปางห้าเป็นพื้นที่ที่ความยุ่งยากจากปางช้างในแถบพื้นที่ภาคเหนือใช้เป็นจุดหยุดพักจากการชักลากไม้ซุง จึงเรียกพื้นที่บริเวณดังกล่าวนี้ว่า เกาะช้าง ต่อมารัฐบาลลาวพวน ประมาณ ๓๐ - ๔๐ คน ได้เคลื่อนย้ายอพยพเข้าพื้นที่เพื่อตั้งถิ่นฐาน รกรากและเสาะหาที่ดินทำกิน กระทั่งตกลงใจเลือกพื้นที่ที่มีต้นห้า (ต้นไม้ท้องถิ่นในแถบภาคเหนือ) ขนาดใหญ่อยู่ใกล้กับปางช้าง ราษฎรส่วนใหญ่จึงได้ลงความเห็นจัดตั้งหมู่บ้านโดยให้ชื่อว่า บ้านปางห้า จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

๓. สภาพสังคมและข้อมูลที่สำคัญของชุมชน

จำนวนประชากร (คน)

ตารางที่ ๔-๑ : แสดงรายละเอียดจำนวนประชากรชุมชนบ้านปางห้า จำแนกตามอายุและการพักอาศัย

กลุ่มอายุ	ตามทะเบียน		ไปต่างถิ่น		อยู่จริง		คนต่างด้าว/ ชนกลุ่มน้อย		ประชากร แฝงอื่น ๆ		รวมประชากร มีอยู่จริง	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
๐ - ๑๔ ปี		๘			๘	๘	๙	๔			๑๗	๑๒
๑๕ - ๒๕ ปี	๗	๗			๗	๗		๐			๗	๗
๒๖ - ๖๐ ปี	๕๔	๖๐			๕๔	๖๐	๒	๘			๕๖	๖๘
มากกว่า ๖๐ ปี	๓	๙			๓	๙					๓	๙
รวม	๘๒	๗๔			๘๒	๗๔	๘	๕			๘๓	๙๖

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๐

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีส่วนน้อยที่นับถือศาสนาคริสต์ โดยปัญหาในชุมชนที่พบ ได้แก่ ปัญหาหนี้สิน และปัญหายาเสพติดรายได้เฉลี่ยประชากรในพื้นที่อยู่ที่ ๕๐,๐๐๐ บาทต่อปี อาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนได้แก่ เกษตรกรรม รับจ้าง ธุรกิจส่วนตัว และรับราชการบ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นหมู่บ้านที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ที่โครงสร้างทางสังคมแบบหลวม มีความหลากหลายในเรื่องชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรมแต่สามารถผสมผสานได้อย่างกลมกลืน จนเป็นสังคมที่มีลักษณะเฉพาะรักอิสระ ยึดมั่นในสถาบันศาสนา พระมหากษัตริย์ มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ยอมรับในระบบอาวุโสและระบบอุปถัมภ์ ไม่นิยมความรุนแรง ชอบการประนีประนอม และใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ในปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงในโลกโลกาภิวัตน์ ที่เทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว การคมนาคม สะดวกสบาย และมีการเปลี่ยนค่านิยมในการบริโภค ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำเนินชีวิตบางประการทั้งในเมืองและชนบท (รศ.ดร.จรี วิจิตรวาทการ, ๒๕๕๓) นอกจากนี้ เมื่อปี ๒๕๕๙ ที่ผ่านมา ชุมชนบ้านปางห้า ได้ผ่านการพิจารณามาตรฐานโฮมสเตย์ไทย จากกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และได้รับรางวัลจากการประกวดชุมชนท่องเที่ยววิถีกรรมการประกวดท่องเที่ยววิถีไทยท่องเที่ยวชุมชนเชียงรายล้านนา เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนภายใต้โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) นอกจากนี้ ยังได้รับรางวัลดีเด่นเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงราย ในด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดีอีกด้วย (นายชุตติเดช มีจันทร์ นายอำเภอแม่สาย ,๒๕๕๙) ปัจจุบัน ได้ถูกจัดตั้งให้เป็นจุดผ่อนปรนผ่านแดนไทย-เมียนมาร์ (สำนักความร่วมมือการค้าและการลงทุน กรมการค้าต่างประเทศ , ๒๕๕๙)

บ้านปากก๊ก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์

๑. ที่ตั้งและลักษณะทางภูมิศาสตร์

บ้านปากก๊ก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ เป็นหมู่บ้านชายแดน ตั้งอยู่ในรัฐฉาน ทางตะวันออกของประเทศพม่า เป็นที่ตั้งศูนย์ราชการของจังหวัดท่าขี้เหล็ก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบหุบเขาริมแม่น้ำเหมาะแก่การทำการเกษตรมีเนื้อที่ ๔,๘๐๙ ไร่ จังหวัดท่าขี้เหล็ก เป็นเมืองที่มีประชากรมากที่สุดในรัฐฉาน ด้านการค้าชายแดนที่สำคัญอีกแหล่ง มีบทบาทสำคัญในการเป็นช่องทางขนส่งสินค้าจากไทยไปยังเมืองต่างๆ ทางตอนเหนือของเมียนมาร์ และจีน (ตอนใต้) จากสำรวจสำมะโนประชากรเมื่อปี ๒๕๕๗ จำนวน ๕๑,๕๕๓ คน นำหน้าเมืองเชียงตุง ซึ่งมีประชากรมากเป็นอันดับ 4 ของรัฐ(ศูนย์พัฒนาการค้าและธุรกิจไทยในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนสำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ กรุงย่างกุ้ง สหภาพเมียนมา, ๒๕๕๗) จังหวัดท่าขี้เหล็กถูกจัดว่าเป็นเมืองท่าในฝั่งตะวันออกที่สำคัญของรัฐฉาน มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อ เมืองพยาก จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์

ทิศใต้ ติดต่อ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ทิศตะวันออก ติดต่อ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทิศตะวันตก ติดต่อ เมืองสาต จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์

๒. ประวัติความเป็นมาของชุมชน

บ้านปากก๊ก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก เป็นหนึ่งในเขตการปกครองของรัฐฉาน ซึ่งนักประวัติศาสตร์เชื่อว่าชาวไทใหญ่ ได้เคลื่อนย้ายอพยพมาจากบริเวณตอนใต้ของจีนในปัจจุบัน เมื่อประมาณทศวรรษที่ ๗ประวัติศาสตร์ใหญ่บันทึกไว้ว่า ชาวไทใหญ่ตั้งรกรากในเขตที่ราบลุ่มบริเวณสามแม่น้ำคือแม่น้ำโขง แม่น้ำอิรวดีและแม่น้ำสาละวิน ในนิทานโบราณปรัมปราได้บันทึกไว้ว่าจุดเริ่มต้นของชาวไทใหญ่อยู่ที่อาณาจักรเมืองมวหลวง หรือเมืองหมอกขาวมวหลวงซึ่งปกครองโดยเผ่าบ้านเผ่าเมืองหรือพ่อบ้านพ่อเมือง ก่อนมีเครือเจ้าเครือขุนมาเป็นเจ้าฟ้าครองแผ่นดินที่เริ่มต้นจากขุนตึง ขุนลู ขุนโล ตามลำดับ

เจ้าหลวงเสื่อข่านฟ้า (ระหว่างคริสต์ศักราช ๑๓๑๑ - ๑๓๖๔) เป็นเจ้าฟ้าเมืองมวหลวงที่ชาวไทใหญ่ทุกเพศทุกวัยให้ความรักเคารพนับถือและศรัทธา เสื่อที่เป็นสัญลักษณ์ของคนไทใหญ่ก็คือเจ้าเสื่อข่านฟ้า ซึ่งทุกคนให้การยกย่องในความเก่งกล้าสามารถในการขยายดินแดนของชาวไทใหญ่ให้กว้างขวางเป็นปึกแผ่น ในรัชสมัยของเจ้าหลวงเสื่อข่านฟ้ามีหัวเมืองที่ขึ้นตรงต่อเมืองมวหลวง ถึงจำนวน ๒๕25 หัวเมืองแต่ครั้งนั้นรัชสมัยของพระองค์ก็เกิดความขัดแย้งภายในราชวงศ์มีการเปลี่ยนเจ้าฟ้าบ่อยครั้งแต่ละพระองค์ครองเมืองระยะสั้นในสมัยของเจ้าฟ้าหม่มฟ้าปกครองเมืองมวหลวง (ระหว่างคริสต์ศักราช ๑๓๖๔ - ๑๔๐๕) อาณาเขตเมืองมวยังคงมีขอบเขตกว้างใหญ่เช่นเดิม แต่หัวเมืองขึ้นเริ่มมีการแข็งเมืองหากแต่ต้องถูกกองทัพถูกเจ้าฟ้าหม่มฟ้าปราบปราม เจ้าฟ้าพระองค์นี้ไม่ให้ความสำคัญกับการปกครองบ้านเมืองและมีจิตฝักใฝ่ในสตรีเพศต่อมาเมื่อหัวเมืองยกทัพมาประชิดเมือง เจ้าหม่มฟ้าทรงหนีไปขอความช่วยเหลือจากจักรพรรดิแห่งราชวงศ์หมิงของจีน ซึ่งจีนได้ส่งกองทัพมาปราบเจ้าหลวงเสื่อเหยียบฟ้าที่ชาวเมืองมวหลวงยกให้เป็นเจ้าฟ้าแล้วสถาปนาเจ้าฟ้าหม่มฟ้าให้ขึ้นครองเมืองอีกครั้ง อาณาจักรเมืองมวหลวงล่มลงในสมัยเจ้าเสื่อซี้ฟ้า (ระหว่างคริสต์ศักราช ๑๔๐๕ - ๑๔๑๘) เนื่องจากถูกจีนรุกรานเหตุเพราะไม่พอใจที่เจ้าเสื่อซี้ฟ้าไม่ส่งส่วยเป็น

เครื่องบรรณาการ จีนได้เผาทำลายเมืองมาวหลวงจนเสียหายและล่มสลายลงแม้จะยังคงมีเจ้าฟ้าปกครองครองสืบต่อมาอีกแต่ก็ถูกจีนรุกรานมาโดยตลอดกระทั่งถึงสมัยของเจ้าหม่าฟ้า (ระหว่างคริสต์ศักราช ๑๕๕๖ - ๑๕๖๐) บุเรงนองก็ได้ยกทัพเข้าตีดินแดนไทใหญ่และเมืองมาวในคริสต์ศักราช ๑๕๖๐ และเจ้าหม่าฟ้ายอมสวามิภักดิ์โดยไม่ต่อสู้ ถือเป็นการสิ้นสุดของอาณาจักรเมืองมาวหลวงโดยแท้จริง (สมพงษ์วิทย์ศักดิ์พันธุ์, ๒๕๔๔ : ๗๗ - ๑๒๙)

ภายหลังอาณาจักรเมืองมาวหลวงสิ้นสุดลง ชาวไทใหญ่ถูกแบ่งแยกออกเป็นสองส่วน คือ ชาวไทเหนืออยู่ในประเทศจีน ชาวไทใต้หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าไทใหญ่อาศัยอยู่ในรัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์ชาวไทใหญ่ในรัฐฉาน มีเมืองทั้งหมดจำนวน ๙ เมือง ได้แก่ เมืองก่อง (มีเมืองบริวาร ๙๙ เมือง) เมืองยาง (มีเมืองบริวาร ๓๗ เมือง) เมืองสองสบ (มีเมืองบริวาร ๓๘ เมือง) เมืองมิด (มีเมืองบริวาร ๔๙ เมือง) เมืองนาย (มีเมืองบริวาร ๓๗ เมือง) เมืองแสนหวี (มีเมืองบริวาร ๔๙ เมือง) เมืองสี่ป้อ (มีเมืองบริวาร ๒๙ เมือง) เมืองย่องห้วย (มีเมืองบริวาร ๓๙ เมือง) และเมืองเชียงตุง (มีเมืองบริวาร ๓๙ เมือง) ปัจจุบันประเทศเมียนมาร์ แบ่งการปกครองรัฐฉานเป็น ๓ภาคคือภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออก รวม ๑๑ จังหวัดได้แก่

ภาคเหนือ มี ๕ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดลำเลี้ยว จังหวัดจ้อกแมะ จังหวัดหมู่เจ้ จังหวัดเล่าไก่ และจังหวัดกุนหลวง

ภาคตะวันออก มี ๔ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดท่าซี้เหล็ก จังหวัดเมืองสาด จังหวัดเมืองพยาก จังหวัดเชียงตุง

ภาคใต้ มี ๒ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดตองจี และจังหวัดดอยแหลม

๓. สภาพสังคมและข้อมูลที่สำคัญของชุมชน

จำนวนประชากร

ตารางที่ ๔-๒ : แสดงรายละเอียดจำนวนประชากรชุมชนบ้านป่ากุก เมืองพง จำแนกตามอายุและการพักอาศัย

กลุ่มอายุ	ตามทะเบียน		ไปต่างถิ่น		อยู่จริง		คนต่างด้าว/ ชนกลุ่มน้อย		ประชากร แฝงอื่น ๆ		รวมประชากร มีอยู่จริง	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
๐ - ๑๔ ปี		๕			๒๓	๑๕	๑๐	๑๒			๓๓	๓๒
๑๕ - ๒๕ ปี	๔	๖			๑๐	๑๐					๑๔	๑๖
๒๖ - ๖๐ ปี	๖๑	๗๒			๕๐	๕๙	๑๕	๒๒			๑๒๖	๑๕๓
มากกว่า ๖๐ ปี	๕	๓			๗	๓					๑๒	
รวม	๗๐	๘๖			๙๐	๘๗	๒๕	๓๔			๘๓	๙๖

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๐

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือใน

โครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

กลุ่มข้าราชการ

กระบวนการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอมะสาย จังหวัดเชียงราย กับ บ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า ในฝั่งประเทศไทย มีการกำหนดนโยบายและจัดกิจกรรมเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์และส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนสองฝั่ง ทั้งฝั่งไทย มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ผ่านจัดกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การแสดงศิลปวัฒนธรรม การแข่งขันกีฬาและการจัดนิทรรศการของชุมชน ทั้งนี้เพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในพื้นที่ ในส่วนโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานของบ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์นั้น ยังไม่มีนโยบายที่ชัดเจน แต่ได้ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานตามที่ประเทศไทยร้องขอ ถึงแม้ไม่มีการดำเนินการเชิงนโยบายอย่างเป็นทางการ หากแต่บ้านป่ากุกได้ใช้แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนทั้งสองฝั่งประเทศ ด้วยการเปิดโอกาสให้มาหาสู่ พบปะสังสรรค์ในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เช่น การค้าขาย การท่องเที่ยว การเดินทางไปมาหาสู่เพื่อประกอบกิจกรรมตามขนบธรรมเนียม ประเพณีและกิจพิธีทางศาสนา

ความร่วมมือในการแก้ปัญหาและวิธีการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอมะสาย จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นการประสานความร่วมมือให้เกิดประโยชน์กับประชาชนทั้งสองประเทศนั้น พบว่า มีการจัดกิจกรรมเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองฝั่งแบบต่อเนื่องประจำปี กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น การแข่งขันกีฬา หรือกิจกรรมอื่น เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ ส่งเสริมการเพาะปลูก รวมทั้งส่งเสริมการศึกษา เป็นต้น เพื่อให้ประชาชนทั้งสองฝั่งได้เรียนรู้ และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกัน รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนและหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนของทั้งสองฝั่งเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม สำหรับ บ้านป่ากุก ประเทศเมียนมาร์ นั้น พบว่า การจัดกิจกรรมยังมีในระดับน้อยและไม่ต่อเนื่อง

ด้านประเพณี วัฒนธรรม ชุมชนบ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอมะสาย จังหวัดเชียงรายมีวิธีการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนผ่านการจัดกิจกรรมแข่งขันการประกวด การจัดนิทรรศการการแสดงบนเวที โดยเชิญประชาชนทั้งสองฝั่งเข้าร่วม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนประเพณีวัฒนธรรมระหว่างทั้งสองประเทศ นอกจากนี้ มีการจัดวิทยากรผู้เชี่ยวชาญในด้านประเพณีวัฒนธรรม ร่วมถ่ายทอดความรู้เชิงวัฒนธรรมให้กับประชาชนทั้งสองฝั่ง และในส่วนของ บ้านป่ากุก ประเทศเมียนมาร์ พบว่าตามที่ประเพณีของทั้งสองชุมชนมีความคล้ายคลึงกัน ชุมชนบ้านป่ากุกจึงมีวิธีการดำเนินงานที่ใกล้เคียงกับแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในฝั่งประเทศไทย

ด้านสาธารณสุขวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา พบว่า การจัดหน่วยแพทย์และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขออกให้บริการประชาชนทั้งสองฝั่งประเทศในห้วงระยะที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง เป็นแนวทางหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านปางห้า หากแต่ในส่วนของการบ้านป่ากุก ประเทศเมียนมาร์นั้น ยังอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากระบบสาธารณสุขยังไม่ทันสมัย การกำหนดนโยบายด้านสาธารณสุขไม่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา พบว่า ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ทั้งสองประเทศ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่มียึดหลักการผลิตแบบการตลาดที่มุ่งผลิตอาหารและผลผลิตทางการเกษตรให้ตรงกับความต้องการของตลาดและผู้บริโภค หากแต่การผลิตในลักษณะดังกล่าวกลับมีต้นทุนการผลิตสูง เกษตรกรแบกรับภาระค่าใช้จ่ายทั้งในส่วนของการเมล็ดพันธุ์ สารเคมีป้องกันและกำจัดแมลง ปุ๋ย รวมไปถึงต้นทุนด้านการขนส่ง ในขณะที่รายได้จากผลผลิตที่ได้รับมีจำนวนน้อย ส่งผลให้ก่อให้เกิดปัญหาหนี้สินที่เกษตรกรต้องแบกรับความเสี่ยงไว้เองประกอบกับความเจริญและความศิวิไลซ์ของสังคมเมืองที่กำลังคืบคลานเข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตของชุมชน ส่งผลให้เกิดหนี้สินและการใช้จ่ายที่ฟุ้งเฟ้อมากขึ้น ดังนั้น การเสริมสร้างความเข้มแข็งในเรื่องดังกล่าวหน่วยงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงได้จัดการฝึกอบรมและให้องค์ความรู้ในเรื่องระบบเกษตรอินทรีย์ การทำปุ๋ยหมักจากเศษวัสดุธรรมชาติ การจัดทำบัญชีครัวเรือน ให้กับประชาชนทั้งสองฝั่งประเทศ

กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชน

กระบวนการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอมะนัง จังหวัดยะลาของกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชนนั้นพบว่า มุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งสองฝั่งประเทศ มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันและกัน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบกิจกรรมของการจัดงานประเภทต่าง ๆ

ด้านประเพณีและวัฒนธรรม กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญด้านศิลปะ ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงกำหนดวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ผ่านการจัดกิจกรรมงานบุญที่ส่งเสริมความมีอัตลักษณ์และแสดงออกถึงประเพณีที่ดั้งเดิมของชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนจากชุมชนอื่นเข้ามีส่วนร่วมด้วย ในส่วนบ้านป่ากุก ประเทศเมียนมาร์นั้น ความชัดเจนในเรื่องดังกล่าวอยู่ในระดับน้อย ผู้นำชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจและการสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อสะท้อนถึงศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นตนเอง ประชาชนชุมชนบ้านป่ากุกส่วนมาก จึงเดินทางเข้าร่วมกิจกรรมในฝั่งประเทศไทยเสียเป็นส่วนใหญ่

ด้านสาธารณสุข กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนมีวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ผ่านการกำหนดแผนงานด้านสาธารณสุข การจัดชุดแพทย์เคลื่อนที่ออกให้บริการด้านสุขภาพกับประชาชนในชุมชน การจัดอาสาสมัครสาธารณสุขเฝ้าติดตามสถานการณ์สุขภาพและเฝ้าระวังการเกิดโรคระบาดหรือโรคอุบัติใหม่ การส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงทางร่างกายให้กับชุมชนอีกด้วย ซึ่งที่ผ่านมาได้รับความร่วมมือจากประชาชนในระดับสูง ประชาชนกลับมาให้

ความสำคัญกับการสุขอนามัยของตนเองและครอบครัวเพิ่มมากขึ้น สำหรับชุมชนบ้านป่ากุก ประเทศเมียนมาร์ นั้นการดำเนินการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านสาธารณสุขยังอยู่ในระดับน้อยหากแต่ในอนาคตอันใกล้ นโยบายระบบสาธารณสุขของประเทศเมียนมาร์ มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากรัฐบาลเมียนมาร์ได้ประกาศใช้แผนพัฒนาระบบสาธารณสุขแห่งชาติ (nation health plan 2017 - 2021) มุ่งเน้นขยายการบริการสุขภาพไปยังพื้นที่ชนบท จำนวน ๒๘๐ เมือง และกำหนดให้แต่ละเมืองมีโรงพยาบาลขนาด ๒๕ เตียง รวมถึงอุปกรณ์ในการรักษาพยาบาลเบื้องต้น รถพยาบาล และเภสัชภัณฑ์ ทั้งนี้ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนเมียนมาร์ให้ดียิ่งขึ้น (หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๐)

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง วิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ส่วนท้องถิ่นใช้การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนเป็นหัวใจหลักในการกำหนดแผนงานและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนในพื้นที่ แต่ด้วยสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและรายได้ครัวเรือนที่อยู่ในระดับต่ำ การประกอบอาชีพของประชาชนส่วนใหญ่ที่เป็นสังคมเกษตรกรรม ทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตยังเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ปัจจุบันส่วนท้องถิ่นอยู่ระหว่างการผลักดันและน้อมนำหลักปรัชญาความคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ รัชกาลที่ ๙ มาเผยแพร่และแนะนำให้ประชาชนในพื้นที่ปรับใช้กับการดำรงชีวิต นอกจากนี้ ยังกำหนดการประชุมเพื่อหารือและวิเคราะห์แก้ไขปัญหาไม่เพียงแต่เฉพาะประเทศไทย หากแต่กลุ่มผู้มีส่วนท้องถิ่นยังคิดวิเคราะห์แก้ไขปัญหาปากท้องครอบคลุมไปถึงชุมชนฝั่งประเทศเมียนมาร์ด้วย

กลุ่มประชาชน

ความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่ในพื้นที่ชุมชนบ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มประชาชนในพื้นที่ในพื้นที่บ้านป่ากุก เมืองพอง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า ทั้งสองฝั่งประเทศมีความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างประชาชนในระดับต่ำ มีประชาชนเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่ให้ความร่วมมือ เนื่องจากภาครัฐและผู้นำชุมชน ขาดการส่งเสริมและกระตุ้นให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อแก้ไขปัญหาภายในชุมชนและระหว่างชุมชนน้อย การสื่อสารและกระจายข้อมูลข่าวสารในเรื่องต่าง ๆ สู่ประชาชนยังเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง ส่งผลให้ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในฝั่งประเทศไทย เกิดความเบื่อหน่ายต่อการเข้าร่วมกิจกรรมหรือเลือกที่จะเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความไม่สมัครใจ ในส่วนประเทศเมียนมาร์นั้น ปัญหาสำคัญที่ทำให้ประชาชนไม่มีบทบาทและให้ความร่วมมือคือ ขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การกระจายข่าวที่ไม่ต่อเนื่อง และ สิทธิความเท่าเทียมในกลุ่มประชาชนที่ไม่เท่ากัน

ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ้านปางห้าตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มประชาชนในพื้นที่ในพื้นที่บ้านป่ากุก เมืองพอง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า กลุ่มประชาชนในพื้นที่ทั้งสองฝั่ง ให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมพอสมควร หากแต่การเข้าร่วมดังกล่าวเป็นไปในลักษณะเทศกาล งานบุญ โอกาสและวัน

สำคัญทางพุทธศาสนา ไม่ใช่การเข้าร่วมเพื่อสะท้อน แลกเปลี่ยน รับทราบและร่วมแก้ไขข้อมูลปัญหาภายในชุมชน

ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่ในพื้นที่ชุมชนบ้านปางห้าตำบลเกาะช้าง อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา กับ กลุ่มประชาชนในพื้นที่ในพื้นที่บ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า กลุ่มประชาชนในพื้นที่ทั้งสองฝั่งมีความร่วมมือและเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านสาธารณสุขในระดับต่ำ เนื่องจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม การให้บริการสาธารณสุขที่ไม่ทั่วถึงในทุกพื้นที่ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบากมีความแตกต่างระหว่างกัน โดยในฝั่งประเทศเมียนมาร์นั้น การดำรงชีวิตเป็นในลักษณะสังคมชนบท ที่อยู่ห่างไกลจากความเจริญมีประชากรอาศัยอยู่เบาบาง สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ประชาชนขาดความรู้เกี่ยวกับคุณภาพอาหาร การบริการทางการแพทย์ การจัดบ้านเรือนไม่ถูกสุขลักษณะ การรักษาพยาบาลไม่ถูกวิธี นิยมรักษาด้วยยาแผนโบราณ ขาดแคลนแหล่งน้ำสำหรับบริโภคที่สะอาด ต่างจากประชาชนในฝั่งประเทศไทยที่มีระบบสาธารณสุขที่ค่อนข้างดี เข้าถึงการบริการทางการแพทย์และได้รับคำแนะนำด้านสุขอนามัยจากเจ้าหน้าที่อย่างทั่วถึง พบปัญหาโรคติดต่อค่อย ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งระหว่างชุมชนของสองฝั่งประเทศทั้งสิ้น

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ้านปางห้าตำบลเกาะช้าง อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา กับ กลุ่มประชาชนในพื้นที่บ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่ากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านดังกล่าวอยู่ในระดับต่ำ ประชาชนทั้งสองฝั่งประเทศยังขาดการมีคุณภาพชีวิตที่ดี จะเห็นได้จากสภาพชีวิตความเป็นอยู่ วิธีการดำรงชีวิต รายได้ครัวเรือน การรับบริการด้านสาธารณสุข และการเข้าถึงระบบสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน ตลอดจนโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ที่ยังไม่สมบูรณ์พร้อม เหล่านี้ ล้วนส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนทั้งสิ้น นอกจากนี้ ประชาชนในทั้งสองพื้นที่ไม่เปิดโอกาสและเปิดรับข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต นอกจากนี้ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนประเภทอื่น อาทิ สนามกีฬา ศาลาชุมชน ในฝั่งประเทศไทย ที่ไม่ได้เกิดจากความต้องการอันแท้จริงของประชาชน ส่งผลให้ขาดความรักความหวงแหนและเห็นคุณค่าในสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองและชุมชนได้รับ สอดรับกับในฝั่งประเทศเมียนมาร์ที่สิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ยังคงเป็นที่ต้องการของประชาชน หากแต่ไม่มีโอกาสได้รับการตอบสนองความต้องการดังกล่าว สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของชุมชนทั้งสิ้น

ส่วนที่ ๓ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนว

ชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

กลุ่มข้าราชการ

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานจากการศึกษาพบว่า นโยบายการดำเนินงานนโยบายสาธารณะและนโยบายในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในฝั่งประเทศเมียนมาร์นั้นยังขาดความชัดเจน ในขณะที่ฝั่งประเทศไทยมีการกำหนดนโยบายในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะนโยบายในการมุ่งสร้างความร่วมมือที่ชัดเจนมากกว่า เช่น การเสนอความเห็นของฝ่ายประเทศไทย ในที่ประชุม

คณะกรรมการชายแดนไทย – เมียนมาร์ ครั้งที่ ๘๘ เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๕๙ ณ ห้องเชียงแสน มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย กรณีขอให้มีการลาดตระเวนร่วมกัน ระหว่างทหารไทยกับทหารพม่า ที่วางกำลังตามแนวชายแดนบริเวณพื้นที่ อำเภอแม่ฟ้าหลวงและ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เดือนละ ๒ ครั้งจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้น รวมไปถึงการริเริ่มของ ฝ่ายไทยได้ขอให้ คณะกรรมการชายแดนฝ่ายเมียนมาร์ ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขยาย เวลาเปิด-ปิดด่านพรมแดนถาวรสะพานมิตรภาพข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ ๑ อำเภอแม่สาย จากเดิมที่มีการเปิดตั้งแต่เวลา ๐๖๓๐ ถึง ๒๑๓๐ เป็น ๐๖๓๐ ถึง ๐๒๐๐ ทั้งนี้ เพื่อให้เปิดโอกาสให้ประชาชน และนักท่องเที่ยวได้ฉลองเทศกาลปีใหม่ ๒๕๖๐ ซึ่งทางฝ่ายเมียนมาร์ได้รับเรื่องพิจารณา ตลอดจน การหารือเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมความร่วมมือของหน่วยงานสาธารณสุข และราษฎรของ ๒ ประเทศ เพื่อป้องกันโรคระบาดที่เกิดขึ้นตามแนวชายแดน คือ โรคไข้เลือดออก, โรคมาลาเรีย, โรคพิษสุนัขบ้า, โรคมือเท้าปาก และโรคไข้หวัดใหญ่ ซึ่งในห้วง ๕ ปีที่ผ่านมาได้มีการแพร่ระบาดของโรคดังกล่าวอยู่ และที่ประชุมยังได้หารือกันเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่าตามโครงการไฟป่า ๒ แผ่นดิน ซึ่งได้ร่วมกันดำเนินการอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยฝ่ายไทยเสนอให้เริ่มกิจกรรมในเดือน มกราคม ๒๕๖๐ เพื่อป้องกันเหตุไว้ก่อน และมีการกำหนดแผนการปลูกป่าใน ๖ พื้นที่หมู่บ้านคูขนาน ตามแนวเขตชายแดน ซึ่งหนึ่งในแผนงานดังกล่าวคือ บ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย เชื่อม กับบ้านป่ากุก จังหวัดท่าขี้เหล็ก (ผลการประชุมคณะกรรมการชายแดนไทย – เมียนมาร์ ครั้งที่ ๘๘ เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๕๙ ณ ห้องเชียงแสน มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย) จากข้างต้นเห็นได้ว่า นโยบาย แนวความคิดต่าง ๆ มักเกิดจากความริเริ่มของกลุ่ม ข้าราชการในภาคฝั่งประเทศไทย ขับเคลื่อนผ่านการถ่ายทอดตามสายบังคับบัญชาหรือการดำเนินงาน ของส่วนราชการนั้น ๆ ลงไปสู่กลุ่มข้าราชการในพื้นที่เป็นหลักส่งผลให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาของ ทั้งสองประเทศในชุมชนดังกล่าวยังไม่สอดคล้องประสานกันเท่าที่ควร

กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชน

ในส่วนของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคูขนานในแง่มุมของ กลุ่มผู้นำองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชนนั้น เป็นประเด็นปัจจัยที่ต่อเนื่องมาจากกลุ่มข้าราชการ ในเรื่องนโยบายและ แนวคิดการดำเนินงานดังเช่นภาคฝั่งประเทศไทย ที่มีการถ่ายทอดและขับเคลื่อนนโยบายและแนวคิด ต่างๆ ผ่านส่วนราชการผู้รับผิดชอบตามแผนงาน งาน โครงการ อย่างเป็นระบบ ทำให้กลุ่มผู้นำองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในฝั่งประเทศไทย สามารถนำนโยบายที่ได้รับไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับ สภาพการณ์ในขณะนั้น กระทั่งเห็นผลการปฏิบัติในพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจนกว่าภาคฝั่ง ประเทศเมียนมาร์ ที่ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีการสื่อสารจากหน่วยงานภาครัฐเพียงอย่างเดียว

กลุ่มประชาชน

จากการศึกษาพบว่า ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการเข้าถึงระบบสาธารณูปโภค ขั้นพื้นฐาน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตาม แนวชายแดนภาคเหนือของประชาชน บ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย เชื่อมกับบ้านป่ากุก จังหวัดท่าขี้เหล็กซึ่งความเหลื่อมล้ำทางสังคมดังกล่าวมีสาเหตุหลักมาจาก ความไม่ทัดเทียมกับของ ต้นทุน ทั้งในส่วนของต้นทุนทางด้านเศรษฐกิจ การเงิน ต้นทุนทางด้านสิ่งแวดล้อม ต้นทุนทางสังคม

วัฒนธรรม และต้นทุนทางการเมือง ทั้งหมดนี้ล้วนก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมทั้งสิ้น (ผศ.ดร. สักกรินทร์ แซ่กุ, ๒๕๕๙ : เวทีวิชาการบรรยายพิเศษหัวข้อ “ความเหลื่อมล้ำและคนจนเมืองในเขตเศรษฐกิจพิเศษ”) ปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีว่า พื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ได้กลายเป็นพื้นที่การค้าชายแดนที่สำคัญของจังหวัดเชียงราย ด้วยความเจริญเติบโตทางการค้าในพื้นที่ที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมระดับประชาชนในมิติต่าง ๆ ทั้งในส่วนของระบบการศึกษา ระบบสาธารณสุข และคุณภาพชีวิตครัวเรือน ทำให้การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนของสองประเทศยังขาดความแน่นแฟ้น หากแต่ที่ยังคงสามารถดำเนินต่อไปได้นั้น เนื่องจากชนบทธรรมนิยมประเพณีและวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศที่มีความคล้ายคลึงกัน มีการเดินทางเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม งานบุญ ประเพณี เทศกาลต่างๆ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความใกล้ชิดทางวัฒนธรรมที่ยังคงเชื่อมโยงให้ความสัมพันธ์ของชุมชนในสองฟากประเทศดำเนินต่อไปได้

ส่วนที่ ๔ ปัญหาและอุปสรรคการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๑. ความไม่สอดคล้องเชิงนโยบายและการดำเนินงานร่วมกันระหว่างสองประเทศ ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการกำหนดกรอบยุทธศาสตร์และนโยบาย สะท้อนผ่านแผนการปฏิบัติงาน งาน โครงการที่มีความชัดเจนและเป็นระบบระเบียบมากกว่าประเทศเมียนมาร์ ที่แม้ว่าปัจจุบันประเทศเมียนมาร์จะมีการเปลี่ยนแปลงสู่ระบอบประชาธิปไตย แต่การเปลี่ยนถ่ายช้าอำนาจ ยังมีข้อจำกัดและการเห็นการปฏิรูปประเทศแบบพลิกฝ่ามือ ยังคงเป็นสิ่งต้องใช้เวลาอีกพอสมควร เพราะรัฐธรรมนูญของเมียนมาร์ร่างโดยกองทัพ และใช้เวลาในการออกแบกว่า ๒๐ ปี ทั้งนี้ เพื่อคงสภาพของกองทัพทหารไว้ให้มั่นคง โดยเฉพาะการดำรงตำแหน่งในกระทรวงสำคัญที่สุด และเกี่ยวข้องกับความมั่นคงอาทิ กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกิจการชายแดน ซึ่งล้วนเป็นโควตาของกองทัพ รัฐบาลไม่สามารถแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการในกระทรวงเหล่านี้ได้ กองทัพจึงคุมทั้งกำลังข้าราชการพลเรือน ทหาร และกองกำลังติดอาวุธต่างๆ ของประเทศ จะเห็นได้จากการประชุมด้านความมั่นคงที่ยังเป็นเรื่องของกองทัพไม่เกี่ยวกับรัฐบาลและหากสถานการณ์ด้านการเมืองมีความเสี่ยงต่อความมั่นคง กองทัพสามารถยุบสภาได้ทันที อีกทั้งรัฐธรรมนูญระบุว่า ๑ ใน ๔ ของสมาชิกทั้งสองสภาต้องมาจากการแต่งตั้งของกองทัพ จึงเป็นการยากที่จะเสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญที่จะต้องใช้เสียง ๓ ใน ๔ จึงสามารถแก้ไขได้(ดร.ธนิต โสรัตน์ , ๒๕๕๙ : เอกสารประกอบการบรรยาย AEC Connect Border Trade Seminar ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)) เห็นได้ว่าจากเหตุและผลข้างต้นการกำหนดนโยบายและการดำเนินงานต่าง ๆ โดยเฉพาะการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชายแดน หากไม่ได้ถูกขับเคลื่อนและริเริ่มจากกองทัพทหารแล้ว การปฏิบัติในเชิงรูปธรรม จึงมีความเป็นไปได้ในระดับต่ำ

๒. ความเหลื่อมล้ำทางการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศเมียนมาร์ที่แบ่งมาตรฐานระหว่างเขตพม่าแท้และเขตที่เป็นรัฐชายแดน ได้กลายมาเป็นปัญหาต่อประเทศเมียนมาร์ ที่แม้ว่าปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวจะเปิดเป็นพื้นที่การค้าแล้วก็ตาม หากแต่การค้าและการลงทุนดังกล่าว ไม่สามารถแก้ปัญหาหรือยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนเมียนมาร์ในเขตรัฐชายแดนได้ โดยภารกิจที่รัฐบาลเมียนมาร์ต้องเร่งกระทำคือ การเร่งพัฒนาเขตรัฐชายแดนให้มีความเท่าเทียมกับเขตพม่าแท้ หากแต่ภารกิจนี้ยังไม่ได้รับการขับเคลื่อนและดำเนินการ

ใด ๆ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการเริ่มก้าวเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย และ/หรือ การกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยังไม่ชัดเจน เป็นต้น ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้สภาพสังคมในเขตรัฐชายแดนด้อยพัฒนายังไม่ได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นเท่าที่ควร ในขณะที่ฝั่งประเทศไทย ประชาชนและหน่วยงานภาครัฐ มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปได้ดีกว่า ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข และคุณภาพชีวิตครัวเรือน ซึ่งวิธีที่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้นั้น จำเป็นต้องขับเคลื่อนโดยรัฐบาลเมียนมาร์เอง

ชุมชนบ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย กับบ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์

ส่วนที่ ๑ ที่ตั้งและลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพสังคมและข้อมูลที่สำคัญของชุมชน

ชุมชนบ้านวังลาวตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๑. ที่ตั้งและลักษณะทางภูมิศาสตร์

ชุมชนบ้านวังลาวตั้งอยู่ที่ หมู่ ๔ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายไปทางทิศเหนือของอำเภอเชียงแสน ระยะทาง ๑๒ กม. บนถนนสายแม่สาย-เชียงแสน (สายเก่า) ห่างจากสามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน ประมาณ ๓กม.พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มระหว่างภูเขาและที่ราบลุ่มบริเวณริมแม่น้ำรวก เหมาะแก่การทำการเกษตรเช่น การเพาะปลูกข้าวนาปรัง ข้าวโพดหวาน ไม้ผล พืชผัก และใช้เป็นที่อยู่อาศัย พื้นที่การเกษตร ๑,๔๐๐ ไร่ มีเนื้อที่ ๕,๐๐๐ ไร่ แยกเป็นที่อยู่อาศัย ๕๐๐ ไร่ พื้นที่การเกษตร ๑,๔๐๐ ไร่ ที่ดินสาธารณะ ๓,๐๐๐ ไร่ แหล่งน้ำสาธารณะ ๑๐๐ ไร่มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อ แม่น้ำรวก และ ประเทศเมียนมาร์

ทิศใต้ ติดต่อ บ้านดอยสะโง้ ตำบลศรีเมืองชุม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ทิศตะวันออก ติดต่อ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ทิศตะวันตก ติดต่อ บ้านเวียงแก้ว ตำบลศรีดอนมูลอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

๒. ประวัติความเป็นมาของชุมชน

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๙๙ นายวงศ์ ทาลังกา และนายศรีมอย (ไม่ทราบนามสกุล) ราษฎรบ้านเวียงเหนือ หมู่ที่ ๒ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายได้นั่งเรือหางยาวขนาดเล็กจาก ท่าวัดผ้าขาวบ้าน อำเภอเชียงแสน ขึ้นไปตามลำน้ำโขง ลำน้ำรวก จนถึงท่าวังน้ำวน จากนั้นได้ขึ้นไปสำรวจพื้นที่ พบว่าเป็นที่ราบประมาณ ๙๐๐ ไร่ จึงได้จับจองทำไร่ทำนา (ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๙๙ – ๒๕๑๐) ต่อมาเดินทางไปหาของป่าได้พบศพชายจำนวน ๕ คน แต่งกายคล้ายทหารลาวลอยมาติดอยู่ท่าวังน้ำวน จึงได้เรียกบริเวณนั้นว่า “วังลาว” ต่อมาเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๑๑ นายสาย ภิรบรรณ ผู้ใหญ่บ้านสบรวก หมู่ที่ ๑ ได้ซื้อที่ทำกินพื้นที่วังลาวทั้งหมดจาก นายวงศ์ และนายศรีมอย โดย นายสาย ได้พาลูกบ้าน จำนวน ๑๕ คน เข้าไปปลูกที่พักอาศัยและทำไร่นา จนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๑๘ ได้มีราษฎรเข้าไปปลูกที่พักอาศัยเพิ่มเติม รวม ๓๐ หลังคาเรือน โดยมีนายตีบ ปะวงศ์ เป็นหัวหน้าบ้านขึ้นตรงต่อบ้านสบรวก จนมาถึงปีพุทธศักราช ๒๕๒๔ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท

กระทรวงมหาดไทย ได้ทำการสร้างถนนจากบ้านสบรวก – บ้านวังลาวปัจจุบันบ้านวังลาวเป็นหมู่บ้านชายแดนไทย – พม่า มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ทั้งในส่วนของชาวไทยพื้นเมืองไทยใหญ่จีนฮ่อ และไทยลื้อสิบสองปันนา ส่งผลให้มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต

๓. สภาพสังคมและข้อมูลที่สำคัญของชุมชน

จำนวนประชากร (คน)

ตารางที่ ๔-๓ : แสดงรายละเอียดจำนวนประชากรชุมชนบ้านวังลาว จำแนกตามอายุและการพักอาศัย

กลุ่มอายุ	ตามทะเบียน		ไปต่างถิ่น		อยู่จริง		คนต่างด้าว/ ชนกลุ่มน้อย		ประชากร แฝงอื่น ๆ		รวมประชากร มีอยู่จริง	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
๐ – ๑๔ ปี	๑๑๐	๑๒๘	-	-	-	-	-	-			๑๐๑	๑๒๘
๑๕ – ๒๕ ปี	๑๒๒	๑๐๑	-	-	-	-	-	-			๑๒๒	๑๐๑
๒๖ – ๖๐ ปี	๗๗	๘๒	-	-	-	-	-	-			๗๗	๘๒
มากกว่า ๖๐ ปี	๒๗	๒๕	-	-	-	-	-	-			๒๗	๒๕
รวม	๓๓๖	๓๘๓	-	-	-	-	-	-			๓๓๘	๓๘๓

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๐

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ โดยปัญหาในชุมชนที่พบ ได้แก่ ปัญหาหนี้สินปัญหายาเสพติดและปัญหาแรงงานต่างด้าวรายได้เฉลี่ยประชากรในพื้นที่อยู่ที่ ๖๕,๐๐๐ บาทต่อปี อาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนได้แก่ เกษตรกรรม รับจ้าง ธุรกิจส่วนตัว

บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายประชากรส่วนใหญ่ในอดีตเป็นผู้ที่อพยพมาจากดินแดนสิบสองปันนา ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีนในปัจจุบันบางส่วนเป็นคนเมือง บางส่วนเป็นชาวไทลื้อ และชาวไต มีอาชีพหลักที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัวคือการทำไร่ข้าวโพด โดยมีอาชีพเสริมคือการทอผ้าฝ้าย ที่ได้รับการถ่ายทอดลงทอดลายจากปู่ย่า ตายาย ผลิตภณัฑ์ที่ขึ้นชื่อได้แก่ ถุงย่าม ถุงแตง (มีขนาดเล็กกว่าถุงย่าม) มีการตกแต่งประดับลงลายในแบบโบราณและสมัยใหม่ ปัจจุบันเกิดพลวัตรและการเคลื่อนที่ทางสังคมประชากรในพื้นที่จึงมีความหลากหลายมากขึ้น นอกจากชาวไทลื้อแล้ว ปัจจุบันยังพบว่า ชาวไทใหญ่ เป็นอีกกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ก่อให้เกิดการผสมผสานด้านวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน แต่ชาวไทลื้อยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นประเพณีพิธีกรรมของชาวไทลื้อดั้งเดิม(ศูนย์เรียนรู้ชาติพันธุ์ไทในล้านนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , ๒๕๕๙)

บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์

๑. ที่ตั้งและลักษณะทางภูมิศาสตร์

บ้านทุ่ง เมืองพง อำเภอท่าขี้เหล็ก จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย เป็นหมู่บ้านชายแดน ตั้งอยู่ในตะวันออกแม่น้ำโขง ฝั่งประเทศพม่าพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบหุบเขาริมแม่น้ำโขง เหมาะแก่การเพาะปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการทำการเกษตร

๒. ประวัติความเป็นมาของชุมชน

บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก เป็นหมู่บ้านหนึ่งในการปกครองของจังหวัดท่าขี้เหล็ก ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยลื้อและชาวไทยใหญ่ ที่เหล่าบรรพบุรุษได้เคลื่อนย้ายอพยพมาจากบริเวณตอนใต้ของประเทศจีน(แคว้นสิบสองปันนา) และบริเวณฝั่งตะวันออกของภูมิลำเนาตั้งแต่นั้นมา โดยมีการกระจายตัวของกลุ่มประชากรเข้าจับจองที่ดินทำกินเพื่อสร้างถิ่นฐานและตั้งรกราก ผู้พักอาศัยส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง ปัจจุบัน บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ได้ถูกยกระดับเป็นจุดผ่อนปรนระหว่างประเทศไทยและประเทศเมียนมาร์ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๕๗ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนการค้า การท่องเที่ยว ลดปัญหาอาชญากรรมและการลักลอบขนย้ายยาเสพติดจำนวนประชากรบ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ ประชากร ประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนไทใหญ่และชาวจีน มีอายุเฉลี่ย ๒๖ ปีขึ้นไป และพักอาศัยจริงในพื้นที่ สภาพสังคมโดยทั่วไป ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือ ศาสนาคริสต์ และอิสลามปัญหาในชุมชนที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ ปัญหาหนี้สินปัญหายาเสพติดและปัญหาความยากจน รายได้เฉลี่ยประชากรในพื้นที่อยู่ที่ ๓๐,๐๐๐ บาท ต่อปี อาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนได้แก่ เกษตรกรรม และค้าขาย

๓. สภาพสังคมและข้อมูลที่สำคัญของชุมชน

จำนวนประชากร (คน)

ตารางที่ ๔-๔ : แสดงรายละเอียดจำนวนประชากรชุมชนบ้านทุ่ง เมืองพง จำแนกตามอายุและการพักอาศัย

กลุ่มอายุ	ตามทะเบียน		ไปต่างถิ่น		อยู่จริง		คนต่างด้าว/ ชนกลุ่มน้อย		ประชากร แฝงอื่น ๆ		รวมประชากร มีอยู่จริง	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
๐ - ๑๔ ปี	๒๐	๒๗			๒๐	๒๗	๕	๗			๒๕	๓๔
๑๕ - ๒๕ ปี	๒๓	๒๑			๒๓	๒๑					๒๓	๒๑
๒๖ - ๖๐ ปี	๖๐	๗๕			๖๐	๗๕	๒๕	๓๒			๘๕	๑๐๗

ตารางที่ ๔-๔ : แสดงรายละเอียดจำนวนประชากรชุมชนบ้านทุ่ง เมืองพง จำแนกตามอายุและการพักอาศัย (ต่อ)

กลุ่มอายุ	ตามทะเบียน		ไปต่างถิ่น		อยู่จริง		คนต่างด้าว/ ชนกลุ่มน้อย		ประชากร แฝงอื่น ๆ		รวมประชากร มีอยู่จริง	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
มากกว่า ๖๐ ปี	๓๔	๔๑			๓๔	๔๑					๓๔	๔๑
รวม	๑๓๗	๑๖๔			๑๐๖	๑๖๔	๓๐	๓๙			๑๖๗	๒๐๓

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๐

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือใน

โครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

กลุ่มข้าราชการ

ด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มข้าราชการในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า นโยบายในฝั่งประเทศเมียนมาร์ยังไม่มีกำหนดนโยบายการดำเนินงานที่ชัดเจนในการมุ่งสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ในขณะที่ฝั่งประเทศไทยได้มีการกำหนดนโยบายแผนงาน กลุ่มงาน เพื่อรองรับและสร้างความร่วมมือที่ชัดเจนมากกว่า เห็นได้จากผลการประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่นไทย-เมียนมาร์ในห้วงระยะเวลา ๕ ปีที่ผ่านมา พบว่า ฝั่งประเทศไทยมีเรื่องร้องขอให้ทางการประเทศเมียนมาร์พิจารณาและดำเนินการในกรณีต่างๆ ที่เป็นปัญหาเกี่ยวเนื่องและประเด็นที่พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนของทั้งสอง ฝั่งประเทศมาโดยตลอด อาทิ ขอความร่วมมือประเทศเมียนมาร์ขอความร่วมมือพิจารณาเปิดจุดผ่อนปรนบริเวณบ้านทุ่งเมืองพง (ผลการประชุมคณะกรรมการชายแดนไทย – เมียนมาร์ ครั้งที่ ๘๐ เมื่อวันที่ ๑๖กรกฎาคม๒๕๕๗ ณ ห้องประชุมเชียงแสน ตึกอธิการบดี มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย) นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดนโยบายสำหรับแก้ไขและปราบปรามยาเสพติดที่ส่วนใหญ่ประเทศไทยมักเป็นประเทศเดินหน้าผลักดันและขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้จากการที่ประเทศไทย โดย สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดและกระทรวงยุติธรรมได้เสนอโครงการเสริมสร้างและยกระดับความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการยุติแหล่งผลิตและทำลายเครือข่ายการค้ายาเสพติดระหว่างประเทศปี ๒๕๖๐ (สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราชอาณาจักรกัมพูชา และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม) โดยในปี ๒๕๖๐ ได้มุ่งเน้นแผนงานความร่วมมือให้สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์สำคัญของรัฐบาล ในการแก้ไขปัญหาพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำและสกัดกั้นการลักลอบลำเลียงยาเสพติดและ

เคมีภัณฑ์ตามลำน้ำโขงมากยิ่งขึ้น สนับสนุนปฏิบัติการเชิงรุกและกิจกรรมของแผนปฏิบัติการแม่น้ำโขงปลอดภัย และแผนปฏิบัติการสามเหลี่ยมทองคำ เพื่อสกัดกั้นสารตั้งต้นเคมีภัณฑ์และยาเสพติดมิให้เข้า-ออกจากแหล่งผลิตสามเหลี่ยมทองคำ โดยให้มีการระดมบุคลากรและทรัพยากรไปยังพื้นที่เป้าหมายให้ตรงจุด ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการแก้ไขปัญหามากยิ่งขึ้น (แถลงผลการประชุมคณะรัฐมนตรี , ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๐) ในการนี้ กลุ่มข้าราชการในพื้นที่ได้นำแนวทางการปฏิบัติดังกล่าวมาถ่ายทอดและปรับประยุกต์เป็นแผนการปฏิบัติงานในส่วนความรับผิดชอบ เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานในภาพรวมและบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ขณะที่ฝั่งประเทศเมียนมาร์ต้องรอการสั่งการจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งเกิดมาจากข้อจำกัดในการบริหารและปกครองภายในประเทศเอง

ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย กับ กลุ่มข้าราชการในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ ด้วยความคล้ายคลึงกันในด้านประเพณีวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศประกอบกับพื้นที่ดังกล่าวมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ก่อให้เกิดความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมค่อนข้างมาก เมื่อรวมเข้ากับการให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวของกลุ่มข้าราชการในพื้นที่ ที่ผลักดันให้มีการจัดกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ ที่สะท้อนความสามัคคีระหว่างชุมชนด้วยแล้ว ส่งผลให้ความเข้มแข็งที่มีอยู่เดิมมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นไปอีก

ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย กับ กลุ่มข้าราชการในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่าพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีการบริหารจัดการระบบสาธารณสุขที่เป็นขั้นเป็นตอน เป็นระบบระเบียบมากกว่าฝั่งประเทศเมียนมาร์ เห็นได้จากเหตุการณ์ไฟไหม้ป่าพื้นที่ภาคเหนือของประเทศ ครอบคลุมเขตตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน เมื่อปี ๒๕๕๙ ที่ผ่านมา สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเชียงแสน ได้เดินทางประชาสัมพันธ์และให้ความรู้กับประชาชนเรื่องการป้องกันหมอกควัน การปฏิบัติตนในห้วงเกิดภาวะหมอกควันรวมถึงการกำหนดแผนงานที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลทุกแห่ง เตรียมแผนรองรับประชาชนที่เจ็บป่วยจากกรณีดังกล่าว (เว็บไซต์หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, ๑๙ เม.ย. ๕๙) ในขณะที่ประเทศเมียนมาร์ยังบริหารจัดการระบบสาธารณสุขและอนามัยสิ่งแวดล้อมได้ไม่ดีเท่าที่ควร ประชาชนในฝั่งประเทศเมียนมาร์ยังเดินทางเข้ารับบริการรักษาพยาบาลในฝั่งประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง เมื่อปี ๒๕๕๘ องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้จัดอันดับระบบสาธารณสุขของเมียนมาร์อยู่ในลำดับสุดท้ายจาก ๑๙๐ ประเทศที่องค์การอนามัยโลกเรียกว่า “ขาดประสิทธิภาพของระบบสุขภาพโดยรวม” (เว็บไซต์ กรมประชาสัมพันธ์, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๕๘) ซึ่งนิยามดังกล่าวในเชิงบทบาทหน้าที่ หมายความว่า การขาดการส่งเสริมให้ประชาชนเกิดสุขภาวะกายและจิตที่ดี ผ่านกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาโรค พื้นฟูการทำงานของร่างกาย และกระบวนการสร้างความแข็งแกร่งและความพร้อมของสาธารณสุขในการรับมือโรคติดต่อ โรคไม่ติดต่อ และภัยพิบัติ (เว็บไซต์สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข , ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๖)

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย กับ กลุ่มข้าราชการในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านดังกล่าวนี้ ยังไม่เป็นรูปธรรม เนื่องจากปัจจุบันประชาชนทั้งในฝั่งประเทศไทยและฝั่งประเทศเมียนมาร์ เริ่มมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากสังคมชนบทเข้าสู่สังคมเมืองโดยปัจจัยหลักที่กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้เกิดจาก ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตพื้นฐานของคนในปัจจุบันที่สามารถกำหนดคุณภาพชีวิตและค่านิยมของประชาชนได้ประกอบกับพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำในปัจจุบันได้ถูกยกระดับให้เป็นพื้นที่การค้าและการลงทุนที่เติบโตอย่างต่อเนื่องส่งผลให้ประชาชนเร่งผลักดันตนเองเข้าสู่สังคมเมือง สังเกตได้จากการใช้จ่ายใช้สอย ภาวะหนี้สินที่ปรับตัวเพิ่มขึ้น จำนวนเงินออมที่ลดลง ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างจึงมีความเห็นว่าในทิศทางเดียวกันว่า ควรจัดให้มีเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของชุมชน การกำหนดแผนงาน งาน โครงการที่สามารถสะท้อนผลงานออกอย่างเป็นรูปธรรม โดยอาศัยความร่วมมือจากองค์กรภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ ตลอดจนควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการร่วมสร้างสรรค์กิจกรรมอันเป็นประโยชน์ช่วยให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนด้วย

กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน

ความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย กับ กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า ในฝั่งประเทศไทย ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน มีขีดความสามารถในการจัดการปัญหาภายในชุมชนของตนเองได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลร่วมกันภายในชุมชนผ่านการประชุมประชาคมในหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง มีการเก็บรวบรวมข้อมูลและติดตามสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ มีการกำหนดแผนพัฒนาชุมชน การประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้าน และการประชาคมสมาชิกชุมชน เพื่อรับฟังปัญหาภายในชุมชน ทำให้สามารถคลี่คลายและจัดการปัญหาได้เป็นอย่างดี ในขณะที่ผู้นำท้องถิ่นหมู่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็กนั้น ผู้นำชุมชนยังขาดมีการติดต่อสื่อสารและประสานการปฏิบัติกับสมาชิกในชุมชนไม่เท่าที่ควร ซึ่งส่งผลให้การแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างชุมชนสองฝั่งประเทศขาดประสิทธิภาพ

ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย กับ กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ โดยประเทศไทยและประเทศเมียนมาร์ มีความคล้ายคลึงกันในด้านประเพณีและวัฒนธรรม ดังนั้น กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคู่ขนานด้านประเพณีและวัฒนธรรมของ กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนจึงเป็นไปในลักษณะความร่วมมือกันผลักดันและจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านกิจกรรมประเพณี พิธีทางศาสนา ความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ และค่านิยมล้านนาตามโอกาสในวันสำคัญทางประเพณี และวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เข้าพรรษา และโครงการสะท้อนวัฒนธรรม ๔ แผ่นดิน เป็นต้น

ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายกับ ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ โดยปากฝั่งประเทศไทยนั้น ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน ได้เล็งเห็นและให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว เห็นได้จากเทศบาลตำบลเวียงได้กำหนดเป้าหมายด้านสาธารณสุข ห้วงพุทธศักราช ๒๕๕๘ – ๒๕๖๒ เป็นห้วงการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชน การควบคุมและเฝ้าระวังโรคติดต่อ ผ่านโครงการต่างๆ อาทิ เช่น โครงการฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบสาธารณสุข โครงการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรคติดต่อ และโครงการส่งเสริมสุขภาพเด็กภายในโรงเรียน (แผนยุทธศาสตร์เทศบาลตำบลเวียง ๒๕๕๘-๒๕๖๒ , ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๕๗) ในขณะที่การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขฝั่งประเทศเมียนมาร์ยังคงขาดความชัดเจนในการปฏิบัติทั้งเชิงนโยบายและการดำเนินงาน โอกาสในการเข้าถึงในการรับบริการและการรักษาทางการแพทย์ยังอยู่ในระดับต่ำ สถานพยาบาล บุคลากรและเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข ตลอดจนอุปกรณ์และเวชภัณฑ์ยังคงอยู่ในภาวะขาดแคลนไม่เพียงพอต่อความต้องการ เป็นเหตุให้ประชาชนหมู่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ต้องเดินทางเข้ารับบริการรักษาพยาบาลและอนามัยชุมชนในหน่วยงานสาธารณสุขฝั่งประเทศไทยเป็นหลัก ในการนี้ เพื่อเป็นการบรรเทาปัญหาจากปัญหาดังกล่าว หน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนฝั่งประเทศไทย จึงได้สนับสนุนการบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข ตลอดจนจัดเจ้าหน้าที่เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคนในชุมชน ทั้งนี้ เพื่อให้คนในชุมชนมีสุขภาพแข็งแรงลดการเคลื่อนย้ายและระบาดของโรค ตลอดจนการรักษาสุขภาพลักษณะอนามัยระดับครอบครัว ซึ่งการช่วยเหลือในลักษณะดังกล่าวนี้ล้วนส่งผลต่อสายสัมพันธ์อันดีระหว่างสองประเทศ

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า ผู้นำชุมชนทั้งสองปากฝั่งประเทศมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ต้องการให้ชุมชนของตนดำรงอยู่ภายใต้ความเอื้ออาทร ความผูกพันและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันภายในชุมชนโดยในฝั่งประเทศไทยหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้วยการส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับคนในชุมชน การอบรมวิธีการจัดทำบัญชีครัวเรือนการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานวัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าดั้งเดิม ศาสนา และการสร้างกิจกรรมในชุมชนที่ก่อให้เกิดรายได้ ปัจจุบันหมู่บ้านวังลาวได้มีการจัดตั้ง ศูนย์ผ้าทอไทลื้อ บ้านวังลาว เพื่อสร้างรายได้เสริมจากอาชีพหลักและเพื่อรักษาฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีชาวไทลื้อหากแต่ในฝั่งประเทศเมียนมาร์นั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชนยังคงพบอุปสรรค เนื่องจากขาดการผลักดันในเชิงนโยบาย ประกอบกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนที่ขาดการเตรียมความพร้อม รายได้ครัวเรือนที่ค่อนข้างต่ำ ส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนเท่าที่ควร ประกอบกับองค์ความรู้ในการบริหารจัดการชุมชนของผู้นำชุมชนฝั่งประเทศเมียนมาร์ ที่ยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการชุมชน หากแต่ในข้อจำกัดดังกล่าวข้างต้น ผู้นำชุมชนฝั่งประเทศเมียนมาร์ ยังมีการติดต่อสื่อสารเพื่อสอบถามข้อมูล

แลกเปลี่ยนเรียนรู้และศึกษาวิธีการบริหารจัดการจากผู้นำชุมชนฝั่งประเทศไทยอยู่เสมอ ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าว เป็นแนวโน้มที่ดีที่แสดงถึงความสนใจและมีโอกาสผลักดันในชุมชนฝั่งประเทศเมียนมาร์ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้

กลุ่มประชาชน

ความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอยางตลาด จังหวัดชัยภูมิกับ กลุ่มประชาชนบ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ ในกลุ่มประชาชน พบว่า จากสภาพชีวิตความเป็นอยู่และความเข้มแข็งทางสังคมที่ค่อนข้างมีความแตกต่างกัน ส่งผลต่อความร่วมมือระหว่างประชาชนในสองฝั่งประเทศ โดยในฟากฝั่งหมู่บ้านวังลาวนั้น ความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นลักษณะเครือญาติความเหนียวแน่นของคนชุมชนที่สามารถปรับตัวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากสังคมชนบทไปสู่สังคมเมืองได้ค่อนข้างดีส่งผลให้คนชุมชนมีความรักใคร่สามัคคีและเกิดความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ในการทำกิจกรรมเพื่อชุมชน ขณะที่ประชาชนบ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ยังคงดำเนินชีวิตที่ต้องต่อสู้กับปัญหาปากท้อง รายได้ไม่เพียงพอ ความยากจน ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ข้อมูลข่าวสารที่จำกัดอยู่ในวงแคบไม่ทั่วถึงส่งผลให้ประชาชนฝั่งเมียนมาร์ขาดการรับรู้ด้านข้อมูลข่าวสาร ปัจจัยดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความสนใจและร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างชุมชนทั้งสิ้น เห็นได้จากสถิติการจับกุมยาเสพติดในห้วง ๓ ปี (ระหว่างปี ๒๕๕๗ - ๒๕๕๙) พบว่า ร้อยละ ๖๐ ของการจับกุมเกิดในพื้นที่ เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็กทั้งสิ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเพิกเฉยของคนในชุมชนต่อปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นกับชุมชนของตนเอง

ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอยางตลาด จังหวัดชัยภูมิกับกลุ่มประชาชนในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ผสมผสานระบบความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมที่ได้รับอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อเรื่องผีนางฟ้า กลายสิ่งยึดเหนี่ยวประชาชนทั้งสองฝั่งประเทศให้เชื่อมโยงเข้าหากันเมื่อรวมเข้ากับความผูกพันเชิงเครือญาติที่มีการเดินทางไปมาหาสู่เยี่ยมเยียน การติดต่อค้าขายและการจัดกิจกรรมที่สะท้อนศิลปวัฒนธรรมประเพณีระหว่างชนเผ่า ยิ่งตอกย้ำความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นของประชาชนทั้งสองประเทศได้เป็นอย่างดี ทำให้กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งระหว่างชุมชนเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอยางตลาด จังหวัดชัยภูมิกับกลุ่มประชาชนในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ ระบบสาธารณสุขยังคงเป็นปัญหาสำคัญของกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือ เนื่องจาก ระบบสาธารณสุขในฝั่งประเทศเมียนมาร์ยังคงเป็นไปด้วยความล่าช้า การเข้าถึงการบริการทางการแพทย์เป็นไปด้วยความยากลำบาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาชนผู้มีรายได้น้อยในฝั่งประเทศเมียนมาร์ ที่โอกาสในการเข้าถึงการรับบริการทางการแพทย์และการรักษาพยาบาลยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำจากการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการกินอาหาร การออกกำลังกาย การสูบบุหรี่ ดื่มสุรา การขับขี่ยานพาหนะเป็นสาเหตุสำคัญในปัจจุบันที่ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพของคนในท้องถิ่นทั้งสิ้น นอกจากนี้โรคร้ายที่เป็นภัยเงียบที่แฝงมากับการใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมปัจจุบันได้แก่ มะเร็ง เอชไอวี โรคหัวใจ ความดันโลหิตสูง รวมทั้งอุบัติเหตุที่มีความถี่การเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้งขึ้นในห้วง ๓ ปีหลัง (สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

และสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข , ๒๕๕๘) ดังนั้น กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านระบบสาธารณสุขให้กับชุมชน ต้องดำเนินการผ่านการสร้างการตระหนักรู้เรื่องการเกิดอุบัติเหตุ การใช้ยานพาหนะ ภัยร้ายจากยาเสพติดในมิติต่าง ๆ การส่งเสริมและสนับสนุนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน การรับเรื่องร้องเรียนและเฝ้าระวังด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อย่างกว้างขวางทั่วถึงและเพียงพอ รวมทั้งควรมีการจัดทำข้อมูลสุขภาพชุมชนและประเมินผลกระทบทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง โดยร่วมมือกับองค์กรภาคเอกชนหรือหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องนอกจากนี้ ควรมีการส่งเสริมให้จิตอาสาสมัครสาธารณสุขเพื่อแนะนำการดูแลสุขภาพอนามัยและเฝ้าติดตามสถิติการเกิดโรคในชุมชน นอกจากนี้ การจัดชุดแพทย์เคลื่อนที่ออกให้บริการตามห้วงระยะเวลา และการจัดการความรู้ให้กับคนในสองชุมชน ทั้งนี้ เพื่อให้คนในทั้งสองชุมชนช่วยกันผลักดันและขับเคลื่อนการบริหารจัดการสุขภาพอนามัยที่ดี และลดช่องว่างที่เกิดขึ้นยังช่วยลดช่องว่างและโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขให้ลดน้อยลง

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอยางตลาด จังหวัดยโสธรกับ กลุ่มประชาชนในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ เป็นไปในระดับต่ำ ซึ่ง Campbell (1976) ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตไว้ว่า “คุณภาพชีวิตเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะ ไม่เพียงแต่หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ทางด้านวัตถุ เช่น การมีอาหารเพียงพอ หรือมีที่อยู่อาศัยอย่างดีเท่านั้น หากรวมถึงสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจ หรือความรู้สึกที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของชุมชน ความสำเร็จในหน้าที่การงาน และความปลอดภัยด้วย” จากนั้นยามดังกล่าวเมื่อนำมาพิจารณาระหว่างสภาพแวดล้อมทางสังคมฝั่งประเทศไทยกับประเทศเมียนมาร์ ที่ฝั่งประเทศไทยมีคุณภาพชีวิตค่อนข้างดีและแตกต่างจากประเทศเมียนมาร์ค่อนข้างชัดเจนซึ่งในฝั่งประเทศเมียนมาร์มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นไปอย่างไม่มีคุณภาพไม่เป็นระบบระเบียบ ทั้งสภาพชีวิตความเป็นอยู่ วิธีการดำรงชีวิต รายได้ครัวเรือน การเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขและระบบสาธารณสุขปโภคขั้นพื้นฐานยังอยู่ในขั้นขาดแคลนโอกาสทางการศึกษาระหว่างสองพื้นที่ที่ยังไม่สมบูรณ์พร้อม รวมไปถึงความขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกและระบบสาธารณสุขปโภคภายในชุมชน อาทิ โรงพยาบาลประจำชุมชน ระบบไฟฟ้าและประปาด้วย สิ่งเหล่านี้ยังคงเป็นสิ่งสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนประเทศเมียนมาร์ทั้งสิ้น หากแต่ไม่มีโอกาสได้รับการตอบสนองความต้องการดังกล่าว ในขณะที่ประเทศไทยมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ประชาชนในชุมชนมีความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเองมีความรักท้องถิ่นบ้านเกิด รู้จักใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี และรู้จักนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้กับการดำรงชีวิตดังนั้น คุณภาพชีวิตของประชาชนในฝั่งประเทศไทยจึงอยู่ในเกณฑ์ดีกว่าประชาชนในฝั่งประเทศเมียนมาร์ ซึ่งกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ สมาชิกทุกคนในชุมชนต้องร่วมมือร่วมใจสร้างความพึงพอใจในชีวิตให้กับคนในชุมชนสร้างความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีเป้าหมายร่วมกันในการมุ่งปรับเปลี่ยนภาวะสุขภาพอนามัยที่ดี มีการปรับตัวอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยในปัจจุบันเกิดความสุขสบายทางกายและจิตใจ ชีวิตมีความหมายและมีคุณค่า

ส่วนที่ ๓ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

กลุ่มข้าราชการในพื้นที่

กระบวนการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารระหว่างประชาชนกับส่วนราชการทั้งในฝั่งประเทศไทยและประเทศเมียนมาร์ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร พบว่า ขาดความต่อเนื่องการกระจายข้อมูลข่าวสารที่ยังขาดความทั่วถึง ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องทำการประชาสัมพันธ์ เชิญชวนและเผยแพร่ข้อมูล ให้ประชาชนในชุมชนทุกระดับได้รับทราบข้อมูลความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการดำเนินงานของหน่วยงานรวมทั้งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือการดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ในภาพรวมของชุมชน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความร่วมมือปฏิบัติอย่างถูกต้องจากหนังสือฉบับบริหารกับงานประชาสัมพันธ์ โดย รองศาสตราจารย์ นงลักษณ์ สุทธิวัฒนพันธ์กล่าวว่า วัตถุประสงค์หลักของการประชาสัมพันธ์ คือ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบและเข้าถึงการบริการของหน่วยงานต่างๆ ที่มีอยู่ ประชาชนจะได้ให้ความร่วมมือและได้รับประโยชน์จากการใช้บริการของหน่วยงานนั้นๆ นอกจากนี้ การประชาสัมพันธ์ที่ดีและทั่วถึง ยังเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชน และระหว่างประชาชนกับประชาชนด้วยกัน อีกทั้ง ยังทำหน้าที่โน้มน้าวชักจูงประชาชนให้ร่วมมือกับส่วนราชการภาครัฐและหน่วยงานราชการ (รองศาสตราจารย์ นงลักษณ์ สุทธิวัฒนพันธ์, ๒๕๕๔) ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการสื่อสารระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับภาคประชาชนมีประสิทธิภาพอย่างสูงสุดแล้ว ควรพิจารณาใช้ประโยชน์จากสื่อเพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร อาทิ เสี่ยงตามสาย กิจกรรมวิทยุกระจายเสียง แผ่นพับ ใบปลิว และการจัดประชุมประชาคม เป็นต้น

ในขณะที่การจัดกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ไม่สอดคล้องกับประชาชนผู้พักอาศัยจริงในพื้นที่เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ความสำเร็จในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากการกำหนดแผนงานและตั้งกลุ่มเป้าหมายไว้นั้น ส่วนมากเป็นการกำหนดเพื่อให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์จากกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งในพื้นที่จริงไม่สามารถปฏิบัติได้จริงในบางกรณี เช่น การจัดโครงการสร้างอาชีพ มุ่งหวังให้ส่งเสริมอาชีพให้กับกลุ่มคนวัยทำงานมีรายได้เสริมจากการทำไร่ไถนา หากแต่ความเป็นจริงคนกลุ่มดังกล่าวมักเดินทางไปทำงานในเมืองหลวงหรือต่างถิ่น ดังนั้น คนที่อาศัยอยู่จริงจึงเป็นกลุ่มคนสูงอายุ และเด็กที่อยู่ในวัยเรียนเช่นเดียวกับการจัดโครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร ที่ส่วนมากกิจกรรมมักเกิดขึ้นในหัวงกลางวัน ซึ่งเป็นเวลาเดียวกับที่เกษตรกรส่วนใหญ่ออกเดินทางไปยังพื้นที่เพาะปลูก ทำให้โครงการดังกล่าวไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควร

กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชน

ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานระหว่างพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียงอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มประชาชนบ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์คือ ความรู้ความเข้าใจที่ถ่องแท้เกี่ยวกับกิจกรรมที่ดำเนินการทั้งนี้ เพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นมีความหลากหลาย ยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของคนในชุมชนทั้งนี้ เพื่อให้เกิดกิจกรรม

ที่เหมาะสม เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุดกับคนในชุมชน อาทิ กิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดส่งเสริมให้ประชาชนโดยเฉพาะผู้สูงอายุในชุมชน ได้ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ โดยการจัดสร้างสวนสุขภาพ และสร้างอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานระดับเยาวชน เพื่อออกให้คำแนะนำการป้องกันโรคติดต่อ และให้ข้อมูลด้านสุขอนามัยครอบครัวที่ถูกต้องกับประชาชนในทั้งสองฝั่งประเทศ ควบคู่ไปกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน (แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลเวียง ๒๕๕๘ – ๒๕๖๒) นอกจากนี้ ชุมชนยังได้ร่วมกันสร้างชุมชนให้มีความสุข มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินผ่านการสนับสนุนส่งเสริมงบประมาณให้กับอาสาสมัคร ชูรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนและตำรวจบ้าน ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการออกตรวจเวรยาม เพื่อป้องกันปัญหาเสียดินและอาชญากรรมในชุมชนเพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีความสุขและปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอย่างยั่งยืน หากแต่ในส่วนการดูแลรักษาความปลอดภัยชีวิตและทรัพย์สิน มีเพียงฝั่งประเทศไทยเท่านั้นที่ผลักดันดำเนินการ ซึ่งในส่วนของฝั่งประเทศเมียนมาร์นั้น การดำเนินการในด้านดังกล่าวยังไม่มีการปฏิบัติที่ชัดเจน

นอกจากนี้เทศบาลตำบลเวียง ก็เป็นอีกหนึ่งหน่วยงานภาครัฐที่มีนโยบายส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์โดยใช้วิธีการกระจายข่าวสาร การเผยแพร่ชี้แจงเกี่ยวกับนโยบายการดำเนินงาน ผลงานต่าง ๆ เพื่อสร้างชื่อเสียง ภาพลักษณ์ ความเข้าใจที่ดีของหน่วยงานและการสนับสนุนจากประชาชนต่อหน่วยงาน เพื่อให้ได้ความร่วมมือและความนิยมจากประชาชนกลุ่มต่างๆ ในการสร้างสรรค์ผลสำเร็จแก่พันธกิจของหน่วยงาน ซึ่งในปัจจุบันเทศบาลมีสื่อการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารหลากหลาย ทั้งการประชาสัมพันธ์ภายใน เช่น การประชาสัมพันธ์ทางเสียงไร้สาย บอร์ดประชาสัมพันธ์เทศบาล ฯลฯ การประชาสัมพันธ์ภายนอก เช่น หอกระจายข่าว บอร์ดประชาสัมพันธ์ชุมชน ฯลฯ ซึ่งการจะทำให้การประชาสัมพันธ์ของเทศบาลสามารถดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายได้นั้น เทศบาลจะต้องมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ ปรับเปลี่ยนและพัฒนาการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นอย่างทันเหตุการณ์ ทันโลก ทันสมัย โดยพิจารณาเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมในการนำเสนอเพราะการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ครอบคลุมทั้งชุมชนนั้นเป็นสิ่งที่ไม่น่ายาก เนื่องจาก ประชาชนพักอาศัยอยู่กันอย่างกระจุกกระจาย ส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตร ค้าขาย ผู้พักอาศัยในพื้นที่คือ ผู้สูงอายุและเด็กในวัยเรียน ทำให้การได้รับข้อมูลข่าวสารเป็นไปได้ซ้ำ โอกาสการรับรู้และเข้าใจในบริบทที่ต้องการสื่อสารค่อนข้างยาก จึงจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์ ให้เหมาะสมกับประชาชนในพื้นที่มากที่สุด

กลุ่มประชาชนในพื้นที่

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่นาน ระหว่างหมู่บ้านวังลาว ประเทศไทย และ เมืองพอง จังหวัดท่าขี้เหล็ก คือ การได้รับข้อมูลข่าวสารที่ไม่ทั่วถึง ข่าวสารไม่มีคุณภาพ และขาดความน่าเชื่อถือจากการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนพบว่า แม้ข่าวสารที่ได้รับจะมีเนื้อหาสาระที่ครบถ้วน มีการพัฒนาสื่อการประชาสัมพันธ์ให้ทันสมัย และประชาสัมพันธ์ข่าวสารล่วงหน้าสม่ำเสมอก็ตาม หากแต่ก็เป็นเนื้อหาและบริบทที่เข้าใจและเข้าถึงได้ยากสำหรับประชาชนซึ่งประเด็นหลักมักเกิดจาก

เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่ขาดความเข้าใจแท้จริงในการขยายความเพื่อสื่อสารถึงสาระในประเด็นข้อมูลข่าวสารที่ต้องการส่งสารถึงประชาชนส่งผลให้การประชาสัมพันธ์ยังไม่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริงโดยในมุมมองของประชาชน ต้องการเพียงข่าวสารที่เป็นประโยชน์ มีการแจ้งข่าวสารที่ถูกต้อง แนนอน เชื่อถือได้ รวดเร็วทันเหตุการณ์ มีการนัดหมายวันเวลาที่แน่นอน และทุกครั้งก็นำข่าวสารมาเผยแพร่ ควรมีเนื้อหาที่เข้าใจง่าย มีความชัดเจน กระชับได้ใจความ นอกจากนี้ประชาชนยังมุ่งเน้นให้จัดกิจกรรมที่แสดงออกถึงความร่วมมือและนำมาซึ่งผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างชุมชนในสองฝั่งประเทศ ไม่ใช่จัดโดยประเทศใดประเทศหนึ่งและมีเพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ได้รับประโยชน์เป็นหลักเพียงฝ่ายเดียว

ส่วนที่ ๔ ปัญหาและอุปสรรคการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๑. ความเหลื่อมล้ำและความแตกต่างทางสังคมระหว่างสองประเทศ ขาดการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างจริงจัง สาระสำคัญในการพัฒนาทั้งสองฝั่งประเทศ คนส่วนใหญ่ มักเข้าใจว่าต้องเป็นการทำให้เศรษฐกิจขยายตัวเพียงอย่างเดียวในห้วง ๑๐ ปีที่ผ่านมาการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยและเมียนมาร์มุ่งเน้นไปที่การขยายตัวทางเศรษฐกิจ (GDP growth) และการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลัก ซึ่งในความเป็นจริง การพัฒนาประเทศมิได้หมายถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ควรจะครอบคลุมไปถึงการเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ในทางที่ดีขึ้น อาทิ สิ่งแวดล้อมดีขึ้น คุณภาพชีวิตดีขึ้น ปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านต่างๆ ของคนในสังคมควรจะน้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการกระจายรายได้ เนื่องจากรายได้เป็นตัวแปรหนึ่งที่บอกถึงความสามารถของคนในการเข้าถึงและใช้ทรัพยากรของสังคมเพื่อการดำรงชีวิต ดังนั้น การกระจายรายได้จึงเป็นตัวแปรที่บ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการพัฒนาประเทศที่สำคัญประการหนึ่งถึงแม้ประเทศไทยจะประสบความสำเร็จในการทำให้จำนวนประชากรที่ยากจนลดลง แต่กลับไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้เห็นได้จากสัดส่วนรายได้ของคนในพื้นที่ที่ยังคงมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน และเมื่อเปรียบเทียบรายได้ระหว่างประเทศไทยและเมียนมาร์ยังเห็นได้ชัดเจนว่า ประชาชนทั้งสองประเทศมีรายได้ที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง ประชาชนในฝั่งเมียนมาร์ยังมีรายได้เพื่อการครองชีพอยู่ในระดับต่ำ สอดคล้องกับการวิจัยของศูนย์วิจัยกสิกรไทย ที่พบว่า ภาคเหนือยังคงมีแนวโน้มการกระจายรายได้ที่แยกลงเป็นลำดับที่ ๒ รองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่รั้งอันดับหนึ่งอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี นอกจากนี้ คุณภาพของการศึกษายังคงเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่มีส่วนกำหนดระดับความเหลื่อมล้ำของสังคม โดยศูนย์วิจัยกสิกรไทย พบว่าประเทศที่มีคุณภาพการศึกษาสูงมักจะมีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ต่ำ สำหรับประเทศไทย แม้อัตราการเข้าเรียนหนังสือตามเกณฑ์อายุของเด็กไทยมีแนวโน้มดีขึ้นทุกระดับชั้น รวมทั้งจำนวนปีที่ได้รับการศึกษาโดยเฉลี่ยของคนไทยที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไปจะเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังมีความไม่เท่าเทียมของโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากคนในภาคอีสานและภาคเหนือยังได้รับการศึกษาน้อยกว่าภาคอื่นๆ ในขณะที่ประเทศเมียนมาร์ มีการจัดระบบการศึกษาเป็นระบบ ๕ : ๔ : ๒ กล่าวคือ ระดับประถมศึกษา ๕ ปี (อนุบาล ๑ ปี และประถมศึกษา ๔ ปี) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ๔ ปีระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ๒ ปีระดับอาชีวศึกษา ๑ - ๓ ปีอุดมศึกษา ๔ - ๖ ปี (โดยมี กรมการเทคโนโลยี เกษตรและอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานที่ดูแลจัด

การศึกษาระดับอุดมศึกษา) ทั้งนี้ นักเรียนจะเสียค่าเล่าเรียนเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไปเท่านั้น (ประทุมทิพย์ ดวงดีวีรัตน์ ,๒๕๖๐) ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นกับระบบการศึกษาของเมียนมาร์ คือ จำนวนโรงเรียนและทรัพยากรด้านการศึกษาที่ไม่สามารถรองรับความต้องการด้านการศึกษาให้กับประชาชนได้อย่างเพียงพอ เป้าหมายที่รัฐบาลเมียนมาร์ได้ตั้งเป้าหมายไว้คือการจัดตั้งโรงเรียนอย่างน้อยหนึ่งแห่งในทุกหมู่บ้าน

ปัจจุบันการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม มุ่งเน้นมาที่การแก้ปัญหาความยากจน โดยตั้งเป้าหมายของการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมผ่านโครงการต่างๆ เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน หรือเอสเอ็มแอล รวมไปถึงการกระตุ้นเศรษฐกิจบริเวณการค้าชายแดนพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ เป็นต้น แม้ว่าแนวทางที่นำมาใช้ส่วนใหญ่เป็น การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานราก ด้วยการเพิ่มศักยภาพด้านรายได้ ลดรายจ่าย สร้างโอกาสในการประกอบอาชีพ การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและทรัพยากรด้านต่างๆ ด้วยการสนับสนุนเงินงบประมาณสู่โครงการดังกล่าวข้างต้นเพื่อให้ได้ผลที่เป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลา และความทุ่มเทอย่างต่อเนื่องกว่าจะเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องกำหนดแผนยุทธศาสตร์ในระยะต่าง ๆ โดยทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมมือร่วมใจดำเนินการผลักดันจนประสบผลสำเร็จแล้ว นอกจากสามารถทำให้ระดับปัญหาดังกล่าวเบาบางลงแล้ว ยังเป็นผลดีอันนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนด้วย

บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายกับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้วสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ส่วนที่ ๑ ที่ตั้งและลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพสังคมและข้อมูลที่สำคัญของชุมชน

บ้านสวนดอกตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๑. ที่ตั้งและลักษณะทางภูมิศาสตร์

ชุมชนบ้านสวนดอกตั้งอยู่ที่ หมู่ ๘ ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ไปทางทิศตะวันออกของอำเภอเชียงแสน ระยะทาง ๑๖กม. และห่างจากจังหวัดเชียงราย ๗๕ กิโลเมตรพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสลับกับที่ราบระหว่างหุบเขา ที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำกกและแม่น้ำโขง มีน้ำท่วมขังในฤดูฝน บ้านเรือนราษฎรส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบริมฝั่งแม่น้ำ ประชากรส่วนใหญ่อพยพมาจากที่อื่นทั้งจากในประเทศและจากต่างประเทศโดยเฉพาะจาก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและสิบสองปันนาของสาธารณรัฐประชาชนจีนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ปศุสัตว์ ค้าขายและรับจ้าง ประกอบด้วยการทำนาข้าวตามที่ราบเชิงเขาที่ราบริมฝั่งแม่น้ำกกและแม่น้ำโขง การทำสวนส้มเขียวหวาน ลำไย และลิ้นจี่ การปลูกพืชผัก การทำไร่ข้าวโพด ยาสูบ และการค้าขายส่วนใหญ่เป็นร้านค้าของชำ การค้าขายพืชเศรษฐกิจและใช้เป็นที่อยู่อาศัย พื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๒,๐๐๐ ไร่ ที่อยู่อาศัย ๓๐ ไร่ พื้นที่การเกษตร ๒๕๖ ไร่ ที่ดินสาธารณะ ๒ ไร่ ป่าสาธารณะ ๑๒ ไร่ แหล่งน้ำสาธารณะ ๑,๗๐๐ ไร่มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านท่าชันทอง หมู่ที่ ๓ ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัด
เชียงราย

ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านปางของ หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่เงิน อำเภอเชียงแสนจังหวัดเชียงราย
ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านทุ่งหมู่ที่ ๒ ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัด
เชียงราย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ แม่น้ำโขง และ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๒. ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ชุมชนบ้านสวนดอก เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ดั้งเดิม จัดตั้งชุมชนขึ้นตามอาชีพ คือ
เริ่มจากการจัดตั้งโรงบ่มใบยาสูบ ประมาณปีพุทธศักราช ๒๔๘๐ เจ้าของโรงบ่มใบยาในขณะนั้น
ได้อพยพมาพร้อมครอบครัวชาวลาว จำนวน ๗ ครอบครัว และจัดตั้งให้เป็นลูกบ้านของหมู่บ้านปาง
หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่เงิน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ต่อมาเมื่อราษฎรชาวไทยได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่น
ฐานเพื่อทำสวนยาสูบเพิ่มขึ้นตั้งแต่นั้นมา จนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ ได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน
สวนดอก ขึ้นการปกครองกับตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จนถึงปัจจุบัน

๓. สภาพสังคมและข้อมูลที่สำคัญของชุมชน

จำนวนประชากร (คน)

ตารางที่ ๔-๕ : แสดงรายละเอียดจำนวนประชากรชุมชนบ้านสวนดอก จำแนกตามอายุและการพัก
อาศัย

กลุ่มอายุ	ตามทะเบียน		ไปต่างถิ่น		อยู่จริง		คนต่างด้าว/ ชนกลุ่มน้อย		ประชากร แฝงอื่น ๆ		รวมประชากร มีอยู่จริง	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
๐ – ๑๔ ปี	๑๓๒	๒๑๔	-	-	-	-	-	-			๑๓๒	๒๑๔
๑๕ – ๒๕ ปี	๓๓๔	๕๐๘	-	-	-	-	-	-			๓๓๔	๕๐๘
๒๖ – ๖๐ ปี	๒๗๖	๓๓๓	-	-	-	-	-	-			๒๗๖	๓๓๓
มากกว่า ๖๐ ปี	๒๓๓	๔๙๗	-	-	-	-	-	-			๒๓๓	๔๙๗
รวม	๙๗๕	๑,๕๕๒	-	-	-	-	-	-			๙๗๕	๑,๕๕๒

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๐

บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เป็นหนึ่งใน ๑๕ หมู่บ้านของตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประชากรในพื้นที่มีหลากหลายชาติพันธุ์ อาทิ ชนเผ่าเย้า นอกจากนี้ บรรพบุรุษของชาวสวนดอกบางส่วนยังเป็นอดีตกลุ่มทหารจีนคณะชาติ ที่ได้รวมกลุ่มกันตั้งรกรากอยู่ในพื้นที่อีกด้วย การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบริมฝั่งแม่น้ำจำนวนประชากรบ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทยและประชาชนลาวที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ดั้งเดิม ประชาชนส่วนมากมีอายุเฉลี่ยระหว่าง ๔๐ – ๖๐ ปี (ส่วนมากเป็นสตรีและผู้สูงอายุ) สภาพสังคมโดยทั่วไปเป็นในลักษณะสังคมชนบท จากการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ปัญหาในชุมชนที่พบ ได้แก่ ปัญหาหนี้สินปัญหายาเสพติดรายได้เฉลี่ยประชากรในพื้นที่อยู่ที่ ๕๐,๐๐๐ บาทต่อปี ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ปศุสัตว์ ค้าขายและรับจ้าง นอกจากนี้ ยังพบการทำนาข้าวตามที่ราบเชิงเขาที่ราบริมฝั่งแม่น้ำกกและแม่น้ำโขง

บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้งแขวงบ่อแก้วสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๑. ที่ตั้งและลักษณะทางภูมิศาสตร์

บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้งแขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของแขวงบ่อแก้ว ทิศเหนือติดกับเมืองเมิง ทิศใต้ติดกับเมืองห้วยทราย ทิศตะวันตกติดกับประเทศไทยเป็นระยะทาง ๔๕ กิโลเมตร ทิศตะวันตกเฉียงเหนือติดกับพม่าเป็นระยะทาง ๔๔ กิโลเมตร ตั้งอยู่บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ ห่างจากเทศบาลแขวงไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ ๕๒ กิโลเมตร ประชากรส่วนมากประกอบไปด้วยชนเผ่า ได้แก่ ลาว ลื้อ ยวน ไทดำ ไทเหนือ ม้ง อีวเมียน ขมุ อาข่าและล่าหู่ โดยชาวลื้อคิดเป็นร้อยละ ๓๖ ชาวลาวร้อยละ ๑๘ ชาวล่าหู่ร้อยละ ๑๖ และเผ่าอื่นๆอีกร้อยละ ๓๐

๒. ประวัติความเป็นมาของชุมชน

บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับ หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยมีแม่น้ำโขงกั้นกลางระหว่างสองแผ่นดินประชากรบ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนเผ่า อาทิ ลาว ลื้อ ยวน ไทดำ ไทเหนือ ม้ง อีวเมียน ขมุ อาข่าและล่าหู่ มีอายุเฉลี่ยระหว่าง ๑๕- ๖๐ ปี และพักอาศัยจริงในพื้นที่ สภาพสังคมโดยทั่วไปเป็นในลักษณะสังคมชนบท ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธปัญหาในชุมชนที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ ปัญหาหนี้สินและปัญหายาเสพติดรายได้เฉลี่ยประชากรอยู่ที่ ๕๐,๐๐๐ บาทต่อปี อาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนได้แก่ เกษตรกรรมและค้าขาย

๓. สภาพสังคมและข้อมูลที่สำคัญของชุมชน

จำนวนประชากร (คน)

ตารางที่ ๔-๖ : แสดงรายละเอียดจำนวนประชากรชุมชนบ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำแนกตามอายุและการพักอาศัย

กลุ่มอายุ	ตามทะเบียน		ไปต่างถิ่น		อยู่จริง		คนต่างด้าว/ ชนกลุ่มน้อย		ประชากร แฝงอื่น ๆ		รวมประชากร มีอยู่จริง	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
๐ - ๑๔ ปี	๔๐	๕๔									๔๐	๕๔
๑๕ - ๒๕ ปี	๔๒	๓๘									๔๒	๓๘
๒๖ - ๖๐ ปี	๕๔	๗๓									๕๔	๗๓
มากกว่า ๖๐ ปี	๙	๑๕									๙	๑๕
รวม	๑๔๕	๑๘๐									๑๔๕	๑๘๐

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๐

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

กลุ่มข้าราชการ

ด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย กับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า กลุ่มข้าราชการทั้งสองฝั่งประเทศได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวเขตชายแดนเป็นอย่างมาก เป็นที่ทราบกันดีว่าประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีพรมแดนติดต่อกันถึง ๑,๘๑๐ กิโลเมตร การวางแผนและกำหนดแผนงานเพื่อดำเนินงานตามนโยบายต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน เช่น การดำเนินงานด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยบริเวณชายแดน ที่ทั้งสองฝั่งประเทศมุ่งหวังให้ประชาชนของทั้งสองฝ่ายดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข โดยหน่วยงานความมั่นคงของสองประเทศที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้ ได้แก่ กระทรวงกลาโหมและกระทรวงมหาดไทย กลไกความร่วมมือระหว่างกระทรวงกลาโหมและกระทรวงป้องกันประเทศของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ คณะกรรมการร่วมมือรักษาความสงบเรียบร้อยตามชายแดนทั่วไปไทย-ลาว (General Border

Committee : GBC) จัดตั้งเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๓๓ มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงป้องกันประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นประธานร่วม มีการจัดประชุมครั้งแรกเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๓๔

ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๖ คณะกรรมการร่วมมีรักษาความสงบเรียบร้อย (GBC) ได้ตั้งคณะอนุกรรมการร่วมมีรักษาความสงบเรียบร้อยตามชายแดนทั่วไปไทย-สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (คณะอนุกรรมการ GBC) กำหนดประชุมปีละ ๒ ครั้ง เพื่อติดตามการปฏิบัติงาน ภายในกรอบนโยบาย GBC และเสนอผลการดำเนินงานและข้อพิจารณาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง เช่น ปัญหาคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย ความร่วมมือระหว่างกองทัพ ความร่วมมือในการรักษาเส้นเขตแดน เป็นต้น ในส่วนความร่วมมือระดับท้องถิ่นนั้น จังหวัดและแขวงระหว่างชายแดนไทย-สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กำหนดให้มีการประชุมประสานงานของคณะกรรมการร่วมมีรักษาความสงบเรียบร้อยตามชายแดนทั่วไปไทย-สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระดับจังหวัด-แขวง โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดกับเจ้าแขวงเป็นประธานร่วม โดยมุ่งหวังให้สามารถแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นให้ยุติในระดับท้องถิ่น

เช่นเดียวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และสำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติลาว ได้มีการประชุมหารืออย่างสม่ำเสมอเพื่อควบคุม ตรวจสอบยาเสพติดและร่วมกันแก้ปัญหาเสพติด ทั้งในด้านการปราบปรามและด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด(เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลธุรกิจไทยในลาว, ๒๕๖๐) และในปีพุทธศักราช ๒๕๕๕ ที่ผ่านมา ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ร่วมกันจัดตั้งโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานตามแนวชายแดน เพื่อให้ประชาชนตามแนวชายแดนทั้งสองประเทศมีความมั่นคง และอยู่ดีมีสุข รวมทั้งไปมาหาสู่กันเหมือนญาติพี่น้อง ขณะเดียวกันยังร่วมกันพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วยโดยโครงการดังกล่าวมีการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและต่อเนื่อง มีการกำหนดนโยบายและวางแผนร่วมกัน ซึ่งปรากฏผลสำเร็จเป็นความสงบสุขและความเข้าใจอันดีอย่างใกล้ชิดที่ก่อให้เกิดการพัฒนาความร่วมมือในการพัฒนาในทุกด้านและการป้องกันแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศในด้านต่าง ๆ ก่อให้เกิดความมั่นคงตามแนวชายแดน การอยู่ดีมีสุข ไปมาหาสู่ซึ่งกันและกันฉันญาติพี่น้อง มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร จากความร่วมมือดังกล่าวข้างต้น ล้วนเป็นสัญญาณดีระหว่างสองประเทศในการร่วมกันกำหนดนโยบายเพื่อกำกับดูแล ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาระหว่างสองประเทศ ซึ่งท้ายที่สุดสิ่งที่สองประเทศมุ่งหวังคือ ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย กับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าจากความสัมพันธ์ในลักษณะที่มีความเชื่อมโยงทางชาติพันธุ์ชนเผ่า ภาษา ศาสนา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกันทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างชุมชนสองประเทศมีความเข้มแข็ง เหนียวแน่น นอกจากนี้ ภาคราชการของทั้งสองฝ่ายยังได้ร่วมกันกำหนดกรอบและแนวทางการร่วมมือทางวัฒนธรรมระหว่างกันสองประเทศ ซึ่งถือเป็นการดำเนินความสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับชุมชนทางด้านวัฒนธรรมระหว่างไทย-ลาวอีกรูปแบบหนึ่งอาทิ การจัดประชุมกำหนดแผนงานกิจกรรมเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ โดยใช้วิถีชีวิต

ของประชาชนทั้งสองฝั่งเป็นตัวเชื่อมโยง เช่น การจัดกิจกรรมทางศาสนาและลัทธิความเชื่อ ผ่านการทำบุญตักบาตร การสวดมนต์ไหว้พระ การให้ความเคารพพระสงฆ์ การนิยมนำบุตรหลานเข้ารับการอุปสมบท การเวียนเทียนเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา นอกจากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมประเพณีอื่นที่คล้ายคลึงกัน หากแต่ไม่มีเกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย กับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า กลุ่มข้าราชการทั้งสองประเทศได้เล็งเห็นและให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพของชนในชุมชนหากแต่ศักยภาพด้านสาธารณสุขของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวยังมีขีดจำกัด การดำเนินงานทางฝั่งไทยจึงเป็นไปในลักษณะการให้ความช่วยเหลือด้านการแพทย์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและองค์กรชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรคติดต่อในกลุ่มคนต่างด้าว ชนชาติพันธุ์และชนชายขอบเขตเศรษฐกิจพิเศษ บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว กับ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย อาทิ แผนงานการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสาธารณสุขโรงพยาบาลแขวงบ่อแก้ว และสาธารณสุขแขวงบ่อแก้ว ในการดูแลส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรคติดต่อและการพัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนชายแดน (อสชช.) อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านต่างด้าว(อสม.ต.)อาสาสมัครสาธารณสุขต่างด้าว(อสต.) และอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านบัดดี (อสม.บัดดี) มีหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรคติดต่อในการพัฒนาศักยภาพตามโครงการหมู่บ้านคู่นานไทย-สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดแผนพัฒนาบุคลากรให้มีองค์ความรู้ด้านการสาธารณสุขตามบริบทและพลวัตรของโรคที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ ผ่านหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนชายแดน (อสชช.) อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านต่างด้าว (อสม.ต.) อาสาสมัครสาธารณสุขต่างด้าว (อสต.) ด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้นความรู้เรื่องโรคติดต่อและโรคอุบัติใหม่ให้ทีมแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ทีมงานแผนกสาธารณสุขแขวงบ่อแก้ว โรงพยาบาลแขวงบ่อแก้วสาธารณสุขเมืองต้นผึ้ง โรงพยาบาลเมืองต้นผึ้งรวมไปถึงการจัดชุดแพทย์เคลื่อนที่ให้คำแนะนำในการดูแลสุขภาพขั้นต้นด้วยการระดมบุคลากรทางการแพทย์จากหน่วยทหารและโรงพยาบาลในพื้นที่ และการประชุมความร่วมมือทางด้านสาธารณสุขไทย – ลาว เหล่านี้ล้วนส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนทั้งสิ้น (จังหวัดเชียงรายกับงานสาธารณสุขชายแดนที่ไร้พรมแดน , นรินทร์ สุริยนต์ นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย)

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย กับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า กลุ่มข้าราชการทั้งสองประเทศได้เล็งเห็นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของคนในชุมชนของตนเอง โดยร่วมกันหารือเพื่อกำหนดนโยบาย วางแผนงาน และการดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่มีกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน เช่น การจัดฝึกอบรมอาชีพ การแลกเปลี่ยนวิถีชีวิตทางการเกษตร เป็นต้น เห็นได้จากแผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย ๔ ปี (๒๕๕๗ – ๒๕๖๐) ที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเชียงรายในแง่มุมการใช้บริบทด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงในการสร้างภูมิคุ้มกันของครอบครัวชุมชนและสังคมทั้งนี้ เพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนทั้งสองฝั่งให้มีความกินดีอยู่ดีภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน ผ่านกลยุทธการสนับสนุนให้ประชาชนน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวิถีชีวิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันของครอบครัวชุมชนและสังคม (แผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย ๔ปี (๒๕๕๗ – ๒๕๖๐)ฉบับทบทวน, คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดเชียงราย, ๒๕๕๗) นอกจากนี้ ส่วนราชการระดับอำเภอได้ร่วมกับ ส่วนราชการในพื้นที่ฝั่งประเทศไทยและส่วนราชการฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการฝึกอบรมอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับราษฎร ๒หมู่บ้าน ริมฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งนอกจากเป็นการสนองตามนโยบายกองทัพบกในโครงการหมู่บ้านตามแนวชายแดนแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนตามแนวชายแดนทั้งสองประเทศมีความมั่นคงและอยู่ดีมีสุข รวมทั้งไปมาหาสู่กันเหมือนญาติพี่น้อง ขณะเดียวกันงานด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตยังหมายความรวมถึงการร่วมกันพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ผ่านการสร้างความรู้ความตระหนักรู้และส่งเสริมให้ประชาชนระหว่างสองประเทศเกิดความรักและหวงแหนในทรัพยากรป่าไม้ในกิจกรรมปลูกป่า โครงการปลูกป่าอาเซียน การมอบกล้าพันธุ์ไม้ยืนต้นให้กับผู้นำชุมชน เป็นต้น

กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทยกับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า แนวทางการดำเนินงานไม่แตกต่างจากกลุ่มข้าราชการที่ต่างมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นตามแนวเขตชายแดน เห็นได้จากในปี ๒๕๕๘ ตำบลบ้านแซว ได้ถูกยกระดับให้เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ดังนั้น เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในด้านดังกล่าว จังหวัดเชียงรายจึงได้เสนอและจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล ในวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๕๙ ขึ้น โดยมีหน้าที่หลักในการร่วมขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประชา-รัฐ เศรษฐกิจฐานราก เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต อาชีพและรายได้ รวมถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ที่เน้นให้คนอำเภอเชียงแสนได้ประโยชน์สูงสุด ในการนี้ เทศบาลตำบลบ้านแซว ได้กำหนดแผนพัฒนาชุมชน ระยะเวลา ๓ ปี (ระหว่างปี ๒๕๖๐ – ๒๕๖๒) ที่สอดคล้องกับการดำเนินงานข้างต้น โดยบางช่วงบางตอนให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผ่านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้อนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณีสังคม และค่านิยมล้านนาที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมอาเซียนการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการเกษตรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งสองประเทศ และการบริหารจัดการเครือข่ายทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดอาชญากรรมในพื้นที่รวมทั้งปัญหาชายแดนเรื่องการค้ามนุษย์และแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย (แผนพัฒนาชุมชน ระยะเวลา ๓ ปี (ปี ๒๕๖๐ – ๒๕๖๒), เทศบาลตำบลบ้านแซว)

ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายกับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนที่สอดคล้องกับกลุ่มราชการ โดยสภาวัฒนธรรมจังหวัดเชียงรายได้ร่วมมือกับ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการกำหนดนโยบายหรือจัดทำแผนการดำเนินงานวัฒนธรรมและบรรจุแผนการปฏิบัติงานวัฒนธรรมเข้ากับแผนประจำปี เพิ่มเติมด้วยการให้คำปรึกษาและแนะนำการดำเนินงานวัฒนธรรม และให้สนับสนุนด้านทรัพยากรจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้ส่วนท้องถิ่นสามารถผลักดันและขับเคลื่อนให้เกิดความเข้มแข็งในเชิงวัฒนธรรมและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย กับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำทั้งสองประเทศได้ให้ความสำคัญกับการสร้างนโยบาย มาตรการ และกิจกรรมที่แสดงออกถึงความห่วงใยทางสุขภาพร่วมกันด้วยการสนับสนุนให้มีระบบการบริการสาธารณสุขและการแพทย์ที่มีมาตรฐานครอบคลุมและเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ที่ผ่านมาชุมชนบ้านแซวถือว่าเป็นชุมชนต้นแบบตามโครงการเพื่อนช่วยเพื่อนที่เจ็บป่วยและยังเป็นต้นแบบชุมชนส่งเสริมการใช้สมุนไพรตามโครงการส่งเสริมและพัฒนการใช้ยาสมุนไพรเบื้องต้นสำหรับประชาชนในชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง เนื่องจากผู้นำชุมชนได้เล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาระบบสาธารณสุขมูลฐาน ที่มุ่งเน้นให้แต่ละครัวเรือนดูแลรักษาสุขภาพเบื้องต้นด้วยยาสมุนไพรไทยก่อนที่จะเข้ารับการรักษาจากแพทย์ นอกจากนี้ ยังได้จัดให้มีการฝึกอบรมคณะกรรมการชุมชนระหว่างสองประเทศในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานด้านสาธารณสุขชายแดนร่วมกันอีกด้วย ยังผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านการจัดกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขเพื่อดูแลและจัดการสุขภาพให้กับชุมชนอีกด้วย

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย กับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่ากลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำระหว่างสองประเทศ ได้เล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงได้ร่วมมือกันส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนของตนเองมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ผ่านการเก็บและสำรวจข้อมูล การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านการเกษตร การนำประชาชนทั้งสองพื้นที่ร่วมเดินทางศึกษาดูงานต่างท้องถิ่น เป็นต้น ทั้งนี้ มุ่งหวังให้ชุมชนมีเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง สมดุล มีภูมิคุ้มกัน สามารถเพิ่มรายได้และการมีงานทำด้วยการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์เพื่อเชื่อมโยงสู่ตลาดภายในและนอกประเทศ นอกจากนี้ การที่ชุมชนบ้านสวนดอก มีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรที่ส่งเสริมและช่วยเกื้อกูลให้ชุมชนเข้มแข็งเป็นต้นทุนเดิมประกอบกับการ ได้รับการจัดตั้งเป็นชุมชนต้นแบบส่งเสริมการใช้สมุนไพร ตามโครงการส่งเสริมและพัฒนการใช้ยาสมุนไพรเบื้องต้นสำหรับประชาชนในชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองผู้นำชุมชนฝั่งประเทศไทยจึงได้รักษาสืบทอดและรณรงค์ให้ราษฎรภูมิปัญญาดังกล่าวมาปรับใช้โดยนำไปปัจจัยในเรื่องดังกล่าวมาขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น รวมไปถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพการเกษตรและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนในฝั่งบ้านศรีเมืองงามอีกด้วย

กลุ่มประชาชน

ด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย กับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าจากความสัมพันธ์ไทย – ลาวอยู่ในระดับดีมาก ดำเนินไปอย่างราบรื่นใกล้ชิดบนพื้นฐานของการเคารพซึ่งกันและกันและผลประโยชน์ร่วมกัน และมีพัฒนาการเชิงบวกอย่างต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยเกื้อกูล ได้แก่ ความใกล้ชิดทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ควบรวมเข้ากับการที่ภาครัฐและส่วนท้องถิ่นได้ร่วมมือกันผลักดันให้เกิดความเข้มแข็งระหว่างสองชุมชนผ่านกิจกรรมในลักษณะต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ทำให้กลุ่มประชาชนในพื้นที่ที่มีความใกล้ชิด คำนึงไว้นี้เชื่อใจและมีสัมพันธภาพที่ดีงามต่อกัน นำไปสู่การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารส่งผลให้การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกด้านเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ลดจำนวนปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเห็นได้จากจำนวนสถิติปัญหาระหว่างชุมชนที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ความถี่ในการไปมาหาสู่ระหว่างราษฎรสองชุมชน การแก้ไขปัญหาและหาทางออกร่วมกันระหว่างชุมชน การเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและพึ่งพาอาศัยกันประชาชนทั้งสองประเทศพร้อมให้ความช่วยเหลือระหว่างกันเมื่อประสบกับความยากลำบากจากเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้น ทำให้ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว หรือไร้ที่พึ่งเมื่อเจอปัญหาส่งผลให้สังคมมีความสุขและปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสัญญาณที่ดีและส่งเสริมเกื้อหนุนให้เกิดความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้านในสองฝั่งประเทศทั้งสิ้น

ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มประชาชนชุมชนในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายกับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ความเข้มแข็งระหว่างประชาชนในสองชุมชนอยู่ในระดับดีมาก ดำเนินไปอย่างราบรื่นใกล้ชิดบนพื้นฐานความสัมพันธ์แบบเครือญาติ การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ผ่านการขับเคลื่อนและพัฒนากิจกรรมเชิงบวกอย่างต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยเกื้อกูล ได้แก่ ความใกล้ชิดทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมเมื่อรวมกับแผนงานที่ส่วนราชการและส่วนปกครองท้องถิ่นได้กำหนดไว้แล้ว เห็นได้ชัดว่าความเข้มแข็งในด้านดังกล่าวได้เพิ่มความเหนียวแน่นและเข้มแข็งให้กับชุมชนทั้งสองฝั่งประเทศเพิ่มสูงขึ้น มีการจำนวนประชาชนให้ความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจเพิ่มขึ้น อีกทั้ง มีการเข้าร่วมกิจกรรมในลักษณะอาสาสมัครชุมชนเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย กับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากการวิจัยพบว่า กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในประเด็นดังกล่าวในส่วนของกลุ่มประชาชนยังไม่มีความชัดเจน มีเพียงการจัดตั้งชมรมแพทย์แผนไทยสายใยชุมชน โดยอาสาสมัครสาธารณสุขบ้านสวนดอก จังหวัดเชียงรายเท่านั้น โดยวัตถุประสงค์การจัดตั้งชมรม เพื่อฟื้นฟูสภาพผู้พิการทางกายและการเคลื่อนไหวในชุมชนด้วยการแพทย์แผนไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสาธารณสุขหากแต่ชมรมดังกล่าวยังขาดการส่งเสริมและดำเนินงานที่ต่อเนื่อง เนื่องจากประชาชนที่เป็นอาสาสมัครส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือเกษตรกร ดังนั้น ต้องใช้เวลาหลังจากการประกอบอาชีพซึ่งไม่สามารถกำหนดเวลาที่แน่นอนได้ ส่งผลให้ผลการปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่อง ไม่สามารถวางแผนงานในระยะยาวได้ การดำเนินงานปัจจุบันจึง

เป็นไปในลักษณะการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามนโยบายและแผนงานที่กลุ่มราชการและกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำเป็นผู้กำหนด ในส่วนของราษฎรสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้น ด้วยข้อจำกัดด้านบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ทางสาธารณสุข การเสริมสร้างความเข้มแข็งดังกล่าว จึงเป็นไปในลักษณะการส่งบุคลากร ประชาชน อาสาสมัครเข้ารับการถ่ายทอดความรู้ โดยมีประชาชนบางส่วนเดินทางข้ามแดน เพื่อเข้ารับบริการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลในฝั่งประเทศไทยเท่านั้น

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย กับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากการวิจัยพบว่า ตามที่ทั้งสองหมู่บ้านมีพื้นที่ตั้งอยู่ตามแนวตะเข็บชายแดนในระยะที่เดินทางสัญจรไปมาระหว่างกันได้โดยสะดวก มีความสัมพันธ์ในลักษณะเชื่อมโยงทางชาติพันธุ์ ชนเผ่า ตลอดจนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งปรากฏผลสำเร็จเป็นความสงบสุขและความเข้าใจอันดีอย่างใกล้ชิดที่ก่อให้เกิดการพัฒนาความร่วมมือและการป้องกันแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศในทุกมิติ ก่อให้เกิดความมั่นคงตามแนวชายแดน การอยู่ดีกินดี ไปมาหาสู่ซึ่งกันและกันฉันญาติ พี่น้อง ร่วมกันพิทักษ์ปกป้องรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และร่วมกันจัดตั้งโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานตามแนวชายแดนไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเป็นความตั้งใจในการให้ความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาที่มีเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีความมั่นคงอยู่ดีมีสุขตามแนวชายแดนระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่ของสองประเทศ ดำเนินไปในลักษณะการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การร่วมมือและสร้างผลประโยชน์ร่วมกันในการค้าขายผ่านจุดผ่อนปรน นอกจากนี้ทั้งสองชุมชนยังร่วมกันเสริมสร้างความเข้มแข็ง โดยนำวิธีการที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลมาปรับประยุกต์ใช้ตามสถานการณ์ปัจจุบันผ่านการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน มีหน้าที่ให้ความรู้แก่ชุมชนในด้านต่างๆ อาทิ การเกษตร การวางแผนครอบครัว การดูแลสุขภาพอนามัยแม่และเด็ก การฝึกอบรมอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางประกอบกับในห้วง ๒ – ๓ ปีที่ผ่านมา บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติแห่งใหม่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่สามารถข้ามพรมแดนไปจากฝั่งประเทศไทยได้อย่างสะดวก ทำให้เกิดการสร้างรายได้จากธุรกิจท่องเที่ยว ส่งผลให้ประชาชนทั้งสองประเทศมีรายได้หมุนเวียนเพิ่มขึ้น ที่ผ่านมามีพบว่า ประชาชนทั้งสองประเทศ มีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนแง่มุมการดำเนินชีวิต มีการแนะนำการจัดทำบัญชีครัวเรือน สำหรับวางแผนค่าใช้จ่ายและลดหนี้สินในครัวเรือนระหว่างกันอีกด้วย

ส่วนที่ ๓ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

กลุ่มข้าราชการในพื้นที่

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานในกลุ่มข้าราชการ จากการศึกษาพบว่า ด้วยความที่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศไทย มีความใกล้ชิดกันแบบมิตร

สหายที่แน่นแฟ้น ตลอดจนภูมิประเทศที่เชื่อมต่อทอดยาวถึงกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตและภาษาพูดที่คล้ายคลึงกัน สามารถเข้าใจกันได้อย่างง่ายดาย โดยไม่ต้องใช้ล่ามแปล ปัจจัยที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เมื่อควรวรรณกับนโยบายในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับรัฐบาลที่ได้กำหนดที่เร่งผลักดัน แผนยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจ ระยะเวลา ๕ ปี เพื่อสนับสนุนการก้าวไปสู่การเป็น Battery of Asia ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวการเป็น Land Bridge หรือ สะพานเชื่อมโยงการค้า ภายในอาเซียน และเชื่อมโยงอาเซียนสู่จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ในขณะที่ฝ่ายไทย พร้อมใช้ศักยภาพ สนับสนุนความร่วมมือด้านพลังงาน คมนาคม โลจิสติกส์ การท่องเที่ยว เกษตร อุตสาหกรรม สาธารณสุข และการพัฒนาสินค้า SMEs (ผลการหารือคณะรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจสำคัญของไทย ได้แก่ กระทรวงพาณิชย์ อุตสาหกรรม คมนาคม พลังงาน การท่องเที่ยวและกีฬา พร้อมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งด้านการค้าชายแดน การเงิน การลงทุนและท่องเที่ยว รวมถึงภาคเอกชน ๓ สถาบัน คณะนักธุรกิจ และผู้ประกอบการเอสเอ็มอี กับ นายสมคิด จวงดี รองนายกรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจและรัฐมนตรีกระทรวงการเงิน พร้อมกับทีมเศรษฐกิจสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อย่างเป็นทางการ ระหว่างวันที่ 23 - 25 พฤษภาคม 2560 ,ข่าวทำเนียบรัฐบาล) ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของรัฐบาลทั้งสอง ประเทศเพื่อยกระดับการค้าการลงทุนและการท่องเที่ยวในภูมิภาคอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ซึ่งแนวทางดังกล่าวข้างต้น หน่วยงานราชการทุกภาคส่วนทั้งในระดับพื้นที่ ระดับอำเภอ และระดับ จังหวัด ได้ร่วมกันนำไปกำหนดเป็นแผนงาน งาน โครงการ ตามหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง พร้อมกับเตรียมหารือและสร้างร่วมมือกับ กลุ่มข้าราชการจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่กล่าวมาทั้งหมดนับได้ว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว บริเวณจังหวัดเชียงราย เป็นปัจจัยที่ส่งผลในเชิงบวกที่เป็นผลดีต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในอนาคตทั้งสิ้น

กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชน

กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือ ในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานในกลุ่มข้าราชการ จากการศึกษาพบว่า เป็นไปในทิศทางบวก เช่นเดียวกันกับกลุ่มข้าราชการ มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบาย แผนงาน งาน โครงการอื่น ในทุกมิติที่กลุ่มราชการกำหนด อาทิ การแก้ไขปัญหาในพื้นที่ การสาธารณสุข การรักษาประเพณี วัฒนธรรม การศึกษา และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการปฏิบัติมักสะท้อนผ่านการประชุม การหารือ การเดินทางเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ศึกษาดูงาน และกิจกรรมที่แสดงออกถึงการขับเคลื่อน เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรทั้งสองประเทศ เช่น โครงการออกหน่วยบริการอำเภอข้าม เคลื่อนที่ (AmphoeYim Mobile Service) การประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้าน การประชุมผู้นำท้องถิ่น การประชุมประชาคม การประชุมหารือระหว่างผู้นำชุมชนสองฝั่งประเทศ การแลกเปลี่ยนศึกษาดูงาน ระหว่างราษฎรสองท้องถิ่นซึ่งเมื่อรวมเข้ากับการประชาสัมพันธ์ที่ตระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนด้วยตนเอง และระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำ ชุมชนกับกลุ่มประชาชน พบว่า สามารถเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลกิจกรรมของชุมชนและหน่วยงาน ภาครัฐได้อย่างต่อเนื่อง รวดเร็ว นำไปสู่ความร่วมมือและสนับสนุนกระบวนการเสริมสร้างความ เข้มแข็งให้กับชุมชนที่มีประสิทธิภาพได้

กลุ่มประชาชนในพื้นที่

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานในกลุ่มประชาชนจากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลกระทบโดยตรงคือ ความร่วมมือในกลุ่มประชาชนที่เริ่มมีแนวโน้มถดถอยลง สืบเนื่องมาจากบริบทของโลกเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนเดิมเป็นชุมชนการค้าที่มีการพัฒนาที่อยู่อาศัยเพื่อให้เหมาะกับธุรกิจการค้าและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อรองรับการขยายตัวด้านเศรษฐกิจการค้าและการลงทุนในพื้นที่ ส่งผลให้วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนเริ่มทยอยเปลี่ยนแปลงไป จากการดำรงชีวิตที่พึ่งพิงกับธรรมชาติมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีความสัมพันธ์อันดีเครือญาติคนในชุมชนมีความใกล้ชิดสนิทสนมต่างช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน เปลี่ยนไปเป็นชุมชนที่มีกิจกรรมเร่งเร้าอีกกระทึก มีนักท่องเที่ยว และยานพาหนะเข้า - ออกชุมชนตลอดเวลา ความสัมพันธ์ที่เปรียบเสมือนญาติเริ่มเปลี่ยนไป เนื่องจากการถ่ายเทประชากร ส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่เข้ามาอยู่ใหม่ไม่มีความผูกพันกัน เพียงแต่เข้ามาเพื่อโอกาสในการประกอบอาชีพ การเอาใจใส่ช่วยเหลือเกื้อกูลเหมือนพี่น้องดังเช่นอดีตเริ่มเบาบางและน้อยลงในขณะที่ประชาชนที่มีอยู่เดิมได้มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานเข้าไปทำงานเพื่อสร้างรายได้ในถิ่นฐานอื่น กลุ่มคนที่พักอาศัยหลักกลับกลายเป็นกลุ่มเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียนและกลุ่มผู้สูงอายุเป็นหลัก เหล่านี้คือ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบและเป็นความเสี่ยงในอนาคตอันใกล้ของชุมชนนอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน การดำเนินชีวิตที่พึ่งพิงเทคโนโลยีและทรัพยากรภายนอกมากขึ้นทำให้ค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคมากขึ้นก่อให้เกิดปัญหานี้ขึ้น การละเลยและให้ความสำคัญงานบุญประเพณีในชุมชนของกลุ่มเยาวชนการสูญหายขององค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากคนส่วนใหญ่ในชุมชนหันมาประกอบอาชีพค้าขาย จึงต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการดำเนินธุรกิจของตนเองให้ประสบความสำเร็จทำให้ขาดความสนใจและไม่ตระหนักถึงปัญหาของชุมชน ไม่เข้าร่วมหรือเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนน้อยมาก เพราะเริ่มมีความคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน หากแต่เป็นหน้าที่ของฝ่ายปกครองหรือภาครัฐในการดำเนินงานและกำกับดูแล เหล่านี้ล้วนเป็นผลมาจากปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานร่วมกับประชาชนทั้งสิ้น

ส่วนที่ ๔ ปัญหาและอุปสรรคการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

ประชาชนดำรงชีวิตแบบไม่เท่าทันความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมเมือง ปฏิเสธไม่ได้ว่าปัจจุบัน รัฐบาลทั้งสองประเทศกำลังเร่งผลักดันให้เกิดกระบวนการพัฒนาสู่ภาวะความทันสมัยของชุมชนชายแดน ซึ่งยิ่งเร่งผลักดันให้เกิดการพัฒนามากยิ่งขึ้น ยิ่งทำให้ชุมชนชายแดนตกอยู่ในภาวะความเสี่ยงทางสังคมมากขึ้นเนื่องจากความเจริญดังกล่าวมักมาพร้อมกับปัญหาทางสังคมที่ล้วนมีความเกี่ยวข้องและเกี่ยวเนื่องกันกับความเจริญทางสังคม อาทิปัญหายาเสพติดปัญหายาเสพติดในชุมชนที่เริ่มมีพฤติกรรมไม่ต่างจากวัยรุ่นในสังคมทุนนิยมอื่นการดำเนินชีวิตที่พึ่งพิงเทคโนโลยีและทรัพยากรภายนอกมากขึ้นทำให้ค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคมากขึ้น ปัญหานี้ขึ้นที่มากพร้อมกับการดำเนินชีวิตเช่นสังคมที่มีความเจริญรวมถึงการเปลี่ยนแปลงหรือลดบทบาทของประเพณีท้องถิ่น ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์แบบแผนที่สังคมเคยกำหนดไว้ใช้ร่วมกันทำให้คนในชุมชนขาดคุณธรรมและ

ความรับผิดชอบต่อสังคมนี้ถึงแต่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม เพราะความผูกพันและการยึดเหนี่ยวกลุ่มคนในชุมชนลดลง ขาดความสามัคคีและความร่วมมือร่วมใจในการเผชิญและแก้ไขปัญหา ร่วมกันสอดคล้องกับ Giddens (1990, 1991) และ Beck (1992) ที่ชี้ให้เห็นว่าภาวะความทันสมัยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายต่อวิถีความเป็นอยู่ของคนในสังคม ทั้งในแง่ที่ก่อให้เกิดความสะดวกสบาย มีวิถีชีวิตที่รื่นรมย์มีสิ่งอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์รวมถึงความต้องการที่เพิ่มมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็มีความเสี่ยงที่อยู่ในตัวของกระบวนการพัฒนาสู่ความทันสมัย เห็นได้ชัดเจนจากความสัมพันธ์ในโครงสร้างของสังคม รูปแบบของครอบครัว การจ้างงาน หรือแม้กระทั่งรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงการมีความรู้และข้อมูลของคนในสังคม ทำให้ผู้คนสามารถตอบโต้ (Reflexive) สามารถแสดงความเป็นตัวตนของตนเองได้มีปฏิริยาตอบโต้และสามารถสะท้อนความคิดเห็นของตนเอง มีการแสดงพฤติกรรมทางสังคม ที่ถูกสร้างขึ้นจากข้อมูลข่าวสารที่เราถ่ายทอดให้ซึ่งกันและกัน มากกว่าพฤติกรรมที่ถูกกำหนดโดยสังคมเช่นดั้งเดิมที่ผ่านมาคือปัญหาที่ชุมชนกำลังประสบและเผชิญหน้า ซึ่งนับว่าเป็นความท้าทายของกลุ่มคนทุกกลุ่มในพื้นที่ ที่ต้องการร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยากับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยะบุรีสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ส่วนที่ ๑ ที่ตั้งและลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพสังคมและข้อมูลที่สำคัญของชุมชน บ้านฮวกตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

๑. ที่ตั้งและลักษณะทางภูมิศาสตร์

ชุมชนบ้านฮวกตั้งอยู่ที่ หมู่ ๓ ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาอยู่ห่างจากตัวจังหวัดพะเยาไปทางทิศตะวันออก ตามทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑๐๒๑ ประมาณ ๑๐๐ กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่กว่าร้อยละ ๗๐ เป็นภูเขาสลับกับที่ราบระหว่างหุบเขา บ้านเรือนราษฎรส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่เนินเขาผสมที่ราบประชากรส่วนใหญ่มีหลากหลายชาติพันธุ์ อาทิ ม้ง เมี่ยน ลีซู ลัวะ และอื่นๆ ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ค่าขายรับจ้างและรับราชการ พื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๑,๓๐๐ ไร่ ที่อยู่อาศัย ๖๕๓ ไร่ พื้นที่การเกษตร ๕๐๐ ไร่ ที่ดินสาธารณะ ๔ ไร่ป่าสาธารณะ ๑๔๓ ไร่ แหล่งน้ำสาธารณะ ๕ ไร่มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อ อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

ทิศใต้ ติดต่อ อำเภอเชียงคำจังหวัดพะเยา

ทิศตะวันออก ติดต่อ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว(เมืองคอบ แขวงไชยบุรี)

ทิศตะวันตก ติดต่อ อำเภอเชียงคำจังหวัดพะเยา

๒. ประวัติความเป็นมาของชุม

เมืองชายแดนภูซาง หรือ ชุมชนบ้านฮวกเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในเขตการปกครองของ ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา เป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่ โดยได้มีการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน และตำบลขึ้นตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๔๕ อีกทั้งมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์นับแต่การตั้งถิ่นฐานของชุมชนบ้านฮวกกลุ่มแรก ณ ที่แห่งนี้เรียกชื่อว่าทุ่งโป่งนายพรานหนัก ลินมาคือชาวบ้านคนแรกที่ได้มาตั้งบ้านอยู่ที่ริมโป่ง ซึ่งเป็นบริเวณพื้นที่ราบกว้างประมาณ ๑ ไร่เศษ โป่งดังกล่าวมีลักษณะเป็นที่ดินราบ ส่วนมากเป็นดินปนแร่หรือทราย มีรสเค็ม บริเวณโป่งนั้นมีน้ำซึมออกมาเป็นหลุมเป็นบ่อเล็ก ไม่มีต้นไม้อายุยืนสูงสัตว์ชอบมาคุตมากิน รอบโป่งเป็นป่าไม้นานาชนิด ทั้งไม้เนื้อแข็ง ไม้เนื้ออ่อน และไม้ชนิดต่างๆ ในบริเวณนั้นมีกอไผ่ชนิดหนึ่งที่โดดเด่นแตกต่างจากไผ่อื่น คือ ไผ่รวก หรือภาษาท้องถิ่นเรียกว่า ไผ่ฮวกนายพรานหนัก ลินมา จึงได้นำเอาชื่อไผ่ฮวกมาเป็นชื่อบ้าน เรียกกันต่อกัน จนถึงปัจจุบันว่าบ้านฮวก

๓. สภาพสังคมและข้อมูลที่สำคัญของชุมชน

จำนวนประชากร (คน)

ตารางที่ ๔-๗ : แสดงรายละเอียดจำนวนประชากรชุมชนบ้านฮวก จำแนกตามอายุและการพักอาศัย

กลุ่มอายุ	ตามทะเบียน		ไปต่างถิ่น		อยู่จริง		คนต่างด้าว/ ชนกลุ่มน้อย		ประชากร แฝงอื่น ๆ		รวมประชากร มีอยู่จริง	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
๐ - ๑๔ ปี	๓	๙									๓	๙
๑๕ - ๒๕ ปี	๗	๑									๗	๑
๒๖ - ๖๐ ปี	๕๔	๙๗									๕๔	๙๗
มากกว่า ๖๐ ปี	๔	๓๖									๔	๓๖
รวม	๖๘	๑๔๓									๖๘	๑๔๓

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๐

บ้านฮวกตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาเป็นหนึ่งใน ๕๙ หมู่บ้านของ อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ประชากรในพื้นที่มีหลากหลายชาติพันธุ์ อาทิ ไทใหญ่ ไทลื้อและ ม้ง ซึ่งชนเผ่าม้ง ดังกล่าวเป็นผู้อพยพหลบหนีการสู้รบเพื่อป้องกันตนเองในช่วงสงครามต่อต้านการแพร่ขยายของระบบคอมมิวนิสต์ในประเทศลาว (สงครามอินโดจีน) ห้วงระหว่างปีพุทธศักราช ๒๕๑๘ – ๒๕๓๐ ประชาชนส่วนมากมีอายุเฉลี่ยระหว่าง ๒๐ – ๖๐ ปี จากการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ปัญหาในชุมชนที่พบ ได้แก่ ปัญหาหนี้สินปัญหายาเสพติดรายได้เฉลี่ยประชากรในพื้นที่อยู่ที่ ๔๕,๐๐๐ บาทต่อปี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาได้แก่ อาชีพรับจ้างและอาชีพค้าขาย

บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๑. ที่ตั้งและลักษณะทางภูมิศาสตร์

บ้านปางมอญ เมืองคอบแขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตั้งอยู่ทางตั้งอยู่ตะวันตกของ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี ทิศเหนือติดกับเมืองปากคอบและแม่น้ำโขง ทิศตะวันออกติดกับบ้านเมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยบุรี ส่วนทิศตะวันตกติดกับ บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา และทิศใต้ติดกับจังหวัดเชียงรายเป็น ๑ ใน ๔ เมืองของแขวงไชยบุรีที่มีชายแดนติดต่อกับประเทศไทยในอดีตเมืองคอบ แขวงไชยบุรี เป็นแขวงที่มีการทำไม้ซุงมาก เนื่องจากยังมีทรัพยากรป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์อยู่เป็นจำนวนมาก ไม่มีค่าในเชิงเศรษฐกิจที่มีมาก ได้แก่ ไม้สัก ไม้ประดู่และไม้มีค่าอื่น ประชากรส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ ประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์อาทิ ชาวลาวลุ่ม ไทดำ ไทลื้อ ขมุ ขฉิ่น กรี อาข่าม้ง และลื้อจะมีอายุเฉลี่ยระหว่าง ๑๕ – ๘๐ ปี และพักอาศัยจริงในพื้นที่ ปัญหาในชุมชนที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ ปัญหาหนี้สิน ปัญหาที่ดินทำกิน ปัญหายาเสพติดมีรายได้เฉลี่ยประชากร ๒๐,๐๐๐ บาทต่อปี อาชีพส่วนใหญ่ของประชาชน ได้แก่ เกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป และค้าขาย

๒. ประวัติความเป็นมาของชุมชน

เมืองคอบ ตั้งอยู่เหนือสุดของแขวงไชยบุรีห่างจากเทศบาลไปทางทิศตะวันตกประมาณ ๒๕๕ กิโลเมตร ทิศเหนือติดกับเมืองปากทา กันด้วยแม่น้ำโขง ทิศตะวันออกติดกับเมืองเชียงฮ่อน ในแขวงไชยบุรี ส่วนทิศตะวันตกและทิศใต้ติดกับจังหวัดเชียงรายประเทศไทย เป็นหนึ่งในสี่เมืองของแขวงไชยบุรีที่มีชายแดนติดต่อกับประเทศไทยในสมัยที่ประเทศลาวมีเขตพิเศษ ๒ แห่ง คือ เขตพิเศษไชยสมบูรณ์กับเขตพิเศษเชียงฮ่อน-หงสา เมืองคอบตั้งอยู่ในเขตพิเศษเชียงฮ่อน-หงสา ต่อมา ภายหลังจากเขตพิเศษเชียงฮ่อน-หงสาถูกยุบ เมืองคอบจึงเป็นเมืองหนึ่งของแขวงไชยบุรี ซึ่งแขวงไชยบุรีในอดีตเคยเป็นส่วนหนึ่งของสยามก่อนการเสียดินแดนเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๗มีผลให้แขวงนี้ขึ้นกับอินโดจีนของฝรั่งเศส หากแต่ประเทศไทยได้กลับคืนมาชั่วคราวในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ จึงตั้งเป็นจังหวัดลานช้าง แต่ต้องคืนกลับไปอยู่ในการปกครองของลาวเหมือนเดิมภายหลังสงครามเมื่อแขวงไชยบุรีกลับคืนไปเป็นของลาวอีกครั้ง จึงได้ตั้งชื่อว่า ไชยบุรี ซึ่งแปลว่า เมืองแห่งชัยชนะ ชัยชนะที่แขวงได้กลับคืนเป็นของลาวอีกครั้ง

๓. สภาพสังคมและข้อมูลที่สำคัญของชุมชน

จำนวนประชากร (คน)

ตารางที่ ๔-๘ : แสดงรายละเอียดจำนวนประชากรชุมชนบ้านปางมอญ จำแนกตามอายุและการพักอาศัย

กลุ่มอายุ	ตามทะเบียน		ไปต่างถิ่น		อยู่จริง		คนต่างด้าว/ ชนกลุ่มน้อย		ประชากร แฝงอื่น ๆ		รวมประชากร มีอยู่จริง	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
๐ - ๑๔ ปี	๑๔	๑๑									๑๔	๑๑
๑๕ - ๒๕ ปี	๒๓	๑๗									๒๓	๑๗
๒๖ - ๖๐ ปี	๕๖	๖๑									๕๖	๖๑
มากกว่า ๖๐ ปี	๑๕	๓๓									๑๕	๓๓
รวม	๑๐๘	๑๔๓									๑๐๘	๑๔๓

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๐

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

กลุ่มข้าราชการ

ความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ด้วยจังหวัดพะเยามีแนวชายแดนติดต่อกับแขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระยะทาง ๔๔ กิโลเมตร (เฉพาะเขตอำเภอภูซาง จำนวน ๒๘ กิโลเมตร) ทั้งสองฝ่ายมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมาช้านาน โดยราษฎรทั้งสองฝ่ายเดินทางไปมาหาสู่ติดต่อแลกเปลี่ยนและค้าขายสินค้าระหว่างกันอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ จนปีพุทธศักราช ๒๕๓๖ จังหวัดพะเยาโดยความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศเปิดจุดผ่อนปรนชายแดนไทย – ลาว บ้านฮวก เพื่อผ่อนปรนการค้าขายและการสัญจรไปมาของประชาชนบริเวณชายแดนไทย – ลาว มุ่งสร้างเสริมความร่วมมือและพัฒนาความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นของทั้งสองประเทศให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น และให้เป็นไปตามข้อตกลงคณะกรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนไทย – ลาว จังหวัดพะเยา – แขวงไชยบุรี โดยในช่วงที่ผ่านมา จังหวัดพะเยา และ แขวงไชยบุรี มีการประชุมพบปะ เยี่ยมเยือนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการและต่อเนื่อง อาทิ คณะกรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยตามชายแดนไทย – ลาว จังหวัดพะเยา – แขวงไชยบุรี มีการพบปะประชุมหารือ

แลกเปลี่ยนเยี่ยมเยือนกระชับความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสนับสนุนให้มีกลไกความร่วมมือในการเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยและมั่นคงตามแนวชายแดนไทย – ลาว มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหา ร่วมกันในระดับท้องถิ่นเป็นอย่างดีมาตลอด เช่น การประชุมครั้งที่ ๘ เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๕๕ ณ แขวงไชยะบุรี มีมติร่วมเร่งรัดผลักดันการยกระดับ จุดผ่อนปรนบ้านฮวก อำเภอภูซาง ขึ้นเป็นจุดผ่านแดนถาวร และด่านประเพณีบ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยะบุรี เป็นด่านสากล อีกทั้งยังเห็นชอบให้การณีเกิดเหตุการณ์กระทบกระทั่งระหว่างราษฎรทั้งสองฝ่าย ผู้ว่าราชการจังหวัดพะเยา และเจ้าแขวงไชยะบุรี นายอำเภอภูซางและเจ้าเมืองคอบ สามารถประสานงานปรึกษาหารือกันได้โดยตรง พร้อมมอบนโยบายสั่งการแก้ไขปัญหาให้เกิดความสงบเรียบร้อยได้ในเวลาอันรวดเร็ว (บรรยายสรุปจังหวัดพะเยา ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๙ , เว็บไซต์จังหวัดพะเยา) นอกจากนี้ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๐ ที่ผ่านมา ได้มีการลงนามบันทึกความร่วมมือระหว่างฝ่ายไทยคือ จังหวัดพะเยา และฝ่าย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คือแขวงไชยะบุรี ประกอบด้วยการทำความร่วมมือ ด้านการรักษาความสงบ และอำนวยความสะดวกตามแนวชายแดนความร่วมมือในการรักษาเส้นเขตแดนและการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในการเข้าออกบริเวณชายแดนความร่วมมือในการยกระดับจุดผ่อนปรนบ้านฮวก อ.ภูซางเป็นจุดผ่านแดนถาวร-บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยะบุรีเป็นด่านสากล ภายในปี ๒๕๖๐ความร่วมมือในกรณีบุคคลของแต่ละฝ่ายถูกจับกุมคุมขัง(เว็บไซต์สำนักประชาสัมพันธ์เขต ๓ จังหวัดเชียงใหม่) นอกจากนี้ยังจัดให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครประชาชน เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของส่วนราชการในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญของหมู่บ้านและชุมชนอีกด้วย

ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่บ้านฮวก อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยะบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวตามที่บ้านฮวก อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หลากหลายเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้าพื้นที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปีคณะกรรมการเขตแดนร่วม (Joint Boundary Commission: JBC) ไทย- ลาว ส่วนราชการระดับจังหวัด และ อำเภอ จึงได้ร่วมกำหนดเจตนารมณ์ร่วมกันในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่เชื่อมโยงด้านชายแดนบ้านฮวก อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาโดยหยิบยกเรื่องการพัฒนาและบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนเป็นแกนหลักสำหรับดำเนินงาน ได้แก่ การปรับปรุงฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ การส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน อาทิเช่น การจัดงานประเพณีส่งเสริมการท่องเที่ยว การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้านประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ด้านเกษตรอินทรีย์การตัดตั้งกลุ่มทอผ้าและกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนนอกจากนี้ ภาคราชการทั้งสองประเทศยังได้มีนโยบายส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ระหว่างกัน จะเห็นได้จากการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้เข้ามีส่วนร่วมการจัดโครงการ กิจกรรมที่สื่อให้เห็นถึงศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีที่ดงามระหว่างสองแผ่นดิน อาทิ โครงการพัฒนาการขับเคลื่อนศักยภาพประชาชนเพื่อป้องกันปัญหาสังคมและส่งเสริมวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างสัมพันธ์ไทย- ลาว ในโอกาสครบรอบ ๖๐ ปี

การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-ลาว การจัดงานประเพณีตามเทศกาลและโอกาสสำคัญต่าง ๆ เช่น งานตักบาตรสองแผ่นดินชายแดนไทย – ลาว การแข่งขันกีฬากระชับความสัมพันธ์ การร่วมงานบุญประเพณีออกพรรษาและแข่งเรือ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสืบสานและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนเสริมสร้างความสามัคคีและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการ พ่อค้าประชาชนของจังหวัดพะเยาและเมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นแล้ว ความเชื่อมโยงในด้านดังกล่าวยังสามารถพัฒนาไปสู่ความร่วมมือในด้านอื่นอีกด้วย

ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากการวิจัยพบว่า กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในประเด็นดังกล่าวในส่วนของกลุ่มข้าราชการระหว่างสองประเทศมีความชัดเจนระดับปานกลาง โดยจังหวัดพะเยาและอำเภอภูซางให้ความสำคัญกับการดำเนินงานและการบริการสาธารณสุข ที่นอกเหนือจากการดำเนินงานตามนโยบายด้านสาธารณสุขแล้ว ยังจัดตั้งให้มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ซึ่งดำเนินการโดยประชาชนให้บริการประชาชนทั้งสองฝั่งประเทศ โดยมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลเป็นพี่เลี้ยงให้บริการทั้งด้านส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาพยาบาลเบื้องต้น และฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านปฏิบัติงานดำเนินการเชิงรุกในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังผลักดันและก่อตั้งชมรมชายแดน บ้านฮวกร่วมจิต เพื่อการดูแลด้านสุขภาพจิตของประชาชนในพื้นที่อีกด้วย ในส่วนของการสร้างความร่วมมือเพื่อพัฒนาสุขภาพของประชาชนในสองฝั่งประเทศนั้นมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาสาธารณสุขมูลฐานอนามัยชุมชน ผ่านกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกาย การแข่งขันกีฬา กิจกรรมเสริมสร้างวัฒนธรรมสุขภาพให้กับคนในชุมชนภายใต้การดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น อาทิ วัฒนธรรมการใช้ช้อนกลาง การบริโภคอาหารปรุงสุก การล้างมือก่อนรับประทานอาหาร การให้ความรู้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคอาหารและปรับปรุงสุขภาพสิ่งแวดล้อมให้ถูกหลักสุขอนามัยอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น นอกจากนี้ สิ่งที่ภาคราชการทั้งสองประเทศเร่งผลักดันให้บรรลุผลสำเร็จ คือ การลงนามในบันทึกความร่วมมือ (MOU) ในการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในพื้นที่ ซึ่งหนึ่งในบันทึกความร่วมมือฉบับดังกล่าวได้แก่ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการบริหารจัดการด้านสาธารณสุข อาทิ การให้บริการทางการแพทย์ที่สอดคล้องปัญหาสุขภาพและบริบทของพื้นที่ การส่งเสริมการควบคุมป้องกันโรคติดต่อและไม่ติดต่อ การช่วยเหลือกลุ่มผู้ป่วยที่เกิดจากโรคชนิดต่างๆ รวมไปถึงการเฝ้าระวังโรค (รายงานผลการประชุมคณะกรรมการร่วมมือรักษาความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนไทย – ลาว จังหวัดพะเยา – แขวงไชยบุรี ครั้งที่ ๙ ณ โรงแรมเกทเวย์ อ. เมืองพะเยา จังหวัดพะเยา , ๒ มีนาคม ๒๕๖๐)

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้วยในอดีตพื้นที่ของทั้งสองประเทศเป็นพื้นที่ห่างไกลมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับต่ำ ในปี ๒๕๖๐ ได้ถูกยกระดับจากจุดผ่อนปรนบ้านฮวก อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ให้เป็นจุดผ่านแดนถาวรและยกระดับ ด้านท้องถิ่นบ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี

เป็นด้านสากลส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นพื้นที่กำลังพัฒนา มีธุรกิจการค้า การลงทุน ตลอดจนธุรกิจการท่องเที่ยวเกิดขึ้นจำนวนมากภาคราชการทั้งสองประเทศตั้งแต่ระดับรัฐบาลจนถึงระดับท้องถิ่น จึงได้ร่วมมือกันกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามแนวชายแดนบ้านฮวก - บ้านปางมอญ เมืองคอบ โดยให้ความสำคัญไปที่การเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ การพัฒนาที่อยู่อาศัยที่ดินทำกิน การก่อสร้างและปรับปรุงเส้นทางคมนาคม และการขยายโครงข่ายไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นการพัฒนาชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยจัดให้มีการศึกษาและส่งเสริมฝึกอบรมอาชีพพิเศษให้กับคนภายในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม การพัฒนาศักยภาพประชาชนทุกกลุ่มวัยให้มีภูมิคุ้มกันสามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงรวมถึงการส่งเสริมสนับสนุนองค์กรชุมชน เครือข่ายเข้าร่วมการป้องกันและแก้ไขปัญหาของสังคมผ่านระบบและกลไกการจัดสวัสดิการของชุมชนและสังคมโดยเน้นการมีส่วนร่วม

กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคู่นานกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำในพื้นที่ จำนวน ๔ ด้าน

ด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่ามีแนวคิดและการดำเนินงานที่สอดคล้องกับกลุ่มราชการ กล่าวคือ มีการนำนโยบายที่ภาคาราชการกำหนดมาปรับประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบ เห็นได้จากการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (๒๕๖๐ - ๒๕๖๒) องค์การบริหารส่วนตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ที่ได้บรรจุโครงการและกิจกรรมที่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาพื้นที่ที่ได้รับจากส่วนราชการผู้รับผิดชอบ ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาในชุมชนเป็นไปด้วยความมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ ยังได้จัดกิจกรรมพบปะเยี่ยมเยียนระหว่างผู้นำชุมชนระหว่างสองประเทศอย่างต่อเนื่องทำให้มีการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งในระดับท้องถิ่น

ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่าชาวหมู่บ้านฮวก อำเภอภูซาง มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะกับวัฒนธรรมไทลื้อและวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งพบว่าชาวบ้านทั้ง ๒ กลุ่มชาติพันธุ์ ยังคงธำรงรักษาและถือปฏิบัติสืบต่อกันมาอีกทั้งยังผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมไทยศูนย์กลางได้อย่างลงตัวอีกด้วย โดยมีวัฒนธรรมที่โดดเด่นได้แก่พิธีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุของหมู่บ้านประเพณีการตานก๋วยสลากประเพณีข้าวพญาฮิดฮอยมะเก่าจาวภูซางซึ่งประเพณีดังกล่าวนี้เป็นลักษณะเดียวกันกับ ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวบ้านปางมอญ ผู้นำท้องถิ่น จึงหยิบยกเอาความคล้ายคลึงด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น มาใช้เป็นเครื่องมือในการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างราษฎรทั้งสองประเทศให้มีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังร่วมสืบสานและสานต่อวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทลื้อ ด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการในส่วนของวัฒนธรรมไทลื้อระดับตำบลขึ้น มีส่วนในการจัดการและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทลื้อร่วมกับระดับอำเภอและระดับจังหวัดในรูปแบบของเครือข่ายไทลื้อจังหวัดพะเยาโดยเป็นศูนย์ที่มีบทบาทในเรื่องของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไท

ลื้อเอาไว้ทั้งในเรื่องการทอผ้าข้าวของเครื่องใช้แบบไทลื้อการตั้งบ้านเรือนแบบไทลื้อและการดำรงชีพแบบไทลื้อ อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากชมรมไทลื้อจังหวัดพะเยา มีหน้าที่เชื่อมประสานและช่วยสนับสนุนการทำงานอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องรวมทั้ง ยังมีภาคีภายในพื้นที่ที่กำกับดูแลโดยองค์การบริหารส่วนตำบลภูซาง ช่วยเหลือสนับสนุนงานวัฒนธรรม

ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากการวิจัยพบว่าได้ให้การสนับสนุนทางการแพทย์และสาธารณสุขให้กับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน เห็นได้จากการกำหนดแผนงานส่งเสริมและสนับสนุนการให้ความรู้แก่เยาวชนในพื้นที่ทั้งสองประเทศให้เข้าเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข ผู้สื่อข่าวสาธารณสุขระดับชุมชน ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถดูแลช่วยเหลือราษฎรที่เจ็บป่วยในหมู่บ้านเบื้องต้นอีกด้วยนอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลและภาคีเครือข่ายท้องถิ่นที่ภาคประชาชน หน่วยราชการในตำบลและอำเภอภูซาง ได้ร่วมกันประกาศธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพระดับตำบล ภายใต้ชื่อโครงการ ๙ ดี ๙ งาม โดยมีปลัดอาวุโส ทำหน้าที่แทนนายอำเภอภูซางร่วมเป็นสักขีพยานพร้อมด้วยหัวหน้าราชการในท้องถิ่นภาคีเครือข่ายในตำบลและผู้นำชุมชน สำหรับวัตถุประสงค์ของประกาศธรรมนูญฉบับดังกล่าว เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนหันมาใส่ใจและความสำคัญกับสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวพบว่า ส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและสนับสนุนการฝึกอาชีพให้กับเยาวชน เพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว สำหรับพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลการคมนาคมและมีพื้นที่ทำกินเพียงเล็กน้อย ได้มีการจัดเจ้าหน้าที่เข้าส่งเสริมการผลิตพืชอาหารให้เพียงพอแก่การยังชีพ ส่วนพื้นที่ของชุมชนที่มีการคมนาคมที่สะดวกนั้น ได้มุ่งเน้นส่งเสริมการผลิตพืชที่สร้างรายได้ในรูปแบบการเกษตรยั่งยืนเชิงอนุรักษ์ รวมทั้งพิจารณาหาอาชีพเสริมนอกภาคการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ให้กับประชาชนเพื่อสร้างรายได้ อาทิ การตั้งกลุ่มสตรีทอผ้า ในด้านการศึกษาองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นและส่วนราชการระดับตำบล ได้ร่วมกันบูรณาการและแผนการศึกษาในพื้นที่ชายแดนตั้งแต่ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและจังหวัดกำหนด โดยเน้นวิธีคิดให้เกิดผลในทางปฏิบัติภายในปี ๒๕๖๐โดยยึดหลัก “ทำก้าวแรก” ให้เข้มแข็งมั่นคง เพื่อขยายสู่ “ก้าวต่อไป” ได้อย่างสมบูรณ์ โดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศาสตร์พระราชา หลักการทรงงานและหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการจัดทำแผนการศึกษา เพราะสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การจัดทำแผนการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ อันส่งผลดีต่อนักเรียน ผู้ปกครองและประชาชนพร้อมกันนี้ ยังได้จัดกิจกรรมที่แสดงออกถึงความช่วยเหลือในการพัฒนาระบบการศึกษาให้กับ ครูอาจารย์และผู้บริหารการศึกษาในพื้นที่บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาดูงานส่งผลให้เกิดความใกล้ชิดและความเข้มแข็งระหว่างชุมชน

กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือ ในโครงการหมู่บ้านคูขนานกลุ่มประชาชนในพื้นที่ จำนวน ๔ ด้าน

ด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าด้วยประชาชนสองฝั่งประเทศมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในลักษณะเครือญาติ อยู่ระหว่างการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เนื่องจากปัจจุบันบ้านฮวก ได้ถูกยกระดับให้เป็นด้านการค้าถาวรระดับประเทศ เกิดการขับเคลื่อนทางสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ประชาชนในสองพื้นที่อยู่ระหว่างการปรับตัวให้สอดคล้องกับความเจริญที่กำลังก้าวเข้าสู่ชุมชน หากแต่ความสัมพันธ์ของสองชุมชนยังคงดำเนินต่อไปด้วยความแนบแน่น ประชาชนและผู้นำชุมชนทั้งสองมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้เกิดพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งระหว่างประชาชนทั้งสองชุมชนแล้วปัจจุบันประชาชนของทั้งสองประเทศ เริ่มมีการรวมกลุ่มกันเพื่อจัดกิจกรรมและช่วยเหลือกันมากขึ้นอาทิกลุ่มเยาวชนกลุ่มแม่บ้านกลุ่มผู้สูงอายุ

ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่าประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศที่มีความคล้ายคลึงและใกล้เคียงกัน ส่งผลทำให้เกิดความเข้มแข็งและแน่นแฟ้นในด้านดังกล่าวในระดับสูง ประชาชนทั้งสองฝั่งประเทศมีการเดินทางเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมระหว่างอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการที่ภาครัฐเร่งผลักดันให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นด่านถาวรไทย – ลาว โดยหยิบยกประเด็นความเข้มแข็งด้านศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของคนในพื้นที่มาเป็นจุดเด่นในการเสริมสร้างการท่องเที่ยวแล้ว ยิ่งส่งผลให้ประชาชนเล็งเห็นคุณค่าและหวงแหนวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นมากขึ้น ทำให้เกิดการผนึกกำลังสร้างความเข้มแข็งระหว่างสองชุมชนในด้านประเพณีและวัฒนธรรมมีมากขึ้นตามไปด้วย

ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากการวิจัยพบว่าพื้นที่บ้านฮวก เคยประสบกับปัญหาสุขภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ อาทิ การแพร่กระจายของโรคระบาด ปัญหาผู้ป่วยในชุมชนที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และภาวะโรคเครียดสะสมที่นำไปสู่การฆ่าตัวตาย ปัจจุบันประชาชนบ้านฮวกได้ให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว จากเหตุการณ์ในอดีตหน่วยงานสาธารณสุขและผู้นำชุมชนจึงได้เล็งเห็นถึงผลกระทบที่เคยเกิดขึ้น จึงได้ร่วมมือกันส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่หันมาใส่ใจและให้ความสำคัญกับระบบสาธารณสุขในชุมชน โดยเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขเพื่อแจ้งเตือนข่าวสารและดูแลสุขภาพของคนในชุมชน การเข้าร่วมเป็นสมาชิกภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานเฝ้าระวังป้องกันและควบคุมโรคและเครือข่ายที่สนใจในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยทางจิตให้เข้มแข็งสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ซึ่งทั้งสามส่วนนี้ นอกจากเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาระบบสาธารณสุขในประเทศไทยแล้ว ยังเอื้อประโยชน์ให้กับสุขภาพอนามัยและการสาธารณสุขกับประชาชนลาวด้วยเนื่องจาก ขอบเขตและบทบาทการสมาชิกในกลุ่มเครือข่ายข้างต้นได้ครอบคลุมไปถึงการดูแลและเฝ้าติดตามความเคลื่อนไหวด้านสุขภาพอนามัย รวมไปถึงการส่งเสริมเพื่อพัฒนาระบบสาธารณสุขของประชาชนในฝั่งประเทศลาวด้วย

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวพบว่า การเปิดด่านถาวรไทย - ลาว ส่งผลดีให้กับประชาชนในพื้นที่ทั้งสองประเทศเป็นอย่างมาก ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้เพิ่มเติมจากการค้าขายและธุรกิจท่องเที่ยว ผ่านการรวมกลุ่มประชาชนเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้และสร้างมูลค่าให้กับผลผลิต อีกทั้ง ยังจัดให้มีการประชุมเพื่อหารือแนวทางการพัฒนาพื้นที่ให้สอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ด้วยการเชิญผู้แทนในแต่ละชุมชนเข้าร่วมให้ข้อมูลเพื่อสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นนอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการจัดการป่าการจัดการที่ดินและทรัพยากรน้ำทั้งนี้ เพื่อร่วมกันพิทักษ์ รักษา และหวงแหนทรัพยากรข้างต้น เนื่องจากชุมชนทั้งสองประเทศยังต้องใช้ทรัพยากรดังกล่าวร่วมกัน

ส่วนที่ ๓ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

กลุ่มข้าราชการ

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน กลุ่มข้าราชการ คือ ผลกระทบจากระบบทุนนิยม ตามที่รัฐบาลทั้งสองประเทศเร่งผลักดันให้จุดผ่อนปรนบ้านฮวกยกระดับเป็นจุดผ่อนปรนบ้านฮวก เป็นด่านถาวร ตามแผนพัฒนาจังหวัดพะเยา ปี ๒๕๕๗ - ๒๕๖๐ จึงเป็นเสมือนการเปิดสวิทช์เครื่องจักร ทำให้หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องเร่งพัฒนาและปลูกศรัทธาของจังหวัดให้กลับมาอีกครั้งโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการค้าขายแดน เมื่อด่านบ้านฮวกมีเขตที่สามารถเชื่อมต่อกับแขวงไชยบุรีและยังสามารถเชื่อมต่อไปยังประเทศเวียดนามและจีนตอนใต้ได้ในปี ๒๕๖๐ นี้เมื่อด่านบ้านฮวกถูกอนุมัติให้เป็นด่านถาวรแล้ว พื้นที่ดังกล่าวจะกลายเป็นอีกหนึ่งประตูและเส้นทางการค้าของภูมิภาคส่งผลให้ปัญหาที่ตามในด้านต่าง ๆ อาจถาโถมเข้าสู่พื้นที่ อาทิ ปัญหาการเคลื่อนย้ายเข้า - ออก ของคนต่างด้าว ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาสังคมที่มีปัจจัยเหนี่ยวนำมาจากธุรกิจท่องเที่ยวที่เติบโตขึ้นปัญหาการเสื่อมถอยทางวัฒนธรรม อันมีเหตุมาจากระบบทุนนิยม รวมไปถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม กรณีเกิดการบุกรุกพื้นที่เพื่อสร้างสิ่งปลูกสร้างที่พักอาศัย ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นผลที่เกิดจากการขาดความสมดุลทางสังคม ซึ่งการขาดความสมดุลที่กล่าวมานี้มีสาเหตุมาจากการจากความเป็นกลางระหว่างสภาพแวดล้อมรอบด้านมีการเอียงไปข้างใดข้างหนึ่งอาทิด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม โดยสิ่งที่ทำให้ความสมดุลทางสังคมหายไป คือ ระบบทุนนิยม ที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าปัจจุบันระบบดังกล่าวมีบทบาทเป็นอย่างมากในพื้นที่ เห็นได้จากนโยบายภาครัฐที่เน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจ การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว การเร่งพัฒนาพื้นที่ผ่านการสร้างระบบสาธารณูปโภคเพื่อเปิดการค้า ระบบทุนนิยมนี้ หากไม่มีการวางแผนและบริหารจัดการที่ดีอาจส่งผลกระทบกับวิถีชีวิตของชุมชน จากเดิมเคยอยู่กันแบบสันโดษเรียบง่าย เมื่อระบบทุนนิยมคืบคลานเข้าพื้นที่ ชุมชนอาจถูกกระแสของระบบทุนนิยมโหมกระหน่ำให้กลายเป็นสังคมที่มีแต่ความโลภเห็นแก่ตัว ทำให้เกิดค่านิยมใหม่ที่ลอกเลียนแบบสังคมเมืองคืออยากให้ความเป็นอยู่ของตนเองสูงขึ้นจนเกินตัว โดยไม่คำนึงถึงความสามารถในการหารายได้ที่มีขอบเขตจำกัด อันนำไปสู่ภาวะหนี้สินจนไม่

สามารถหาเงินมาชำระหนี้สินได้นำไปสู่การขายที่ดินทำกินหรือทรัพย์สินที่มีอยู่เพื่อชดใช้ แล้วผันตัวไปเป็นหารายได้ในลักษณะงานรับจ้างแทน นอกจากนี้ ระบบทุนนิยมยังเหนี่ยวนำให้เกิดปัญหาความยากจนและทำลายวัฒนธรรมในชุมชน จากเดิมการดำเนินชีวิตเป็นไปในลักษณะความผูกพันแนบแน่นทางเศรษฐกิจแบบหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว ทำให้สังคมอยู่แบบเป็นสุขมีความเอื้อเฟื้อต่อกัน แต่เมื่อระบบทุนนิยมคืบคลานเข้ามา มักผลักดันและกระตุ้นให้ครอบครัวและชุมชน เกิดความต้องการในการบริโภคสินค้าทั้งภายในท้องถิ่นและต่างถิ่นเพิ่มขึ้นมีการเอาเปรียบ ไม่เอื้อเฟื้อต่อกันเป็นห่วงแต่เรื่องปากท้องและความอยู่รอดของตนเอง กระทั่งมีผลกระทบทางสังคมอื่นตามมา ดังนั้น กลุ่มข้าราชการควรตระหนักและให้ความสำคัญกับการก้าวเข้าสู่ระบบทุนนิยมในพื้นที่ ควรมีการหารือ ปรีกษา และร่วมกันวางแผนเพื่อให้ประชาชนและสังคมในองค์กรรวมทั้งสองประเทศอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน ในกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือ การบริหารงานในลักษณะคอยรับคำสั่งจากส่วนกลางเป็นหลักทำให้การบริหารงานเกี่ยวกับบทบาทการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนกระทำไม่ได้ไม่เต็มທີ່เท่าที่ควร ประกอบกับภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติงานหลายด้าน ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานในด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยต่อเนื่องและชุมชนเกิดความเข้มแข็งไปในทิศทางตามนโยบายที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการแบ่งมอบภาระงาน การจัดทำแผนงานที่ชัดเจน สอดคล้องและอ้างอิงกับแผนการดำเนินงานระดับอำเภอ แผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนการดำเนินงานประจำปี หรือ แผนพัฒนาสามปี นอกจากนี้ กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ผ่านการดำเนินการเชิงรุกอย่างสร้างสรรค์มีความรอบรู้และเท่าทันสถานการณ์ทั้งภายในชุมชนและสังคมโลก อีกทั้งควรมีความยืดหยุ่นเชิงความคิดและรู้จักปรับประยุกต์ แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงรายละเอียดของแผนการปฏิบัติงานให้เชื่อมประสานกับหน่วยงานและส่วนราชการอื่น

กลุ่มประชาชน

ความทันสมัยของชุมชนชายแดน คือ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนในกลุ่มประชาชนเนื่องจากชุมชนในพื้นที่ชายแดนไทย – ลาว แต่เดิมเป็นชุมชนเกษตรกรรมเฉกเช่นเดียวกับชุมชนชนบททั่วไปมีวิถีชีวิตการดำรงชีวิตที่มีความสัมพันธ์และพึ่งพิงอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติแต่ภายหลังจากที่ภาครัฐมีนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยใช้อำเภอภูซางจังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดหน้าด่านเพื่อพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคพื้นที่ที่เคยเป็นชุมชนแห่งวิถีการเกษตรได้ถูกปรับเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัย ผ่านโครงการพัฒนาศักยภาพ โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจอาทิ การสร้างเส้นทางคมนาคมเพื่อสัญจรและขนส่งสินค้า การปรับปรุงและก่อสร้างระบบสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า

ประปาโทรศัพท์)เพื่อรองรับการค้าการลงทุน ธุรกิจท่องเที่ยวและระบบเศรษฐกิจที่มีการขยายตัวมากขึ้นส่งผลให้ประชาชนเกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากชุมชนที่เคยเรียบง่ายกลายเป็นชุมชนการค้า มีนักท่องเที่ยวผ่านเข้าออกพื้นที่จำนวนมากทั้งเพื่อจับจ่ายซื้อสินค้า การเดินทางผ่านเข้า – ออก เพื่อประกอบอาชีพหรือธุรกิจการค้ารวมไปถึงเพื่อเดินทางต่อไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านอื่นที่เส้นทางเชื่อมโยงถึงกันจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้คนในชุมชนต่างต้องปรับตัวเพื่อให้ชีวิตอยู่รอดอย่างไรก็ตาม แม้ชุมชนมีความเจริญหรือมีความทันสมัยมากขึ้นหากแต่คนในชุมชนกลับต้องประสบกับปัญหาอื่นมากมาย อาทิ ปัญหาภาระหนี้สินที่มีมากขึ้นจากการอุปโภคบริโภคและการดำรงชีวิต ปัญหาเยาวชนในชุมชนที่มีพฤติกรรมส่อเค้าวและอาจก่อปัญหาให้กับชุมชน หรือแม้แต่ปัญหาขยะและความเสื่อมโทรมด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ดังนั้น กลุ่มประชาชนด้วยตนเอง ควรตระหนักรู้ให้ความสำคัญและสร้างความเข้มแข็งชุมชนให้เกิดขึ้น ด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันภายในกลุ่มประชาชนด้วยตนเองก่อนเป็นลำดับแรกด้วยการสร้างความมั่นคงในครอบครัวผ่านการสั่งสอนตักเตือนบุตรหลาน การปลูกฝังค่านิยมที่พึงกระตบในการอยู่ร่วมกันในชุมชน การสร้างระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงการเฝ้าระวังเพื่อช่วยเหลือเยียวยาสมาชิกในชุมชนเผชิญกับปัญหา และเพื่อให้ปัจจัยดังกล่าวบรรเทาเบาบางลง กลุ่มประชาชนควรมีการบูรณาการและแก้ปัญหาด้วยการสะท้อนแนวความคิดไปสู่ประชาชนสมาชิก บ้านปางมอญ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวด้วย ทั้งนี้ เพื่อการอยู่ร่วมกันในพื้นที่อย่างมีความสุข

ส่วนที่ ๔ ปัญหาและอุปสรรคการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

ความเจริญทางเศรษฐกิจและความทันสมัยของชุมชนบ้านฮวก อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา คือ ปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ในปัจจุบันความเจริญและความทันสมัยดังกล่าวได้เคลื่อนตัวเข้าสู่ชุมชน มีผลต่อวิถีชีวิตผู้คนที่นี่เริ่มได้รับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ของตนเองมากขึ้นเริ่มมีการแสวงหาความสำเร็จที่เป็นตัวเงินจากกำไรจากการค้ามากกว่าการค้าถึงผู้อื่นและส่วนรวมทำให้ความสามัคคีความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อส่วนรวมของคนในชุมชนน้อยลงอีกทั้งระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่เปลี่ยนไปผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานในวัยเรียนไปศึกษาต่างพื้นที่ที่มีความเจริญทางการศึกษาผู้สูงอายุเริ่มมีบทบาทน้อยลง การถ่ายทอดประสบการณ์ดำรงชีวิตในอดีตแทบไม่มีประโยชน์สำหรับคนในยุคปัจจุบันอีกทั้ง งานบุญและประเพณีชุมชนเริ่มเปลี่ยนไปตามลักษณะการดำเนินชีวิตที่เร่งรีบ ไม่มีเวลาพิธีพินัยกับธรรมเนียมดั้งเดิม หากแต่ที่จัดกิจกรรมอยู่นั้น เริ่มมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อเอื้อประโยชน์ทางการค้าการท่องเที่ยวซึ่งเป็นความร่วมมือทางธุรกิจการค้าและการลงทุนมากกว่าจัดขึ้นตามกลไกและจารีตประเพณีอย่างที่เคยนอกจากนี้ ความเจริญและความทันสมัยดังกล่าว ยังผลักดันให้ชุมชนเผชิญหน้ากับปัญหาในด้านอื่นที่เริ่มส่อเค้าวและมีแนวโน้มขยายตัวในอนาคต อาทิ ปัญหาหนี้สินปัญหาเยาวชนเรื่องการขาด

ความรับผิดชอบต่อการเรียนมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมและอุบัติเหตุจากการขับขี่มอเตอร์ไซด์ รวมไปถึงปัญหาการพนัน และปัญหาขยะตกค้างในชุมชนที่มีนับวันมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นผลจากภาวะความทันสมัยข้างต้นนอกจากก่อให้เกิดผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงทางในด้านต่าง ๆ แล้ว ยังทำให้ชุมชนตกอยู่ในภาวะความเปราะบางทางสังคมอย่างไรก็ดีหากทุกภาคส่วนในชุมชนไม่ว่ากลุ่มข้าราชการ กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มประชาชน เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าวและร่วมกันค้นหาวิธีการเพื่อบริหารจัดการความเสี่ยงกำลังก่อตัวเกิดขึ้นแล้ว เชื่อได้ว่าจะทำให้การเสริมสร้างศักยภาพและกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานบังเกิดผลในเชิงบวกตามนโยบายและวัตถุประสงค์โครงการที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ ๕

สรุปผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของ ไทยในเข้มแข็งนั้นเพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดน ภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็ง รวมถึงศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้าง ความเข้มแข็ง ตลอดจนปัญหาอุปสรรคข้อเสนอแนะ และแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพชุมชน ตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทยให้เกิดความเข้มแข็งของหมู่บ้าน จำนวน ๔ หมู่บ้าน โดยการศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะจงจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของ โครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานตามแนวชายแดนภาคเหนือเป็นหลัก แบ่งประเภทกลุ่มตัวอย่าง ออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ ๑. กลุ่มข้าราชการ ๒. ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชนและ ๓. กลุ่ม ประชาชนนอกจากนี้ยังใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้อย่างสูงสุด

สรุป

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทย ในเข้มแข็งได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้เพื่อศึกษาถึงกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตาม แนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการ เสริมสร้างกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็ง รวมไปถึงการวิเคราะห์อุปสรรคที่มีผลต่อการ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน ตลอดจนเพื่อศึกษาแนวทาง ในการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทยให้เข้มแข็ง

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการบรรยายและการวิเคราะห์ (Descriptive and Content Analysis) เพื่อหาข้อสรุปในเชิงอุปมัย (Inductive) มีการนำวิธีและ เครื่องมือการศึกษาหลายวิธีเข้ามาประกอบร่วมกัน ทั้งในส่วนการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การเก็บเกี่ยวข้อมูลจากภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รวมถึงการ สังเกตการณ์ (Observation)

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผ่านแบบสอบถามโดยการสุ่มตัวอย่างใช้ ลักษณะการเจาะจงบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานตามแนว ชายแดนภาคเหนือ จำนวน ๔ หมู่บ้าน กล่าวคือ หมู่บ้านฝั่งประเทศไทยกับหมู่บ้านฝั่งประเทศ เมียนมาร์ จำนวน ๒ หมู่บ้าน หมู่บ้านฝั่งประเทศไทยกับหมู่บ้านฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว จำนวน ๒ หมู่บ้าน โดยสุ่มตัวอย่างประชาชนที่เข้ารับการสัมภาษณ์จำนวน ๓ กลุ่ม หมู่บ้านละ ๑๕ คน พร้อมแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มข้าราชการในพื้นที่, กลุ่มผู้นำ ส่วนท้องถิ่น และกลุ่มประชาชนในพื้นที่ ตามประเด็นคำถามดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ เป็นข้อความที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคูขนาน

ตอนที่ ๒ เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคูขนาน

ตอนที่ ๓ เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคูขนาน

ตอนที่ ๔ เกี่ยวกับลักษณะชุมชนเข้มแข็งตามทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทยในเข้มแข็ง สรุปผลได้ดังนี้

๑. การศึกษาหมู่บ้านคูขนานฝั่งประเทศไทยกับหมู่บ้านฝั่งประเทศเมียนมาร์ จำนวน ๒ คูหมู่บ้าน ได้แก่ ชุมชนบ้านปางห้าตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย กับ บ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก และชุมชนบ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย กับบ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็กสามารถสรุปผลการศึกษาพอสังเขปได้ดังนี้

๑.๑ การศึกษาระหว่างชุมชนบ้านปางห้าตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย กับ บ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก

๑.๑.๑ ประชากร สภาพสังคม เศรษฐกิจและรายได้เฉลี่ย

๑.๑.๑.๑ จำนวนประชากรชุมชนบ้านปางห้าตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายประชากรส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ยระหว่าง ๒๖ – ๖๐ ปี โดยประชากรในห้วงอายุดังกล่าวพักอาศัยจริง อยู่ในพื้นที่ และมีชนกลุ่มน้อย/ต่างด้าวในช่วงอายุ ๐ – ๑๔ ปีพักอาศัยร่วมในพื้นที่มากที่สุดสภาพสังคมโดยทั่วไป ประชาชนในพื้นที่มีความหลากหลายทางศาสนา จากการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีส่วนน้อยที่นับถือศาสนาคริสต์ โดยปัญหาในชุมชนที่พบ ได้แก่ ปัญหาหนี้สิน และปัญหายาเสพติดรายได้เฉลี่ยประชากรในพื้นที่อยู่ที่ ๕๐,๐๐๐ บาทต่อปี อาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนได้แก่ เกษตรกรรม รับจ้าง ธุรกิจส่วนตัว และรับราชการ

๑.๑.๑.๒ จำนวนประชากรบ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก จำนวนประชากรบ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ ประชากรส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ยระหว่าง ๒๖ – ๖๐ ปี โดยประชากรในห้วงอายุดังกล่าวพักอาศัยจริงอยู่ในพื้นที่ และมีชนกลุ่มน้อยต่างด้าวในช่วงอายุ ๐ – ๑๔ ปีพักอาศัยร่วมในพื้นที่มากที่สุดสภาพสังคมโดยทั่วไป ประชาชนในพื้นที่มีความหลากหลายทางศาสนา จากการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ มีส่วนน้อยที่นับถือศาสนาคริสต์ โดยปัญหาในชุมชนที่พบ ได้แก่ ปัญหาหนี้สิน และปัญหายาเสพติดรายได้เฉลี่ยประชากรในพื้นที่อยู่ที่ ๕๐,๐๐๐ บาทต่อปี อาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนได้แก่ เกษตรกรรม

๑.๑.๒ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคูขนานกลุ่มข้าราชการในพื้นที่ จำนวน ๔ ด้าน

๑.๑.๒.๑ ด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่ ชุมชนบ้านปางห้าตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มข้าราชการในพื้นที่บ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า นโยบายในฝั่งประเทศเมียนมาร์ ยังไม่มีการกำหนดนโยบาย การดำเนินงานที่ชัดเจนในขณะที่ฝั่งประเทศไทยมีการกำหนดนโยบายเพื่อสร้างความ

ร่วมมือที่ชัดเจนมากกว่า จึงทำให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาของทั้งสองประเทศในชุมชนดังกล่าว ยังไม่สอดคล้องกันเท่าที่ควร เห็นควรจัดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่และการจัดประชุมเพื่อหารือและแลกเปลี่ยนปัญหาในพื้นที่

๑.๑.๒.๒ ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่ชุมชนบ้านปางห้าตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มข้าราชการในพื้นที่บ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ เนื่องจากทั้งสองหมู่บ้านมีความคล้ายคลึงกันในด้านประเพณี และวัฒนธรรม เห็นได้จากการสภาพชีวิตความเป็นอยู่ วิถีชีวิต สภาพสังคมที่มีความคล้ายคลึงกัน ดังนั้น เพื่อเป็นกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคู่ขนานแล้ว เห็นควรมีการหารือเพื่อจัดกิจกรรมที่สะท้อนถึงประเพณีวัฒนธรรมหรือการประกวดศิลปะพื้นบ้านร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนประเพณีวัฒนธรรมระหว่างทั้งสองประเทศตลอดจนสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนทั้งสองฝั่งให้มีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น

๑.๑.๒.๓ ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่ชุมชนบ้านปางห้าตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มข้าราชการในพื้นที่บ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่าพื้นที่บ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีการบริหารจัดการระบบสาธารณสุขที่ค่อนข้างดี เป็นระบบระเบียบมากกว่าฝั่งประเทศเมียนมาร์ ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคู่ขนานแล้ว เห็นควรให้มีการส่งเสริมและจัดชุดแพทย์/บุคลากรทางการแพทย์ออกไปให้บริการครอบคลุมถึงประชาชนในฝั่งประเทศเมียนมาร์ นอกจากเป็นการดำเนินงานตามมนุษยธรรมแล้ว ยังเป็นการลดช่องว่างและความเหลื่อมล้ำทางสังคมอีกด้วย

๑.๑.๒.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่ชุมชนบ้านปางห้าตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มข้าราชการในพื้นที่บ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่ากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านดังกล่าวนี้ ยังอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากปัจจุบันประชาชนทั้งในฝั่งประเทศไทยและฝั่งประเทศเมียนมาร์ มีวิถีชีวิตผูกพันประชาชนในสังคมเมือง ดังนั้น เพื่อเป็นกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคู่ขนานแล้ว เห็นควรน้อมนำหลักปรัชญาความคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้กับการดำรงชีวิตและผลักดันให้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องตลอดจน ควรจัดการประชุมหารือเพื่อวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาระหว่างสองประเทศ แต่งตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อติดตามความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหา และส่งเสริมให้ประชาชนมีความรักและหวงแหนแผ่นดินเกิด

๑.๑.๓ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคู่ขนานกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชนจำนวน ๔ ด้าน

๑.๑.๓.๑ ด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านปางห้าตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชนในพื้นที่บ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชนทั้งสองฝั่ง มีการแลกเปลี่ยนความ

คิดเห็นและร่วมแก้ไขปัญหาระหว่างชุมชนอย่างสม่ำเสมอตลอดจนร่วมกันวางแผนเพื่อรื้อฟื้นคุณค่าที่ดีงามของชุมชนซึ่งนับว่าเป็นตัวการที่สำคัญในการพัฒนา ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนระหว่างสองประเทศอีกด้วย

๑.๑.๓.๒ ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านปางห้าตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายกับกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชนในพื้นที่บ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชนทั้งสองฝั่งมีวิธีการการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนระหว่างกันอยู่เสมอ นอกจากนี้ การมีประเพณีและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันระหว่างทั้งสองฝั่งประเทศ จึงทำให้กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคู่ขนานในเรื่องนี้ดำเนินต่อไปได้

๑.๑.๓.๓ ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านปางห้าตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายกับกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชนในพื้นที่บ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชนทั้งสองฝั่ง ให้ความสำคัญกับด้านสาธารณสุขและการอนามัย แต่เนื่องจากระบบสาธารณสุขในฝั่งประเทศไทยเป็นไปอย่างมีศักยภาพมากกว่าฝั่งประเทศเมียนมาร์ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในประเด็นด้านดังกล่าวนี้จึงเป็นไปในลักษณะการสนับสนุนและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านสุขอนามัยในครัวเรือน การจัดชุดแพทย์และบุคลากรทางการแพทย์ให้บริการด้านสาธารณสุข การป้องกันตนเองจากโรคติดต่อประเภทต่าง ๆ และการอนามัยแม่และเด็ก

๑.๑.๓.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านปางห้าตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายกับกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชนในพื้นที่บ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่ากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านดังกล่าวนี้ ยังอยู่ในระดับปานกลางเนื่องจากผู้นำชุมชนของทั้งสองฝั่งมีการปรึกษาหารือกันตลอด หากแต่ด้วยสภาพทางเศรษฐกิจและรายได้ครัวเรือนที่อยู่ในระดับต่ำ การประกอบอาชีพของประชาชนส่วนใหญ่ที่เป็นสังคมเกษตรกรรมทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตยังเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังนั้น เพื่อเป็นกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคู่ขนานแล้ว เห็นควรน้อมนำหลักปรัชญาความคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเผยแพร่และปรับใช้กับการดำรงชีวิตให้กับคนในชุมชนนอกจากนี้ ควรจัดการประชุมหารือเพื่อวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาระหว่างสองประเทศ การแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อติดตามความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ ต้องเร่งพัฒนาบุคคล/ครัวเรือน ร่วมแก้ไขปัญหาคือความยากจนยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีจิตใจดี มีศีลธรรม มีงานทำลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาสในด้านต่าง ๆ ให้กับชุมชน

๑.๑.๔ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคู่ขนานกลุ่มประชาชนในพื้นที่จำนวน ๔ ด้าน

๑.๑.๔.๑ ด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่ในพื้นที่ชุมชนบ้านปางห้าตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มประชาชนในพื้นที่ในพื้นที่บ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า ทั้งสองฝั่งประเทศมีความร่วมมือ

แก้ไขปัญหาระหว่างประชาชนในระดับต่ำ มีประชาชนเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่ให้ความร่วมมือ เนื่องจากภาครัฐและผู้นำชุมชน ขาดการส่งเสริมและกระตุ้นให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทและส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็นเพื่อแก้ไขปัญหาภายในชุมชนและระหว่างชุมชนน้อย นอกจากนี้ ยังพบว่า การสื่อสารและกระจายข้อมูลข่าวสารในเรื่องต่าง ๆ สู่ประชาชนยังเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง ส่งผลให้ ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในฝั่งประเทศไทย เกิดความเบื่อหน่ายต่อการเข้าร่วมกิจกรรม หรือเลือกที่จะเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความไม่สมัครใจ ในส่วนประเทศเมียนมาร์นั้น ปัญหาสำคัญที่ทำให้ ประชาชนไม่มีบทบาทและให้ความร่วมมือคือ ขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การกระจายข่าวที่ไม่ ต่อเนื่อง และ สิทธิความเท่าเทียมในกลุ่มประชาชนที่ไม่เท่ากัน คือปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความ ร่วมมือในแก้ไขปัญหาระหว่างสองประเทศ

๑.๑.๔.๒ ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่ใน พื้นที่ชุมชน บ้านปางห้าตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มประชาชนในพื้นที่ใน พื้นที่บ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า กลุ่มประชาชนในพื้นที่ทั้งสองฝั่ง ให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมพอสมควร หากแต่การเข้าร่วมดังกล่าวเป็นไปในลักษณะเทศกาล งานบุญ โอกาสและวันสำคัญทางพุทธศาสนา ไม่ใช่การเข้าร่วมเพื่อสะท้อน แลกเปลี่ยน รับทราบและ ร่วมแก้ไขข้อมูลปัญหาภายในชุมชน

๑.๑.๔.๓ ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่ใน พื้นที่ชุมชน บ้านปางห้าตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มประชาชนในพื้นที่ใน พื้นที่บ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า กลุ่มประชาชนในพื้นที่ทั้งสองฝั่ง ยังมีความ เหลือล้ำในการเข้าถึงบริการทางสาธารณสุข ส่งผลให้กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับ ชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคูขนานในด้านดังกล่าว เป็นไปในระดับต่ำ ประกอบกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบากมีความแตกต่างระหว่างกัน โดยในฝั่งประเทศเมียนมาร์ นั้น การดำรงชีวิตเป็นในลักษณะสังคมชนบท ที่อยู่ห่างไกลจากความเจริญมีประชากรอาศัยอยู่เบาบาง สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ประชาชนขาดความรู้เกี่ยวกับคุณภาพอาหาร การบริการทาง การแพทย์ และการอนามัยไม่ทั่วถึง การจัดบ้านเรือนไม่ถูกสุขลักษณะ การรักษาพยาบาลไม่ถูกวิธี นิยมรักษาด้วยยาแผนโบราณ ขาดแคลนแหล่งน้ำสำหรับบริโภคที่สะอาด ต่างจากประชาชนในฝั่ง ประเทศไทยที่มีระบบสาธารณสุขที่ค่อนข้างดี เข้าถึงการบริการทางการแพทย์และได้รับคำแนะนำ ด้านสุขอนามัยจากเจ้าหน้าที่อย่างทั่วถึง พบปัญหาโรคติดต่ออย่างซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อ ความเข้มแข็งระหว่างชุมชนของสองฝั่งประเทศทั้งสิ้น

๑.๑.๔.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่ ชุมชนบ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มประชาชนในพื้นที่บ้านป่ากุก เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่าประชาชนทั้งสองฝั่งประเทศยังขาดการมีคุณภาพ ชีวิตที่ดี จะเห็นได้จากสภาพชีวิตความเป็นอยู่ วิธีการดำรงชีวิต รายได้ครัวเรือน การรับบริการด้าน สาธารณสุข และการเข้าถึงระบบสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน ตลอดจนโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ที่ยัง ไม่สมบูรณ์พร้อม เหล่านี้ ล้วนส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนทั้งสิ้น นอกจากนี้ การจัดตั้ง อำนวยความสะดวกในชุมชนประเภทอื่น อาทิ สนามกีฬา ศาลาชุมชน ในฝั่งประเทศไทยนั้น ไม่ได้

เกิดจากความต้องการอันแท้จริงของประชาชน ส่งผลให้ขาดความรักความหวงแหนและเห็นคุณค่าในสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองชุมชนได้รับ สอดรับกับในฝั่งประเทศเมียนมาร์ที่ส่งอำนาจความสะดวกเหล่านี้อย่างคงเป็นที่ต้องการของประชาชน หากแต่ไม่มีโอกาสได้รับการตอบสนองความต้องการดังกล่าว

๑.๒ การศึกษาระหว่าง หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย กับ บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์

๑.๒.๑ ประชากร สภาพสังคม เศรษฐกิจและรายได้เฉลี่ย

๑.๒.๑.๑ จำนวนประชากรหมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาวไทยภูเขา มีอายุเฉลี่ยระหว่าง ๒๖ – ๖๐ ปี (ส่วนมากเป็นสตรีและผู้สูงอายุ) โดยประชากรในห้วงอายุดังกล่าวพักอาศัยจริงอยู่ในพื้นที่ และไม่พบการพักอาศัยของชนกลุ่มน้อย/ต่างด้าวสภาพสังคมโดยทั่วไป ประชาชนในพื้นที่มีความหลากหลายทางศาสนา จากการศึกษพบว่า ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีส่วนน้อยที่นับถือศาสนาคริสต์ โดยปัญหาในชุมชนที่พบ ได้แก่ ปัญหาหนี้สินปัญหายาเสพติดและปัญหาแรงงานต่างด้าวรายได้เฉลี่ยประชากรในพื้นที่อยู่ที่ ๖๕,๐๐๐ บาทต่อปี ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเป็นหลักส่วนที่เหลือประกอบอาชีพอื่น ได้แก่ ประมง เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย ข้าราชการ รับจ้างทั่วไป

๑.๒.๑.๒ จำนวนประชากรบ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ประชากร ประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนไทใหญ่และชาวจีน มีอายุเฉลี่ยระหว่าง ๒๒- ๗๐ ปี และพักอาศัยจริงในพื้นที่ สภาพสังคมโดยทั่วไป ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือ ศาสนาคริสต์ และอิสลามปัญหาในชุมชนที่พบส่วนใหญ่ได้แก่ ปัญหาหนี้สินปัญหา ยาเสพติดและปัญหาความยากจน รายได้เฉลี่ยประชากรในพื้นที่อยู่ที่ ๓๐,๐๐๐ บาทต่อปี อาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนได้แก่ เกษตรกรรม และค้าขาย

๑.๒.๒ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคูขนานกลุ่มข้าราชการในพื้นที่ จำนวน ๔ ด้าน

๑.๒.๒.๑ ด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มข้าราชการในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า นโยบายในฝั่งประเทศเมียนมาร์ยังไม่มีกำหนดนโยบายการดำเนินงานที่ชัดเจนในการมุ่งสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ในขณะที่ฝั่งประเทศไทยได้มีการกำหนดนโยบาย แผนงาน กลุ่มงาน เพื่อรองรับและสร้างความร่วมมือที่ชัดเจนมากกว่า จึงทำให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาระหว่างทั้งสองประเทศในชุมชนดังกล่าวยังอยู่ในระดับต่ำและไม่สอดคล้องประสานกันเท่าที่ควร เห็นควรจัดให้มีการจัดตั้งคณะทำงานร่วมสองฝั่งประเทศ เพื่อกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่ร่วมกัน และการจัดประชุมเพื่อหารือและแลกเปลี่ยนปัญหาระหว่างกันในพื้นที่

๑.๒.๒.๒ ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มข้าราชการในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ เนื่องจากประเทศไทยและประเทศเมียนมาร์มีความคล้ายคลึงกันในด้านประเพณีและวัฒนธรรม ดังนั้น เพื่อเป็นกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคูขนานแล้ว ภาคราชการจึงมีการผลักดันให้เกิดการความเข้มแข็งของชุมชนในด้านดังกล่าวผ่าน แผนงาน กิจกรรมที่สะท้อนและสามารถ

ให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมได้ อาทิ การจัดตั้งกลุ่มทอผ้าขึ้นภายในชุมชน การจัดกิจกรรมที่สะท้อนถึง ประเพณีวัฒนธรรมหรือการประกวดศิลปะพื้นบ้านร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนประเพณี วัฒนธรรมระหว่างทั้งสองประเทศ ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนทั้งสองฝั่งให้มีความ แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น

๑.๒.๒.๓ ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่หมู่บ้านวัง ลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มข้าราชการในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า พื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายมีการบริหารจัดการระบบสาธารณสุขที่ค่อนข้างดี มีการดำเนินงานอย่างเป็นขั้น เป็นตอน เป็นระบบระเบียบมากกว่าฝั่งประเทศเมียนมาร์จากการเก็บข้อมูลจึงทำให้ทราบว่าทั้งสองฝั่ง ประเทศมีความเห็นพ้องต้องกันในการให้ความสำคัญและต้องการร่วมกันผลักดันให้การบริหารจัดการ งานด้านสาธารณสุขเกิดขึ้น การดูแลสุขภาพของบุคคลในชุมชน ซึ่งเรื่องดังกล่าวถือว่าเป็นรากฐาน ที่สำคัญและสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม

๑.๒.๒.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่ ชุมชนหมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มข้าราชการในพื้นที่ บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งใน ด้านดังกล่าวนี้ ยังไม่เป็นรูปธรรม เนื่องจากปัจจุบันประชาชนทั้งในฝั่งประเทศไทยและฝั่งประเทศ เมียนมาร์ มีวิถีชีวิตเฉกเช่นประชาชนในสังคมเมือง ประชาชนยังขาดการพึ่งพาตนเอง ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างจึงมีความเห็นว่าในทิศทางเดียวกันว่า ควรจัดให้มีเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกำหนด แผนงาน งาน โครงการที่สามารถสะท้อนผลงานออกมาอย่างเป็นรูปธรรม โดยอาศัยความร่วมมือจาก องค์กรภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ ตลอดจนควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการร่วม สร้างสรรค์กิจกรรมอันเป็นประโยชน์ที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาชุมชนด้วย

๑.๒.๓ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดน ภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคู่ขนานกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน ในพื้นที่ จำนวน ๔ ด้าน

๑.๒.๓.๑ ด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัด เชียงรายกับ กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่า ขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า ในฝั่งประเทศไทย ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน มีขีดความสามารถในการจัดการปัญหาภายในชุมชนของตนเองได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากมีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลร่วมกันภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถคลี่คลายและจัดการปัญหา ได้เป็นอย่างดี ในขณะที่ ผู้นำท้องถิ่นบ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็กนั้น ยังมีการติดต่อสื่อสารกับ ชุมชนไม่ดีเท่าที่ควร ส่งผลให้ข้อมูลข่าวสาร ปัญหาและข้อมูลอื่นมีปริมาณน้อย ความน่าเชื่อถือ อยู่ในระดับต่ำ ซึ่งส่งผลให้การแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างชุมชนสองฝั่งประเทศยังไม่มีประสิทธิภาพ เท่าที่ควร

๑.๒.๓.๒ ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย กับ กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ เนื่องจากประเทศไทยและประเทศเมียนมาร์มีความคล้ายคลึงกันในด้านประเพณีและวัฒนธรรม ดังนั้น เพื่อเป็นกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคูขนานแล้ว กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน ได้เล็งเห็นและให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว จึงได้ร่วมกันผลักดันและจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านกิจกรรมเนื่องในโอกาสและวันสำคัญตามประเพณีและวันสำคัญทางศาสนาอยู่เสมอ

๑.๒.๓.๓ ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย กับ ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ โดยพาคณะประเทศไทยนั้น ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนได้เล็งเห็นและให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว จึงผลักดันให้เกิดจัดโครงการสร้างเสริมสุขภาพคนในหมู่บ้านขึ้นเพื่อให้คนในชุมชนได้หันมาใส่ใจสุขภาพร่างกายและอนามัยในชุมชนกันมากขึ้น ในขณะที่การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขฝั่งประเทศเมียนมาร์ยังคงมีความล่าช้าและเกิดความเหลื่อมล้ำ โอกาสในการเข้าถึงในการรับบริการและการรักษาทางการแพทย์ยังอยู่ในระดับต่ำ บุคลากรและเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข ตลอดจนอุปกรณ์และเวชภัณฑ์ยังคงอยู่ในภาวะขาดแคลนไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน จากปัญหาดังกล่าว ฝั่งประเทศเมียนมาร์จึงมีความเห็นให้ชุมชนฝั่งประเทศไทย พิจารณาสับสนุนการบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข ตลอดจนจัดเจ้าหน้าที่เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคนในชุมชน ทั้งนี้ เพื่อให้คนในชุมชนมีสุขภาพแข็งแรงลดการเสี่ยงการเกิดโรคมามากขึ้น รวมถึงสร้างจิตสำนึกที่ดีในการดูแลชุมชน การรู้จักดูแลรักษาสุขภาพร่างกาย ซึ่งการช่วยเหลือในลักษณะดังกล่าวนี้จะส่งผลต่อสายสัมพันธ์อันดีระหว่างสองประเทศในอนาคตต่อไป

๑.๒.๒.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย กับ กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่าผู้นำชุมชนทั้งสองพาคณะมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ในเรื่องต้องการให้ชุมชนของตนดำรงอยู่ภายใต้ความเอื้ออาทร ความผูกพันและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันภายในชุมชนหากแต่ในฝั่งประเทศเมียนมาร์นั้น การดำเนินงานยังคงพบอุปสรรคจากการดำเนินงานเนื่องจาก สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนและรายได้ครัวเรือนที่ค่อนข้างต่ำ ส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนเท่าที่ควร ประกอบกับองค์ความรู้ในการบริหารจัดการชุมชนของผู้นำชุมชนฝั่งประเทศเมียนมาร์ ยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการชุมชน ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่ทั้งสองฝั่งประเทศเป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพแล้ว เห็นควรให้มีการติดต่อ ประสานงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูล ตลอดจนการไปมาหาสู่เพื่อเรียนรู้และศึกษาวิธีการบริหารจัดการชุมชนระหว่างกัน ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความราบรื่น มีการเจริญสัมพันธ์ไมตรีระหว่างสองประเทศ อันนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในอนาคตต่อไป

๑.๒.๔ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคูขนานกลุ่มประชาชนในพื้นที่ จำนวน ๔ ด้าน

๑.๒.๔.๑ ด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มประชาชนในพื้นที่บ้านทุ่งเมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า จากสภาพชีวิตความเป็นอยู่และความเข้มแข็งทางสังคมที่ค่อนข้างมีความแตกต่างกัน ส่งผลต่อความร่วมมือระหว่างประชาชนในสองฝั่งประเทศ โดยในฟากฝั่งหมู่บ้านวังลาวนั้น ความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นลักษณะเครือญาติชุมชนอยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากสังคมชนบทไปสู่สังคมเมือง จึงทำให้ความเหนียวแน่นของชุมชนมีความรักใคร่สามัคคีและเกิดความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ในการทำกิจกรรมเพื่อชุมชนขณะที่ประชาชนพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็กนั้น ยังคงดำเนินชีวิตในลักษณะสังคมชนบทที่ต้องต่อสู้กับปัญหาปากท้องรายได้ไม่เพียงพอ ความยากจน ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในด้านต่าง ๆ ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่ไม่ให้ความสำคัญกับการร่วมมือแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นระหว่างสองประเทศทั้งสิ้น

๑.๒.๔.๒ ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายกับกลุ่มประชาชนในพื้นที่บ้านทุ่งเมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ พบว่า ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวประชาชนทั้งสองฝั่งประเทศให้มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงเข้าหากันนำไปสู่กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งระหว่างชุมชน

๑.๒.๔.๓ ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายกับกลุ่มประชาชนในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ระบบสาธารณสุขยังคงเป็นปัญหาสำคัญของกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือ เนื่องจาก ระบบสาธารณสุขในฝั่งประเทศเมียนมาร์ยังคงเป็นไปด้วยความล่าช้า การเข้าถึงการบริการทางการแพทย์เป็นไปด้วยความยากลำบาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาชนผู้ที่มีรายได้น้อย จากการวิจัยจึงพบว่า กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในประเด็นดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อจัดให้มีกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองและมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชนให้มากที่สุด ภายใต้ความเข้าใจในบริบทของความเป็นชนบทรวมถึงการจัดชุดแพทย์เคลื่อนที่ออกให้บริการตามห้วงระยะเวลา ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนอกจากส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดีแล้ว ยังช่วยลดช่องว่างระหว่างชนชาติของประชาชนทั้งสองประเทศด้วย

๑.๒.๔.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่ชุมชน หมู่บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายกับ กลุ่มประชาชนในพื้นที่บ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ เป็นไปในระดับต่ำ ด้วยประชาชนทั้งสองฝั่งประเทศมีความแตกต่างทางสภาพสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงเปลี่ยนแปลงไปอย่างเชื่องช้า จะเห็นได้จากสภาพชีวิตความเป็นอยู่ วิธีการดำรงชีวิต รายได้ครัวเรือน การรับบริการด้านสาธารณสุข และการเข้าถึงระบบสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน ตลอดจนโอกาสทางการศึกษาระหว่างสองพื้นที่ที่ยังไม่สมบูรณ์พร้อม ส่งผลให้สภาพสังคมเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างอยู่ สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลถึงคุณภาพ

ชีวิตของประชาชนในชุมชนทั้งสิ้น นอกจากนี้ ความขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกและระบบสาธารณูปโภคภายในชุมชน อาทิ โรงพยาบาลประจำชุมชนระบบไฟฟ้า ประปา ในฝั่งประเทศเมียนมาร์ ยังคงเป็นสิ่งสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนหากแต่ไม่มีโอกาสได้รับการตอบสนองความต้องการดังกล่าว ในขณะที่ประเทศไทยสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ยังคงเป็นที่ต้องการของประชาชน ในขณะที่ประชาชนในฝั่งประเทศไทยเนื่องจากเป็นสังคมชนบทที่ค่อนข้างมีความเจริญก้าวหน้า ประชาชนในชุมชนมีความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง มีความรักท้องถิ่นบ้านเกิด รู้จักใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี และรู้จักนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้กับการดำรงชีวิต

๒. การศึกษาหมู่บ้านคูขนานฝั่งประเทศไทยกับหมู่บ้านฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน ๒ คูหมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย กับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และบ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวสามารถสรุปผลการศึกษาพอสังเขปได้ดังนี้

๒.๑ การศึกษาระหว่างหมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทยกับบ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๒.๑.๑ ประชากร สภาพสังคม เศรษฐกิจและรายได้เฉลี่ย

๒.๑.๑.๑ จำนวนประชากรบ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทยและประชาชนลาวที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ดั้งเดิม ประชาชนส่วนมากมีอายุเฉลี่ยระหว่าง ๔๐- ๖๐ ปี (ส่วนมากเป็นสตรีและผู้สูงอายุ) สภาพสังคมโดยทั่วไปเป็นในลักษณะสังคมชนบท จากการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ปัญหาในชุมชนที่พบ ได้แก่ ปัญหาหนี้สินปัญหายาเสพติดรายได้เฉลี่ยประชากรในพื้นที่อยู่ที่ ๕๐,๐๐๐ บาทต่อปี ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเป็นหลักส่วนที่เหลือประกอบอาชีพอื่นได้แก่เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย ข้าราชการ รับจ้างทั่วไป

๒.๑.๑.๒ จำนวนประชากร บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวประชากร ประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนเผ่า อาทิ ลาว ลื้อ ยวน ไทดำ ไทเหนือ ม้งอวเมียน ขมุ อาข่าและล่าหู่ มีอายุเฉลี่ยระหว่าง ๒๒ - ๗๐ ปี และพักอาศัยจริงในพื้นที่สภาพสังคมโดยทั่วไปเป็นในลักษณะสังคมชนบท ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธปัญหาในชุมชนที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ ปัญหาหนี้สินและปัญหาเสพติดรายได้เฉลี่ยประชากรอยู่ที่ ๕๐,๐๐๐ บาทต่อปี อาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนได้แก่ เกษตรกรรมและค้าขาย

๒.๑.๒ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคูขนานกลุ่มข้าราชการในพื้นที่ จำนวน ๔ ด้าน

๒.๑.๒.๑ ด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย กับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า กลุ่มข้าราชการทั้งสองฝั่งประเทศได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนเป็นอย่างมาก โดยความร่วมมือดังกล่าวมีการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ต่อเนื่อง มีการกำหนดนโยบายและวางแผนร่วมกัน ซึ่งปรากฏผลสำเร็จเป็นความสงบสุขและความเข้าใจอันดีอย่างใกล้ชิดที่ก่อให้เกิดการพัฒนาความร่วมมือในการพัฒนาในทุกด้านและการป้องกันแก้ไขปัญหามีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศในด้านต่าง ๆ ก่อให้เกิดความมั่นคงตามแนวชายแดน การอยู่ดีกินดีไปมาหาสู่ซึ่งกันและกันฉันทาติพิน้อง มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และร่วมกันจัดตั้งโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานตามแนวชายแดนไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๒.๑.๒.๒ ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย กับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าจากความสัมพันธ์ในลักษณะที่มีความเชื่อมโยงทางชาติพันธุ์ชนเผ่า ภาษา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกัน ทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างชุมชนมีความเข้มแข็ง เหนียวแน่น นอกจากนี้ ภาคราชการทั้งสองฝ่ายยังได้ร่วมกันกำหนดกรอบและแนวทางการร่วมมือทางวัฒนธรรมระหว่างกันสองประเทศซึ่งถือเป็นการดำเนินความสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับชุมชนทางด้านวัฒนธรรมระหว่างไทย-ลาวอีกรูปแบบหนึ่ง

๒.๑.๒.๓ ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย กับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า กลุ่มข้าราชการทั้งสองประเทศได้เล็งเห็นและให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพของชนในชุมชน หากแต่ศักยภาพด้านสาธารณสุขของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวยังมีขีดจำกัด การดำเนินงานทางฝั่งไทยจึงเป็นไปในลักษณะการสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือด้านการแพทย์ การจัดชุดเพื่อให้คำแนะนำในการดูแลสุขภาพขั้นต้นด้วยการระดมบุคลากรทางการแพทย์จากหน่วยทหารและโรงพยาบาลในพื้นที่ เหล่านี้ล้วนส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดน

๒.๑.๒.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย กับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า กลุ่มข้าราชการทั้งสองประเทศได้เล็งเห็นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของชนในชุมชนของตนเอง โดยร่วมกันหารือเพื่อกำหนดนโยบาย วางแผนงาน และการดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่มีกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน เช่น การจัดฝึกอบรมอาชีพ การแลกเปลี่ยนวิถีชีวิตทางการเกษตร เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของชนในชุมชนทั้งสองฝั่งให้มีความกินดีอยู่ดีภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน

๒.๑.๓ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคู่ขนานกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่ จำนวน ๔ ด้าน

๒.๑.๓.๑ ด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทยกับบ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า แนวทางการดำเนินงานไม่แตกต่างจากกลุ่มข้าราชการ ที่มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นตามแนวเขตชายแดน

๒.๑.๓.๒ ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชนในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายกับบ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนที่สอดคล้องกับกลุ่มราชการ ที่มุ่งเน้นการสร้างสัมพันธภาพระหว่างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เหนียวแน่นนอกจากนี้ ยังได้ร่วมกันพัฒนาชุมชนผ่านกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยใช้ธรรมชาติ ศิลปะ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของทั้งสองประเทศเป็นกลไกหลัก

๒.๑.๓.๓ ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทยกับบ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำทั้งสองประเทศได้ให้ความสำคัญกับการสร้างนโยบาย มาตรการ และกิจกรรมที่แสดงออกถึงความห่วงใยทางสุขภาพร่วมกัน นอกจากนี้ ยังผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านการจัดกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขเพื่อดูแลและจัดการสุขภาพให้กับชุมชนอีกด้วย

๒.๑.๓.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทยกับบ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่ากลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำระหว่างสองประเทศ ได้ร่วมกันส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนของตนมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ผ่านการเก็บและสำรวจข้อมูล การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านการเกษตร การนำประชาชนทั้งสองพื้นที่ร่วมเดินทางศึกษาดูงานต่างท้องถิ่น เป็นต้น

๒.๑.๔ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคู่ขนานกลุ่มประชาชนในพื้นที่ จำนวน ๔ ด้าน

๒.๑.๔.๑ ด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทยกับบ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าการที่ภาครัฐและส่วนท้องถิ่นได้ร่วมมือกันผลักดันให้เกิดความเข้มแข็งในระหว่างสองชุมชนผ่านกิจกรรมในลักษณะต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้กลุ่มประชาชนในพื้นที่ที่มีความใกล้ชิด คั่นเคย ไว้นื้อเชื่อใจและมีสัมพันธภาพที่ดีงามต่อกัน นำไปสู่การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารส่งผลให้การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกด้านเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมีจำนวนปัญหาที่ลดน้อยลง

๒.๑.๔.๒ ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มประชาชนชุมชนในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอยางเสนา จังหวัดเชียงราย กับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ความเข้มแข็งระหว่างประชาชนในสองชุมชนอยู่ในระดับดีมาก ดำเนินไปอย่างราบรื่นใกล้ชิดบนพื้นฐานของการเคารพซึ่งกันและกันมีการขับเคลื่อนและพัฒนาเชิงบวกอย่างต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยเกื้อกูล ได้แก่ ความใกล้ชิดทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม

๒.๑.๔.๓ ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอยางเสนา จังหวัดเชียงราย ประเทศไทยกับบ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากการวิจัยพบว่า กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในประเด็นดังกล่าวในส่วนของกลุ่มประชาชนยังไม่มีความชัดเจน เนื่องจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านดังกล่าวมีกลุ่มราชการและกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำเป็นผู้ดำเนินการและผลักดันให้ประสบผลสำเร็จเป็นหลัก

๒.๑.๓.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอยางเสนา จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย กับ บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่ของสองประเทศเป็นไปในลักษณะการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การร่วมมือและสร้างผลประโยชน์ร่วมกันในการค้าขายและการพัฒนาพื้นที่ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งในห้วง ๒ – ๓ ปีที่ผ่านมา บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติแห่งใหม่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่สามารถข้ามพรมแดนไปจากฝั่งประเทศไทยได้อย่างสะดวก ทำให้เกิดการสร้างรายได้จากธุรกิจท่องเที่ยว ประชาชนมีรายได้หมุนเวียนเพิ่มเติม ปัญหาปากท้องและหนี้สินลดน้อยลง ประชาชนในพื้นที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

๒.๒ การศึกษาระหว่างหมู่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอกุดรัง จังหวัดพะเยา ประเทศไทยและบ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๒.๒.๑ ประชากร สภาพสังคม เศรษฐกิจและรายได้เฉลี่ย

๒.๒.๑.๑ จำนวนประชากรบ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอกุดรัง จังหวัดพะเยา ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทยและกลุ่มชนเผ่าที่อาศัยอยู่ดั้งเดิม ประชาชนส่วนมากมีอายุเฉลี่ยระหว่าง ๒๐- ๖๐ ปี สภาพสังคมโดยทั่วไปเป็นในลักษณะสังคมชนบท จากการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ปัญหาในชุมชนที่พบ ได้แก่ ปัญหานี้สินปัญหาหาเสพติดรายได้เฉลี่ยประชากรในพื้นที่อยู่ที่ ๓๗,๐๐๐ บาทต่อปี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาได้แก่ อาชีพรับจ้างและอาชีพค้าขาย

๒.๒.๑.๒ จำนวนประชากรบ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวลาว กลุ่มชนเผ่า อาทิต ชาวพื้นเมืองอาทิต ไทดำ ไทลื้อ ขมุ ขฉิ่น กรี อาข่า ม้ง มีอายุเฉลี่ยระหว่าง ๑๕- ๘๐ ปี และพักอาศัยจริงในพื้นที่ สภาพสังคมโดยทั่วไปเป็นในลักษณะสังคมชนบท ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

ปัญหาในชุมชนที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ ปัญหาหนี้สิน ปัญหาที่ดินทำกิน ปัญหายาเสพติดรายได้เฉลี่ยประชากรอยู่ที่ ๒๐,๐๐๐ บาทต่อปี อาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนได้แก่ เกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป และค้าขาย

๒.๒.๒ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคูขนานกลุ่มข้าราชการในพื้นที่ จำนวน ๔ ด้าน

๒.๒.๒.๑ ด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่ บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า กลุ่มข้าราชการทั้งสองฝั่งประเทศได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวเขตชายแดนเป็นอย่างมาก โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนหลายคณะด้วยกัน อาทิ คณะกรรมการร่วมมือรักษาความสงบเรียบร้อยตามชายแดน ไทย-ลาว จังหวัดพะเยา-แขวงไชยบุรี ที่มุ่งสร้างความร่วมมือด้านการรักษาความสงบ การอำนวยความสะดวกตามแนวชายแดน ความร่วมมือในการรักษาเส้นเขตแดนและอำนวยความสะดวกในการเข้าออกบริเวณชายแดน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังสร้างความร่วมมือระหว่างกันในด้านแรงงาน, ด้านป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ด้านเศรษฐกิจและการค้า, ด้านสาธารณสุข, ด้านศิลปะ วัฒนธรรม กีฬาการท่องเที่ยว และด้านการศึกษา พัฒนาฝีมือแรงงาน และอาชีพนอกจากนี้ยังส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครประชาชน เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของส่วนราชการในการแก้ไขปัญหที่สำคัญของหมู่บ้านและชุมชนอีกด้วย

๒.๒.๒.๒ ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่ บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่าการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้านประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ในระดับสูง เนื่องจาก ภาคราชการทั้งสองประเทศมีนโยบายส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ระหว่างกัน จะเห็นได้จากการกำหนดกิจกรรมในห้วงเทศกาล โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งนอกจากเพื่อเป็นการสืบสานและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนเสริมสร้างความสามัคคีและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนของจังหวัดพะเยาและเมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นแล้ว ความเชื่อมโยงในด้านดังกล่าวยังสามารถพัฒนาไปสู่ความร่วมมือในด้านอื่นอีกด้วย

๒.๒.๒.๓ ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากการวิจัยพบว่า กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในประเด็นดังกล่าวในส่วนของกลุ่มประชาชนมีความชัดเจนระดับปานกลาง โดยสร้างความร่วมมือในการกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อพัฒนาสุขภาพของประชาชนในสองฝั่งประเทศให้เป็นไปอย่างยั่งยืนผ่านกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกาย การแข่งขันกีฬา กิจกรรมเสริมสร้างวัฒนธรรมสุขภาพให้กับคนในชุมชนภายใต้การดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น อาทิ วัฒนธรรมการใช้ช้อนกลาง และวัฒนธรรมการล้างมือก่อนรับประทานอาหาร เป็นต้น นอกจากนี้ สิ่งที่ภาคราชการทั้งสอง

ประเทศเร่งผลักดันให้บรรลุผลสำเร็จ คือ การให้บริการทางการแพทย์ที่สอดคล้องปัญหาสุขภาพและบริบทของพื้นที่ รวมถึงส่งเสริมการควบคุมป้องกันโรคติดต่อและไม่ติดต่อ ตลอดจนการช่วยเหลือกลุ่มผู้ป่วยที่เกิดจากโรคชนิดต่างๆ

๒.๒.๒.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มข้าราชการในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้วยพื้นที่ของทั้งสองประเทศเป็นพื้นที่ทางไกลมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับต่ำ ภาครัฐจึงกำหนดนโยบายด้วยการเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหลัก อาทิ ที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน เส้นทางคมนาคม และระบบชลประทาน ตลอดจนมุ่งเน้นพัฒนาชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยจัดให้มีการศึกษาและส่งเสริมฝึกอบรมอาชีพพิเศษให้กับคนภายในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

๒.๒.๓ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคูนานกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำในพื้นที่ จำนวน ๔ ด้าน

๒.๒.๓.๑ ด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทยกับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่ามีแนวคิดและการดำเนินงานที่สอดคล้องกับกลุ่มราชการ กล่าวคือ มีการนำนโยบายที่ภาครัฐกำหนดมาปรับประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบ ส่งผลให้การแก้ไขปัญหามุ่งเน้นไปด้วยความมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

๒.๒.๓.๒ ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกับกลุ่มข้าราชการที่มุ่งใช้ประเพณี ศาสนา วัฒนธรรม เพื่อสร้างความร่วมมือในระดับท้องถิ่นกับประเทศเพื่อนบ้าน

๒.๒.๓.๓ ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากการวิจัยพบว่าได้ให้การสนับสนุนทางการแพทย์และสาธารณสุขให้กับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน นอกจากนี้ยังกำหนดแผนงานส่งเสริมและสนับสนุนการให้ความรู้แก่เยาวชนในพื้นที่ทั้งสองประเทศให้เข้าเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข และผู้สื่อข่าวสาธารณสุขระดับชุมชน ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถดูแลช่วยเหลือราษฎรที่เจ็บป่วยในหมู่บ้านเบื้องต้นอีกด้วย

๒.๒.๓.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวพบว่า ส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและสนับสนุนการฝึกอาชีพให้กับเยาวชน เพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว สำหรับพื้นที่ที่อยู่ทางไกลการคมนาคมและมีพื้นที่ทำกินเพียงเล็กน้อย ได้มีการจัดเจ้าหน้าที่เข้าส่งเสริมการ

ผลิตพืชอาหารให้เพียงพอแก่การยังชีพ ส่วนพื้นที่ของชุมชนที่มีการคมนาคมที่สะดวกนั้น ได้มุ่งเน้นส่งเสริมการผลิตพืชที่สร้างรายได้ในรูปแบบการเกษตรยั่งยืนเชิงอนุรักษ์ รวมทั้งพิจารณาหาอาชีพเสริมนอกภาคการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ให้กับประชาชนเพื่อสร้างรายได้ อาทิ การตั้งกลุ่มสตรีทอผ้า เป็นต้น

๒.๒.๔ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านคูขนานกลุ่มประชาชนในพื้นที่ จำนวน ๔ ด้าน

๒.๒.๔.๑ ด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าประชาชนสองฝั่งประเทศอยู่ระหว่างการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เนื่องจากปัจจุบัน พื้นที่บ้านฮวก ได้ถูกยกระดับให้เป็นด่านถาวรระดับประเทศ มีเกิดการขับเคลื่อนทางสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ประชาชนในสองพื้นที่อยู่ระหว่างการปรับตัวให้สอดคล้องกับความเจริญที่กำลังก้าวเข้าสู่ชุมชน หากแต่ความสัมพันธ์ของสองชุมชนยังคงดำเนินต่อไปด้วยความแนบแน่น ประชาชนและผู้นำชุมชนทั้งสองมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง มีการสอดประสานและร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกด้าน ผ่านการเชิญชวนเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายชุมชนที่จัดตั้งขึ้น อาทิ เครือข่ายการเรียนรู้-ต่อต้านยาเสพติด กลุ่มพัฒนาทักษะอาชีพ กลุ่มสมาชิกแม่ของแผ่นดิน ทั้งนี้เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

๒.๒.๔.๒ ด้านประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่าประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศที่มีความคล้ายคลึงและใกล้เคียงกัน ส่งผลทำให้เกิดความเข้มแข็งและแน่นแฟ้นในด้านดังกล่าวในระดับสูง ประชาชนทั้งสองฝั่งประเทศมีการเดินทางเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมระหว่างอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการที่ภาครัฐเร่งผลักดันให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นด่านถาวรไทย – ลาว โดยหยิบยกประเด็นความเข้มแข็งด้านศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของคนในพื้นที่มาเป็นจุดเด่นในการเสริมสร้างการท่องเที่ยวด้วยแล้ว ยิ่งส่งผลให้ประชาชนเล็งเห็นคุณค่าและหวงแหนวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นมากขึ้น ทำให้เกิดการผนึกกำลังสร้างความเข้มแข็งระหว่างสองชุมชนในด้านประเพณีและวัฒนธรรมมีมากขึ้นตามไปด้วย

๒.๒.๔.๓ ด้านสาธารณสุขระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากการวิจัยพบว่าพื้นที่บ้านฮวก เคยประสบกับปัญหาสุขภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ อาทิ การแพร่กระจายของโรคระบาด และภาวะโรคเครียดสะสมที่นำไปสู่การฆ่าตัวตาย ปัจจุบันประชาชนบ้านฮวกได้ให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว จากเหตุการณ์ในอดีตหน่วยงานสาธารณสุขและผู้นำชุมชนจึงได้เล็งเห็นถึงผลกระทบที่เคยเกิดขึ้น จึงได้ร่วมมือกันส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่หันมาใส่ใจและให้ความสำคัญกับระบบสาธารณสุขในชุมชน โดยเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุข เพื่อแจ้งเตือนข่าวสารและดูแลสุขภาพของคนในชุมชน และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานเฝ้าระวังป้องกัน

และควบคุมโรค ซึ่งทั้งสองส่วนนี้ นอกจากเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาระบบสาธารณสุขในประเทศไทยแล้ว ยังเอื้อประโยชน์ให้กับสุขภาพอนามัยและการสาธารณสุขกับประชาชนลาวด้วย เนื่องจากขอบเขตและบทบาทการสมาชิกในกลุ่มเครือข่ายข้างต้นได้ครอบคลุมไปถึงการดูแลและเฝ้าติดตามความเคลื่อนไหวด้านสุขภาพอนามัย รวมไปถึงการส่งเสริมเพื่อพัฒนาระบบสาธารณสุขของประชาชนในฝั่งประเทศลาวด้วย

๒.๒.๔.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่ บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาประเทศไทย กับ บ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวพบว่า การเปิดด่านถาวรไทย - ลาว ส่งผลดีให้กับประชาชนในพื้นที่ทั้งสองประเทศเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้เพิ่มเติมจากการค้าขายและธุรกิจท่องเที่ยว ผ่านการรวมกลุ่มประชาชนเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้และสร้างมูลค่าให้กับผลผลิต นอกจากนี้ยังจัดให้มีการประชุมเพื่อหารือแนวทางการพัฒนาพื้นที่ให้สอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ด้วยการเชิญผู้แทนในแต่ละชุมชนเข้าร่วมให้ข้อมูลและสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะ

๑. แต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงาน โดยเฉพาะในเรื่องการดำเนินโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานเพื่อกำหนดนโยบาย และวางแผนในระดับพื้นที่

๒. จัดการประชุมเพื่อติดตามผลการดำเนินงาน รวมไปถึงกำหนดให้มีการประชุมเพื่อร่วมหารือและแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้

๓. ใช้จุดเด่นทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมที่มีความคล้ายคลึงกัน จัดกิจกรรมที่สะท้อนถึงประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ หรือการประกวด ศิลปะพื้นบ้านเพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้มีความแน่นแฟ้นและกลมเกลียวมากยิ่งขึ้น

๔. ส่งเสริมให้เยาวชนในพื้นที่ได้เข้ามีส่วนร่วมในการเข้าร่วม เรียนรู้และมีบทบาทในการจัดกิจกรรม

๕. ใช้โอกาสในการจัดกิจกรรมโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานด้วยการจัดชุดแพทย์ให้บริการด้านสุขภาพกับประชาชนอย่างเป็นระบบ รวมทั้งใช้เครื่องมือและยาที่มีคุณภาพพิจารณาจัดชุดแพทย์เคลื่อนที่ที่ให้บริการตรวจรักษาเฉพาะด้าน อาทิ จักษุแพทย์ ทันตแพทย์ เวชศาสตร์การแพทย์ การจัดอาสาสมัครสาธารณสุขเฝ้าติดตามสถานการณ์สุขภาพและเฝ้าระวังการเกิดโรคระบาดหรือโรคอุบัติใหม่ การส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงทางร่างกายให้กับชุมชน

๖. เสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๗. จะต้องอำนวยความสะดวกในการเดินทางเพื่อให้ประชาชนทั้งสองประเทศเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง โดยการเปิดเป็นจุดผ่อนปรนทางการค้าหรือจุดผ่านแดนถาวร

๘. ส่วนราชการและผู้นำชุมชนต้องให้ความสำคัญในการประชาสัมพันธ์ การดำเนินกิจกรรมโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคูขนานอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และกระจายข่าวสารให้ประชาชนทั้งสองประเทศได้รับรู้และเห็นความสำคัญ

๙. ผู้นำชุมชน ส่วนราชการ และภาคเอกชน ต้องส่งเสริมกระตุ้นให้ประชาชนมีบทบาท และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง รวมทั้งแสดงความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมตามโครงการที่สามารถเกิดประโยชน์ในพื้นที่ได้จริง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- เกียรติชัย พงษ์พานิชย์. พม่าผ่าเมือง: วิเคราะห์การเมืองพม่าใต้อาญาแผ่นดินการทหาร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น, 2553.
- โกวิท พวงงาม. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรสื่อกอปปี้, 2551.
- โกสุมภ์ สายจันทร์. พม่าในความสัมพันธ์ทางการเมืองกับต่างประเทศ. เชียงใหม่ : โชตนาพรินท์, 2549.
- จามะรี เชียงทอง. สังคมวิทยาการพัฒนา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2549.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. การบริหารการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2526.
- ชาลวัญญ์ เกษตรศิริ, ฉลาดชาย รมิตานนท์ และ วิระดา สมสวัสดิ์. พม่า : อดีตและปัจจุบัน. เชียงใหม่ : ศูนย์หนังสือเชียงใหม่, 2526.
- ถวิลวดี บุรีกุล. การมีส่วนร่วม : แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, 2548.
- ทวีศักดิ์ นพเกษตร. วิกฤตสังคมไทย 2540 กับบทบาทวิทยาการกระบวนการ เล่มที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน, 2542.
- ธีรพงษ์ แก้วหาวงษ์. กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง : ประชาคม ประชาสังคม. ขอนแก่น : โครงการจัดตั้งมูลนิธิเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ชมรมนักวิชาการสาธารณสุขภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2543.
- นภาพรณ หะวานนท์. ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง. เชียงใหม่ : ศิริลักษณ์การพิมพ์, 2538.
- ประเวศ วะสี. เศรษฐกิจพอเพียงและประชาชนสังคม : แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน, 2542.
- ประเวศ วะสี. วัฒนธรรมกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2527.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), 2552.
- ไพรัตน์ เดชะนรินทร์. การพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2527.

รัตนา บุญมัธยะ. การสำรวจสถานภาพองค์ความรู้เกี่ยวกับชีวิตและสังคมวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์
บริเวณลุ่มน้ำโขง : กรณีสหภาพพม่า. ขอนแก่น : ศูนย์วิจัยพหุลักษณะลุ่มน้ำโขงมหาวิทยาลัย
ขอนแก่น, 2547.

ศูนย์อินโดจีนศึกษา. วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. ข้อมูลพื้นฐานสหภาพพม่า. ศูนย์อินโดจีน
ศึกษาวิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. ม.ป.ท: ม.ป.พ. , ม.ป.ป.

สมโชค สวัสดิ์รักษ์. ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า-กะเหรี่ยง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย, 2540.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ. กรุงเทพฯ : เอมีเทรดดิ้ง, 2541.

เสน่ห์ จามริก. การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการ
ตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ซื้อหนังสือ, 2540.

สีดา สอนศรี และคณะ. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: การเมือง เศรษฐกิจและการต่างประเทศหลังวิกฤติ
เศรษฐกิจ (พ.ศ.2540-2550). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

เสรี พงศ์พิศ. ร้อยคำที่ควรรู้ : ให้เท่าทันตามสถานการณ์เปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ : พลังปัญญา, 2547.

อคิน รพีพัฒน์. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมไทย.
กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, 2527.

อุทัย ดุลยเกษม และ อร์ดี งานวิทยาทอง. ระบบการศึกษากับชุมชน: กรอบความคิดและข้อเสนอ
เพื่อการศึกษาวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2540.

วารสารและหนังสือพิมพ์

สุณี เชื้อนแก้ว, ประสิทธิ์วังภคพัฒนวงศ์ และ อรุณทัย จำปีทอง. “ความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตชาวไท
ใหญ่กับความหลากหลายทางชีวภาพสู่ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Relationship of Tai Yai
Livelihood and Biodiversity to Traditional Knowledge)”, ขอนแก่น : วารสาร
วิทยาศาสตร์ มข วารสารวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่ 41 (ฉบับที่ 2),
2541.

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารวิจัยส่วนบุคคล

ตะติยา ภาพสุวรรณ. “ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่บ้านรอบศูนย์
ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอนมสารตาม จังหวัด
ฉะเชิงเทรา”. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารและนโยบาย
สวัสดิการสังคม) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

ทศพล กฤตยพิสิฐ. “การมีส่วนร่วมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เขตหนองจอก ที่มีต่อโครงการกิจกรรมการ
พัฒนาตามแนวทาง บรม และ บวร เพื่อสร้างสรรค์อุดมการณ์แผ่นดินทองหนองจอก”.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2538.

ธวัช เบญจาทิกุล. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมของชาวเขาในการพัฒนากรณีศึกษา : หมู่บ้านชาวเขาชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่างของศูนย์พัฒนาและ สงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี พ.ศ. 2527”. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.

นเรศ สงเคราะห์สุข. “การเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาวเผ่าปาเกอะญอ ในด้านระบบการผลิตระบบคุณค่า และระบบความสัมพันธ์ ในมิติความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ศักยภาพ : ชุมชนห้วยไม้ดำ ตำบลห้วยปูลิง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน”. ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

ศูนย์ปฏิบัติการ ฝ่ายกิจการพลเรือน, กองทัพบก. ขออนุมัติแนวทางการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานตามแนวชายแดน, 2556.

ศูนย์ปฏิบัติการ ฝ่ายกิจการพลเรือน, กองทัพบก. การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานตามแนวชายแดน, 2559.

อรพินทร์ สฟโชคชัย. “”การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน. เอกสารรายงานการประชุมวิชาการ มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ณ จังหวัดชลบุรี (2538).

ศักรินทร์ แซ่กู. ความเหลื่อมล้ำและคนจนเมืองในเขตเศรษฐกิจพิเศษ: การบรรยายพิเศษ. ขอนแก่น: โครงการบ้านมั่นคงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2559.

คณะกรรมการชายแดนไทย – เมียนมาร์. “ผลการประชุมคณะกรรมการชายแดนไทย –เมียนมาร์ ครั้งที่ 80. เชียงราย”, 2557.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. “สรุปคำบรรยายในฐานะวิทยาการพิเศษในวันเริ่มต้นปีโรตารี 2549-2550”. (ออนไลน์), เข้าถึงได้จาก : www.moralcenter.or.th, 2551.

Rigg. Jonathan. “An Early Foray into Participation in Thailand.” Paper presented at 10th International Conference on Thai Studies. Thammasat University. Bangkok. 9-11 January 2008.

Cohen and Uphoff. “Participation’s Place in Rural Development : Seeking Clarify Though Specificity” World Development., 1980. P.8.

Wertheim. (1981). The Urgency Factor and Democracy : a rhetorical contribution to Unrisd debate on participation. Geneva, UNRISD, pp. 3-5.

- United Nations Research Institute for Social Development. (1982). Human Development Report 2007. Bangkok : Keen Publishing. P. 146.
- Franklyn Lisk. (1985). Popular participation in planning for basic needs: concepts, methods and practices. Hants, Gower p. 15.
- Giddens, Anthony. The Consequence of Modernity. Cambridge: Polity Press., 1990.
- Giddens, Anthony. Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age. Stanford, California : Stanford University Press, 1991.
- Beck, Ulrich. Risk Society : Toward a New Modernity. London: SAGE., 1992.

ภาคผนวก

ผนวก ก

แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มข้าราชการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ศึกษา
แบบสัมภาษณ์ (กลุ่มข้าราชการในพื้นที่)

เรื่อง การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทยให้เข้มแข็ง

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ _____ เพศ _____ อายุ _____ ระดับการศึกษา _____
ตำแหน่ง _____ สังกัด _____

ตอนที่ ๑ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๑. ขั้นตอน หรือวิธีการต่างๆ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานในพื้นที่รับผิดชอบของท่านเป็นอย่างไร (ให้อธิบาย)

.....
.....

๒. ในด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่ มีวิธีการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานอย่างไร เพื่อเป็นการประสานความร่วมมือให้เกิดประโยชน์กับประชาชนทั้งสองประเทศ

.....
.....

๓. ในด้านประเพณี วัฒนธรรม มีวิธีการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานอย่างไร เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สร้างความเข้าใจและสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศทำให้เกิดความรักความสามัคคี

.....
.....

๔. ด้านสาธารณสุข มีวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานอย่างไร เพื่อเป็นการช่วยเหลือทางการแพทย์ให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดี

.....
.....

๕. ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานอย่างไร เพื่อให้ประชาชนทั้งสองประเทศพึ่งพาตนเองและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี

---

๖. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๖.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่

๖.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม

๖.๓ ด้านสาธารณสุข

๖.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๗. ชุมชนมีวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งฯ ที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลอย่างไรบ้าง

---

๘. โครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน ที่ดำเนินการในพื้นที่ที่สามารถเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งอย่างไร

๘.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่

๘.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม

๘.๓ ด้านสาธารณสุข

๘.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๙. ปัจจุบันมีการขยายโครงการหรือกิจกรรมใหม่ ๆ ที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนหรือไม่อย่างไร

---

๑๐. ประชาชนระหว่างคู่หมู่บ้านมีความสัมพันธ์ มีความเอื้ออาทร และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันหรือไม่อย่างไร

---

๑๑. ความต้องการของประชาชนเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งในพื้นที่เป็นอย่างไร

๑๑.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่

๑๑.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม

๑๑.๓ ด้านสาธารณสุข

๑๑.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

---

๑๒. ท่านคิดว่าการบูรณาการร่วมกับภาคเอกชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานควรเป็นในลักษณะไหนอย่างไร(ให้อธิบาย)

ตอนที่ ๒ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๑. ชุมชน มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ทราบ และเข้าใจโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานหรือไม่อย่างไร

- ๑.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่.....
- ๑.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม.....
- ๑.๓ ด้านสาธารณสุข.....
- ๑.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....

๒. ปัจจัยใดบ้างที่เอื้อ และไม่เอื้อ ต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

---

๓. ท่านคิดว่าชุมชนมีการจัดตั้งองค์กร/คณะทำงานที่ชัดเจน และเหมาะสมกับโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน หรือไม่อย่างไร

---

๔. การดำเนินการในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน ชุมชนได้รับการจัดสรรงบประมาณ อย่างเพียงพอหรือไม่อย่างไร

---

๕. ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน ในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานเป็นไปในลักษณะไหนอย่างไรบ้าง

---

๖. ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินการโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว

๖.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่.....

๖.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม.....

๖.๓ ด้านสาธารณสุข.....

๖.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....

ตอนที่ ๓ ปัญหาและอุปสรรคการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๑. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการร่วมกันทำกิจกรรมในชุมชนคืออะไรบ้างในด้านต่อไปนี้

๑.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่.....

๑.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม.....

๑.๓ ด้านสาธารณสุข.....

๑.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....

๒. แนวทางที่สามารถนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน ควรเป็นในลักษณะไหนอย่างไรบ้างในด้านต่อไปนี้

๒.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่.....

๒.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม.....

๒.๓ ด้านสาธารณสุข.....

๒.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....

ตอนที่ ๔ ลักษณะชุมชนเข้มแข็งตามทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

๑. ชุมชนของท่านเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือการที่ชุมชนมีการเรียนรู้ และรู้เท่าทันข่าวทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งการที่ชุมชนมีการเพิ่มพูน ความรู้ในด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ หรือไม่อย่างไร (จงอธิบาย)

.....

.....

.....

๒. ชุมชนของท่านเป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง ด้วยระบบการบริหารจัดการในกิจกรรมที่สำคัญ ๔ ประการ คือการวางแผน การจัดกระบวนการขององค์ภายในชุมชน การลงมือปฏิบัติตามแผนงานและมีการประเมินผล หรือไม่อย่างไร (จงอธิบาย)

.....

.....

.....

๓. ชุมชนของท่าน เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ คือการที่ชุมชนมีจิตสำนึก มีจิตวิญญาณซึ่งอาจหมายถึง ความรักดีความรัก ความห่วงแหน ความรู้สึก เป็นเจ้าของในชุมชน โดยมีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันในชุมชน หรือไม่ อย่างไร(จงอธิบาย)

---

๔. ชุมชนของท่านเป็นชุมชนที่มีความสงบสุขภายในชุมชน และมีคุณภาพ มีคุณธรรม หรือไม่ อย่างไร (จงอธิบาย)

---

๕. ภาวะการนำและผู้นำชุมชน มีส่วนช่วยให้ชุมชนของท่าน เข้มแข็ง หรือไม่ อย่างไร (จงอธิบาย)

---

๖. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหา ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง หรือไม่ อย่างไร (จงอธิบาย)

ผนวก ข

แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน
แบบสัมภาษณ์ (ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชน)

เรื่อง การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทยให้เข้มแข็ง
ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ _____ เพศ _____ อายุ _____ ระดับการศึกษา _____
ตำแหน่ง _____ อำเภอ _____ จังหวัด _____

ตอนที่ ๑ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้าน
เข้มแข็งคู่ขนาน

๑. ขั้นตอน หรือวิธีการต่างๆ ของรัฐบาลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ตามแนวชายแดน
ภาคเหนือ ในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานในพื้นที่รับผิดชอบของท่านเป็นอย่างไร (ให้อธิบาย)

.....
.....
.....

๒. การทำงานของทุกภาคส่วนทั้งรัฐ และเอกชน ทำให้ชุมชนมีการพัฒนาอย่างไร

๒.๑ .....

๒.๒ .....

๒.๓ .....

๒.๔ .....

๓. ในด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่ มีวิธีการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน
ตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานอย่างไร เพื่อเป็นการประสานความ
ร่วมมือให้เกิดประโยชน์กับประชาชนทั้งสองประเทศ

.....
.....
.....

๔. ในด้านประเพณี วัฒนธรรม มีวิธีการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ตามแนวชายแดน
ภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานอย่างไร เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความเข้าใจ
และสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศ ทำให้เกิดความรักความสามัคคี

.....
.....
.....

๕. ด้านสาธารณสุข มีวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานอย่างไร เพื่อเป็นการช่วยเหลือทางการแพทย์ให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดี

---

๖. ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานอย่างไร เพื่อให้ประชาชนทั้งสองประเทศพึ่งพาตนเอง และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี

---

๗. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๗.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่.....

๗.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม.....

๗.๓ ด้านสาธารณสุข.....

๗.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....

๘. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน และมีวิธีการที่แตกต่างจากรัฐบาลอย่างไร

๘.๑.....

๘.๒.....

๘.๓.....

๘.๔.....

๙. ชุมชนมีวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลอย่างไร

---

๑๐. โครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานที่ดำเนินการในพื้นที่ที่สามารถเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งอย่างไร

๑๐.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่.....

๑๐.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม.....

๑๐.๓ ด้านสาธารณสุข.....

๑๐.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....

๑๑. ปัจจุบันมีการขยายโครงการหรือกิจกรรมใหม่ๆ ที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนฯ อย่างไร

---

๑๒. ความต้องการของประชาชน เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งในพื้นที่ของท่านเป็นอย่างไร

๑๒.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่.....

๑๒.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม.....

๑๒.๓ ด้านสาธารณสุข.....

๑๒.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....

๑๓. ท่านคิดว่าการบูรณาการร่วมกับภาคเอกชน ในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน ควรเป็นในลักษณะอย่างไร

ตอนที่ ๒ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๑. ชุมชน มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ทราบ และเข้าใจโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานหรือไม่อย่างไร

๑.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่.....

๑.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม.....

๑.๓ ด้านสาธารณสุข.....

๑.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....

๒. ปัจจัยใดบ้างที่เอื้อ และไม่เอื้อ ต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๓.ท่านคิดว่าชุมชนมีการจัดตั้งองค์กร/คณะทำงานที่ชัดเจน และเหมาะสมกับโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน หรือไม่อย่างไร

---

๔. การดำเนินการในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน ชุมชนได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอหรือไม่อย่างไร

.....

.....

๕. ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน ในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานเป็นไปในลักษณะไหน อย่างไรบ้าง

.....

.....

๖. ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินการโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว

๖.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่.....

๖.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม.....

๖.๓ ด้านสาธารณสุข.....

๖.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....

ตอนที่ ๓ ปัญหา และอุปสรรคการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๑. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรค ในการร่วมกันทำกิจกรรมในชุมชน คืออย่างไรบ้างในด้านต่อไปนี้

๑.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่.....

๑.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม.....

๑.๓ ด้านสาธารณสุข.....

๑.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....

๒. แนวทางที่สามารถนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน ควรเป็นในลักษณะไหนอย่างไรบ้างในด้านต่อไปนี้

๒.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่.....

๒.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม.....

๒.๓ ด้านสาธารณสุข.....

๒.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....

ตอนที่ ๔ ลักษณะชุมชนเข้มแข็งตามทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

๑. ชุมชนของท่านเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือการที่ชุมชนมีการเรียนรู้ และรู้เท่าทันข่าวทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งการที่ชุมชนมีการเพิ่มพูน ความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ หรือไม่อย่างไร (จงอธิบาย)

---

๒. ชุมชนของท่านเป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง ด้วยระบบการบริหารจัดการในกิจกรรมที่สำคัญ ๔ ประการ คือการวางแผน การจัดกระบวนการขององค์กรภายในชุมชน การลงมือปฏิบัติตามแผนงาน และมีการประเมินผล หรือไม่ อย่างไร (จงอธิบาย)

---

๓. ชุมชนของท่าน เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ คือการที่ชุมชนมีจิตสำนึก มีจิตวิญญาณซึ่งอาจหมายถึง ความรักดีความรัก ความห่วงหา ความรู้สึก เป็นเจ้าของในชุมชน โดยมีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันในชุมชน หรือไม่ อย่างไร(จงอธิบาย)

---

๔. ชุมชนของท่านเป็นชุมชนที่มีความสงบสุขภายในชุมชน และมีคุณภาพ มีคุณธรรม หรือไม่ อย่างไร (จงอธิบาย)

---

๕. ภาวการณ์นำ และผู้นำชุมชน มีส่วนช่วยทำให้ชุมชนของท่าน เข้มแข็ง หรือไม่ อย่างไร (จงอธิบาย)

---

๖. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหา ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง หรือไม่ อย่างไร (จงอธิบาย)

ผนวก ค

แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มประชาชนในพื้นที่ศึกษา
แบบสัมภาษณ์ (กลุ่มประชาชนในพื้นที่)

เรื่อง การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทยให้เข้มแข็ง

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ _____ เพศ _____ อายุ _____ ระดับการศึกษา _____
ตำแหน่ง _____ สังกัด _____

ตอนที่ ๑ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๑. ท่านทราบขั้นตอน และวิธีการต่างๆ ของรัฐบาลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือ ในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานในพื้นที่เป็นอย่างไร (ให้อธิบาย)

๑.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่.....

๑.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม.....

๑.๓ ด้านสาธารณสุข.....

๑.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....

๒. การทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลทำให้ชุมชนมีการพัฒนาอย่างไร

๒.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่.....

๒.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม.....

๒.๓ ด้านสาธารณสุข.....

๒.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....

๓. ชุมชนของท่านมีความร่วมมือร่วมใจอย่างไร ในการสนับสนุนกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

.....
.....
.....

๔. ชุมชนได้รับอะไรเป็นสิ่งใหม่ๆ จากการดำเนินกิจกรรมโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานเมื่อเปรียบเทียบกับของเดิมที่ชุมชนมีอยู่

.....
.....
.....
.....

๕. กิจกรรมที่ภาครัฐหรือส่วนราชการ ดำเนินการในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน สามารถได้ประโยชน์ทำให้ชุมชนพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็ง ได้หรือไม่อย่างไร

๕.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่.....

๕.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม.....

๕.๓ ด้านสาธารณสุข.....

๕.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....

๖. โครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานที่รัฐบาล หรือหน่วยงานต่างๆ เข้ามาดำเนินการให้มีอะไรบ้าง

.....

.....

๗. ความคิดเห็นของท่านที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานควรเป็นไปในลักษณะใดอย่างไรบ้างในด้านต่อไปนี้

๗.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่.....

๗.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม.....

๗.๓ ด้านสาธารณสุข.....

๗.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....

๘. กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งมีการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชน หรือไม่อย่างไร

.....

.....

๙. ความต้องการของท่านในเรื่องการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในด้านต่างๆ ต่อไปนี้เป็นอย่างไร และเพราะเหตุใด

๙.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่.....

๙.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม.....

๙.๓ ด้านสาธารณสุข.....

๙.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....

เพราะ.....

๑๐. มีการสร้างผลประโยชน์ และกระจายผลประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชน ในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน หรือไม่อย่างไร

.....

.....

๑๑. ท่านคิดว่าการบูรณาการร่วมกับภาคเอกชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน ควรเป็นในลักษณะอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ ๒ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านฯ

๑. ท่านทราบข้อมูลหรือข่าวสารเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานจาก

.....

.....

๒. ท่านเคยเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน หรือไม่ ถ้าเคย ทศนะคติของท่านเกี่ยวกับโครงการนี้เป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

๓. ปัจจัยใดบ้างที่ท่านอยากจะเข้าร่วมกิจกรรม และไม่อยากจะเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

.....

.....

๔. ปัจจัยใดบ้างที่ทำให้การจัดกิจกรรมประสบความสำเร็จ และไม่สำเร็จในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน ในพื้นที่ของท่าน

๔.๑ ปัจจัยที่ประสบความสำเร็จ

.....

.....

๔.๒ ปัจจัยที่ไม่ประสบความสำเร็จ

.....

.....

ตอนที่ ๓ ปัญหา และอุปสรรค การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๑. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการจัดกิจกรรมในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน มีอะไรบ้างอย่างไร

๑.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่.....

๑.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม.....

๑.๓ ด้านสาธารณสุข.....

๑.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....

๒. แนวทางที่สามารถนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน ควรเป็นในลักษณะไหน อย่างไรบ้าง ในด้านต่อไปนี้

๒.๑ ด้านความร่วมมือในการแก้ปัญหาในพื้นที่.....

๒.๒ ด้านประเพณีวัฒนธรรม.....

๒.๓ ด้านสาธารณสุข.....

๒.๔ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....

ตอนที่ ๔ ลักษณะชุมชนเข้มแข็งตามทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

๑. ชุมชนของท่านเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือการที่ชุมชนมีการเรียนรู้ และรู้เท่าทันข่าวทั้งเศรษฐกิจสังคม การเมือง รวมทั้งการที่ชุมชนมีการเพิ่มพูน ความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ หรือไม่อย่างไร (จงอธิบาย)

.....

.....

๒. ชุมชนของท่านเป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง ด้วยระบบการบริหารจัดการในกิจกรรมที่สำคัญ ๔ ประการ คือการวางแผน การจัดกระบวนการขององค์ภายในชุมชน การลงมือปฏิบัติตามแผนงานและ มีการประเมินผล หรือไม่ อย่างไร (จงอธิบาย)

.....

.....

๓. ชุมชนของท่าน เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ คือการที่ชุมชนมีจิตสำนึก มีจิตวิญญาณซึ่งอาจหมายถึง ความรักดีความรัก ความห่วงใย ความรู้สึก เป็นเจ้าของในชุมชน โดยมีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันในชุมชนหรือไม่ อย่างไร (จงอธิบาย)

.....

.....

๔. ชุมชนของท่านเป็นชุมชนที่มีความสงบสุขภายในชุมชน และมีคุณภาพ มีคุณธรรม หรือไม่ อย่างไร (จงอธิบาย)

.....

.....

๕. ภาพการณนำ และผู้นำชุมชน มีส่วนช่วยทำให้ชุมชนของท่าน เข้มแข็ง หรือไม่ อย่างไร (จงอธิบาย)

---

๖. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง หรือไม่ อย่างไร (จงอธิบาย)

ประวัติย่อผู้วิจัย

- ชื่อ : พลตรี ฉลองชัย ชัยยะคำ
- วัน เดือน ปีเกิด : ๗ พฤษภาคม ๒๕๐๓
- การศึกษา : โรงเรียนสามัญ โรงเรียนอุตรดิตถ์
: โรงเรียนทหาร โรงเรียนเตรียมทหาร รุ่นปี ๒๐
: โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ ๓๑
- ประวัติการทำงาน
- โดยย่อ : ผบ.มว.ร้อย.ลว.ที่ ๘
: ผบ.ร้อย.ม.พัน.๑๒
: ประจำ รร.สธ.ทบ
: ผบ.หน่วยฝึก.นศท.จทบ.อ.ต.
: เสธ.จทบ.พ.ช.
: รอง.ผบ.จทบ.พ.ช.
: รอง.ผบ.ม.๓
: ผบ.ม.๓
: เสธ.พล.ม.๑
: รอง.ผบ.จทบ.อ.ต.
: รอง.เสธ.ทภ.๓
: รอง.ผบ.พล.ม.๑
- ตำแหน่งปัจจุบัน : เสนาธิการกองทัพอากาศที่ ๓

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา

เรื่อง การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทย
ให้เข้มแข็ง

ผู้วิจัย พลตรี ฉลองชัย ชัยยะคำ

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๕๙

ตำแหน่ง เสนาธิการกองทัพบกที่ ๓ กองบัญชาการกองทัพบกที่ ๓ กองทัพบก

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันประเทศเพื่อนบ้านซึ่งอยู่ติดกับแนวชายแดนระหว่างประเทศไทย-เมียนมาร์ และไทย-สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความสัมพันธ์กันมากขึ้นทางด้านเศรษฐกิจคือ มีการเปิดการค้าเสรีตามจุดผ่อนปรนทางการค้าบริเวณชายแดนเพิ่มมากขึ้น โดยมีปัจจัยเกื้อหนุนทางด้านสังคมได้แก่ ความใกล้ชิดทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม อีกทั้ง การสร้างความร่วมมือระหว่างกันเพื่อให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ การสนับสนุนการบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึง การสร้างความร่วมมือและผนึกกำลังเพื่อแก้ไขปัญหาพร้อมกับเตรียมรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น จากเหตุและผลข้างต้น ส่งผลให้หน่วยงานและองค์กรในทุกภาคส่วนตื่นตัว และกลับมาทบทวนการปฏิบัติงาน เพื่อปรับเปลี่ยนหลักการ วิธีคิด และแนวทางการปฏิบัติให้ชัดเจน และสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งย่อมส่งผลให้การบริการและพัฒนาประเทศในภาพรวมบรรลุผลสัมฤทธิ์ ความเข้มแข็งของชุมชน จึงเป็นฐานสำคัญในการลดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจิตวิทยา รวมไปถึงการสร้างกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนในอนาคต ปัญหาตามแนวชายแดนภาคเหนือส่วนใหญ่ได้มีการพัฒนารูปแบบในลักษณะภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องกำหนดนโยบายภาครัฐ ที่มุ่งเน้นสนับสนุนและส่งเสริมให้คุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งสองประเทศที่อาศัยอยู่บริเวณแนวชายแดนมีสภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถแก้ไขปัญหาาร่วมกันในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพกองทัพบก โดยกองกำลังป้องกันชายแดน ได้นำนโยบายดังกล่าวมากำหนดเป็นแผนงานโครงการ และกิจกรรมในลักษณะต่างๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาชุมชนที่พหุภาคีตามแนวชายแดนของทั้งสองประเทศให้มีคุณภาพชีวิตและยกระดับการดำรงชีวิตให้ดีขึ้น ภายใต้การดำเนินโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานตามแนวชายแดนตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ โดยได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณจากรัฐบาล ปัจจุบัน การดำเนินโครงการยังคงเป็นไปอย่างต่อเนื่องหากแต่ยังไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปแบบที่ชัดเจนเท่าที่ควร เนื่องจากกระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อค้นหาวิธีการจัดกิจกรรมของโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานยังไม่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนของทั้งสองประเทศอย่างแท้จริง โดยส่วนใหญ่กิจกรรมที่เกิดขึ้น เป็นกิจกรรมที่ไม่ได้เกิดจากความต้องการอันแท้จริงของประชาชน ใช้ห้วงระยะเวลาสั้น มีดำเนินการแล้วเสร็จภายในวันเดียว เช่น

การพบปะพัฒนาสัมพันธ์ การรับประทานอาหารร่วมกัน การแข่งกีฬาสร้างความสัมพันธ์ การมอบผ้าห่มกันหนาว การบริการทางการแพทย์ และแจกจ่ายเวชภัณฑ์ การแสดงศิลปวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นการสร้างความร่วมมือหรือความสัมพันธ์ได้ในระดับพื้นฐานเท่านั้นยังไม่สามารถทำให้อยู่ในระดับที่แน่นแฟ้นยั่งยืนและมั่นคง ได้ประกอบกับการจัดกิจกรรมเป็นการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐเป็นหลักในการจัดกิจกรรม ขาดการบูรณาการร่วมกับเอกชน จึงทำให้ไม่มีประสิทธิภาพเท่าควรจึงนำมาซึ่งการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อศึกษากระบวนการ และวิสัยการเสริมสร้างความมั่นคงพื้นที่ตามแนวชายแดน ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชน รวมทั้งวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชนด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน
๒. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้างกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งและวิเคราะห์อุปสรรคการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน
๓. เพื่อเสนอแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทยให้เข้มแข็ง

ขอบเขตของการวิจัย

๑. เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นศึกษากระบวนการที่เหมาะสม ปัจจัยที่มีผลกระทบและอุปสรรคของการเสริมสร้างความเข้มแข็ง เพื่อการพัฒนาชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทย โดยใช้โครงการหมู่บ้านคู่ขนานของกองกำลังผาเมืองเป็นกรณีศึกษา ซึ่งมีหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานบริเวณแนวชายแดนที่ทำการศึกษากัน ๔ หมู่บ้านแบ่งเป็น คู่หมู่บ้านด้านไทย - เมียนมาร์ จำนวน ๒ คู่หมู่บ้านและด้านคู่หมู่บ้านด้านไทย - สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน ๒ คู่หมู่บ้าน ดังนี้

๑.๑ ด้านไทย - เมียนมาร์

๑.๑.๑ บ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ประเทศไทยและบ้านปากกู่ เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์

๑.๑.๒ บ้านวังลาว ตำบลบ้านเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทยและบ้านทุ่ง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์

๑.๒ ด้านไทย - สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๑.๒.๑ บ้านสวนดอก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประเทศไทยและบ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้วสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๑.๒.๒ บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ประเทศไทยและบ้านปางมอญ เมืองคอบ แขวงไชยบุรีสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๒. การศึกษาและวิจัยวิธีการ กระบวนการ ให้ได้ผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมและมีคุณภาพ โดยใช้แนวทางในการศึกษาด้านประเพณีวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านสาธารณสุข และด้านความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เริ่มจากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานบริการแนวชายแดนภาคเหนือในพื้นที่รับผิดชอบของกองกำลังผาเมือง ได้แก่ ข้อมูลลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ข้อมูลสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน ข้อมูลด้านสังคมจิตวิทยา เป็นต้น และได้ทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานตามแนวชายแดนภาคเหนือ จำนวน ๓ กลุ่ม ประกอบด้วยกลุ่มข้าราชการในพื้นที่ กลุ่มผู้นำองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชนในพื้นที่ และกลุ่มประชาชนในพื้นที่ โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชนรวมทั้งปัญหาและอุปสรรคการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานของกำลังผาเมือง จำนวน ๔ คู่หมู่บ้าน แบ่งเป็นด้านไทย-เมียนมาร์ จำนวน ๒ คู่หมู่บ้าน และด้านไทย-สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน ๒ คู่หมู่บ้าน และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ เพื่อหาข้อสรุปในเชิงอุปมาประกอบกับการค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ใช้เป็นข้อมูลในการอ้างอิงสำหรับการบรรยายและอภิปรายเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เชิงคุณภาพในครั้งนี้

ผลการศึกษา

จากการศึกษา พบว่า การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทยให้เข้มแข็งในความเห็นของกลุ่มข้าราชการ พบว่า กระบวนการเสริมสร้างศักยภาพ เพื่อสร้างความเข้มแข็งในด้านการให้ความร่วมมือแก้ไขปัญหา ด้านประเพณีและวัฒนธรรม ด้านสาธารณสุข และการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น การดำเนินงานในฝั่งประเทศไทยมีการบริหารจัดการและการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและรัดกุมในทุกมิติมากกว่าฝั่งประเทศเมียนมาร์ เห็นได้จากการให้ความสำคัญและเข้าแก้ไขปัญหาของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาไม่เพียงแต่ประชาชนไทยเท่านั้น หากแต่ยังรวมไปถึงการแก้ไขปัญหาในด้าน ๆ ให้กับประชาชนชาวเมียนมาร์ด้วย โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือ ได้แก่ ความไม่สอดคล้องกันเรื่องนโยบาย แผนงาน และแนวทางการจัดกิจกรรมระหว่างสองประเทศที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวเขตชายแดนภาคเหนือเช่นเดียวกับ กลุ่มผู้นำองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่ความไม่ชัดเจน จริงจัง ในการกำหนดนโยบาย แผนงาน และการดำเนินงานของประเทศ

เมียนมาร์ ยังคงเป็นกลไกหลักที่ส่งผลให้การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในทุกด้านไม่ประสบผลสำเร็จ โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือ ยังคงเป็นเรื่องการขาดความสอดคล้องกันเรื่องนโยบาย แผนงาน และแนวทางการจัดกิจกรรมระหว่างสองประเทศเช่นเดียวกับกลุ่มข้าราชการ สำหรับกลุ่มประชาชนด้วยสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งสองประเทศที่มีวิถีชีวิตแบบสังคมชนบท รายได้การครองชีพอยู่ในระดับต่ำ โอกาสเข้ารับการศึกษาน้อย การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในภาคประชาชนเป็นไปค่อนข้างยาก มีประชาชนเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่ให้ความร่วมมือ เนื่องจากภาครัฐและผู้นำชุมชน ขาดการส่งเสริมและกระตุ้นให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทและส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็นเพื่อแก้ไขปัญหาภายในชุมชนและระหว่างชุมชนน้อย การสื่อสารและกระจายข้อมูลข่าวสารในเรื่องต่าง ๆ สู่ประชาชนยังเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง ส่งผลให้ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในฝั่งประเทศไทย เกิดความเบื่อหน่ายต่อการเข้าร่วมกิจกรรมหรือเลือกที่จะเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความไม่สมัครใจ ในส่วนประเทศเมียนมาร์นั้น ปัญหาสำคัญที่ทำให้ประชาชนไม่มีบทบาทและให้ความร่วมมือคือ ขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การกระจายข่าวที่ไม่ต่อเนื่อง และ สิทธิความเท่าเทียมในกลุ่มประชาชนที่ไม่เท่ากัน ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมแล้วเห็นควรให้ จัดกิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของประชาชนทั้งสองประเทศ การประชุมเพื่อหารือแนวทางการพัฒนาพื้นที่ให้สอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิต แสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงาน ส่วนราชการ องค์กร และภาคเอกชน ร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนให้ดียิ่งขึ้น ปัจจัยที่มีผลกระทบและอุปสรรคต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแนวชายแดนภาคเหนือในโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๑. ฝั่งประเทศเมียนมาร์ ยังคงขาดการกำหนดนโยบายและการดำเนินงานที่ชัดเจน ขาดการกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรมที่ส่งผลในเชิงบวกต่อการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งตามโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน ในขณะที่ฝั่งประเทศไทยมีการกำหนดนโยบาย การดำเนินงานที่ชัดเจนมากกว่า ซึ่งการกำหนดนโยบายและแผนการดำเนินงานของส่วนราชการในฝั่งประเทศไทยนั้น เป็นการดำเนินงานในลักษณะการประชุมเพื่อร่วมหารือ การแสวงหาความร่วมมือ และการบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างส่วนราชการและองค์กรเอกชนสำหรับ สาธารณรัฐประชาธิปไตยมีการบริหารจัดการชุมชนที่ดีกว่าประเทศเพื่อนบ้านอื่นทั้งในเรื่องการกำหนดนโยบาย แผนงาน และการสร้างสรรค์กิจกรรม ให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่

๒. ด้านประเพณีและวัฒนธรรม สืบเนื่องจากประเพณีและวัฒนธรรมที่มีความคล้ายคลึงกัน รวมไปถึง วิถีชีวิต การนับถือศาสนาและสภาพสังคมที่มีความใกล้เคียงกันจึงเป็นจุดเด่นที่สามารถใช้พัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

๓. ปัจจัยที่มีผลกระทบทางด้านสาธารณสุขคือระบบสาธารณสุขในฝั่งประเทศไทยมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบและมีมาตรฐานมากกว่าประเทศเมียนมาร์ ประกอบกับการดำรงชีวิตในฝั่งเมียนมาร์เป็นในลักษณะสังคมชนบท ห่างไกลจากความเจริญมีประชากรอาศัยอยู่เบาบาง สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ประชาชนขาดความรู้เกี่ยวกับคุณภาพอาหาร การบริการทางการแพทย์

การจัดบ้านเรือนไม่ถูกสุขลักษณะ การรักษาพยาบาลไม่ถูกวิธี นิยมรักษาด้วยยาแผนโบราณ ขาดแคลนแหล่งน้ำสำหรับบริโภคที่สะอาด จากปัจจัยดังกล่าวสามารถนำมาปรับใช้เพื่อจัดกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่นานเนื่องจากสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

๔. ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต เนื่องจากสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่อยู่ในลักษณะสังคมแบบชนบท มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้หลักสำหรับเลี้ยงชีพยังอยู่ในระดับต่ำไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย ขาดการมีคุณภาพชีวิตที่ดี จะเห็นได้จากสภาพชีวิตความเป็นอยู่ วิธีการดำรงชีวิต รายได้ครัวเรือน

๕. การจัดกิจกรรมโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่นานไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชน อย่างแท้จริง เนื่องจากเห็นว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นนั้นไม่ได้รับประโยชน์ และเสียเวลาในการประกอบอาชีพ

๖. ผู้นำชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และประสบการณ์ในการบริหารจัดการชุมชน ซึ่งเรื่องดังกล่าวนี้เป็นเรื่องสำคัญ การเป็นผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มองไปถึงอนาคต นอกจากนี้ ยังต้องใฝ่รู้ ไม่ล้าหลัง ติดตามเรียนรู้ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ รวมไปถึงต้องรู้จักแก้ปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาว

๗. การเดินทางของประชาชนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมมีความไม่สะดวกเท่าที่ควรเนื่องจากขั้นตอนการผ่านแดน จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยปกติจะต้องดำเนินการวิธีที่จุดผ่านแดนถาวร

๘. ส่วนราชการและผู้นำชุมชน ให้ความสำคัญในเรื่องการประชาสัมพันธ์ค่อนข้างน้อย ทำให้ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจ และการรับรู้ข่าวสาร ในการจัดกิจกรรมตามโครงการ

ข้อเสนอแนะ

๑. แต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงาน โดยเฉพาะในเรื่องการดำเนินโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่นานเพื่อกำหนดนโยบาย และวางแผนในระดับพื้นที่

๒. จัดการประชุมเพื่อติดตามผลการดำเนินงาน รวมไปถึงกำหนดให้มีการประชุมเพื่อร่วมหารือและแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้

๓. ใช้จุดเด่นทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมที่มีความคล้ายคลึงกัน จัดกิจกรรมที่สะท้อนถึงประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ หรือการประกวด ศิลปะพื้นบ้านเพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้มีความแน่นแฟ้นและกลมเกลียวมากยิ่งขึ้น

๔. ส่งเสริมให้เยาวชนในพื้นที่ได้เข้ามีส่วนร่วมในการเข้าร่วม เรียนรู้และมีบทบาทในการจัดกิจกรรม

๕. ใช้โอกาสในการจัดกิจกรรมโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่นานด้วยการจัดชุดแพทย์ให้บริการด้านสุขภาพกับประชาชนอย่างเป็นระบบ รวมทั้งใช้เครื่องมือและยาที่มีคุณภาพพิจารณา จัดชุดแพทย์เคลื่อนที่ที่ให้บริการตรวจรักษาเฉพาะด้าน อาทิ จักษุแพทย์ ทันตแพทย์ เวชศาสตร์

การแพทย์ การจัดอาสาสมัครสาธารณสุขเฝ้าติดตามสถานการณ์สุขภาพและเฝ้าระวังการเกิดโรคระบาดหรือโรคอุบัติใหม่ การส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงทางร่างกายให้กับชุมชน

๖. เสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนาน

๗. จะต้องอำนวยความสะดวกในการเดินทางเพื่อให้ประชาชนทั้งสองประเทศเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง โดยการเปิดเป็นจุดผ่อนปรนทางการค้าหรือจุดผ่านแดนถาวร

๘. ส่วนราชการและผู้นำชุมชน ต้องให้ความสำคัญในการประชาสัมพันธ์ การดำเนินกิจกรรมโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งคู่ขนานอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และกระจายข่าวสารให้ประชาชนทั้งสองประเทศได้รับรู้และเห็นความสำคัญ

๙. ผู้นำชุมชน ส่วนราชการ และภาคเอกชน ต้องส่งเสริมกระตุ้นให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งรวมทั้งแสดงความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมตามโครงการที่สามารถเกิดประโยชน์ในพื้นที่ได้จริง